

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE GRUBU EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

FARKLI EĞİTİM DÜZEYLERİ BAKIMINDAN PARANORMAL
İNANÇLARIN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ: ADANA
ÖRNEKLEMİ

Zeynep KORUK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2017

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE GRUBU EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**FARKLI EĞİTİM DÜZEYLERİ BAKIMINDAN PARANORMAL
İNANÇLARIN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ: ADANA
ÖRNEKLEMİ**

Zeynep KORUK

**Danışman : Doç. Dr. Cahit ASLAN
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Adnan GÜMÜŞ
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Yaşar ERJEM**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2017

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Felsefe Grubu Eğitimi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANSTEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Cahit ASLAN
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Adnan GÜMÜŞ

Üye: Prof. Dr. Yaşar ERJEM

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

18 / 01 / 2017

Prof.Dr. H. Mahir FİSUNOĞLU
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 18 / 01 / 2017

Zeynep KORUK

ÖZET

FARKLI EĞİTİM DÜZEYLERİ BAKIMINDAN PARANORMAL İNANÇLARIN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ: ADANA ÖRNEKLEMİ

Zeynep KORUK

Yüksek Lisans Tezi, Felsefe Grubu Eğitimi Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Cahit ASLAN

Ocak 2017, 167 sayfa

Tez çalışmasında; farklı eğitim düzeyleri bakımından paranormal inançlara olan eğilimlerin Adana örnekleme üzerinde incelenmesi hedeflenmiştir. Yaş, cinsiyet, kimlik, mezhep ,meslek, siyasi eğilim ve eğitim düzeyi değişkenlerinin paranormal inançları ne derecede etkilediği, aralarında anlamlı farkların bulunup bulunmadığı çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır.

Paranormal inanmaların ne ifade ettiği, hangi toplumsal nedenlerden kaynaklandığı ve ne tür toplumsal sonuçlara götürdüğü, bu tür inanmaların din ve bilim alanlarında nasıl açıklandığı, farklı eğitim seviyelerine sahip gruplar arasında bu olgunun varlık düzeyinin ne olduğu ve geline modern toplumda şekillenmeye başlayan yeniçağ inanç olgusu da çalışmada yer alacak konulardır.

Problemin toplumsal düzende neden olduğu gözle görülür bozulmalar sosyal bilimcilerin akademik çalışmalarını bu alana yönlendirmelerine neden olmuştur. Paranormal olgunun çoğunlukla kişilik bozukluklarına neden olmasından dolayı daha çok psikoloji akademik çalışmalarına konu olmasına bu problemin sadece psikolojik durumlara indirgenemeyeceği, toplumsal olgularla da açıklanması gerekliliği araştırmanın önemini vurgular. Ayrıca Türkiye’de bu probleme yeterince önem gösterilememekle birlikte yeterli akademik incelemeler de bulunmamaktadır . Bu durum ortaya çıkabilecek farklı örneklemelerin gizli kalmasına neden olmaktadır. Özellikle böyle bir çalışmanın farklı düzeydeki eğitim seviyelerine sahip gruplar arasında karşılaştırmalı olarak incelenecek olması farklı bir boyutu ortaya çıkaracaktır. Buradan çıkacak sonuçlar, daha farklı çalışmaların yapılmasına destek olacaktır.

Anahtar kelimeler: Paranormalizm, yeni çağ, din, batıl...

ABSTRACT

COMPARATIVE ANALYSIS OF DIFFERENT EDUCATIONAL LEVELS ACCORDING TO THE PARANORMAL BELIEF: ADANA SAMPLING

Zeynep KORUK

Master Thesis, Department of Teaching Sociology, Psychology and Philosophy

Supervisor: Doç. Dr. Cahit ASLAN

January 2017, 167 pages

In this thesis study; it's aimed to analyze the tendencies to paranormal beliefs in terms of various education levels upon Adana sampling. This study includes that the variables of age, gender, identity, sect, occupation, political tendency and education level affect paranormal beliefs to what extent, and also whether there are significant differences between each other or not.

This study also involves these subjects; what do paranormal beliefs mean, they take their sources from which social reasons and they give what kind of social results, how are these kind of beliefs explained on the areas of religion and science, what is the presence level of this phenomenon among the groups from various education levels and modern beliefs phenomenon taking to shape in modern society.

The observable deterioration caused by this problem on social order causes social scientists to lead their academic researches to this area. Because of the fact that paranormal phenomenon mostly results in personality disorders, it is more of a subject discussed in psychology academic researches. However, that it cannot be degraded to only psychological situations and the necessity of being explained also by social phenomenon emphasize the importance of this study. In addition that this subject is not enough paid special attention in Turkey, there is no enough academic research. And that's why, potential different samples can remain hidden. This kind of study reveals a different dimension in terms of analyzing comparatively among the groups from various education levels. Results of this study will pave the way for many different researches.

Keywords: Paranormalism, new age, religion, superstition...

ÖNSÖZ

Zaman hızla akıp gitmektedir. Hızlıca akıp giden bu zaman, türlü değişikliklere de tanıklık etmektedir. Geçmişten günümüze bakıldığında toplumların geçirmiş olduğu değişiklikler oldukça ciddidir. Birçok boyutuyla günümüzde modern toplumun kurulması ile birlikte insanoğlu yeni bir dönemece girmiştir. Modern toplum olarak söz ettiğimiz bu dönemde bilim ve tekniğin gelişmesi ile birlikte toplumsal değişimin hızı kadar genişliği de alabildiğince artmıştır. Bir toplumu toplum yapan en temel öğelerden biri olan kültür de bu değişimden payını fazlası ile almıştır. Geçmişten günümüze farklı boyutlar içinde değerlendirilmeye müsait olabilen “paranormal inanç” kavramı da toplumların geçirmiş olduğu değişimlerden etkilenmiştir. Bu kavram, yer yer din kurumu yer yer geleneksel kültürler içinde farklı tanımlama ve ifadelendirmelere yol açmıştır. Geleneksel toplumdan modern toplum dönemine geline günümüz toplumunda paranormal inançların giderek azalması beklenmektedir. Fakat beklenen bu azalmanın tersi şeklinde seyretmesi bazı akademik çalışmaların yapılması gereğini ortaya çıkarmıştır. Eğitim düzeyi arttıkça görülme olasılığının kaybolması beklenen bu olgunun hala variyetini koruması da çalışmanın bu yönde şekillenmesine neden olmuştur. Eğitim düzeyi yükseldikçe farklı tanımlamalarla (Yeni Çağ İnanç Biçimleri) varlığını sürdürmeye çalışan paranormal inançların eğitim düzeyinin düştüğü gruplarla arasında karşılaştırmalı olarak incelenmesi tez çalışmasının amacını oluşturmaktadır.

Öncelikle tez çalışmamın planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren danışmanım, sayın hocam Doç.Dr Cahit ASLAN’a teşekkürlerimi sunarım. Çalışmamı hazırladığım süre boyunca büyük bir sabır göstererek birçok şeyi sırf olsun diye değil gerçekten öğrenmemi sağlayan değerli hocama minnettarım.

Ayrıca çalışmam boyunca maddi manevi bana her türlü desteği sunan aileme de teşekkürü bir borç bilirim. Aslında bu alandaki çalışmama beni iten annem olmuştur. Küçüklüğümde beri kendisinin eğilim gösterdiği paranormal tutum ve davranışlar benim bu konudaki merak ve ilgime kaynaklık etmiştir. Bu nedenle beni bu konuyu araştırmaya yönelmede farkında olmadan da olsa altyapı hazırlamış olmasından dolayı kendisine ayrıca teşekkür etmek isterim. Tez çalışmam için gerçekleştirdiğim literatür taraması sürecinde karşılaştığım “Paranormalizm ve Din” isimli eserin sahibi Mustafa

ARSLAN’a da anket sorularını hazırlarken verdiği destek için teşekkür ediyorum.

Son olarak tez çalışmamın sonuçlanmasında gerek savunma gerek düzenleme süreçlerinde bana göstermiş olduğu büyük sabır sükûnet ve maddi manevi desteği için eşim Ahmet Niyazi CERAN’a sonsuz teşekkür ediyorum.

Zeynep KORUK

Adana / 2017

İÇİNDEKİLER

	sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
TABLolar LİSTESİ	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Tanım ve Kavramlar	3
1.2. Paranormal İnançın Tarihi	10
1.3. Paranormal İnançların İlkeleri ve Çeşitleri	20
1.4. Paranormal İnanç Kavramının Çeşitli Disiplinler Açısından İncelenmesi	26
1.4.1. Paranormal İnanca Sosyolojik Bakış Açısı	27
1.4.2. Paranormal İnanca Psikolojik Bakış Açısı	29
1.4.3. Paranormal İnanca Antropolojik Bakış Açısı	32
1.4.4. Paranormal İnanca Dini Bakış Açısı	34
1.4.5. Paranormal İnanca Bilimsel Bakış Açısı	38
1.5. Paranormal İnanç Örnek ve Uygulamaları	41
1.6. Günümüzde Paranormal İnançların İncelenmesi	56
1.7. Yeni Çağ İnanç Biçimleri	62

BÖLÜM II

KURAMSAL YAKLAŞIMLAR VE ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

2.1. Araştırmanın Kuramsal Açıklamaları, Yöntemi, Kapsamı ve Veri Toplama Teknikleri	66
2.1.1. Kuramsal Açıklamalar	66
2.1.2. Sayıtlar	70
2.1.3. Hipotezler	71
2.1.4. Evren ve Örneklem	72
2.1.5. Veri Toplama Aracı	72
2.1.5.1. Paranormal İnanç Ölçeği (PİÖ)	73

2.1.5.2. Paranormal Davranış Ölçeği (PDÖ).....	78
2.1.5.3 Dini Tutum Ölçeği (DTÖ).....	83

BÖLÜM III

BULGULAR

3.1. Katılımcıların Cinsiyetleri İle Paranormal İnançlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular.....	86
3.2. Katılımcıların Cinsiyetleri İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular.....	87
3.3. Katılımcıların Cinsiyetleri İle Dini Tutumlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular	88
3.4. Katılımcıların Yaşı İle Paranormal İnançlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	89
3.5. Katılımcıların Yaşı İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	90
3.6. Katılımcıların Yaşı İle Dini Tutumlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	91
3.7. Katılımcıların Medeni Durumları İle Paranormal İnançlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	92
3.8. Katılımcıların Medeni Durumları İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	93
3.9. Katılımcıların Medeni Durumları İle Dini Tutumlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	97
3.10. Katılımcıların Aile Yapıları İle Paranormal İnançlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	98
3.11. Katılımcıların Aile Yapıları İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	99
3.12. Katılımcıların Aile Yapıları İle Dini Tutumlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	102
3.13. Katılımcıların Siyasi Eğilimleri İle Paranormal İnançlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	105
3.14 Katılımcıların Siyasi Eğilimleri İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	108

3.15. Katılımcıların Siyasi Eğilimleri İle Dini Tutumlara Sahip Olma Düzeyleri	
Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	109
3.16. Katılımcıların Mezhep Durumları İle Paranormal İnançlara Sahip Olma Düzeyleri	
Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	110
3.17. Katılımcıların Mezhep Durumları İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma	
Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	113
3.18. Katılımcıların Mezhep Durumları İle Dini Tutumlara Sahip Olma Düzeyleri	
Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	114
3.19. Katılımcıların Kimlik Durumları İle Paranormal Eğilimlere Sahip Olma Düzeyleri	
Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	117
3.20. Katılımcıların Kimlik Durumları İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma	
Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	118
3.21. Katılımcıların Kimlik Durumları İle Dini Tutumlarına Sahip Olma Düzeyleri	
Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	119
3.22. Katılımcıların Meslek Durumları İle Paranormal İnançlara Sahip Olma Düzeyleri	
Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	120
3.23. Katılımcıların Meslek Durumları İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma	
Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	125
3.24. Katılımcıların Meslek Durumları İle Dini Tutumlarına Sahip Olma Düzeyleri	
Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	126
3.25. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri İle Paranormal İnançlara Sahip Olma Düzeyleri	
Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	128
3.26. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma	
Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	136
3.27. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri İle Dini Tutumlara Sahip Olma Düzeyleri	
Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	139

BÖLÜM IV

SONUÇ

4.1. Sonuçlar	143
4.2. Öneriler	154

KAYNAKÇA	155
----------------	-----

EKLER	160
ÖZGEÇMİŞ	167

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Paranormal İnanç Ölçeği Maddelerinin Frekans, Ortalama ve Standart Sapması Değerleri.....	74
Tablo 2. Paranormal İnanç Ölçeği Maddelerinin KMO Ve Barlett's Testi Değerleri	75
Tablo 3. Paranormal İnanç Ölçeği Maddelerinin Faktör Analizi.....	75
Tablo 4. Paranormal İnanç Ölçeği Maddelerinin Faktörleri	76
Tablo 5. Paranormal İnanç Ölçeği Alt Boyutlarının Faktörler Arası Korelasyon Katsayıları.....	77
Tablo 6. Paranormal İnanç Ölçeği Maddelerinin Ve Alt Boyutlarının Güvenirlik Katsayıları.....	78
Tablo 7. Paranormal Davranış Ölçeği Maddelerinin Frekans, Ortalama Ve Standart Sapması Değerleri.....	79
Tablo 8. Paranormal Davranış Ölçeği Maddelerinin KMO Ve Barlett's Testi Değerleri	80
Tablo 9. Paranormal Davranış Ölçeği Maddelerinin Faktör Analizi	81
Tablo 10. Paranormal Davranış Ölçeği Maddelerinin Faktörleri.....	81
Tablo 11. Paranormal Davranış Ölçeği Alt Boyutlarının Faktörler Arası Korelasyon Katsayıları.....	82
Tablo 12. Paranormal Davranış Ölçeği Maddelerinin Ve Alt Boyutlarının Güvenirlik Katsayıları.....	82
Tablo 13. Dini Tutum Ölçeği Maddelerinin Frekans, Ortalama Ve Standart Sapması Değerleri	83
Tablo 14. Dini Tutum Ölçeği Maddelerinin KMO Ve Barlett's Testi Değerleri.....	84
Tablo 15. Dini Tutum Ölçeği Maddelerinin Faktör Analizi	84
Tablo 16. Dini Tutum Ölçeği Maddelerinin Faktörleri.....	85
Tablo 17. Paranormal İnanç Ölçeği Maddelerinin Ve Alt Boyutlarının Güvenirlik Katsayıları.....	85
Tablo 18. Paranormal İnanç Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları	87
Tablo 19. Paranormal Davranış Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları	88
Tablo 20. Dini Tutum Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkeni İle Arasındaki	

İlişki Puanları.....	89
Tablo 21. Paranormal İnanç Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Yaş Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları.....	90
Tablo 22. Paranormal Davranış Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Yaş Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları	91
Tablo 23. Dini Tutum Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Yaş Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları	92
Tablo 24. Paranormal İnanç Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Medeni Durum Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları	93
Tablo 25. Medeni Duruma Göre Paranormal Davranış Ölçeğinden Alınan Puanların Karşılaştırılması	94
Tablo 26. Medeni Duruma Göre Paranormal Davranış Ölçeğinin Tukey Post Hoc Testi Sonuçları	95
Tablo 27. Medeni Duruma Göre Paranormal Davranış Ölçeğinin Tukey Testi Sonuçları	95
Tablo 28. Medeni Duruma Göre PDÖ_1 (Geleneksel Paranormal Davranış) Boyutuna Göre Alınan Puanların Karşılaştırılması	96
Tablo 29. Medeni Duruma Göre PDÖ_1(Geleneksel Paranormal Davranış) Boyutunun Tukey Post Hoc Testi Sonuçları	96
Tablo 30. Medeni Duruma Göre PDÖ_1(Geleneksel Paranormal Davranış) Boyutunun Tukey Testi Sonuçları	97
Tablo 31. Dini Tutum Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Medeni Durum Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları	98
Tablo 32. Paranormal İnanç Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Aile Yapıları Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları	99
Tablo 33. Paranormal Davranış Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Aile Yapısı Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları	100
Tablo 34. Aile Yapısına Göre PDÖ_3(Batıl İnanç İfadeleri) Boyutuna Göre Alınan Puanların Karşılaştırılması.....	100
Tablo 35. Aile Yapısı Değişkenine Göre PDÖ_3(Batıl İnanç İfadeleri) Boyutuna Tukey Post Hoc Testi Sonuçları	101
Tablo 36. Aile Yapısına Göre Paranormal Davranış Ölçeğinin Batıl İnanç İfadeleri Boyutunun Tukey Testi Sonuçları	102
Tablo 37. Dini Tutum Ölçeği ve alt boyutlarının aile yapısı değişkeni ile arasındaki	

ilişki puanları	103
Tablo 38. Aile Yapısı Değişkenine Göre DTÖ_3 (Sosyal Boyut İfadeleri) Boyutuna Tukey Post Hoc Testi Sonuçları	104
Tablo 39. Paranormal İnanç Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Siyasi Eğilim Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları	105
Tablo 40. Katılımcıların Siyasi Eğilimlerine Göre PİÖ_2 (Dini Paranormal İnanç İfadeleri)’Den Alınan Puanların Karşılaştırılması	106
Tablo 41. Katılımcıların Siyasi Eğilimlerine Göre PİÖ_4 (Büyüsel İnanç İfadeleri)’Den Puanların Karşılaştırılması	107
Tablo 42. Paranormal Davranış Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Siyasi Eğilim Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları	108
Tablo 43. Katılımcıların Siyasi Eğilimleri İle Dini Tutum Ölçeği Ve Alt Boyutlarından Alınan Puanların Karşılaştırılması	109
Tablo 44. Katılımcıların Mezheplerine Göre Paranormal İnanç Ölçeğinden Alınan Puanların Karşılaştırılması	111
Tablo 45. Mezhep Değişkenine Göre Paranormal İnanç Ölçeği Maddeleri Ve Alt Boyutlarının Tukey Post Hoc Testi Sonuçları	111
Tablo 46. Katılımcıların Mezheplerine Göre Paranormal İnanış Ölçeğinden Alınan Puanların Tukey Testi Sonuçları	113
Tablo 47. Paranormal Davranış Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Mezhep Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları	114
Tablo 48. Katılımcıların Mezheplerine İle Dini Tutum Ölçeği Ve Alt Boyutlarından Alınan Puanların Karşılaştırılması	115
Tablo 49. Katılımcıların Mezheplerine Göre Dini Tutum Ölçeğinden Alınan Puanların Tukey Post Hoc Testi Sonuçları	115
Tablo 50. Paranormal İnanç Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Kimlik Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları	117
Tablo 51. Paranormal Davranış Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Kimlik Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları	119
Tablo 52. Dini Tutum Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Kimlik Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları	120
Tablo 53. Meslek Düzeylerine Göre PİÖ_1 (Geleceği Bilme Boyutu)’den Alınan Puanların Karşılaştırılması	123
Tablo 54. Meslek Düzeylerine Göre PİÖ_2 Ölçeğinden Alınan Puanların	

Karşılaştırılması	124
Tablo 55. Paranormal Davranış Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Meslek Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları	125
Tablo 56. Meslek Düzeylerine Göre Dini Tutum Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması	127
Tablo 57. Eğitim Düzeylerine Göre Paranormal İnanç Ölçeğinden Alınan Puanların Karşılaştırılması	129
Tablo 58. Eğitim Düzeylerine Göre PİÖ_1 (Geleceği Bilme Boyutu) Boyutundan Alınan Puanların Karşılaştırılması.....	130
Tablo 59. Eğitim Düzeylerine Göre PİÖ_2 (Dini Paranormal İnanç) Boyutundan Alınan Puanların Karşılaştırılması.....	131
Tablo 60. Eğitim Düzeylerine Göre PİÖ_3 (Psşik/Ruhsal) Boyutundan Alınan Puanların Karşılaştırılması.....	132
Tablo 61. Eğitim Düzeylerine Göre PİÖ_4 (Büyüsel İnanç) Boyutundan Alınan Puanların Karşılaştırılması.....	134
Tablo 62. Eğitim Düzeylerine Göre Pİö_5 Ölçeğinden Alınan Puanların Karşılaştırılması	135
Tablo 63. Eğitim Düzeylerine Göre Paranormal Davranış Ölçeğinden Alınan Puanların Karşılaştırılması.....	137
Tablo 64. Eğitim Düzeylerine Göre PDÖ_1 (Geleneksel Paranormal Davranışlar)Boyutundan Alınan Puanların Karşılaştırılması	137
Tablo 65. Eğitim Düzeylerine Göre PDÖ_2 (Dini Paranormal Davranışlar) Boyutundan Alınan Puanların Karşılaştırılması	138
Tablo 66. Eğitim Düzeylerine Göre PDÖ_3 (Batıl Davranış İfadeleri) Boyutundan Alınan Puanların Karşılaştırılması.....	139
Tablo 67. Eğitim Düzeylerine Göre Dini Tutum Ölçeğinden Alınan Puanların Karşılaştırılması	140
Tablo 68. Anlamlı Farklar Tablosu	141

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanlığın başlangıcından günümüze dek toplumlarda birçok farklı inanış şekilleri meydana gelmiş, bunlar zaman içinde yok olmuş ya da dönüşerek de olsa hala devam etmektedir. Dini inanış olarak ifade edilemeyen ama dinden de ayrı düşünülemeyen bazı inanış şekilleri farklı isimlendirilmelerle ifade edilmeye çalışılsa da bunların tamamı paranormal inanışlar olarak ele alınmaktadır (Arslan, 2011, s.31-33).

Seküler (dinden bağımsız, dinî ya da ruhanî olmayan; manastır düzeninin bir parçası olmayan) toplumlarda dinin eskisi kadar belirleyici olmayışına ve farklı bilgi alanlarının artışına paralel olarak paranormal inançların artışı da dikkati çekmektedir. Bu artışa bağlı olarak bireylerde bazı dualiteler (ikilikler) meydana gelmekte aynı şekilde bu ikilikler sosyal ilişkileri de etkilemektedir. Hızlı değişimler geçiren günümüz modern toplumlarda binlerce yıl önceden beri süregelen bazı inanç durumlarının varlığı, paranormal inançlar üzerindeki çalışmayı başlatmamıza kaynaklık etmiştir. Kaynağını ilkel dönemlerde bulduğumuz ama günümüz modern toplumlarda hala varlığını göstermeye devam eden ve eğitim düzeyi yüksek kişilerde de paranormal inanca olan eğilim sosyal bilimcilerin dikkatini çekmiştir. Bu döneme kadar özellikle Türkiye’de daha çok psikoloji alanında çalışılmış olan paranormal inançlara bu tez çalışması boyunca sosyolojik bir bakış açısı getirilmeye çalışılacaktır.

Sekülerleşen toplumlarda ayrışarak kendi alanlarını oluşturan din, bilim ve otorite olguları birey ile toplum arasındaki mesafeyi yeterince doldurmamaktadır. Giderek sekülerleşen bireylerin oluşturduğu toplumun aynı zamanda paranormal inanma ve bu yöndeki uygulama davranışındaki tezatlık da dikkat çekmektedir. Nitekim dini olgudan bağımsız açıklanamayan paranormalizm aynı zamanda da bir din olarak kabul edilmemektedir. Bu noktada paranormal davranış ve uygulamalara yönelen bireylerin; kişisel özellikleri ve toplumdaki yerleri, dini inanç durumları, amaçları, hangi durumlarda buna yöneldikleri, toplumsal hayat içindeki konumları ve toplumsal ilişkilerinin nasıl olduğu vb durumlar araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır. İnanmanın ya da kutsalla ilişki kurmanın dolaylı ve din çerçevesinde ele alınamayan biçimlerinin farklı eğitim düzeyine sahip gruplarda nasıl cereyan ettiği, bireylerce hangi kavramlarla ifade edildiği ve aynı bireyin akıl-bilim-din kavramlarını nasıl açıkladığı da araştırma yöntemleri ile tespit edilmesi gereken problemlerdir.

Ayrıca paranormalizm olgusunun kişiselliği ve kurumsallıktan uzak oluşu da din-dinle ilgisi olmayan çelişkisi bağlamında açıklanması gereken bir diğer durumu meydana getirmektedir (Özkan, 2015, s.174).

Paranormalizm kavramı altında; büyü, tılsım, adak, ruhlar alemi, fal, görünmeyen varlıklarla iletişim, takıntısız günlük bazı geleneksel davranışlar vb durumlar ve yeni çağ inanış biçimleri adı altında yer alan tanımlar problemin kavramsal modelini oluşturacak değişkenlerdir.

Çalışmanın ilk bölümü teorik kısmı içermektedir: Paranormal inanç tanım ve kavramları, paranormal inancın tarihi, ilke ve çeşitleri paranormal inançların farklı disiplinlerce ele alınış biçimleri, geçmişten günümüze paranormal inançların örnekleri ve uygulamaları, günümüz toplumlarında paranormal inancın nasıl algılandığı ve yaşandığı son olarak da günümüz toplumlarında kendini göstermeye başlayan ve paranormal inanç kavramı altında da ifade edilen yeni-çağ inanç biçimleri bu bölümü meydana getirmektedir.

Paranormal, paranormalizm, paranormal inanç kavramı ve bu kavram altına dahil edilen kavramlar çalışmanın “Tanım ve kavramlar” kısmında yer alacaktır. Sosyal bilimcilerin bu kavramları nasıl kullandıkları ve diğer kavramların paranormal inanç kavramı altında nasıl yer aldığı da ilgili bölümde incelenecektir.

“Paranormal İnancın Tarihi” başlığı altında ise paranormal inançların nasıl oluştuğu, paranormal inancın oluşmasında rol oynayan aktörler/şahsiyetler, tarihteki biçimi, yeri ve önemi tartışılacaktır. Paranormal İnancın İlke ve Çeşitleri ile de paranormal inanç olarak ifade edilen eğilim ve davranışların ortak özellikleri, farklı topluluklardaki ifade biçimleri, paranormal inançların çeşitleri ve farkları anlatılacaktır. Ayrıca paranormal inançlara, üç temel sosyal bilim disiplini olan Sosyoloji, Psikoloji ve Antropoloji disiplinlerince getirilmiş bakış açıları da ilgili başlıklar altında incelenecektir. Konunun özellikle Sosyoloji ile olan ilgisi çalışmanın birçok yerinde vurgulanacaktır. Bunun yanında paranormal inancın farklı disiplinlerle olan ilişkisi başlığı altında tam da bu inanca ters düştüğü tartışılan iki kavram; bilim ve din ilişkileri de ayrıntılı olarak incelenecektir. Ardından mitolojiden dinlere kadar hem geleneksel paranormal inanç olarak varlık gösteren hem de dinle hiç ilgisi olmayan ama toplumlarca gelenekselleşmiş paranormal inanç örnekleri de ilk bölümde yer alacaktır. İlk bölümün son konusunu ise paranormal inancın günümüzdeki yeri ve biçimi oluşturacaktır. Farklı bir kavram olan “Yeniçağ İnanç Biçimi” paranormal inanç kavramı olarak değerlendirilecek ve günümüzdeki örnekleri bu bölüme dahil edilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ilgili kuramsal açıklama ve araştırma yöntemleri yer alacaktır. Çalışmanın hangi kurama göre şekillendiği, sayıtlılarının, hipotezlerinin, evren ve örneklemelerinin neler olduğu bu bölümde anlatılacaktır. Üç farklı ölçekten oluşan anket çalışmasının geçerlik güvenirlik çalışmalarına dair bilgilendirmeler de bu kısımda yer alacaktır. İkinci bölümün son başlığını ise istatistik tanıtıcı işlemler oluşturacaktır. Çalışmada kaç katılımcının yer aldığı, cinsiyet, yaş, meslek, eğitim düzeyi, maddi durum, medeni durum, mezhep ve kimlik gibi değişkenlerin dağılımları da bu kısımda ifade edilecektir.

Üçüncü bölüm çalışmanın bulgu ve yorumlarını kapsayacaktır. Yapılan ANOVA ve T testler sonucu elde edilen anlamlı farklılaşmalar bu kısımda ifade edilecektir. Son bölümde ise çalışmanın sonucu, kurulan hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığına dair açıklamalar ve elde edilen sonucun değerlendirmeleri ile birlikte çalışmanın önemi anlatılacaktır.

1.1. Tanım ve Kavramlar

İlkel toplumlarda, hatta belki de öncesinde yani insanın varolduğu günden beri merak dürtüsü ve sonrasında oluşagelen davranışlar; tekrar edilmeleri sonucu ritüelleşmiş, gelenekselleşmiş ve belli kalıp inançların oluşmasına neden olmuştur. Bir çok farklı kavramla ifade edilebilen bu inanç durumları tez çalışması boyunca “Paranormal İnanç” kavramı altında ele alınacaktır. Farklı araştırmacılar tarafından ‘batıl inanç(Arapça “butlan” kelimesinden türetilen bâtil kavramı, “boş, çürük, asılsız ve gerçeğe aykırı olan” anlamına gelir. Bu kavram, İngilizce ve Fransızca’da “superstition” kelimesiyle ifade edilmektedir. Bu kelimenin aslı Latince’deki “superstitio” kelimesidir. Bu kelime, eski halk inançlarının, yeni ve egemen dini anlayışın içinde varlıklarını sürdürmesi şeklinde olumsuz anlamda sihir ve kötü din manasında kullanılmaktadır (Yel, 1988, s. 381), ‘okültfenomen (Okült, bilimsel yöntem dışındaki yollar ile gizli bilginin öğrenilmesi demektir), ‘büyüsel inanış’ vb. kavramlarla ifade edilen bu inanışların tamamı çalışma boyunca “paranormal inanç” kavramı ile ifade edilecektir.

En başta “büyü” olmak üzere; “efsun, tılsım, hurafe, adak, dilek, çaput, sihir, ayin, kehanet...” birçok farklı isim ile ifade edilebilen bu kavramlarda “paranormal inanç” kavramı altında tanımlanabilir. Paranormal terimi;doğa kanunlarının sınırlarını zorlayan, bilimsel olarak açıklanamayan astroloji-fal-büyü batıl inançlar,olağan dışı yaşam formları,ruhçuluk,telepati,telekinezi, duyu dışı algı, durugörü gibi olguları

tanımlamak için kullanılmaktadır (Arslan, 2011, s.14). Ayrıca türbelere gidip adak adama, buralarda mum yakma, ağaçlara bez bağlama, dilek tutma, türbelerde, yatırlarda bulunan ölülerden medet umma da paranormal inançlar arasında sayılabilir.

"Paranormal" sözcüğünü oluşturan 'para' ön eki Yunanca'dan gelmez ve paramiliter, paramedikal deyimlerinde olduğu gibi 'yakın', 'benzer'; paranormal kavramında olduğu gibi 'bir şeyin dışında', 'ötesinde' anlamlarına gelmektedir. Sözlükte paranormal, 'rutin, normal bilinen ve tanınan kanunlar ve doğal güçlerin dışında ya da ötesinde olan ve bunlarla açıklanamayan' şeklinde tanımlanmaktadır (Arslan, 2011, s.29-30).

Çalışma için yapılan alıntıların çoğunda paranormal inançlar yukarıda söz edilen kavramlarla da ifade edilebilir. Önemli olan tüm bu kavramların paranormal inanç kavramı altında olduğunu idrak edebilmektir.

Paranormal, bilim topluluğu üyeleri tarafından belli bir biçimde tanımlanan, inşa edilen, algılanan ya da etiketlenen bir alan olarak tanımlanır (Goode-A, 2000, s.20). Paranormal, bilim adamlarının kıstaslarına göre sınırı çizilen, tanımlanan, oluşturulan bir alan olmaktadır (Arslan, 2011, s.55). Çalışmanın bilimsel niteliği tüm bu kavramları "paranormal inanç" kavramı altında toplamaya itmiş de denilebilir. Paranormal inanç konusu, "büyü, bilim ve din ilişkisinin kavşak noktasında" yer almaktadır (Arslan, 2011, s.45). İlerleyen bölümlerde konu farklı disiplinlerce de ele alınacaktır. O noktada bu inançların neden bir kavram altında toplanmaya çalışıldığı daha çok anlaşılmış olacaktır.

Paranormal inanışlar; toplumda kontrol edilemeyen, kaygı yaratan, risk ve belirsizlik taşıyan durumlar karşısında kişi ya da toplulukların kendilerini korumaya da rahatlama mekanizması olarak devreye sokulmaktadır. Bu konuda pek çok bilim adamının benzer iddialarda bulunduğu yapılan araştırmalarda görülmektedir (Miller ve Hoffman, 1995, s.65). Bir nevi savunma mekanizması şeklinde işlev gören inanç türü, çoğunlukla psikoloji alanı tarafından açıklanmaya çalışılmıştır. Öyle ki "para-psikoloji" adı altında birçok çalışmada literatürde yerini almıştır.

Malinowski, büyüü de hem psikolojik hem de toplumsal işlevlere sahip olduğunu vurgulayarak aynı bağlamda açıklar (Malinowski, 2000, s.15). Büyü esasen sorunlu ve sıkıntılı halleri duygusal karşılıklardan çıkan bir inançlar ve pratikler sistemidir (Morris, 2004, s.240). Paranormal inançlar; ritüel olarak gelişmeleri ve toplumdan topluma aktarılmaları ve hala varyetlerini koruma yönleri ile toplumsal niteliğini ortaya koymaktadır. Tam da bu nedenlerden dolayı paranormal inançlarsosyoloji disiplini açısından incelenmeye ihtiyaç duymaktadır.

Büyü; özgül amaçları olan bu özgür sanat, bütün biçimleriyle bir kez insanın kullanımına geçmiştir ve doğrudan ardişik olarak kuşaktan kuşağa aktarilmek zorundadır. İnsanlığın ilk mesleği; büyücünün ya da kötü büyü yapan sihirbazın mesleğidir (Malinowski, 2000, s.89). Sosyal öğrenmelerle bir şekilde hayatımıza giren ve farkında olmadan uyum sağladığımız paranormal inanç ritüelleri variyetini korumakta ve gelecek dönemlerde de korumaya devam edecek gibi görünmektedir.

Batıl; gerçeğe uymayan inanç, hüküm ve düşünceleri ifade eden terim, hakkın karşıtı.“Boşa gitmek, temelsiz ve devamsız olmak” anlamındaki butlân kökünden türeyen bâtıl, türevleriyle birlikte Kur’ân-ı Kerîm’de otuz altı defa geçmektedir. Söz konusu yerlerde “yalan”, “boşa çıkan amel”, “çirkin, faydasız ve gayesiz iş”, “Allah’ın dışında ilâh diye tapınılan put”, “hakkı örten perde”, “hakkın zıddı”, “gerçek bilgiye dayanmayan delil” gibi birbirinden farklı anlamlarda kullanılmıştır (Halaçoğlu, Eren, 1992, s.147-148).

Hurafe; mantıkî tabanı olmayan, gerçek hayatla ilişkisi bulunmayan inanç ve uygulamalar, iyilik veya kötülük getirebileceğine inanılan kuvvetler için kullanılır. Genellikle sihir, büyü ve bunların ürünü olan objelerle alâkalı inançlar da hurafe terimiyle ifade edilir. Geleneksel olarak hâkim dinler tarafından kendilerinden önceki daha az karmaşık ve genel kabul görmemiş inanç ve davranışlar için kullanılan hurafe, bu özelliğiyle izâfî bir tabir olup objektif anlamda kullanılması çok zordur. Antropologlar tarafından sübjektif bir tarzda, üzerinde araştırma yaptıkları kültürlerdeki bu tür tavır ve inançlar için kullanılabilirse de sadece belirli bir din açısından bakarak böyle bir ayırım yapılabilir. Dolayısıyla ancak bu şekilde yapılan bir tasnif anlamlı olabilir. Belirli bir kültürün asıl dinine muhalefet eden inanç ve uygulamalar için kullanılan hurafe kavramının modern tanımı analitik olmaktan ziyade tasvirî ve küçük görücüdür; onun kendine has mânası farklı dönemler ve ortamlara göre değişebilir.

Hurafe kelimesi Kur’an’da yer almamakla birlikte onunla anlam yakınlığı bulunan üstûrenin (uydurulmuş söz) çoğulu esâtîr dokuz âyette geçmektedir. Ayrıca ihtilâk (yalan uydurmak) ve tekavvül ile (uydurulmuş söz) huluku’l-evvelîn (önceki milletlerin geleneği) terkibi de hurafeye yakın mânalar taşımaktadır. Bu tabirler, Kur’ân-ı Kerîm’e Hz. Muhammed’in uydurduğu bir kitap nazarıyla bakan müşrikler tarafından ileri sürülmüş, Kur’an da bu iddiaları reddetmiştir.Hadis literatüründe hurafe kelimesi sadece bir rivayette yer almaktadır. Buna göre Hz. Peygamber’in anlattığı bir konu için kadınlardan biri, “Ey Allah’ın Resulü! Bu anlattığınız Hurafe’nin sözüne benziyor” demiş, Resûl-i Ekrem de, “Hurafe’nin ne olduğunu biliyor musunuz?” diye

sormuş ve sözüne şöyle devam etmiştir: “Hurafe Benî Uzre’ye mensup bir adamdı; Câhiliye döneminde cinler tarafından esir alınmış, içlerinde uzun zaman kaldıktan sonra serbest bırakılmış; cinler arasında gördüğü ilginç olayları anlatınca insanlar kendisini yalanlamış ve artık onlar asılsız kabul ettikleri her söz için ‘Hurafe’nin sözü’ demişlerdir” (Yavuz, 1998, s. 382-384).

Büyü; tabiatüstü güçler yardımıyla tabiatı etkileyerek olağan üstü sonuçlar elde etme esasına dayanan faaliyetler için kullanılan bir terim. Eski Türk dilinde büyü; büyü, büyü şeklinde yazılmakta ve “sihirbaz, din adamı” anlamına gelmekteydi. Daha sonra “akıllı” anlamını kazanan kelime bilge ile anlamdaş olmuş gözükmetedir. Büyü anlamına gelen Almanca ve Fransızca magie, İngilizce magi, magic kelimelerinin aslının Yunanca magostan geldiği bilinmektedir. Pehlevî dilinde (eski Farsça) büyü magu kelimesiyle karşılanmakta, eski İran’da tabiatüstü güçleri kullanabildiğine inanılan Med kabilesi mensubu rahipler sınıfına da maguş denilmekteydi. İslâm kaynaklarında mecûs, mecûsî şeklinde geçen kelimelerin, tabiattaki bazı varlık ve olayları yönettiği, gaipten haber verdiği, büyücülükle bazı işleri gerçekleştirdiği kabul edilen bu sınıf için kullanıldığı söylenebilir. Bütün bunlar göz önünde tutularak büyü, “tabiatüstü gizli güçlerle ilişki kurularak yahut kendilerinde gizli güçler bulunduğu inanılan bazı tabii nesneler kullanılarak zararlı, faydalı veya koruma gayeli bazı sonuçlar elde etmek için yapılan işler” şeklinde tarif edilebilir. Kutsalla ilişkisi bulunmaması ve ahlâkî amaç taşımaması büyüün en temel özellikleridir; başlıca gayesi ise daima çıkar sağlamaktır. Büyünün asıl amacı insana ve olaylara etki ederek bol ve çok avlama, balık tutma, hayvan yetiştirme, düşmanı yenme, zarara uğratma veya öldürme, çocuk, ürün ve mal çoğaltma, kadın elde etme, hastalıktan kurtulma, kısacası bitkileri, hayvanları, insanları, tabiat olaylarını ve güçlerini kontrol ederek şu veya bu kişi yahut kişilere iyilik ya da kötülük etmek suretiyle bir menfaat sağlamadır. Büyü, olağanüstü etkileyici bir güç veya bilgiye sahip olduğuna inanılan bazı insanlara yaptırılır. Bunlar büyücü, şaman, sihirbaz, hekim gibi toplumlara göre adları değişen kimselerdir. Bunların güçlerini iyiye de kötüye de kullanabileceklerine inanılır. Büyüde araç olarak ruhlar, cinler, şeytanlar, canlı veya ölmüş bazı hayvanlar, cisimler, şekiller, hatta adlar kullanılır. Tarih boyunca büyüye başvurulduğu gibi günümüzde de en gelişmiş toplumlarda bile büyü yapanlara ilgi duyanlar vardır.

Kur’ân-ı Kerîm’de geçen sihir kelimesi büyü anlamını da taşımakla birlikte sihir büyüden daha geniş kapsamlıdır; büyü ile sihrin bazı şekilleri arasında farklar vardır. Öte yandan Türkçe’de büyücü ile sihirbaz aynı anlama gelmemektedir.

Sihirbazlıkta gözü, görüşü aldatan, hokkabazlık, el çabukluğu ve renk yanıltmasına dayanan bir sanatı yürütme anlamı da vardır. İllüzyonizm, manyetizma, hipnoz, telepati gibi teknikleri uygulayan sihirbazdır. Büyücü ise iyi veya kötü varlıkların yardımını sağlayan, büyü tekniğini, usullerini, tılsımlı sözleri, iksirleri, uygun materyali, muskaları, diğer ilgili maddeleri bilen ve kullanan kimsedir. Cadılar ve kâhinler büyücülerle karıştırılırsa da aslında onlarınki bir teknik değil şahsî kabiliyettir (Özel, 1992, s.501-506).

Sihir; sözlükte “bir şeyi olduğundan başka türlü göstermek, aldatmak, oyalamak; birinin ilgisini çekmek, gönlünü çelmek” mânalarında masdar olan sihir kelimesi “hile, aldatma; sebebi gizli kalan iş” anlamlarında isim olarak da kullanılmaktadır. Râgıb el-İsfahânî’nin açıklamalarından hareketle sihir terimini “el çabukluğu, göz boyama ve yaldızlı sözler söyleme yoluyla gerçekleştirilen hile ve aldatma işi, şeytanla yakınlık kurup ondan yardım alma ve nesnelerin şeklini değiştirme iddiası” diye tanımlamak mümkündür. Sihir ayrıca “kötü ruhlu varlıklar tarafından ortaya konan bazı eylemler ve gösteriler, meydana geliş şekli açık olmayan bir olayı gerçeğe aykırı biçimde gösteren işlemler” şeklinde de tanımlanmıştır. İbn-i Haldûn’a göre sihir, bazı insanların semavî yardımcılara başvurmadan doğrudan (nefsânî güçleriyle) etkide bulunmasından ibarettir. Taşköprizâde Ahmed Efendi ise astronomi olayları ile gök cisimlerinin özelliklerini ve bunların yeryüzü olaylarıyla bağlantısını inceleyen bilgi dalına sihir adını verir. Türkçe’de sihir karşılığında büyü kelimesi kullanılmakla birlikte el çabukluğu ve illüzyon gibi teknikleri içine alan sihrin büyüden daha kapsamlı olduğunu söylemek mümkündür. Sihir uygulayan kimseye sâhir denir.

İlkel toplumların hayatında önemli bir yeri bulunan sihir Mısır, Bâbil, Hint ve Grek medeniyetlerinde geniş biçimde icra edilmiş, yahudi ve hıristiyan otoritelerinin büyücülere ağır cezalar vermesine rağmen bu uygulamanın önüne geçilememiştir. Câhiliye Arapları’nda kehanet gibi sihir de yaygın olup bunlar, Tanrı adına yeryüzünde iş gördüklerine inandıkları cin ve şeytan gibi görünmeyen varlıklarla irtibat kurarak sihir yapıldığını düşünüyorlardı. Putperestlik gibi sihri de başka kültürlerden alan İslâm öncesi Araplar’ı tılsım, havas, rukye, azâim ve şa‘beze gibi büyü çeşitlerinden de haberdardı. Ancak en fazla uyguladıkları sihir türü cinlerle irtibat kurarak yapıldığına inanılan azâimdir. Câhiliye döneminde daha çok yahudiler sihirle meşgul oluyordu. Bununla birlikte kaynaklarda Necran Arapları’nın da sihir eğitimi aldıkları, yine Cürhüm kabilesinin Eski Mısırlılar gibi yapay yılanlarla insanları korkuttukları ve Yemenliler’in kalelerini tılsımlar sayesinde Farslar’a karşı korudukları şeklinde bilgilere

rastlanmaktadır. Usta şairlerin ve gaipten haber veren kişilerin bu yeteneklerini “takipçi” diye anılan cinler vasıtasıyla elde ettikleri sanıldığından müşrikler çeşitli mucizeler gösteren Hz. Peygamber hakkında kâhin veya sâhir hükmünü vermişlerdir (Çelebi, 2009, s.170-172).

Tılsım; aktif semavî güçlerin pasif yer güçleriyle temasa geçerek onları etkilemesinden söz eden sanal bir ilimdir. Arapça’ya Grekçe telesmadan geçmiş olup sözlükte “tabiatüstü güçlere, birtakım sırlara sahip olan nesne, çözilemeyen düğüm, anlamı gizli ve kapalı söz” mânasına gelir. Arapça’da tılesm, tillesm, talsem, talism, tıllism, tılsim şekillerinde kullanılır. Bazı âlimler yanlış olarak kelimenin Arapça tasalluttan geldiğini söylemiştir. Arapça’dan Batı dillerine talisman biçiminde geçen tılsım karşılığında Latince’de amulet kelimesi (takdis edilmiş, tabiatüstü güce sahip nesne) yer alır. Türkler arasında bu mânada hamail, efsun ve büyü kelimeleri yaygındır. Tılsım Anadolu folklorunda “büyünün etkisini sağlayan araç, define vb. gizli şeyleri bulmaya, kapalı kapıları açmaya yarayan söz, kadınların nazardan ve kötülüklerden korunmak için başlarına taktıkları metal süs eşyası” mânasında kullanılır. Tılsım terim olarak “uygun zaman ve konumdaki aktif semavî kuvvetlerin pasif yer güçleriyle temasa geçerek onları etkilemesi keyfiyeti” diye tanımlanır. İbn Haldûn’a göre beşerî nefisler semavî güçlerden (feleklerin mizacından), unsurlardan veya sayıların havassından yardım alarak yahut yardım almadan unsurlar âleminde etkili olabilir. Birincisine tılsım, ikincisine sihir denilir. Tılsımın ilm-i nücûm ve sihirle ilgili iki türünün bulunduğunu kaydeden Taşköprizâde birincisini “fiile uygun zaman ve konumda faal semavî güçlerin edilgen yer kuvvetleriyle terkibi keyfiyetini konu edinen ilim”, ikincisini “ta’vize adı verilen yaprak, taş, deri ve kâğıt gibi maddeler üzerine yazılmış/kazılmış yazı, sayı, resim, çizgi ve işaretlerin keyfiyetinden bahseden ilim” diye tarif eder. Kâtib Çelebi ise kevn ve fesad âleminde tılsımdan beklenen etkiyi sağlayacak olağan üstü işleri başarmak için tıtsü, buhur vb. ruhaniyeti arttırıcı yollara başvurulduğunu, ilke ve sebepleri bilindiği için tılsımın kaynağının sihre göre daha belirgin, faydasının ise açık, ancak gerçekleştirilmesinin çok zor olduğunu kaydeder. Seyyid Şerîf el-Cürcânî’ye göre mıknaşın demiri, kehribarın saman çöpünü çekmesi, sirkenin taşı eritmesi ve Türkler arasında bilinen yağmur çeken taş örneklerinde görüldüğü gibi semavî kuvvetlerle yer güçleri arasındaki denge doğru biçimde kurulduğunda tılsım gibi garip hadiselerin meydana gelmesi muhtemeldir. Tehânevî tılsımı, “yer güçleri ile bir araya gelmesi neticesinde olağan üstü iş yapabilme gücünü kazanma keyfiyeti” olarak tanımlar. İbn Hazm tılsımın eşyanın tabiatını değiştirme ve

gözbağcılık faaliyeti olarak değil soğğun sıcakla, sıcakın soğukla giderilmesi örneklerinde görüldüğü gibi Allah'ın terkip ettiği güçler vasıtasıyla vuku bulan tabii bir hadise olduğunu söyler; dolayısıyla onun önlenmesi mümkün değildir. Ayrıca ay akrep burcuna girdiğinde bir mühür üzerine akrep resmini kazıyıp üstünde taşıyan kişiyi akrebin sokmayacağı, bu yöntemle Sarakuş bölgesine (Mağrib) yılanların girmesinin önleildiği şeklindeki inançlara da yer verir (Çelebi, 2012, s.91-94).

Adak; dinen mükellef tutulmadığı halde kişinin kendi vaadiyle üzerine vâcip kıldığı ibadet. Türkçe adak kelimesinin Arapça karşılığı olan nezr, lugatta “insanın yerine getirmeyi kendisine borç (vâcip) kıldığı, vaad ettiği şey” mânasına gelmektedir. Nezr kelimesinin kökünde “vâcip kılmak, gerekli kılmak” mânası bulunduğundan İmam Şâfiî, kasten yaralama suçunda ödenmesi gereken diyeti (erş*) nezr diye adlandırmıştır. Kelimenin kök anlamlarından biri de “uyarıcı ve sakındırıcı mahiyetteki tebliğ ve i‘lâm”. Nitekim adak olarak verilen şeye nezîre dendiği gibi, ordudaki öncü ve gözcü birliklerine de -düşmanın durumunu bildirmeleri sebebiyle- aynı ad verilmiştir (Özel, 1988, s.337-340).

Nazar; bir şeye özenme, imrenme veya kıskançlıkla bakan kimsenin bakışlarıyla zarar verecek şekilde onu etkilemesi. Sözlükte “bakmak, görmek; düşünmek” anlamındaki nazar kelimesi Türkçe’de “beğenilen bir şeye kıskançlıkla bakmak ve zarar verecek şekilde onu etkilemek” mânasında nazar etmek (göz değmek), Arapça’da ise nazra (isâbetü’l-ayn) şeklinde kullanılır. Nazar kavramı, daha çok kıskançlık duygusunun eşlik ettiği zarar verici etkiye sahip göz ve bakışla ilişkilendirilse de herhangi bir canlı yahut objeye yönelik hayranlık ve övgü sözleri de etkisi açısından nazar kapsamında görülmüştür (Gürkan, 2006, s.443-444).

“Neden ?” diye sormaksızın kabul edilen, “Böyle yapılmaz, öyle öğrendik..” diye aktarılan bu öğretiler; eğitilmiş eğitimsiz, din adamlarından bilim adamlarına kadar bir çok kişinin hayatında var olmaktadır. “Gece tırnak kesilmemesi-aynaya bakılmaması, merdiven altından geçmenin uğursuzluk getirmesi, nazar ya da kötü gözden korunmak için tahtaya vurulması, karakedi ya da “13” rakamının uğursuzluk getirmesi ...” vb burada sayılamayacak kadar çok olan paranormal inançlar toplumdan topluma değişiklikler gösterse de paranormal inancı olmayan topluluk yoktur. Yüzyıllardır süregelen paranormal inançlar hayatın her noktasında etkisini göstermektedir. Çoğunun bilimsellik, akılla, çağdaşlıkla ve dinsel inançla bir ilgisi olmadığı yapılan birçok araştırmada, bu tür inanışların ne yazık ki insanoğlunun gönlünden, beyninden, vicdanından sökülüp atılamadığı vurgulanmıştır.

Büyü; insana bir miktar belirlenmiş ayinsel sahne ve inanç hükmü, belli bir zihinsel ve pratik yöntem sunuyor ve bu her önemli uğraşta tehlikeli durumların ve kritik anların aşılmasını sağlıyor. İnsanı; önemli görevlerini güvenle yürütmeye, öfke patlamalarında nefretin, karşılıksız aşkın, düş kırıklığının ve korkunun işkencesinde dengesini ve ruhsal bütünlüğünü ayakta tutmaya yetkili kılıyor. Büyünün işlevi, insanın iyimserliğini ayinleştirmek, umudun korku üzerindeki yenilgisine duyulan inancı güçlendirmektir (Malinowski, 2000, s.91).Tüm bu duygusal gerilim durumlarından kaçış ve sonrasında rahatlama simgesi haline getirilen paranormal inançların belirli kıstas ve nitelikleri de bulunmaktadır. Bir inanç ya da olgunun paranormal sayılmasında temel kıstas, onun bilimin temel kabullerine ters, doğa kanunlarını zorlayan bir nitelikte olmasıdır (Arslan, 2011, s.19).

Paranormal inanç ve uygulamalar;

1. Psikolojik indirgemeci yaklaşımın belirttiği gibi sırf bireysel yani duygusal, algısal, bireysel ve deneyim olarak bireysel süreçlerde ortaya çıkan patolojik bir olgudeğildir.
2. Toplumsal etkenlerin bir sonucu, makro düzlemdeki değişikliklerin bir tezahürü olarak yaygınlaşmaktadır.

Paranormal inancın bahsedilen bu kıstasları konunun sosyoloji ile olan ilgisine bir kez daha dikkat çekmektedir. Ritüel, toplumsal yapıyı açık hale getirir. Ritüelde simge edilen yapı, bireyler ve gruplar arasında toplumsal olarak onaylanmış "uygun" ilişkiler sistemidir (Morris, 2004, s.351). Paranormal inanışlar; sıradan psikolojik durumlara indirgenemez, toplumsal düzeyde açıklanmaya ihtiyaç duyan bir olgudur.

1.2. Paranormal İnancın Tarihi

Paranormal inançlar üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, bu inanışların ilk çağlardan beri var olduklarını görmek mümkün. İnsanın yaratılış hikayesi bile bazı paranormal anlatılara dayanmaktadır. Paranormal inançların kökeninde paganist inançların paranormal inançlar üzerindeki etkisi karşımıza çıkmaktadır. Paranormal inançlara, eski medeniyetler de dahil olmak üzere bir çok inancın kutsal kitaplarında yer verildiğini de görebiliyoruz. İncil ve Kur'an-ı Kerim bunun en açık örnekleridir. "Büyünün kökeni yoktur. Hiçbir zaman yaratılmamış ve keşfedilmemiştir."

(Malinowski, 2000, s. 144). Malinowski'nin bu ifadesiyle paranormal inançların net bir başlangıcından söz edilemeyeceği anlaşılmaktadır. İlkel dinin gelişimini incelemek, paranormal inançların tarihini anlamak için yardımcı olacaktır.

İlkel dinin belirtileri (Frazer, 1980, s.340-341):

1. Dini törenleri yapmak üzere özel bir sınıf ayrılmamıştır, rahipler yoktur, törenler duruma göre herhangi bir kimse tarafından yapılabilir.
2. Dini törenlerin yapılacağı herhangi bir yer ayrılmamıştır, tapınaklar yoktur, törenler duruma göre herhangi bir yerde yapılabilir.
3. Tanrılar değil ruhlar bilinir.
 - a. Ruhlar tanrılardan farklı olarak işlevlerinde doğanın belirli bölümleri ile sınırlandırılmıştır. Adları geneldir, sıfatları geneldir, bireysel değil her sınıftan sonsuz sayıda ruh vardır ve bir sınıfın bireyleri hep birbirine benzer, kesin belirlenmiş kişileri yoktur, kökenlerine, yaşamlarına, serüvenlerine ve karakterlerine deyin herkesin kabul ettiği söylenceler yoktur.
 - b. Tanrılar ruhlardan farklı olarak, işlevlerinde doğanın belirli bölümleriyle son derece sınırlıdır. Tümenün kendi özel ülkeleri olarak üzerinde egemenlik sürdürdükleri tek tek ayrı bölümleri vardır fakat katı bir biçimde onunla sınırlı değildirler, iyilik ya da kötülük güçlerini doğanın ve yaşamının diğer birçok alanlarında gösterebilirler. Bireysel karakter ve tarihleri geçerli söylenceler ve sanat temsilcileri ile saptanmıştır.
4. Ayinler yatıştırıcı olmaktan çok büyüselidir. Diğer bir deyişle istenen amaçlara, kurban, dua ve övgü yoluyla kutsal varlıkların lütfunu kazanarak değil daha önce de açıklandığı gibi doğanın gidişini ayinle ayinden elde edilmesi amaçlanan etki arasındaki fiziksel yakınlık ya da benzerlik yoluyla doğrudan etkilediğine inanılan törenlerle ulaşılır.

İlkel topluluklardan medeni toplumlara kadar dini formlarla ortaya çıkan ve gelenekselleşen paranormal inançlar çok boyutlu olmasının yanında ortak bir forma sahip bu olgunun bilimsel sınırlar içinde incelenbilmesine olanak tanınmıştır. Çok eski dönemlerde, farklı amaçlar/inanışlar uğruna ortaya çıkan bazı paranormal inançlar günümüzde neden yapıldığı bilinmeyen sadece yapılması gerekli olarak koşullanılmış inançlar halini almıştır. Bunlara örnek vermek gerekirse;

Niçin tahtaya vuruyoruz? Çok eski zamanlarda meşe ağacının, yüksekliği ve sağlamlığı nedeniyle, bazı güçlere sahip olduğuna inanılıyordu. Tahtaya vurma inancı dünyanın apayrı iki yerinde birbirinden bağımsız olarak gelişti. Önceleri; milattan önce 2000'li yıllarda Kuzey Amerika yerlilerinde, sonra da Ege'de Helen uygarlığında. Her iki kültür de meşe ağacına çok sık yıldırım düştüğünü gözlemlemişti. Amerika yerlileri meşenin, Tanrının yıldırımla yeryüzüne inip üzerinde oturduğu yer olduğuna, Helenler ise “Yıldırım Tanrısı” olduğuna inanmışlardı. Kuzey Amerika yerlileri, bu ağacın köküne vurarak, ileride başlarına gelebilecek tehlikelere ve şanssızlıklara karşı Tanrı ile temasa geçtiklerine inanıyorlar ve ondan kendilerini korumasını istiyorlardı. Ortaçağda ise Hristiyan din adamları bu inancı kendi devirlerine taşıdılar. Onlara göre bu inanışın temelinde Hz. İsa'nın tahta bir çarmıhta öldürülmesi yatıyordu. Hatta Avrupa'nın her katedralinde orijinal tahta haçın küçük bir parçasının bulunduğu inanılıyordu. Bu tahtaya vurma ise "Tanrım dua ve isteklerimi gerçekleştir" anlamına geliyordu.” Türk toplumunda tahtaya vurma eylemi ise kem göz ve nazardan korunmak amacıyla yapılmaktadır.

Yine bir başka örnek merdiven altından geçmenin neden uğursuz sayıldığına yöneliktir:

“Duvara dayanan bir merdiven, duvar ile arasında bir üçgen oluşturur. Bu, birçok kültürde tanrıların kutsal üçgeni olarak bilinir. Örneğin piramitlerin kenarlarının üçgen olması da bu inanca dayanır. Bir üçgenin içinden geçmek de, bir kutsal yere meydan okumak anlamına gelebilir. Eski Mısırlılar için zaten merdivenin kendisi iyi şansın sembolü idi. Merdiven olmasaydı, Güneş Tanrısı Osiris'i karanlıkların ruhundaki hapis hayatından kurtarmak mümkün olamayacaktı. Ayrıca merdiven, tanrıların katına tırmanmak için de şekilsel bir semboldü. Asırlar sonra Hristiyanlık bu inancı da Hz. İsa'nın ölüm şekline adapte etti. Çarmıha dayalı merdiven kötülüğün, hıyanetin ve ölümün sembolü oldu. İnsanlar, merdivenin altından geçmekle bütün bu kötü geleceklerle karşılaşabileceklerine inandırıldılar.17. yüzyılda İngiltere ve Fransa'da suçlular darağacına götürülmeden önce bir merdivenin altından geçiriliyorlardı.

Değişik kültürler bu uğursuzluğa karşı bazı panzehirler geliştirdiler. Mesela Romalıların panzehiri yumruktu. O kişiler orta yani en uzun parmaklarını gerip diğer parmaklarını yumruk gibi yaparlar ve geçtikten sonra merdivene doğru sallarlardı.” (Kaya, 2013)

Muhtelif Kültürlerde Büyü:

Paleolitik devrede bile örnekleri bulunan çok eski bir uygulamadır. “Benzer benzeri meydana getirir” şeklindeki büyüsel anlayışla çizilmiş kargı saplı hayvan resimlerinin çok eski tarihli mağara duvarlarında tesbit edilmesi bunu göstermektedir. Ayrıca o dönemlerden kalma, mumya gibi bir balçık türünün koruduğu cesetlerin kırmızı boya ile kaplandığı görülmekte, benzer benzeri meydana getirir inanişına uygun olarak kana benzeyen kırmızı rengin ölü için bir hayat özü şeklinde düşünüldüğü, böylece kırmızıya boyanarak büyülenmiş cesedin yeniden dirileceğine inanıldığı sanılmaktadır.

Eski Mezopotamya ve Mısır’dan kalma, tılsımlı sözler ve büyü formülleri ihtiva eden çok sayıda metin günümüze kadar gelmiştir. Onların törenlerinin çoğu büyü ile ilgiliydi. Milâttan sonra I-IV. yüzyıllara ait Yunan ve Mısır papirüslerinde hayvanlar ve insanlarla ilgili büyü formülleri, büyü törenleri, büyüünün tutması için gerekli görülen temizlenme usullerini içinde bulunduran büyü örnekleri çoktur. Mezopotamya bölgesinde rahipler aynı zamanda büyü ile ilgili törenleri yürütmekte idiler. Akkadlar, Bâbilliler ve Asurlular’da kötü cinlerden korunmak için muskalar kullanılmaktaydı. Özellikle Bâbilliler’de toplum hayatı büyü üzerine kurulmuştu. Sanat, ticaret, savaş, din, av vb. faaliyetler hep büyü ile iç içe idi. Eski Mısırlılar büyü yoluyla hayat ve ölümü etkileyebileceklerini, tabiat güçlerini denetimleri altına alabileceklerini sanıyorlardı (aktif büyü). Mısır tanrıları aldatılabilir, zorlanabilir, itaat altına alınabilirdi. Bu yüzden Mısırlılar büyüsel jestler ve tanrıları kendi isteklerine uydurabilecek âyinlerle büyücülerin ölümlere iyi davranmayan tanrılara ceza verebileceğine inanıyorlardı.

Eski Çin’de büyü taoizmle özdeşleşmişti. Konfüçyüsçülük genelde büyüye karşı çıkınca eski büyücülerin işlerini taoist veya Budist rahipler sürdürdüler. Çin’de büyü insanı hayatta ve ölüm ötesinde güçlendirmeyi ve böylece ruhları hatta tanrıları bile kontrol altına almayı gaye edinmişti. Bu yüzden büyü hayatı sarmış, halk dinini istilâ etmiş, halk kültürü büyüsel temalar ve ruhlarla ilgili alışılmışın üstündeki maceralarla dolup taşmıştı.

Eski Japonlar’da çeşitli büyü uygulamaları görülmekle birlikte şinto âyinlerinde büyü ile tanrılara isteklerini sunan büyücü rahiplerin büyüsel formülleri ve afsunlarına yer veren dualara pek rastlanmaz. Ancak zühd hayatı yaşayan kimseler büyü, cincilik ve gizli bilimlerle uğraşırlardı. Japonya’ya Budizm girdikten sonra bu eski uygulamalar gelişmiş Budist gizli bilimciliğiyle kaynaştırıldı. Konfüçyüsçü telkinler Japonya’da büyücülüğü bir ölçüde engellediyse de şimdiki şinto mezhepleri hastalıkların tedavisinde büyü, kehanet ve cinciliğe hâlâ büyük önem vermektedir.

Hinduizm’de büyücülük geniş yer tutar. Vedalar’da büyü ile ilgili olanla olmayanı ayırmak zordur. Sonraki Vedik devrede büyüye ilginin daha da arttığı göze çarpar. Hindistan’da tıp uygulamaları büyü ile yakından ilgiliydi. Zengin olsun fakir olsun herkes, adak adayarak hastalıktan kurtulmaktan büyüsel-yarı büyüsel uygulamalara kadar birçok büyü çeşidine ilgi duyardı.

Eski Yunan’da Hekata sırlı bir kişiliğe sahip olması yanında büyü ilâhesi olarak da benimsenmişti. Şehirlerde büyücünden geçilmezdi. Bütün eski Yunan filozofları büyüye inandılar; hatta içlerinde Porphyrius gibi kendini büyüye hasredenler de oldu. Büyücüler Pisagor’un rakamlarından faydalanarak sayıları büyülü daireler içinde kullandılar. Pisagorcular büyü nazariyeleri yanında büyü uygulaması da yaptılar.

Romalılar büyüü boş ve anlamsız, büyücülerini hilekâr ve yalancı saymakla beraber onlarda da büyücülük geniş çapta yer almıştı. Mısırlılar’la Kaldeliler’in büyülerinden etkilenmiş olan eski Roma büyücülerinin merkezi haline gelmişti. İmparatorlar sık sık bunlara başvuruyorlardı.

Eski İran’da dinle büyü, başka hiçbir yerde görülmemiş ölçüde birbirine karıştırılmıştı. Gatha’lardan da anlaşıldığı gibi Zerdüş sadece tevhidi yerleştirmekle kalmadı, aynı zamanda başta büyü olmak üzere bâtil inançlarla da mücadele etti. Sonraki Avesta bölümlerinde bile büyücüler ve cadılar lânetlenmişse de zamanla oluşan yeni dinî yapıda Zerdüş’ten kalan telkinlerle halkın sürdürdüğü ve içinde büyü ile ilgili elemanların da yoğun olarak yer aldığı inançlar bir araya geldi ve daha sonraki safhada müslümanların Mecûsî diye adlandırdığı dinî sentez ortaya çıktı. İyiliğin kötülüğe galip gelmesi şeklindeki aslî gayeye uygun olarak iyi cin ve ruhların yardımıyla kötü cin ve ruhların zararlı etkileri giderilmek ve büyücülerin kötülükleri önlenmek istendi. Zerdüş devrinin melekleri ateş, sığır ve yer cinlerine, kurban büyü âyinine, dualar da afsunlara dönüştü. Hastalıklardan, kötü varlıklardan kurtulmak için afsunlar, büyüler yapıldı (ak büyü). Airyaman adlı eski İran sağlık tanrısına başvurularak Angra Mainyu tarafından yaratıldığına inanılan 99.999 hastalığa çare bulunmaya çalışıldı. Airyaman şimdiki Parsîlik’te göğün “izad”ı olarak devam etmektedir. Ancak onun iyileştirici gücü Feridun’a verilmiştir. Eski İran’da ateş kültünde de büyüün yeri vardır. Parsîler’le Hindistan’da ve İran’da bulunan çok az sayıdaki Mecûsî bakiyesi (Ceberler) hâlâ büyüsel âyinler icra ederler.

Ken‘ânîler’de büyü ile ilgili materyal Sumer-Akkad geleneği kadar çok değildir. Bununla beraber Eski Ahid kayıtlarından Ken‘ânîler’in büyüleri hakkında bilgi

edinilebilmektedir. Ayrıca Ugarit metinleri milâttan önce 2000 yıllarındaki büyücüler ve yaptıkları hakkında bilgi vermektedir.

Türkler’de Büyü:

Çeşitli Türk kavimlerinde büyü, kehanet, falcılık, cincilik vardı. Şaman Türkler’de kam kelimesiyle ifade edilirdi. Kam ruhlar, tanrılar ve cinlerle ilişki kurabildiğine inanılan kimse idi. O afsun (arvaş) ve büyü yapar, afsunlu sözler söyler, kâhinlik (ırk) yoluyla insanın içinden geçenleri bilir, gaipten haber verir, cin çarpmasını ve hastalıkları tedavi ederdi; anlaşılmayan afsunlu sözler söyler, üfürür, davul döver, kendinden geçerek görünmeyen varlıklarla ilişkiye girerdi. Kam ve üfürükçüye (afsuncu, arbağçı) ürüng denilen bir ücret verilirdi. Eski Türkler’de çocuklar cinlere ve göz değmesine karşı ilâçla afsunlanırdı. Yine göz değmesine karşı bağ, bostan ve bahçelere korkuluk (abakı) ve nazarlık (kösgük) dikilirdi. Cin çarpan kimsenin yüzüne soğuk su serpilir, sonra “kovuçkovuç” (kaç kaç) denilerek üzerlik ve öd ağacıyla tutsülenirdi. “Kovuz” (Oğuzlar’da “kovuç”) cin çarpmasına karşı afsun, üfürük olarak söylenirdi. Yel “cin”, yelvi “büyü”, yelviçin “büyücü” anlamında kullanılırdı. Orta Asya Türk lehçelerinde arbağ da (Kıpçaklar’da arbav) “büyü” anlamına gelirdi. Yılan ininden çıkarmak yahut zehrini gidermek için yılan afsunu okunurdu. Dudaklardaki uçuk kötü bir ruhtan bilinir, özel bir törenle afsunlanarak tedavi edilir, buna uçuklama, tedavi edene de uçukçu denirdi. Havayı etkileyerek yağmur, kar ve dolu yağdırmakta kullanılan afsunlanmış taşa yada, cada ve yat gibi isimler verilmiştir. Kâşgarlı Mahmud yatı “taşlarla yağmur ve rüzgâr getirmek için yapılan büyücülük” şeklinde tarif eder. Eski Türkler atın boynuna nazarlık olarak moncuk denilen bir taş ve bir çeşit muska (Kazak ve Kırgızlar’da “tumar”) takarlardı. Başkırtlar hastalığı tedavi etmek veya korkuyu yatıştırmak için kurşun eriterek hastanın başında bulunan kap içindeki suya döker ve bu sudan hastaya içirirlerdi. Kurşun döken kadın kurşunun suda aldığı şekle bakarak hastalığın sebebini söylerdi; sudan alınan kurşun hastanın elbisesinin göğsüne muska olarak dikilirdi. İslâm’dan önceki Türk boylarında her türlü belâ ve âfetlere karşı koruyucu etkisine inanılan muska-tılsım âdeti yaygındı. VIII-XIV. yüzyıllar arasında Doğu Türkistan’da, aralarında Budist ve Maniheizt Türkler’in de yaşadığı bölgede yapılan arkeolojik kazılarda tılsım-muskalar (üzerinde afsun formülleri yazılı levhalar, tahta materyal) bulunmuştur. Budist Uygurlar’ın dinî kitaplarında da tılsım şekillerine rastlanmıştır. Budist Türkler’in dinî eserlerinde “tılsım-muska” anlamına gelen vu kelimesi Çince’dir. Bu kelimeyi onlara Çinli Budist rahipler öğretmişlerdir. Türkler müslüman olduktan sonra vu yerine bitig (yazı) kelimesini kullanmışlardır.

X. yüzyılda Türk boylarının büyük kitleler halinde Müslümanlığı kabul etmelerinden sonra da İslâm'ın şiddetle yasaklamasına rağmen büyü-sihir, İslâm'dan önceki devreden kalan âdetlerle, ayrıca eski İran, Mezopotamya, Mısır ve nihayet Anadolu kültürlerindeki katkılarla günümüze kadar varlığını sürdürebilmiştir. Türkler'in müslüman olmaları sırasında bu geniş âlemin kamları, Budist ve Maniheist rahipleri yeni dinin yayılmasını önleyemeyince eski geleneklerini yaşatmak ve meslekî çıkarlarını korumak için kendi hurafelerini başka milletlerden öğrendikleri âdet ve inançlarla birleştirip bunlara biraz da dinî bir görüntü vererek cincilik, üfürükçülük, muskacılık ve afsunculuğa yeni bir şekil kazandırmışlardır. Yûsuf Has Hâcib tarafından XI. yüzyılın ikinci yarısında yazılmış olan Kutadgu Bilig'de kamlar otacı denen hekimlerle birlikte anılmış, her derdin bir dermanı ve iyi edecek kamı bulunduğu belirtilmiştir. Yûsuf Has Hâcib, “muazzim”lerin (üfürükçü ve muskacılar) okuyup üfleyen, muska yazan kimseler olarak yel (cin) ve şeytan hastalıklarını tedavi ettiklerinden, “afsuncular” ve “emçiler”in oluşturduğu sınıfın toplumdaki ruhî, cinnî hastalıkların iyileştirilmesinde gerekli görüldüğünden bahseder. Ancak afsuncularla hekimlerin arasındaki münasebeti şöyle belirtir: “Otacı onamas muazzim sözün/Muazzim otacıya evrer yüzün//Ol aymış otuğ yese iğke yarar/Bu aymış bitig tutsa yekler ırar” (Hekim üfürükçünün sözünü beğenmez. Üfürükçü hekimden yüzünü çevirir. O, ilâç yerse hastaya iyi gelir, demiş. Bu, muska bulundursa şeytanlar irak olur, demiş). Böylece eski kam ve rahip geleneğini yürütenlerin artık “muazzim” adını aldıkları, eski afsun geleneğine dinîİslâmî bir veche vermek niyetiyle Kâbe, levh-i mahfûz, arş, kürsî, zemzem vb. terimleri, Kur'an'dan bazı âyet ve sûreleri büyü unsuru veya malzemesi olarak kullandıkları görülmektedir. Doğu Türkistan azâimcileri, mesleklerinin Hz. Fâtıma'ya dayandığını ispat etmek için Risâle-i Perîhân'ı yazmışlardır. Aslında Mezopotamya, İran ve Mısır büyü geleneklerinin karışımı olan bu telakki, Anadolu'da eski putperest dinlerin ve Hıristiyanlığın da dahil olduğu kültür etkileriyle daha çok çeşitlendi. Bütün bu gelişmelerin ortaya çıkardığı kitap ve risâlelerde düşmanı öldürmek, malını mülkünü yok etmek, servet ele geçirmek, birinin gönlünü çalmak, sevdirmek, soğutmak, ayırmak, ara bozmak; sidikliği, cinsî gücü, dili, uykuyu bağlamak, sevilmeyen kimsenin başına cinleri musallat etmek, ağır hastalıklara düşürmek gibi kara büyü; çocuk sahibi olmak, hırsız yakalamak, kaçanın geri gelmesini sağlamak, bol ürün almak, yolculukta sıkıntı ve belâ ile karşılaşmamak gibi maksatlarla yapılan ak büyüden temas ve taklit büyülerine, nazar ve tabii âfetlerden korunmak için yapılanlardan muska, tılsım, afsunlara kadar çok çeşitli uygulamalar bulunmaktaydı. Bu

çeşit eserlerin en meşhuru Şemsü'l-kübrâ idi. Yazarı XIV. yüzyılda yaşamış Ahmed b. Ali el-Bûnî olan bu Arapça eserde 400'e yakın tılsım şekilleri ve binlerce afsun vardır. Bu kitapta melek, cin, ifrit isimleri diye verilenler (hımtıhılgiyail, hımtıyail, similhiyail... hıştıışalkikuş, keşikşeliğuş, bıhelhelşıtuş... gibi) ve afsunlar (beheltif seltığ azmatun atvan hekeş bukaş hiyuruş behliyur alarkiyaz..., muhabbet afsunu) cahil halkı inandırmak ve korkutmak için hiçbir dilde bulunmayan saçma sapan anlamsız sözlerdi. Eski Mısır büyü geleneğinden kalma bu afsunlara itimat telkin etmek için Kur'an'dan âyetler, esmâ-i hüsnâ, çeşitli dualar vb. dinî metinler de karıştırılmıştı. Müellif Bûnî Cezayirli olduğundan İspanya yahudilerinin, "kabala" denilen ve hem hristiyanları hem de müslümanları etkileyen mistik rakamsal sistemlerinden etkilendiği anlaşılmaktadır. Bunu, sonu hep "il" ile biten adlar da doğrulamaktadır. Böylece eski Mısır tılsımlı sözleri, eski Yunan Pisagor rakamları yahudi geleneğinde, özellikle kabalada birleşmiş ve Bûnî yoluyla İslâm dünyasına girmiştir. Bir diğer eser de yazarı Süleyman el-Hüseynî olan Kenzü'l-havâs Keyfiyyet-i Celb ve Teshîr adlı Türkçe kitaptır. Aslında Ahmed el-Bûnî'nin Şemsü'l-kübrâ'sının Türkçe'ye çevirisinden ibaret olan bu eser, katılan dualar ve diğer ilâvelerle aslının iki misline çıkmıştır. Eserde hırsız bulmak, kısmeti bağlı kızların kısmetini açmak, çiçek hastalığını önlemek, uyku bağlamak, uykuyu hafifletmek vb. gayeler için tılsım, afsun ve âyetlerden gülsuyu, safran, misk, karanfil tozu, koyun barsağına kadar çeşitli büyü elemanlarına yer verilmiştir.

Halen Türkiye'nin çeşitli yörelerinde değişik uygulamalar içinde büyü geleneği varlığını sürdürmektedir. Hunlar'dan günümüz Türk toplumlarına kadar uzun bir gelişme çizgisi takip eden büyü bugün Türkiye'de genellikle kötü niyetle yapılmaktadır. Karı koca veya başka kişilerin arasını açmak, insanın bazı kabiliyetlerini, dilini, bahtını, cinsî gücünü, idrarını bağlamak, sakatlamak, uyutmamak, malına, canına, hayvanına zarar vermek, kız kaçırmak, kız veya erkeklerin bahtını bağlamak, kadının gönlünü çalmak gibi kötü niyetli kara büyü yanında kişinin kendisini, ailesini, mal mülkünü koruma gayesine yönelik ak büyü örnekleri de görülmektedir (Hikmet Tanyu, DİA, 1992, c.6, s.501-506).

Sosyal hayat açısından bu paranormal inancın açıklaması da tehlikenin uzaklaştırılması amacını gütmektedir. Duvara dayanmış bir merdiven altından değil de etraftan dolanmak gerektiği öğütlenir. Çünkü o merdivenin tepesinde ya bir tamirci, ya bir boyacı ya da camları silen biri olabilir. Bu nedenle bir çekiç, su kovası, boya kutusu, hatta bir adamın düşme olasılığı yüksektir. Merdiven altından geçmenin uğursuzluk getireceği inancı bu amaçla faydaya yönelik görünmektedir. Ancak inancın kökeninde

pratikteki faydası ile ilgili olmayan farklı anlamlar yatmaktadır. Mitsel hikayeler keyfi, saçma, anlamsız ve hayal ürünü gibi görünebilirse de belli motiflerin dünyanın her yerinde belirmesi gerçeği belirgin bir düzensizliğin arkasında bir tür düzen ve mantık olduğunu işaret ederler (Morris, 2004, s. 455). Paranormal inançların ardında mutlaka bir olay, bir düşünce biçimi veya bir başka gerçek yatmaktadır.

‘Çok yaşa’, ‘İyi ve uzun yaşa’, ‘Sağlıklı yaşa’, ‘God bless you’, ‘Gesundheit’ ve benzer diğer iyi dilekler dünyanın her yerinde hapsiran insana söylenen bazı sözcüklerdir. Eski insanlar nefesin veya soluğun ruh olduğuna veya yaşamın özü olduğuna inanırlardı. Tanrı insanı yarattığında soluğunu insanlara üflemişti ve o soluk bedende bulunduğu sürece yaşam sürüyordu. Bu inancın doğrultusunda hapsirince nefesin durması veya o kasılma hareketinin sonucunda soluğun dışarıya kaçıp gideceğinden korkuluyordu. Bir başka Roma kaynağında ise hapsirme sırasında beyinde oluşan vakumun, içeriye kötü ruhların girmesine neden olacağına veya fırsat vereceğine inanıldığına rastlanıyor. Roma’da hapsirmeden çok korkulur ve salgın hastalıkların ortaya çıkacağı düşünülürdü. Daha sonralarda Papa Büyük Gregory döneminde Roma’yı kasıp kavuran veba salgını sayısız insanın canına mahal oldu ve Papa Gregory ilk kez hapsiran insanlara karşı "God bless you/ Tanrı sizi kutsasın" sözcüğünü kullanmıştır.

Şuanda istemsizce verdiğimiz bir tepki olan paranormal inancın kaynağına inildiğinde ve bilimsel açıklamalarına bakıldığında ilginç temellere dayandırılmış olduğunu görmekteyiz. Ne kadar ilkel olursa olsun dinsiz ve büyüsüz halk yoktur ama bu yeteneklerinin sık sık yadsımasına karşın bilimsel tutumu olmayan ya da bilimsiz ilkel halk da yoktur.

İlkel topluluklarda iki alan vardır (Malinowski, 2000, s. 7):

1. Kutsal alan (büyü ve din)
2. Dünyevi alan (bilim)

Bu iki alan hayatın her karesinde ilişki içerisinde bulunabilmektedir. Her ne kadar birbirine uzak ve birbirinden farklı olsalar da etkilenmelerin olduğu da bir gerçektir. Örf ve adetler her zaman doğaüstü güçlerle özellikle de büyü gücüyle ya da kötü ruhlar, hayaletler, ölülerin ruhları ve Tanrı tasarımlarıyla bağlantılıdır (Malinowski, 2000, s.7). Bu nedenle paranormal inanç üzerindeki din faktörünün önemi ilerleyen bölümlerde özellikle bahsedilmesinin yanında burada da belirtilmelidir. Nitekim paranormal inançların tarihinin anlatımına da ilkel dinin özelliklerinden verdiğimiz örneklerle başlamıştık.

Tylor, ünlü kuramında ilkel dinlerin özünün animizm, ruhlara inanç olduğunu ileri sürer ve bu inancın kaynağının rüyaların, hayallerin, Tanrıların kataleptik durumlarının ve benzeri görüntülerin yanılgılı ama tutarlı bir biçimde yorumlanmasında nasıl bulunduğunu açıklar (Malinowski, 2000, s. 8). Paranormal inanışlarda rüyaların da önemli bir yeri vardır. Dinle de ilişkilendirilen bazı paranormal inançların rüya ile olan bağlantısı ilgi çekicidir. İstiare namazını buna örnek olarak gösterebiliriz. Bu namaz bir manada dilek namazıdır da. Kişi bireysel inancı dahilinde bu namazdan bir sonuç/işaret aldığına inanır ve bu sonuca göre eyler. İstiare namazı da daha çok niyet edilen bir durumun hayırlı mı yoksa hayırsız mı olduğunu öğrenebilmek adına kılınan bir namazdır. Müslüman toplumlarda bu namaz daha çok evlenecek kişiler için evliliğin akıbetini öğrenmek açısından uygulanır. İçgüdüsel ihtiyaçların ve güçlü duygusal yaşantıların yarattığı heyecanlar şu veya bu biçimde tapınmaya veya inanmaya sürükler ‘hem sanat hem de din tatmin edilmemiş özleminden doğar (Malinowski, 2000, s.9).

Bu inanışlar mitlerde de yer almakta ve paranormal inancın tarihini yine mitlerde bulabilmekteyiz. Mitin ilkel kültürlerde vazgeçilmez bir işlevi vardır. O, inancın ifadesidir, onu derinleştirir ve şifreler. Ahlakı korur ve ona güç verir. Ayinin üretkenliğine kefil olur ve insan için örnek olacak pratik kuralları içerir. Böylece mit insan uygarlığının temel bir parçası olur, o değersiz bir anlatı değil zor elde edilen aktif bir güçtür; entellektüel bir açıklama ya da sanatsal bir canlandırma değil ilkel inancın ve ahlaki bilgeliğin bildirgesidir (Malinowski, 2000, s. 99). İlkel dönemin pratiklerinden olması açısından paranormal inançlar üzerinde oldukça etkili olmuştur. Yabanıl dönemin paranormal uygulamalarının örneklerini mitlerde bulmak mümkündür. Olağanüstülük içermesi açısından da bir ilişki kurulabilmektedir.

Yerlilerin törelerde ve gelenekte içselleşmiş bütün inanç öğretilerinin değişmez, sabit durumlar olarak ele alınması gerektiği söylenebilir. Hepsi bunlara inanır ve bunlara göre davranırlar ve bunlar klasik eylemler olarak hiçbir kişisel değişikliğe izin vermezler; bu tür inanma sosyal ifade biçimleriyle standartlaşır.

Bunlar, ilkel inancın dogması olarak ya da bireysel düşüncelerin tam tersine bir topluluğun sosyal düşünceleri olarak nitelenebilir (Malinowski, 2000, s.271).

Her inanç kendi mitolojisini üretir, çünkü mucizesiz inanç yoktur, ana mitse sadece büyüün ilk mucizesini anlatır. En gelişmiş mitoloji, büyü mitolojisidir. Mitin işlevi ise anlatılanı aktarmak değil, bilgi vermektir; meraklıları doyurmak değil, güce güven yaratmak; öyküler bulmak değil, günlük yaşamın sürekli akışı içinde inancın geçerliliğini kanıtlamayı başarabilen olayları saptamak ve belirginleştirmektedir. Mit,

belli bir büyü biçiminin gerçekliğinin her zaman için teminatını veren olaylardan birinin tarihsel anlatısıdır (Malinowski, 2000, s.84-85). Paranormal inançların tarihine inildiğinde mitlerin önemi ve ilkelerin dini ritüelleri konuya kaynaklık yapmaktadır.

1.3. Paranormal İnançların İlkeleri ve Çeşitleri

Dinsel, büyüsel ve bilimsel bir takım unsurlar ya var oldukları şekilde alınmakta (şeytan, melek ve benzeri) ya olağanüstülük ve normal ötesi özellik taşıyan unsurlar olarak değerlendirilmekte (hayalet, keramet ve benzeri) veya uzaylı yabancılar örneğinde olduğu gibi olağan dışı bir nitelik kazandırılarak paranormal inanç sistemi içerisine dahil edilmektedir (Arslan, 2011, s.45). Paranormal inanışlarda amaç ister iyi isterse kötü olsun her zaman hedef, inanişa sahip kişi ile doğru orantılı bir ilişkiye sahiptir.

Paranormal inanç ilkelerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Paranormal inançlar kişilere ve olaylara etki etme amacı gütmektedirler.
2. Kişiden kişiye ve güdülen amaca göre çeşitlilik göstermektedirler.
3. Paranormal inançların etkisi, bilinçlilik ve farkındalık durumlarına göre değişir.
4. İlke ve işlevleri toplumdan topluma farklılık gösterir.
5. Her toplum mutlaka paranormal inançlara sahiptir.
6. Paranormal inançlar, bilimsel disiplinlerle ilişki içerisindedir.

Büyüyü hep şans ve şanssızlık unsurlarının, umutla korku arasında gidip gelen duygulanımsal oyunun geniş ve yayılabilir hareket alanına sahip olduğu yerlerde buluyoruz. Faaliyetin kesin, güvenli olduğu, rasyonel yöntemlerin ve teknik süreçlerinin kontrolü altında bulunduğu yerlerde hiçbir büyüye rastlamıyoruz. Giderek tehlike unsurunun görülebildiği her yerde büyü buluyoruz. Büyü, işin oluşumunda ve sistematik biçimde dağılımında aktif bir unsurdur (Malinowski, 2000, s. 142). İnsanların kimi zaman başvurdukları bu yolda alınan etkiler, zamana, yapan kişinin manevi durumuna, büyüünün çeşidine göre farklılık gösterir. Paranormal inançlar çok çeşitliliğe sahiptir. Şeytan, melek, cin gibi dini içeriğe sahip varlıklardan hayalet, UFO gibi fantastik varlıklara büyüsel ve ruhsal güçlerden medyumluk, psişik gibi uzmanlıklara(!), batıl inançlardan zihin ve ruhsal bazı güçlerle nesneleri hareket ettirmeye, parmak uçlarını

görme, uzaktan zihinsel telkin (hipnoz) yoluyla etkileme, trans halinde kehanette bulunma gibi vakalara kadar birçok fenomen, paranormal inanç sistemini meydana getirmektedir (Arslan, 2011, s.33). Her bir çeşit de kendi alanında tekrar çeşitlenmekte ve demografik özellikleri birbirinden farklı kişilerce geçmişten günümüze kadar muhakkak deneyimlenmektedir.

İslam ansiklopedisinde büyü çeşitleri şu şekilde sıralanmıştır (Tanyu, 1992, s.501-506):

1. Ak Büyü (koruyucu büyü). Genel olarak ferdin veya toplumun iyiliği için yapılan büyüdür. Kuraklık, yaralanma, mal ve mülkün zarara uğraması, hastalık gibi felâketlere karşı, ayrıca çocuklara ve lohusa kadınlara zarar veren şeylere çare bulmak veya bunları önlemek için yapılan koruyucu büyü de ak büyü sayılır. Bu büyüde dinden ve din adamından, dualardan ve dinî metinlerden faydalanılır. Tekniği kısmen büyüünün taklit ve temas tarzlarıdır.
2. Kara Büyü. Ak büyüünün aksine birine kötülük yapmak, zarar vermek gayesiyle yapılır. Kişileri birbirinden ayırmak, evlilerin boşanmasını sağlamak, cinsî kudreti önlemek, hasta etmek, sakat bırakmak, hatta öldürmek gibi kötü istekler kara büyüünün gayeleri içindedir. Bütün bu istekler dinî ilkelere aykırı olduğu halde kara büyü yapanlar bile bile bazı kutsal değerleri, nesneleri, metinleri araç olarak kullanırlar. Uygulama tekniği genellikle taklit ve temas yoluyla yapılır.
3. Aktif Büyü. Bu büyüüyü yapan, tabiat olaylarını yönetim ve denetimi altına alarak güçlü iradesiyle onları dilediği gibi kullanabildiğini iddia eder, kendisinin parapsikolojik bir hayatı olduğunu telkin eder; özel bazı sözleri, tekerlemeleri, dua veya bedduaları ile büyüüyü hazırlamak için elverişli bir durum meydana getirmek ister. Meselâ Güney Afrika'da yaşayan Zulu kabilesi mensupları, kızgın kömür üzerine su dökülmesiyle yapılan büyüünün fırtınayı önlediğine inanırlar. Kötü ve zararlı olayları önlemek, uğursuzluktan korunmak, insanların zararlarından kaçınmak için bu büyüye başvurulur.
4. Pasif Büyü. Genellikle savunma ve korunma için yapılır. Kutsal yazı, bıçak, makas, mavi boncuk ve çeşitli nazarlık eşyalar bulundurularak büyücülerin bazı faaliyetleriyle gebe ve lohusaların zararlı etkilere karşı korunması bu

büyü içinde kabul edilir. Büyücü bu maksatla o kişinin muska ve uğurluklar gibi okunmuş veya hazırlanmış bazı şeyleri taşımasını ister.

5. Temas Büyüsü. En çok yapılan büyü şekillerindendir. Frazer, birbiriyle ilişkisi bulunan şeylerin fizikî temas olmasa bile birbirlerini etkileyeceklerini belirtir. Ona göre büyü ile ilgili gücün temasla, yakınlıkla bir başkasına geçtiğine inanılmıştır. Temas büyüsünde temas esas olduğundan parça-bütün ilişkisi inancıyla bir kimsenin saçından alınan bir kıl, elbisesinden koparılan bir bez parçası, bir tırnak ucu, kopartılan bir iplik parçası gibi şeylerle bu büyü yapılır. Temas büyüsü genellikle kişinin iyiliği için yapılmaktaysa da bazan bir kötülüğü uzaklaştırmak veya zarar vermek için de buna başvurulabilmektedir.
6. Taklit Büyüsü. Pek çok yerde uygulanmaktadır. Bir şeyin taklidini yapmakla o şeyin esasını etkileme, taklit yoluyla istenilen sonucu elde etme esasına dayanır. Bu büyüün temeli, Frazer'in benzerin benzeri meydana getirdiği şeklindeki ilkesine dayanır. Aynı zamanda analogi büyüsü, homeopatik büyü de denilen bu büyüye hem iyi hem de kötü gayeler için başvurulur. Bu büyü şeklinde çocuk isteyenlerin bezden bebek, ev isteyenlerin de ufak taşlarla bir ev yapmaları benzerin benzer şeyler meydana getirebileceği inancından kaynaklanır. Yağmur yağdırmak için bir genç kızın yeşil dallarla donatılıp başından su dökülmesi de (Balkanlar'da) bir taklit büyüsüdür. Bu büyü çeşidinde dualar ve okumalar ikinci planda kalır. Gerek taklit gerekse temas büyüsü, birbirlerinden uzak şeylerin gizli bir sempati ile birbirlerini etkilediklerini, bir çeşit gizli ve görünmez vasıta ile uyarmanın birinden ötekine geçebildiğini ifade etmek üzere "sempatik büyü" şeklinde de adlandırılır.

Paranormal deneyimler bireyler üzerinde farklı işlevlere de sahiptir. Sadece kurumsal dinlere ait inançlar değil batıl inançların dahi toplumsal sistem içinde bir takım "gizli ya da örtük" fonksiyonları olabilmektedir (Arslan, 2011, s.25). Paranormal inançlar, hastalık, sıkıntı, acı ve ızdırap gibi durumlardan kurtulmak, birtakım belirsizlik ve risk durumlarının getirdiği gerilimlerden sıyrılma gibi işlevler görmektedir (Arslan, 2011, s.148). İyi olma haline kavuşturma fonksiyonunun yanında bazılarının olası etkileri de kişileri farklı stresler altına ya da boş beklentilere sokabilmektedir.

Paranormal inançların bu fonksiyonları da inançların çeşitlenmesiyle birlikte şekillenecektir. O halde paranormal inanç çeşitlerinden bahsetmek yerinde olacaktır.

Irwin, paranormal inanışlara ilişkin olarak on basamaklı bir tasnif yapmaktadır. Bu on başlık sırası ile şöyledir (Irwin, 2009, s. 4-7):

1. Batıl İnançlar (bunlar eski zamanlardan beri çalışıl原因, paranormal inançların ilk kavramsallaştırılan inanç biçimlerini ihtiva eder. Bunlara ayna kırmanın uğursuzluk, at nalı bulmanın şans getireceğine inanmak, örnek olarak, verilebilir)
2. “Psi” fenomenleri (Parapsikologların adlandırmasıyla psi fenomeni, telepati, durugörü, geleceği görme, gibi duyu dışı algılama -extrasensory perception [ESP] ve psikokinezi [PK] zihnin madde üzerindeki etkisi- gibi duyu dışı algılama biçimlerini kapsar)
3. Kehanet sanatları (tarot kartları, astroloji, “numeroloji” [numerology], el falı gibi geleceği görme biçimlerini ihtiva eder).
4. Ezoterik büyü sistemleri (büyüsel efsunların, muskaların, iksirlerin etkisine inanmayı, neo-pagan ve vudu ritüellerini ihtiva eder).
5. “Yeni çağ” terapileri (aromaterapi, aura tedavisi, homeopati yoluyla tedavi, doğal ve ruhsal tedavi biçimlerini, kristal gücü-iridoloji, “piramid gücü”, refleksoloji ve Reiki gibi alternatif sağlık pratikleri ve terapilerine dair uygulama ve inanışları kapsar).
6. Ruhçuluk (ruhların maddi dünya ve yaşayan insan ruhları üzerinde etkili olduklarına inanmayı ihtiva eder ve ölü insanlara ait ruhlarla medyumlar aracılığı ile iletişimi, hayaletlere, perili evlere, kötü ruhlara, ruhun insan bedeninden geçici olarak uzaklaşması anlamında astral ya da beden dışı seyahat inanışları ve tecrübelerine inanmayı kapsar).
7. Doğulu Mistik-Dinsel İnanışlar (birçok araştırmacı Doğu mistisizminin ve dinlerinin bazı öğelerinin paranormal inanç kategorisinde ele almaktadır, bu inançlara Karma, I-Ching uygulamaları ve Feng Shui örnek verilebilir).
8. Yahudi-Hristiyan Dinsel İnanışları (Tanrı, şeytan, cennet-cehennem ve meleklerin varlıklarına dair metafizik ilkeleri ve daha uça yaradılışçılığa, İncil ve diğer dinsel metinlerin hak olduklarına, belirli bazı peygamberlerin kutsal konumlarına, bakire doğuma inanmaya ve Hristiyan ve Hristiyan olmayan fundamentalizm biçimlerine karşılık gelir).

9. Dünya Dışı Varlıklar (Evrendeki galaksilerde akıllı yaşam formlarının varlığına, UFO'lara, uzaylı varlıkların UFO'larla dünyayı ziyaret ettiklerine inanmayı içerir. (Bu inançlarla ilişkili olan diğer varyantlar ise uzaylılar tarafından kaçırılma anlatıları, Mısır piramitleri ve tarla işaretleri gibi açıklanamayan fenomenlerdir)
10. Kriptozoolojik Yaratıklar (izole orman ve göl gibi yerleşim olmayan topraklarda görüldüğü rapor edilen gizemli hayvanlara dair anlatılara, Loch Ness canavarı, Van Gölü Canavarı, Koca Ayak, Chupacabra, Karadamı ya da Yeti vb. gibi varlıkları tutucu zoologlarca inkâr edildiği iddia edilen hayvan türlerine inanmayı içerir. Buna ek olarak, tek boynuzlu at, denizkızları, deniz canavarları ve ejderhalar gibi efsanevi hayvan türlerinin varlığına inanmak da buraya dâhil edilebilir)

Arslan ise “Paranormalizm ve Din” adlı eserinde paranormal inançları ikiye ayırmıştır: Paranormal inanç sistemi (Arslan, 2011, s.29):

1. Geleneksel dini inançlara dayalı inançlar
2. Para psikolojik fenomenler (ESP, psi, telekinezi, telepati...) ruhçuluk, okült inançlar, batıl inançlar, dünya dışı yabancı varlıklara inanç gibi paranormal fenomenleri içeren iki farklı temel boyuta ayrılmaktadır.

Frazer, paranormal inançları dört farklı grup altında toplamaktadır. Belirli ırklar arasında ve belirli zamanlarda ortaya çıkan paranormal inançlar ile;

1. Devlet ile arasında güçlü bir ilişki vardır; özellikle krallık sistemiyle yönetilen devletlerde, sivil düzeni korumak açısından paranormal inançlar kullanılmaktadır.
2. Özel mülkiyet ile arasında güçlü bir ilişki vardır; özellikle insanların kendi zevklerini devreye soktuğu zamanlarda paranormal inançlar, bu zevklerin korunmasına katkıda bulunmaktadır.
3. Evlilik kurumu ile arasında güçlü bir ilişki vardır; özellikle evlilik olsun veya olmasın, cinsel ahlak kurallarının belirlenmesinde paranormal inançların katkısı bulunmaktadır.

4. İnsan yaşamı ile arasında güçlü bir ilişki vardır; özellikle insan yaşamının güvenliği adına paranormal inançlar kullanılmaktadır.

Gustav Jahoda batıl inançların kaynağını dört grupta incelemiştir (Vyse, 1997, s.22);

1. Cin ve şeytan inancı gibi herhangi bir kozmolojik anlayış veya tutarlı bir dünya görüşünün uzantısı olan inançlar,
2. Kara kedi görmek gibi sosyal olarak paylaşılan inançlar,
3. Doğaüstü tecrübelerle ya da beden dışı deneyimlere dayalı inançlar,
4. Bireyin şansına yönelik kişisel batıl inançlar.

Bir diğer gruplamada ise batıl inançlar dörde ayrılarak incelenmektedir (Köse, 2009, s. 195):

1. Doğum gibi bireyin hayatında önem taşıyan olaylarla ilgili paranormal inançlar (insanın göbek kordonunun gömüldüğü yerde yaşaması)
2. Günlük işlerle ilgili uğur ya da uğursuzluğa dair paranormal inançlar (iki bayram arası düğün yapmanın uğursuzluk getireceği)
3. Hayvanlarla ilgili paranormal inançlar (baykuşun ötüşünün ölüm haberi getirmesi)
4. Din alanındaki paranormal inançlar (ölen kişilerle kurulan bağlantılar)

Paranormal inançlar geçmiş dönemlerde sosyal bilim çalışanları tarafından akademik olarak incelenmiş ve bazı tasnif ve çeşitlendirmelerde bulunulmuştur. Bunun yanında büyü'nün en yaygın çeşidi olarak kavramsallaşmış olan "kara büyü" birçok kişi tarafından bilinmekte ve bunun insanın başına gelebilecek en kötü durum (musibet) olarak değerlendirilmektedir. Yabanıl dönemlerde kara büyü'nün işleyişine dair çok ilginç örnekler mevcuttur. Kara büyü'nün başka biçimlerinde, büyücü kurbanı simgeleyen bir nesneyi ayinsel bir biçimde aşağıladığı, yaraladı veya parçaladığı zaman bu ayin her şeyden önce açık bir nefret ve öfke ifadesidir ya da aşk büyüsünde, büyü yapan kişi sevilen kişiyi ya da onu temsil eden bir nesneyi gerçekten ya da simgesel olarak kucaklayıp okşadığında veya ona sevgi gösterisinde bulunduğunda "sağlıklı insanın mantığını yitirmiş ve tutkusunun esiri olmuş esrik bir aşkın hareketlerini taklit eder.

Savaş büyüünde çoğunlukla hiddet, saldırma isteği, tutku biçimini almış savaşıma arzusuna ait heyecanla canlandırılır. Kara ve kötü güçlere yönelmiş korkutma büyüünde kötü ruhları kovma büyüü büyücü, kendisi bizzat bir korku duygusu içine düşmüş gibi ya da en azından buna karşı şiddetle savaşıyormuş gibi yapar. Çığlıklar, silah sallamalar ve yanan meşaleler çoğunlukla bu ayinin esasıdır. Karanlığın kötü güçlerine karşı bir savunma sahnesinde bir erkek aynı uygun olarak sürekli titremek ya da korkudan tutulmuş gibi çok yavaş olarak büyülü bir sözü mırıldanmak zorundadır. Bu korku ona yaklaşan büyücüye de bulaşır ve onu uzakta tutar (Malinowski, 2000, s.70). Kara büyüünün kötü etkisini yine tarihte ilkelerin hayatlarından başka bir örnekle daha açıklamak gerekirse:

Topileta(Tanrı) yeni gelene ölüm nedenini sorar. Üç biçim vardır: Kötü büyü ile ölme, zehirli ölme ve savaşta ölme. Tuma'nın da üç yolu vardır ve Topileta ölümün biçimine göre doğru yolu gösterir; rehberlerim savaşta ölmenin iyi bir ölüm olduğunu, zehirlenmenin o kadar iyi olmadığı, en kötüsünün de büyüyle ölme olduğu konusunda birbirine denk düşen açıklamalar yaptıkları halde, bu yollardan hiçbirine kesin bir değer biçilmiyor. Savaş ve aşk gibi olaylar, hastalık, rüzgar ve hava gibi doğanın ve yazgının beli güçleri; ilkel inanışta hemen hemen tümüyle büyü güçlerinin egemenliği altındadır (Malinowski, 2000, s. 165). Daha sık rastlanan örnekler -kesinlikle büyüünün daha önemli türü "ana soyu" büyü- karakteri ve aktarılışı bakımından yerel, buna karşılık diğer türün yalnızca bir bölümü yerel karaktere sahiptir (Malinowski, 2000, s. 215). Öyle ki en köklü büyülerin, doğum anında bebekten sonra düşen plasenta(döleş) ile yapıldığı, bundan daha etkili bir büyüünün olamayacağı söylenmektedir. Bu söylem günümüzde hala varlığını korumakta ve örnekleri de bulunmaktadır.

1.4.Paranormal İnanç Kavramının Çeşitli Disiplinler Açısından İncelenmesi

Bu bölümde tarihten günümüze gelene kadar paranormal inançların farklı disiplinlerce nasıl ele alındığına yer vermeye çalışacağız. Sosyal bilim çalışanları toplumsal düzene olan müdahalesi ve din-bilim arasında açıklanması oldukça problemli olan paranormal inanç ve davranışları uzmanlık alanlarınca açıklamaya çalışmışlar ve her biri kendi görüşü ışığında bazı değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Konu ilk olarak çalışma alanımız olan sosyoloji disiplinince ele alınacaktır.

1.4.1. Paranormal İnanca Sosyolojik Bakış Açısı

Belli bir toprak parçası üzerinde yaşamak, ortak bir geçmişe sahip olmanın yanında toplumu toplum yapan en önemli değer kültür ortaklığıdır. Bazı geleneksel motif ve ritüeller toplumun en önemli kısmını meydana getirir. Dinsel törenlerin, geleneklerin ve tüm uygulamaların toplumu birarada bir düzen içinde tutmak gibi bir sosyal işlevi olduğu dikkatimizi çekmektedir. Bu konuda eski bir Çin kitabında şöyle dendiğine yer verilmektedir: "Yığınları birarada tutan törenlerdir ve eğer bu bağ ortadan kaldırılırsa bu yığınlar düzensizlik içine düşerler" (Temren, 1998, s. 310).

Paranormal inançların tarihçesine bakıldığında karşımıza ilk dönem sosyologlarının çalışmaları çıkmaktadır. Marcel Mauss ve Herbert Spencer gibi ilk dönem sosyolog ve antropologları büyüün ve dinin toplumların oluşumunda önemli roller oynadıklarına dikkat çekmişlerdir. Bu bağlamda "en az bir damla din içermeyen büyü olmadığı gibi büyüden arınmış din de yoktur." Bu sebeple sihirsel öğretiler üzerinde çalışmışlar ve bu toplumları "ilkel" olarak adlandırmışlardır. Ancak asıl ilgileri, bu öğretiler değil öğretilere olan inancın ve bu inancın toplum üzerindeki etkisi olmuştur. Bu ilkelleştirme ise sonraları inançların dışarıda bırakılmalarına UFO'lar, hayaletler gibi inanışların alt disiplinlere itilme, din sosyolojisine entegre edilme ve varolan bu inanış ve olguların bilim dışı sayılması, paranormal inanç olarak adlandırılıp dışlanmasına kadar gitmiştir (Strauss, 1997, s. 263).

Paranormal inançlar ve benzeri kültürel unsurların toplum içerisinde konuşma, dinleme, gözlemlene gibi eylemler sonucunda yayıldığı bilinmekte, bir başka deyişle bireyler, aile, eğitim çevresi, iş çevresi gibi sosyal yaşam içerisinde etkileşim kurdukları diğer insanlar aracılığıyla, kültürlere hakim olmaktadır (Kottak, 2001, s.52). Hakim olan kültürler kuşaktan kuşağa aktararak belli değişim ve gelişimler de geçirmiş halleriyle hala varlıklarını korumaktadırlar. Bu inanç türü bir yandan geleneksel yönüyle kültürel bir çeşitlilik oluştururken diğer yandan toplumsal düzene zaman zaman olumsuz etkilerde bulunabilmektedir. Ayrıca farklı disiplinlerce değerlendirildiğinde bir türlü kendine taraf bulamamaktadır. Dinden ayrı düşünülemeyen ama dini alanın kabul etmediği, bilimin tamamen boş inanç olarak baktığı ama bilim kişilerince de yapılan bazı paranormal inançların olduğu bilinmektedir. Kendisine bir türlü yer edinemeyen ama her halükarda da bireylerin eğilim gösterdiği paranormal inançlar, tutum ve davranışları da büyük ölçüde etkilemektedir. Bu tutum ve davranışlar da toplumsal davranışları etkilemektedir. Sosyologlar ve diğer uzmanlar din içerisinde de sık sık adı

geçen batıl ve benzeri inanç biçimleri üzerinde çalışmaktadır (Lundskow, 2008, s.147). Sosyal yapıların bir parçası olan inanç sistemlerinin, tıpkı diğer yapılarda olduğu gibi toplum içerisinde var olan sosyolojik etkilerinden söz etmek mümkündür (Kelly, 1987, s.526).

Paranormal inancın sosyolojik yönünden söz ederken bu inançların toplumları hangi yönde etkilediğini incelemek yerinde olacaktır. Tarih boyunca hiçbir zaman yok olmayan bu inançlar, var oldukları her dönemde işlevsel bir amaçla kullanılmakta ve bu şekilde devamlılığını sürdürmektedir (Özgüven, 2013, s.112). Bunun yanında paranormal inançlar, bir bölgenin sosyal varlıklarıyla ilgili olmakta, örneğin timsah bulunmayan bir bölgede timsahla ilgili batıl inançlara rastlanmamaktadır (Arslan, 2011, s.11). Ayrıca İslam toplumlarında da daha çok dini paranormal fenomenleri görmek mümkündür. Dini inançlardan çok etkilenmeyen topluluklarda ise daha çok gelenekselleşmiş paranormal inançları görmek mümkündür. Bazı sayıların özel güçlerine inanma eğilimi de paranormal inançlar arasındadır. Çok bilinen paranormal inançlardan biri de “13” sayısının uğursuzluğudur. Fakat Türkiye’de bununla ilgili bir inanç yoktur, Müslüman gruplar için “7, 40, 52” gibi sayıların özel gücüne dair inanç, ölüm ritüelleri arasında yer almakta ve dinle ilişkilendirilmektedir. Aynı şekilde bir bölgenin siyasi, ekonomik ve kültürel yapısı da, o bölgedeki paranormal inançları biçimlendiren etkenlerdir.

Özellikle sanayi toplumları içerisinde giderek yalnızlaşan bireyler, batıl inançlarını uygularken, benzer inançlara sahip olan bireylerle aynı amacı paylaşan bir grubun ruhunu oluşturmakta ve böylece yalnızlıklarını gidermektedir (Özgüven, 2013, s. 113). Kimi zaman kişilerin toplum içerisinde uyumlu davranmaya yönelik ihtiyaçları da onları paranormal inançlara yönlendirmektedir. Buna göre bireyler, kendileri için uygulamayacakları batıl inançları, yalnızca bulundukları çevreye uyum sağlamak için, başkaları adına da gerçekleştirebilmektedir (Köse, 2009, s.202). Kişi paranormal davranışları yerine getirerek toplumda yine kendisi gibi davrananların takdirini kazanmış ve onlara benzeyerek aidiyet duygusunu tatmin etmiş olur. Zaman zaman her birey kendi başına olduğunda yapmayacağı birtakım paranormal davranışları topluluğa uyma adına gerçekleştirebilir. Burçların insanlar üzerindeki etkisine inanmamasına rağmen, bu konunun konuşulduğu bir ortamda gruba uymak için burcunu söyleyerek sohbete katılan kişiyi burada örnek olarak verebiliriz (Köse, 2009, s.59). Fala inanmayan bir kişinin yine ortam bozulmasın diye fala baktırması ya da bir bireyin aile ortamında eğilim göstermese bile ritüelleri tekrar etmeye çalıştığını görmek de mümkün

olmaktadır. Tüm bunlar göstermektedir ki paranormal inançlar; insan hayatını yönlendiren, etkileyen ve yaşamına değer katan, hatta çoğunlukla psikolojik ve toplumsal fayda sağlayan etkilerde bulunmaktadır. Zaman zaman toplumsal bozulmalar sağlayan bu kavram bazen de toplumsal bütünleşme sağlayabilmektedir. Çünkü toplumun kültür öğelerini yansıtmaya ve bunun aktarılmasına olanak sağlayan bir işlevi de bulunmaktadır.

Genellikle kitle iletişim araçları, kültürel eserler ve eğitim kurumları ile insan bilincine kazandırılan inançlar, öznel kültürün de birer parçasıdır. İnançlar, bölgelere ve cinsiyete göre de değişebilmektedir (Farooq, 2012, s.336). Batıl inançlar çoğu zaman yanlış bir sebep-sonuç ilişkisine dayanmaktadır (Ayhan, 2005, s.25). Birey çevresi ile iletişim kurarken bazen yanlış bağlantılar kurabilir ve durumları farklı anlamlandırabilir. Bu toplum içinde bazen önyargılı davranmaya neden olabilir. Örneğin yeni bir bebek dünyaya getiren anne, kendisinden çok hoşlanmadığı bir misafirin bebeğine yaptığı iltifattan sonra rahatsızlanmasını nazara bağlayabilir. Eski eşinden bir türlü boşanamayan bir adamın kız arkadaşı, eski eşinin kendisine büyü yapmış olabileceği düşüncelerine kapılabilir. Bu ve bu gibi durumlar bireysel anlamda bazı yanlışlara neden olurken toplumsal anlamda da bozulmalara yol açacaktır. Bilişsel çelişki kuramına göre, bâtıl davranışı gerçekleştiren kişi bu davranışının (nazar boncuğu takmak, tahtaya vurmak vb)akla uygun olmadığını anladığında, bilişsel bir çelişki yaşar(Köse, 2009, s.53). Yaşamış olduğu çelişki kendisinde bazı iç sıkıntılar yaratacağı gibi başta ailesi ve sonra giderek çevresini de etkileyecektir. Paranormal inançların sürekliliğini sağlayan en büyük etken, bireye sağladığına inanılan faydadır. Birey bu faydayı hissetmediği noktada bu tarz bir inanışa eğilim de göstermeyecektir. Bu noktada paranormal inançların psikolojik yönden ele alınması konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

1.4.2. Paranormal İnanca Psikolojik Bakış Açısı

“Psikolojinin babası” olarak nitelendirilen Freud’un paranormal inançların araştırılmasına olan ilgisi, paranormal inançlarda psikolojik yönün oldukça güçlü olduğunu en başta gözler önüne sermiştir. Freud; “Ben; adına okült fenomenler denilen olayların araştırmasını, bilim dışı ya da değersiz diye daha baştan kabul etmeyenlerden değilim. Eğer bilim kariyerimin sonunda değil de başında olsaydım tüm zorluklara rağmen başka bir araştırma alanı seçmezdim.” ifadesiyle paranormal inançların önemini

vurgulamıştır. Tez çalışması boyunca paranormal inançların sosyolojik açıdan ele alınacak olması ve bu çalışmanın sosyoloji disiplini içerisinde incelenmesi konunun psikolojik yanını yadsıyamaz. Öyle ki paranormal inançlar üzerinde bu zamana kadar daha çok psikolojik çalışmalar yapılmış ve özel bir alt alan(Parapsikoloji) bile açılmıştır. Bazı araştırmacılar; Freud'un çalışmalarından hareketle psikolojik ve psikiyatrik araştırmalar, paranormal inanışlar ve psikopatolojik durumlar arasında ilişkinin varlığına yönelik bulgulara ulaşmışlar, şizofrenik ve psikiyatrik semptomların paranormal inanışlarla ilişkisini tespit etmişlerdir (Arslan, 2011, s. 147). Korku, acı, ızdırıp, keder, beklenti vb durumlardan sıyrılmak inancı ile yapılan uygulamalar; duygu kaynaklı olduğundan psikolojik araştırmalar bu noktada oldukça önemli sayılmaktadır. Büyüsel inançlar, toplumsal "yaratılar" iken nevrotik belirtilerin özel durumlar olduğuna ilişkin Freud'un kendi iddiası, Evans-Pritchard tarafından onun kuramına karşı bir kanıt olarak kullanılmıştır (Morris, 2004, s.251). Judith Viorst; “Batıl inanç aptalca, çocukça, ilkel ve irrasyonel bir şeydir. Ama bir tahtaya iki kere vurmanın da ne maliyeti var ki?” diyerek, batıl inançların ussal olmadığı halde kullanılmasına dikkat çekmiş ve batıl inançların aslında zararsız bir yönü olduğunu da vurgulamıştır(Köse, 2009, s.191).

Batıl inançları, toplumun bilgi düzeyi ve din anlayışıyla uyuşmayan; ancak bireye psikolojik açıdan yarar sağlayan ve nesiller boyu aktarılabilen uygulamalar olarak açıklayan Jeffrey Rudski'nin yanı sıra, davranışçı psikolog Burrhus Frederic Skinner, batıl inançları şartlı refleksler bağlamında incelemekte ve irrasyonel korkular ile batıl inançlar arasında paralellik kurmaktadır (Köse, 2009, s.194). Psikolog Skinner ise, paranormal inancı şartlı refleksler bağlamında değerlendirir. Ona göre örneğin kaynamış suda parmağı yanmış bir çocuk, kaynayan bir tencereye karşı şartlı korku geliştirebilir. Bir köpek tarafından ısırılan çocuk, bütün köpeklerden korkabilir. Skinner, bu irrasyonel korkularla paranormal inançlar arasında paralellik kurarak aynı kategoride değerlendirir. Ayrıca Skinner'a göre eylem sonrasında birey herhangi bir tehlikeden tesadüfen korunmuşsa, bu durum onun davranışını pekiştirir, tekrarını ve sürekliliğini sağlar. Kısacası, Skinner'a göre batıl inançlar yanlış bir neden-sonuç ilişkisi neticesinde ortaya çıkar (Köse, 2009, s.22).

Zaman zaman birey belirli bir paranormal düşünceye sahip olmadan da bilinçsizce ve alışkanlık halinde batıl denilen davranışlar sergileyebilir. Paranormal inanç ve davranışları bir bütün olarak değerlendirdiğimizde, bunların duygusal, bilişsel ve davranışsal unsurların bir karışımı olduğunu görürüz (Saenko, 2005, s.77).

- Duygusal boyut: korku, endişe, öfke, heyecan, sevinç, sürpriz ve merak gibi durumlarla bağlantılı olarak tecrübe edilen duygusal durum ve süreçleri içerir.
- Bilişsel boyut: algılama, düşünme, hayal etme, hafıza ve dikkat gibi süreçlerle temsil edilir.
- Davranışsal boyut ise, ritüeller ve sembolik davranışlarla ilgilidir.

Paranormal inanç ve davranışlar, akli elimle ve kitabî din anlayışıyla uyuşmayan, bu nedenle de anlamsız görünen, ancak bireye psikolojik yarar sağlayan ve nesilden nesile devam eden inanç ve uygulamalardır (Rudski, 1999, s. 431-432; Vyse, 1997, s.19). Neil (1980) ise, batıl inanç ve ritüellerin mevcut performans üzerindeki tesirini “Psychological Placebo” (Psikolojik Placebo –telkine dayalı etki-) olarak adlandırmakta ve insanların inancı ve işe yarayacağına dair düşünceleri devam ettiği sürece, batıl inançların olumlu sonuçları olacağını öne sürmektedir. Yapılan araştırmalarda kişilerin genellikle, belirsizlik, yüksek düzeyde psikolojik stres ve düşük düzeyde algılanan kontrol hislerini deneyimlediklerinde, batıl inançları uygulamaya eğilimli oldukları ispatlanmıştır (Damisch, Stoberock ve Mussweiler, 2010, s.1014). Bazı paranormal inanç ve büyüsel düşüncelerin ayarlanamamış dozu ise psikolojik rahatsızlıklara neden olabilir. Bunların birçok farklı nedeni olabilir fakat bu nedenlerden biride paranormal inançlardır. Psikoz olarak tanımlanan bu rahatsızlıklar düşünce ve duyu yapısının bozulmasından meydana gelir ki uç düşünce ve doğaüstü eğilimleri içine alan paranormal inançlar bu rahatsızlıkların kaynağı olabilir. Skinner’a göre bazı paranormal inançlar da koşullanma yoluyla öğrenilir. Ayıcıklı silgisiyle sınava giren bir öğrenci eğer sınavı kazanmışsa diğer sınavlarda da aynı silginin kendisine uğur getireceğine inanabilir; ya da kazandığı bir sınavdaki olaylar silsilesinin bir sonraki sınavda da olup olmadığını izleyebilir. Örneğin “bir önceki sınavda ön sırada oturmuştum, öğretmen sınıfa girdiğinde merhaba demişti...” şeklinde düşünebilir (Köse, 2009, s.53).

Köse; ‘Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, IX (2009), sayı: 3’ de yayımladıkları “Bâtıl İnanç Ve Davranışlar Üzerine Psikososyolojik Bir Analiz” isimli makalelerinde paranormal inançların psiko-sosyolojik nedenlerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Eşyanın ve olayların mahiyetini bilmemek

2. Geleceği bilme arzusu
3. Korku ve stres
4. Çaresizlik
5. Kutsallaştırmanın yön değiştirmesi
6. Güvenlik ihtiyacı
7. Başarıya ulaşma ve kendinden emin olma
8. Belirsizlik duygusu
9. Sosyal uyum ihtiyacı
10. Sorumluluğu başka güçlere atfetme
11. Rüyalarda ve hayal gücü.

1.4.3. Paranormal İnanca Antropolojik Bakış Açısı

Antropolojinin (insan biliminin), kültürleri, sosyal yaşam ve düzenleri inceleyen dalı sosyal/kültürel antropolojidir (Temren, 1998, s.303). Antropoloji, mitoloji, fenomenoloji, dinler tarihi, sosyoloji gibi bilim dallarıyla uğraşanlar, paranormal inançlar üzerinde çalışmışlardır. İlk çağlardan günümüze kadar insanoğlunun bilinmeyene ve doğaüstü olaylara karşı tutum ve merakı, her olay ile ilgili bir takım neden-sonuç ilişkileri kurmasına yol açmış ve bunun sonucunda da paranormal inançlar ortaya çıkmıştır (Arslan, 2011, s.8). Antropolog L. Levy-Bruhl'a göre; paranormal inançlar, toplumun ortak inançlarının değişim geçirmiş halleridir. Bunlar *telkin*, *taklit* ve *tavsiye* yoluyla nesilden nesile geçerler. Çoğu paranormal inanç çocukluk çağında öğrenilir ve pek fazla eleştirilmeden hayat boyu sürdürülür (Saenko, 2005, s.77). Geçmişten günümüze süregelen bazı paranormal inançlara belli bir inanç geliştirmesek de uygulanmasının bir zarar ya da kayıp getirmeyeceğini düşünerek bunlara karşı eğilimler gösterebiliriz. Bu bir bakımdan paranormal inançların güçlü yanını bize göstermektedir.

19 yy. tartışmaları ve kuramları her ne kadar değişmeye uğramış olsalar da günümüz din antropolojisi içinde halen süregelmektedir. Pek çok modern Antropolog ruhsal nesnelere inanma şeklindeki Taylor'un din tanımlamasına hala bağlıdır. Spiro,'ruhsal' (veya "insanüstü") nesneleri tanımlamaktaki güçlükleri ve aynı zamanda ateist olan (bazı Budist felsefeler gibi) dinlerin varlığını kabul ederken yine de dinin en başarılı tanımının kültürel olarak kabul görmüş insanüstü nesnelerle kültürün koşulladığı etkileşimlerden oluşan bir kurum" olduğu sonucuna varmaktadır (Temren, 1998,

s.307). İrrasyonel inançlar ya da eylemler bütünü olarak düşünülen paranormal inançlar, günümüzde birçok antropolog tarafından rasyonel sistemlerin temeli olarak da değerlendirilmektedir (Spencer, 2010, s.787).

Paranormal inançlar toplumdan topluma farklılık göstermelerinden kaynaklı bir kültür ürünü olduğunu ispat eder. Bu anlamda paranormal inançların kültür antropolojisine konu olması oldukça yerinde bulunmaktadır. Günümüzde de paranormal inançlar, toplumların manevi kültür veya sosyal anlayışları içerisinde yerini almakta ve kökenleri medeniyet öncesi toplumlara dayanmaktadır (Khodabakhshi, 2012, s.243). Bu nedenle paranormal inançlar, toplumların gelişimi üzerinde olumsuz bir rol oynarken, batıl bilgelik ise, deneysel bilimlerin içinde bir gerçeklik olarak kabul edilmemektedir. Özellikle bireylerin kendi inançları dışındaki her şeyi, batıl olarak değerlendirmelerine dair tutumları, 21. yüzyılda geçerliliği ve gerçekliği kabul edilmiş inançların bile daha sonrasında batıl sayılabilme ihtimalini akla getirmektedir (Bailey, 2006, s.284).

Antropolog Alan Dundes, “Brown County Superstitions: The Structure of Superstitions” başlıklı çalışmasında paranormal inançları tanımlamanın basit bir iş olmadığını altını çizerek, inanç sistemleri ve kültürle iç içe olan paranormal inançların insan hayatında ve toplum tarihinde varlığının kabul edilmesinin ve öneminin anlaşılmasının gerekli olduğunu vurgulamaktadır (Dean, 2013, s. 60). Bunun yanında antropologların dini inançların içeriği adına ayrıntılı bir tutum sergilemesi ve hemen hemen tüm inançları din adı altında ele alması, sihir ve büyü gibi paranormal inançların, özellikle Amerika’daki kolej ve üniversitelerde din inancı olarak algılanmasına neden olmaktadır (Winzeler, 2012, s.4).

Antropolog David Bidney ise, 1953 yılında yaptığı tanımlamayla batıl inançların; korkular sonucu ortaya çıkan, genellikle tabularla ilgisi olan, akıldışı ve mitolojik inançlar olduğundan bahsetmiştir (Bidney, 1995, s.294). Din ile kültür alanı arasında gidip gelen, her disipline konu olabilen paranormal inançlar günümüzde de konumlanabilmiş değildir. Dinsel inanç ve kurumların antropolojik açıdan incelenmesi akademik yaşam içerisinde gelişmiş olan gereksiz bölünme ve uzmanlaşmalarının etkilerinden aşırı derecede zarar görmüştür. Hepsi de dinsel kurum ve ideolojilere sürekli ilgi duymuş olan sosyal bilim kurucularının (Spencer, Durkheim, Weber) dünya-tarihsel bir bakışa sahip oldukları rahatlıkla ileri sürülebilir (Morris, 2004, s. 10).

1.4.4. Paranormal İnanca Dini Bakış Açısı

Paranormalizm konusundaki tartışmanın temeli, inanç problemidir. Daha doğru bir ifadeyle modernizm koşullarında inanç konusunun oluşturduğu anakronizm (Anakronizm, herhangi bir olay ya da varlığın içinde bulunduğu zaman dilimi (dönem) ile kronolojik açıdan uyumsuz olması. Özellikle edebiyat ve sanatta genellikle eserin geçtiği tarihi döneme ait olmayan varlıkları ve uygulamaları belirtmek için kullanılır.)’dir. Sosyal bilimlerdeki klasik modernist yaklaşım dinsel inançların bilimsel bilgi toplum katmanlarına yayıldıkça azalacağını ifade etmektedir. 60’lı yıllara kadar geçerliliğini sürdüren bu bakış birçok alanda meydan okumalarla karşılaşmıştır. Dinin geri dönüşü (Bell, 1978, s.187-208) gibi kavramlarla ifade edilen bu durum, dinsel inançların sadece bir parçasını oluşturduğu “inanç” olgusunun bir anakronizm değil, insan varoluşunun önemli bir sonucu olduğunu ifade eder. Zira insan biyolojik yetersizliğinin ve belki de sonlu oluşunun farkında olan yegâne varlıktır. Bu nedenle de inanma eğilimindedir. Bu inanma eğilimi kültürel, toplumsal faktörlerden etkilenmek ve farklı görünümler arz etmekle birlikte genel olarak din şeklinde kurumsallaşmıştır. Dinin bu kurumsallaşmış biçimi din sosyolojisinin araştırma alanı olarak tanımlanabilir. Klasik sosyoloji geleneğinde dinsel inanç cemaat üzerindeki nesnel görünümeleri bağlamında ele alınır ve açıklanır. Bu temelde dinin toplumun örgütlenmesi üzerine çok önemli bir faktör olarak ilk sosyal bilim çalışmalarından itibaren vurgulandığını belirtmek mümkündür. Ancak inanmanın ya da kutsalla ilişki kurmanın dolaylı ve din çerçevesinde ele alınamayan biçimleri mevcuttur. Bu biçimlerin en önemlileri genellikle akılla, bilimsel-analitik düşünce ile ve hatta bazen geleneksel dinsel dogmalarla uyumsuz olan inançlardır. Bu inançlar genellikle büyü, batıl inanç, boş inanç ve safsata gibi kavramlarla ifade edilir (Parladır, 2015, s.65). Biz bu inançların tamamını ‘paranormal inanç’ kavramı altında topladığımızı ilk bölümlerde ifade etmiştik. Gerek büyü gerekse de din yalnızca mitolojik geleneğe dayanır. Her ikisi de eylemlerini dünyevi evrenin eylemlerinden ayıran tabular ve kurallarda çevrilidir. Büyüyü kutsal alanın içerisinde yalnızca belli bir amaç için araçlar olan eylemlerden oluşan pratik bir sanat olarak, buna karşılık dini, kendisi zaten amacın gerçekleşmesi olan kendi içine kapalı eylemler bütünü olarak tanımladık. Büyünün pratik kullanımı sınırlı, çerçevesi belli bir yöntemle dayanır. Dinin basit bir yöntemi yoktur (Malinowski, 2000, s.88). Kutsallaştırma din alanında gerçekleştirilmediği takdirde, içeriği farklı olmakla birlikte benzer kalıplarda başka alanlara kaymaktadır. Bir başka ifadeyle

bastırılan, yani gerçek şekliyle tatmin edilemeyen inançlar başka şekillerde dışa vurabilir. Psikolog Viktor Frankl'a göre bastırılan gerçek inançların yerini paranormal inançlar alır. Çünkü insandaki inanma isteği boşluk kabul etmez; genel kabul görmüş inançları benimseyemeyen insanlar, ne kadar modern ve rasyonel olurlarsa olsunlar bâtıl inançlara meyledebilirler (Frankl, 1985, s.70). Kader inancının yıldız falları eşliğinde şekillendirilmesi bu duruma örnek olarak verilebilir.

Dinle büyüün aynı düşünce sisteminin iki ayrı parçası olduğu söylenmiştir. Bütün dinlerin büyüden kaynaklandığı düşüncesinde olan Frazer'e karşı Durkheim de büyüün dinden çıktığını ileri sürmüştür (Hançerlioğlu, 1985, s.46). M. Masuss, Levy Bruhl gibi araştırmacılar da büyü ve dinin ortak bir kökten çıkma iki ayrı kol olduğunu söylemişlerdir. Durkheim, büyüün ferdî bir iş, dininse toplumsal birleştiriciliği olduğu açıklamasını yapmıştır. Durkheim, kutsal ve dindışı arasında katı bir ayırım yapar ve din tanımlamasını buna dayandırır. Dinin kült ya da ahlaki topluluk fikrinden önce ayrılamaz olduğunu öne sürerek dini büyüden ayırt etmiştir (Morris, 2004, s.188,197). Van Gennep, Durkheim'in tersine din ve büyüü ayrı kategoriler olarak kavramamış, fakat dine büyüsel-dinsel kuramsal, büyüye ise pratik yönü olarak bakmıştır. Bir düşünce sistemi olarak dinin, kutsalın kişisel olmayan tekçi kavramlaştırmasını düzenleyen dinamizm ile bir ikiciliği ve tanrısallık veya ruhların kişisel, tinsel bir kavrayışını ima eden animizm arasında yer değiştirdiğini düşünmüştür (Morris, 2004, s.392).

Malinowski ise "Ne kadar ilkel olursa olsun, dinsiz ve büyüsüz halk yoktur." demiş, büyüün psikolojik nedenlerini araştırmıştır (Asımgil, 1999, s.22-24). Bu psikolojik nedenlere bir önceki bölümlerde yer vermiştik. Malinowski, büyüü esasen duygusal bir karşılık olarak görmüş ve onun mantıksal pozitivistler gibi görünüş bakımından anlamsız olduğunu düşünmüştür. O, yalnızca psikolojik işlevi bağlamında bir değer ve anlama sahipti, bu noktada din büyüye yakındı. Her ikisi de duygusal gerginlik durumlarından doğmuş ve işlev kazanmışlardı (Morris, 2004, s. 242).

Büyü ile din arasında bir başka fark da ilkel aşamalarındaki dinde iyiyle kötü arasında, iyicil ve kötücül güçler arasında pek az karşıtlık varken, büyüklükteki "siyah" ve "beyaz"ın rolüdür (Malinowski, 2000, s.89-90).

Din, insanın en eski ve en dolaylı öz bilgi biçimidir. Bu nedenle din, her yerde felsefeyi önceler. İnsan doğasını kendi içinde bulmadan önce ilkin onu kendi dışında görür. İlk anda kendi doğası onun tarafından sanki başka bir varlıkmiş gibi düşünülür. Din, insanlığın çocukluğa benzeyen durumudur fakat çocuk kendi doğasını (İnsanı)

kendi dışında görür. Tanrısal varlık, insan varlığından ya da daha çok saflaştırılmış, bireysel insanın sınırlılıklarından kurtarılmış ve nesneleştirilmiş insan doğasından başka bir şey değildir. Dolayısıyla sonra olandan farklı olarak "sonsuz ruh" bireyselliğin ve bedenselliğin sınırlarından kurtulmuş zihinden, kendinde ve kendisi tarafından ortaya konulan zihinden başka bir şey değildir. Tanrı insanın tüm uyumsuz unsurlardan alınmış öz bilincinden başka bir şey değildir. İnsan kendini dinin içinde özgür, mutlu ve korunmuş hisseder. Tanrısal varlık insanın her şeyden, nesnel olan her şeyden arınmış ve yalnızca kendisi ile ilişkilenen, yalnızca kendinden hoşlanan, yalnızca kendine saygı duyan can saf özelliğidir. En öznel, en derin benliğidir (Morris, 2004, s.39-40).

Paranormal inançlar da kişiler üzerinde korunmuşluk ve mutluluk hissi yaratır. Bir nevi teselli görevi görmektedir, rahatlatıcıdır yoksa kapıya ya da sert bir cisme vurulduğu zaman nazardan koruyacak bir gizil gücün olmadığına birçok kişi farkındadır. Etkileri ve ritüelleri bağlamında paranormal inançları ve dini ilişkilendirebiliyoruz fakat hangisinin diğerini etkilediği konusunda yine ilkel zamanları incelemenin doğru olacağını vurgulamak gereklidir."Büyünün mü dinden, dinin mi büyüden çıktığı?" konusunda pek çok teori vardır (Arslan,2011, s. 46).

Henry Bergson'a göre, büyü ile din birbirinden farklı şeylerdir ancak birbirlerine paralel olarak gelişmişlerdir. Büyücülük yarı tinsel yarı fiziksel bir ortamda gerçekleşir. Büyücünün tek bir varlıkla işi yoktur. Tam tersine din en büyük etkinliğini tanrının varlığından alır. Bu sebeple her ikisini bir diğerinin sebebi saymak söz konusu olamaz. Onlar çağdaşırlar (Bergson, 2004, s.55). Yine de Bergson'a göre her ikisi de birbirinin yakasını bırakmaz, biri diğerinin varlığını devam ettirir.

*Büyünün ve dinin birbirine indirgenmesi olanaklı olmayan iki karşıt şey olduğunu savunanlar: Gorgias, Georges Gurvitch'dir :

Büyünün kaynağı "mana" gücüdür ve bu güç "içkin" tabiatüstü bir güçtür. Din ise kaynağını "Aşkın" tabiatüstü bir güç olan "kutsal"dan alır.

*Büyüyü ve dini ortak bir kökün iki kolu sayanlar: Mauss -Hubert, Levy Burhl 'dur:

Ne büyü dinden ne de din büyüden kaynaklanmıştır. Her ikisi de ön din denilen bir köke dayanmakta olup bu da ilkelerin "mana" dedikleri güçten kaynaklanmaktadır.

*Dinin büyüden çıktığını ileri sürenler: İngiliz Antropoloji Okulu, J. Frazer'dir. Mistik bir yönü olmayan ve tamamen akli bir temele dayanan büyü, bir yandan bilim ve tekniğin diğer yandan da dinin kaynağını oluşturmaktadır.

*Büyünün dinden çıktığını iddia edenler: E. Durkheim, Alion, Huvelin'dir. Büyü, bireyciliğin gelişmesi sonucu çıkmıştır ve dinin bozulmuş bir formudur (Arslan, 2011, s.46). Adorno ise "The Stars Down to Earth" adlı makalesinde insanların bu inanışlara eğilim göstermesinin güçlü dini inançlara sahip olmalarına bağlamıştır (Arslan, 2011, s.65). Orenstein ise normal dini inançlara sahip insanların az da olsa paranormal inançlara eğilimli olduğunu söylemektedir. Arslan ise her iki inanç sisteminin ilişkisini maddeler halinde açıklamıştır.

Temel dini inançlar doğal olarak para normaldir. Çünkü dini inanç sisteminde yerini alan ilkeler yaşadığımız dünyanın fizik kanunlarına terstirler: Melek, şeytan, cin, mucizeler, ilahi yaratılış ve benzeri birçok dini kavram buna örnek olarak verilebilir. Yani normal, olağan hayatın dışında gelişen ve var olan fenomenlerdir.

Birçok paranormal iddaa; İslam, Hristiyanlık gibi büyük dinlerin ilkelerine açıkça "zıtlık" içermektedirler. İslam, Hristiyanlık, Budizm gibi büyük dinlerin bazı ilke ve prensipleri doğal olarak paranormal niteliğe sahiptirler. Para normal ve dini eğilim; modern bilimsel eğilime nazaran ortak yönleri sahiptir (Arslan, 2011, s.62-63). Bu ilişkilerin yanı sıra paranormal inançlara yönelik faaliyetlerle ilgili olarak, birçok dini inanışa uygun düşmeyecek kaynaklara rastlanmaktadır (Benavides, 1989, s.45). Buna göre falcılık, kadercilik, ruh varlığı ve büyü gibi maddeler; Tanrı'ya ibadet etme, hayaletlerin gönlünü alma ve küçük tapınaklar inşa etme amacıyla yola çıkan süreçte belirlenmiş batıl inançlardır. Dini bakımdan ele alındığında dünyanın yaratılışı gibi konularda ortaya çıkan batıl inançlar da söz konusudur. "Allah toprağı cumartesi, dağları pazar, ağaçları pazartesi, mekruhu salı, nuru çarşamba günü yaratmıştır." ve "Kainat on sekiz bin âlemde meydana gelmiştir." inançları, din içerisinde var olan batıl inançlara örnek oluşturmaktadır (Candan, 2010, s.154-155).

Kur'an'ın daha ilk ayetlerinde "O muttakiler ki gayba inanırlar."denilmektedir. Din dilinde gayb, "görünmeyen, duyularla veya akıl ile bilinmeyen fakat varlığı kesin olan şeyler" anlamına gelmektedir. İncilde de "Görünmeden iman edenlere ne mutlu" denilmektedir (Arslan, 2011, s.62). Burada görünmeyene inanmanın inançlı kimseler için doğru bir yol olduğu ifade edilmiştir. Dini bakış açısının bu yönlendirme ve kavramlarına bakıldığında paranormal inanç sistemine paralel, bilimsel ve nesnellikten uzak olduğu ifade edilebilir. O halde; melek, şeytan, cin, mucizeler, yaratılış gibi temel dini fenomenler paranormal alana dahildirler (Geertz, 1975, s.110) diyebiliriz.

Jung için din, olumlu ve sağlıklı bir şey, varoluşsal bir psikik gerekliliktir (Morris, 2004, s.263).

1.4.5. Paranormal İnanca Bilimsel Bakış Açısı

Paranormal inanç fenomeninin din sosyologlarınca büyü, bilim ve din ilişkileri bağlamında incelendiğini görmekteyiz. Konu doğaüstünü ilgilendirdiği için bazen kavramların birbirlerinin yerine kullanıldıkları görülür. Büyü, bilim ve dinin bir kavramın diğerinin sebebi olup ondan doğduğu, hatta hepsinin bir ve aynı şeyler olduğu şeklinde görüşler ileri süren sosyal bilimciler de bulunmaktadır. Ancak bizi burada ilgilendiren husus, benzer ya da karşıt yönleri olsa da bu üç olgunun bazen iç içe girdikleridir. Örneğin bilim, din ve büyüsel öğeler, para psikolojik olgularda iç içe girmiş halde bulunmaktadır. Dini bir konu, ülkemizde sır dizileri altında, Batıda da Exorcism gibi ünlü yapıtlarda ya da Ufoloji ve Sayentoloji kilisesi benzeri kültürel yapılarda büyüsel özellikte ele alınabilmektedir. Bu kült gruplarında bilimsel bulgular büyüsel ya da gizemli hale sokulup kült şekline dönüştürülmektedir. Bilimin ulaştığı uzay ve evren konusundaki son bilgiler kültürel bir tapınma konusu haline getirilmekte, ya da tersine büyüsel ve mistik görüşlerine bilimsel verileri dayanak yapmaktadırlar. Hatta bu konu sosyal bilimlerde sözde bilim/pseudoscience kavramı, yani büyüsel ve mistik olguların sözde bilimsel verilerle ispat edilmesi çerçevesinde tartışılmaktadır. Frazer'e göre ise büyü, bir çeşit ilkel bilimdir ve bilimin doğmasına kaynaklık etmiştir. Büyünün dayandığı esaslar modern biliminki ile aynıdır.

Büyücü de, bilimsel yöntemde olduğu gibi benzer sebeplerin benzer sonuçları doğuracağına inanmaktadır (Arslan, 2011, s.48). Levy Bruhl'un bilimle büyü arasında entelektüel bir boşluk önerdiği çünkü bilimin, akli ve mantıklı, büyüsel- dinsel inançların ise mistik ve mantık dışı olduğunu savunduğu noktada Frazer bilimle büyüün entelektüel usulleri arasında bir benzerlik olduğunu ifade etmektedir. Onun için büyüsel inançlar aklidir ve bozukluk akıl yürütmede değil, hatalı sonuçlara yol açan öncüllerdir (Morris, 2004, s.479). Frazer, büyüü bir yalancı bilim olarak niteler. Bilim, günlük yaşamın normal deneyimine temellenir, insanın varlığını sürdürmek ve güvenliğini sağlamak için doğaya karşı verdiği savaşta edindiği bir deneyime, gözlemlere dayanır ve akılla belirlenir. Büyü ise özel duygu deneyimlerine dayanır, bu deneyimlerde insan doğayı değil doğrudan kendisini gözler. Aklın yardımıyla gerçeği bulmaz, duygulanımın insan organizması üzerindeki doğrudan etkisi aracılığıyla kendini keşfeder. Bilim; deneyimin, çabanın ve aklın geçerli olduğu kanısına dayanır. Büyü ise umudun boşa çıkmayacağı ve isteğin yanıtlanmayacağı inancında temellenir.

Bilimin kuramları mantıkla, büyünükiler isteklerin etkisi altında oluşan düşünceler zinciri ile belirlenmiştir (Malinowski, 2000, s.87). Malinowski, büyü ve bilimi birbirinden oldukça ayrı etkinlikler olarak görme konusunda Tylor ve Frazer'i izlemiştir (Morris, 2004, s.242). Taylor'ın önemli gördüğü nokta ise büyüsel inançların altında yatan bir mantığın olduğudur ve Burrows'un öne sürdüğü gibi Taylor büyüsel inançların tuhaflığını bir kenara bırakarak onları zihinsel süreçleri özde bizimkisiyle aynı olan insanların inançları şeklinde anlaşılabilir kılan ilk kişidir. Büyü; Taylor için bilime benzer bir etkinliktir, esaslı gözleme dayanır, kişisel olmayan güçlere inancı içerir ve insan düşüncesindeki ilk adım olan sınıflayıcı bilgiye bağlanır (Morris, 2004, s.166). Durkheim'ın izinde Levi Strauss da bilim ve büyüsel-dinsel düşünce arasında temel benzerlikler olduğunu göstermeye uğraşır. Hem bilim hem de büyü, aynı türden zihinsel işlemleri gerektirir ve içerikleri bakımından uygulamalarının gerçekleştirildiği olguların farklı tipleri kadar birbirinden farklılaşmaz (Morris, 2004, s.444,446). Jarvie ve Agassi de akli inançları bilimle eşitleme ile büyüün de bilim gibi akli olduğunu düşünme arasında muğlak biçimde gidip gelmektedirler (Morris, 2004, s.478). Büyünün bilimi beslediğine dair düşünceleri ile bir diğer sosyal bilimci olan Russell; batıl inanç olarak ifade ettiği paranormal fenomenlerin bilimin ilk çıkışına destek olduğu görüşündedir. "Eski döneme ait batıl inançlar bilimi ilk dönemlerde beslemiştir." Mauss, Malinowski, Pritchard gibi sosyal bilim çalışanlarına göre ise büyü tekniği doğurmaktadır.

Bergson'a göre büyü ise hem bilime hem de tekniğe engel olmaktadır. Bu düşüncesini şu sözleri ile ifade etmiştir: "Büyü, bilimin tersidir... İnsan bilgisini genişlettiği ölçüde büyü geri çekilecektir." (Arslan, 2011, s.49). Bazı sosyal bilim çalışanları da büyü ile bilimsel ilişkilendirmeyi teknoloji ile bağlantılandırmaktadır. Beattie, teknolojiyi bilimle bağlantılandırırken Malinovski'nin büyü "tamamen pratik nedenlerle gerçekleştirilen ciddi, sıradan, hatta beceriksiz bir sanattır." şeklindeki iddiasını onaylayarak aktarır ve Durkheim'ın kutsal-din dışı ikiliğinin geçerliliğini savunur. Beattie, büyüsel-dinsel inançların akliliğine ilişkin olarak onların bilim ve sağduyunun ampirik olarak temellenen ve test edilebilir hipotezleri ile aynı düzene sahip olmamaları nedeni ile akıldışı olduklarını, ancak tutarlı bir organizasyon ya da akıl yürütmeden yoksun sayılarak akıldışı olduklarının söylenemeyeceğini iddia eder. Eğer dinsel inançlar bilimsel olanlarla karşılaştırılmak durumundaysa, onları ayrı kültürel bağlam içinde karşılaştırmanın daha öğretici olacağı düşünülebilir (Morris, 2004, s.480-486)

Paranormal inanç sistemi, evrenin farklı bir tarzda işlediğini düşünen bir yaklaşıma ve açıklama tarzına sahiptir ve klasik bilimin açıklama tarzı ile uyuşmamaktadır. Ancak bilim, paranormal güçlerin varlığını doğru olarak kabul etmese de varlıklarını da kesin biçimde çürütemez (Arslan, 2011, s.54). Bilim de bu amaçla yıllardır çalışmalar üretmekte fakat çoğunlukla boş inanç olarak değerlendirerek bu inançları yok saymakla birlikte nedenini de açıklayamamaktadır. “Bilim tarafından bastırılan, büyü eğilimi varlığını sürdürüyor ve ortaya çıkmak için uygun zamanı bekliyor. Bilime olan dikkatimiz bir an gevşesin hemen büyücülük uygar toplumumuzun içinden fırlar, tıpkı uyanırken bastırılan arzunun, bir rüyada tatmin olmak için en hafif uykudan yararlanması gibi...” Henry Bergson.

Dr. R. Sheldrake’ e göre bilim ilerledikçe bilimsel anlamda 'normal'in sınırları da sürekli değişmektedir. Modernleşen toplumsal dönemde ‘kutsal’ın yeri ve önemi de farklılaşmaktadır. İnanç unsurları değişmekte ve farklı kavramlarla nitelenmektedir. Modern bilim tarafından açık biçimde şüphe ile karşılanmasına rağmen paranormal olgular, günümüzde basın ve kitle iletişim araçlarında ve gündelik yaşantıda gittikçe artan bir ilgiye sahip görünmektedir. Modern bilimin ilerlemesine, dinlerin kuramsal anlamda gelişmesine, eğitimin yaygınlaşmasına ve bilgi ediminin kolaylaşmasına rağmen, bu akıl ve bilim dışı yönelimin sebep yada sebepleri neler olmalıdır? Weber'in "dünyanın büyüden arındırılması", "seküler, doğrusal ilerleme" argümanlarının tersine büyüsel, mistik eğilimler son zamanlarda neden artış göstermiştir? Genel halk kitlesi yanında modern eğitim alan gençler arasında bu inançlara eğilimin mevcudiyeti nasıl açıklanabilir? Bu tip inançlar, dinin geleneksel formlarıyla ya da modern bilimsel bulgularla nasıl ilişki içindedir? (Arslan, 2011, s.17). Bu soruların cevaplarına “Yeni Çağ İnanışları” başlığı altında ayrıntılı bir şekilde değinilecektir.

Nasıl ki büyü, mitos ve din yalnızca doğal dünyayla ilişkileri bağlamında yeterince tanımlanamazsa, bilim de sınıflamada daha fazla bir şeydir (Morris, 2004, s.446). Birçok sosyal bilimci bilim ile büyü arasında benzerlik ve ilişkiler olduğuna dair görüşlerini ifade ederken birçoğu da bilim ile paranormal inançların hiç bir şekilde yan yana koyulamayacağını ve aralarında belirgin farkların olduğunu ifade etmiştir. Malinowski bu ilişkiyi şu şekilde kurmuştur: "Preanimistik dinin" özü animizm değil mânâdır ve mana büyüünün de özüdür, dolayısıyla büyü bilimden tamamen farklı bir şeydir. Bilimle büyüünün, ne kadar benzer görünseler de temelde farklı olduğunu öne sürdüler. Bilim, deneyimden doğar, büyü ise gelenekten türer. Bilim akılla yönlendirilir ve gözlemlerle düzeltilir, büyü her ikisi ile de ulaşılamayan mistik bir atmosferde var olur.

Bilim herkese açıktır, büyü gizlidir, erginleme törenleri ile öğretilir ve kalıtsal ardıllara ya da en azından özenle seçilmiş kişilere bırakılır. Bilim doğa gücünün kavranması üzerinde temellenirken, büyü çoğu ilkel halkların inandığı mistik, belli bir gizil gücün tasarımıyla doğar (Malinowski, 2000, s.9-10).

Bilimle ve akıllı donatılmış çelikten gemisi içinde her türlü kurtarma aracı ile donatılmış çağdaş denizcinin bile boşınana özel bir eğilimi varsa -bu onun ne bilgisini ne aklını neden mantığını yok ediyor- çok daha zor koşullardaki ilkel meslektaşının büyüünün koruyuculuğuna ve avuntusuna bel bağlamasına şaşırabilir miyiz? (Malinowski, 2000, s.23)

“İnsanoğlu hem bilgedir hem tuhaftır. İnsanca yaşaması için mantık kadar duyguya, bilim kadar efsaneye muhtaçtır.”(Edgar Morin)

1.5. Paranormal İnanç Örnek ve Uygulamaları

Paranormal inanç ve deneyimler tıpkı dini inançlar gibi bilimsel mantığın ve diğer boşa çıkma mekanizmalarının yapamadığı anlama ve kontrol etmeyi sağlayan başa çıkma mekanizmalarını üretebilmektedir (Arslan, 2011, s.96). Bu amaçla da çok eski tarihlerden günümüze gelene dek varlığını koruyabilmiştir. Paranormal inancı olmayan toplum görülmemekle birlikte her toplumun kendi yaşayış biçimine göre kendi içlerinden doğan paranormal inançları vardır. Bazıları birbirinden esinlenerek oluşabilmektedir. Bazı topluluklar ise aynı paranormal inanca farklı amaçlar uğruna inanış geliştirirler. Örneğin; bir toplumun eli ile kapıya üç kez tıkladmasının nedeni nazarı/kem gözü kovmak amaçlı yapılırken bir diğer toplumun bu ritüeli yapmasındaki amaç ise tahtanın sahip olduğu güçten uygulanan temas ile faydalanabilmektir.

Geçmişten günümüze farklı dönemlerde ortaya çıkan ve hala devam eden paranormal inanç örneklerini sıralamaya çalışacağız fakat hepsine ulaşabilmenin mümkün olamayacağını da vurgulamak gerekir.

Paranormal inançlar toplumdan topluma değişir:

- Arjantin'de eski başkan Carlos Menem'in adını yüksek sesle söylemenin kötü şans getirdiğine inanılıyor.
- Katar'da insanlar evlerindeki örümcekleri asla öldürmüyor. Örümceklerin olası yangınları söndürme güçleri olduğuna inanılıyor. (Bu inanca Türkiye'de de kısmen bir eğilim vardır). İtalyanlar ve İngilizler ise sabah

saatlerinde örümcek gördüklerinde tüm günün kötü geçeceğine inanmaktadırlar.

- Haiti’de tek ayakkabı giymenin, gece vakti yerleri süpürmenin, karpuzun en uç kısmını yemenin; annelerinin ölümüne neden olacağına inanılıyor.
- Ruanda'da kadınların keçi eti yerlerse sakallarının çıkacağına inanılıyor.
- Avrupalı ülkelerde pirinç; refah ve mutluluğu simgelediğine inanıldığından yeni evlilerin üzerine atılmaktadır. Buna yakın bir inanç Türkiye’de de vardır. Bu inanç daha çok pirincin bereketi simgelemesi ile ilişkilidir.
- Çin'de 4 rakamı ve sonu 4 ile biten sayıların uğursuz olduğuna inanılıyor. Çünkü 4 kelimesinin söylenişi Çince'de ölüm kelimesiyle aynı. Hristiyanlık inancında da 13 rakamının uğursuzluğuna inanılmaktadır. Çünkü Hristiyanlık tarihindeki olumsuz olayların 13 rakamı ile ilgisini kurmuşlardır.
- Akdeniz ülkelerinde özellikle İtalya’da 17 rakamının uğursuzluğuna inanılmaktadır. 17 rakamının uğursuzluğu Romalılar zamanından kalmaz. Roma rakamlarının yer değiştirmesiyle "VIVI" yani "Yaşadım o halde öldüm" anlamına gelmektedir. Türkiye’de rakamların uğursuzluğu ile ilgili bir paranormal inanca rastlanmamıştır, sadece günümüz modern toplumunda kişilerin bireysel olarak uğurlu ve uğursuz sayılara olan inancından söz edebiliriz. Bunu “Yeni Çağ İnanışları” kısmında ‘Numeroloji’ ile açıklayacağız.
- Hindistanlılar Perşembe ve Cumartesi günleri tırnak kesmenin uğursuzluk getireceğine inanıyorlar. Tırnak kesmenin uğursuzluğuna dair inanç Türkiye’de de vardır. Bu inancın kökenine gidildiğinde, elektrik olmayan dönemlerde gece karanlıkta kesilen tırnakların sıçrama ihtimalinin temizlikle ilişkilendirilmesi görülmüştür.
- ABD'nin bazı bölgelerindeki evlerde cadı pencereleri denen pencereler vardır. Cadıların bu pencereyi kullanıp kadınların kocalarını çalamayacaklarına inanılmaktadır.
- Brezilya'da çanta ya da cüzdanı yere düşürmek uğursuzluk sayılıyor. İnanışa göre bu durum para kaybedileceği anlamına geliyor.

- Vietnam'da öğrencilerin muz yemesinin kendilerine başarısızlık getireceğine inanılıyor. Çünkü muz kelimesi ve başarısızlık kelimesi Vietnam dilinde eş seslidir.
- Japonya'da çocukların geceleri göbeklerini açmamaları gerektiğine inanılıyor. Özellikle yağmurlu geceler fırtına tanrısı Raijin'in gelip göbeği açık çocukları yiyeceği düşünülüyor.
- Yemen'de hamile kadınlar bebeklerinin cinsiyetlerini öğrenmek için yılan kullanıyor. Yılan ters düşerse bebeğin kız düz düşerse erkek olacağına inanılıyor.
- Danimarka'da kırılmış tabak çanaklar bir yıl boyunca saklanıyor. Özellikle yeni yılda bu parçalar arkadaşların ve komşularının evlerine fırlatılıyor. Böylece eşyaların fırlatıldığı evlere yeni eşyaların alınacağı, ellerine para geçeceğine inanılıyor.
- Kore'de geceleri vantilatör açmanın insanı öldürüleceğine inanılıyor. Bu amaçla Kore'de satılan tüm vantilatörlerin zamanlayıcıları vardır. Farklı topluluklarda sağlık açısından tehlikeli sayılarak gece vantilatör kullanmamaya dikkat edilir.
- Mısır'da insanlar ellerine makas aldıklarında mutlaka bir şeyleri kesmek zorundadır. Ayrıca, makasın açık olarak bırakılmasının da kötü şans olduğu düşünülüyor. Kabus gören insanlarsa yastıklarının altına makas koyuyorlar. Türkiye'de makasa dair geliştirilmiş paranormal inanç ise makasın ya da bıçağın diğer bir kişiye verilmesi için önce yere bırakılması gerektiği inancıdır. Eğer bıçak ya da makas yere bırakılmaksızın birinin elinden diğerine verilirse bu iki kişi arasında kavga edileceğine inanılmaktadır. Bu inanç daha çok Türkiye' nin güney kısımlarında yaygındır.
- Litvanya'da kimse geceleri ıslık çalmıyor. Bunun şeytanları ve cinleri çağıracağına inanılıyor. Aynı inanç Türkiye'de de vardır.
- Fransa'da yollardaki köpek kakalarına sol ayakla basmanın iyi şans, sağ ayakla basmanın kötü şans getirdiğine inanılıyor.
- Malezya'da yastık üstüne oturmanın popoda yaralar çıkaracağına ve haşlayacağına inanılıyor.
- Nijerya'da bir adama süpürgeyle vurulduğunda erkekliğini kaybedeceğine inanılıyor.

- Amerika yerlilerine göre mezarlıkta nefes almak çok riskli bir harekettir. Mezarlıktan geçerken nefes tutulması gerektiğine inanılıyor. Eğer kişi mezarlıktan geçerken nefes alırsa bir ölünün ruhunu içine çektiğine inanılır.
- Bazı toplumlarda kötü ruhların saçlarda yaşadığına inanılır. Bu yüzden şapkalar yatağın üzerine bırakılmaz. Bunun nedeni Ortaçağ'da ölen askerlerin miğferlerinin mezar üzerine konması ve doktorların şapkalarını hasta yatağının üzerine bırakmasından kaynaklanmaktadır.
- Gökkuşuğuna bakmanın Avrupalılar'a göre insanın içini rahatlattığı gibi kötülüklerden de koruduğu inancı mevcuttur. Ancak gökkuşuğunu elle işaret etmek uğursuzluk sayılmaktadır.
- İngilizler köpek balığı dişinin şans getirdiğine inanmaktadır. Diş, boyuna takılırsa, şansın çekici bir görev yüklenecektir.
- Avrupalılar, evde 7 adet biblo fil bulundurmanın refah ve şansa kapıyı açacağına inanmaktadırlar.
- Avrupalı birçok toplumda şampanya patlatılırken, mantar tıpanın isabet ettiği bekar kişinin kısa zamanda evleneceğine inanılır. Aynı inanç evlenen bayanın gelin çiçeğini arkası dönük bir şekilde atması ve çiçeği tutan kişi arasında da kurulmaktadır. Türkiye'de de bu inanç yeni dönem trendleri arasında yer alabilir.
- Ortaçağ'da gece yarasanın çarptığı kişinin 7 zamanda vampirin tecavüzüne uğrayacağına inanılırdı. Bu inanış hala bazı Avrupa toplumlarında geçerlidir.
- Rusya'da çiçek vermek gibi yaygın bir gelenek vardır. Ancak çiçek vermenin de bir ritüeli vardır. Vereceğiniz çiçek sayısı mutlaka tek olmalıdır, çünkü çift sayılı çiçekler sadece cenazelere gider.
- Ruslara ait başka bir batıl inanç ise; sokakta yürürken biri önünüzden boş kovalar taşıyarak geçerse para kaybedeceksiniz, ama kovalar özellikle su ile dolu ie kısa sürede zengin olacaksınız demektir.
- Bulgaristan'da batıl inançlar çok yaygındır. Çok popüler bir geleneğe göre, bekar bir kadın masanın kanerında oturmamalı. Aksi halde bu kadının evlenecek erkek bulmak için şansı olmayacağına inanılıyor. Ayrıca Bulgarlar, alkolsüz içecekleri tokuşturamazlar. Bardağında alkol bulunmadan bunu yapanın çirkin çocukları olacağına inanırlar.

- İspanyollar yılın her bir ayı için 12 üzüm yiyorlar. Saat tam 12:00' de, 12 üzümü de yerseniz, bütün yıl boyunca şanslı olacağınıza inanılıyor.
- İnsanların evlenince yüzük takmaları eski Mısırlıların inançlarına dayanıyor. Milattan 2800 yıl önce Mısır'da yaşayanlar dairenin veya halka şeklindeki cisimlerin, başlangıç ve bitiş noktalarının olmaması nedeni ile sonsuzluğu temsil ettiklerine inanıyorlardı. Yüzük, evliliğin sonsuza dek süreceğini simgeliyordu. Sonra bu inanç ve adet Romalılar vasıtası ile iyice yaygınlaşmıştır. Kazılarda o devirlere ait çok ilginç evlilik yüzüklerine rastlanılmıştır. Evlilik yüzüğünün sol ele ve sondan bir önceki parmağa takılmasının sebebi ise modern tıbbın gelişmesinden önceki devirlere ait yanlış bir insan anatomisi bilgisidir. O zamanlarda dolaşım sistemimizdeki ana damarın sol elimizde bu parmağın başlangıç ve bitiş noktalarının olmaması nedeni ile sonsuzluğu temsil ettiklerine inanıyorlardı. Yüzük, evliliğin sonsuza dek süreceğini simgeliyordu. Sonra bu inanç ve adet Romalılar vasıtası ile iyice yaygınlaşmıştır. Kazılarda o devirlere ait çok ilginç evlilik yüzüklerine rastlanılmıştır. Evlilik yüzüğünün sol ele ve sondan bir önceki parmağa takılmasının sebebi ise modern tıbbın gelişmesinden önceki devirlere ait yanlış bir insan anatomisi bilgisidir. O zamanlarda dolaşım sistemimizdeki ana damarın sol elimizde bu parmağın başlangıç ve bitiş noktalarının olmaması nedeni ile sonsuzluğu temsil ettiklerine inanıyorlardı. Böylece buraya takılan yüzükler evli çiftin kalben bağlılığını simgeliyordu. Gerçi şimdi damarların nereden gelip nereye gittiği biliniyor ama bu da bir gelenek olarak kalmıştır. Türkiye'de bu gelenek evlilik sürecine adım atanlar için oldukça önemlidir. Söz ve nişanlılık sürecinde sağ elde bulunan yüzük evlenince ise sol ele geçmektedir. Yüzükle ilgili bir başka inanç ise şöyledir: Bazı Avrupalı toplumlarda yüzüğün genç kızlara armağan edilmesi sakıncalıdır. Genç kızın evde kalması tehlikesini yaşatır. Evlilik ve nişanlılık dışında hiçbir şekilde hediye edilmez.

Bazı paranormal inançlar birçok toplumda aynıdır:

- Duvara at nalı asıldığında o evde/iş yerinde vb. yaşayanlara şans getireceğine, kötü gözlerden(nazar) korunulacağına inanılıyor.
- Kafaya kuş pislediğinde bunun kişiye şans getirdiğine inanılır. Türkiye'de bu durumu yaşayan bazı kişiler hemen milli piyango bileti alma veya şans oyunları oynama ihtiyacı duymaktadır.
- Kara kedinin uğursuzluk getireceğine inanılıyor. Bu inanın tarihi orta çağa kadar gitmektedir.
- Yıldız kaydığinde tutulan dileğin gerçekleşeceğine inanılıyor.
- Tavşanın sol ayağının uğur getireceğine inanılmaktadır. Bu amaçla bazı evlere (özellikle kapılarının üstüne)tavşanın sol ayağı asılmaktadır. Bu

inanişın ilk örnekleri de 7. y.y.'a dayanmaktadır.

- Kırılan aynanın uğursuzluk getireceğine inanılmaktadır.
- Hapşırın kişiye “çok yaşa” denmesi de paranormal inançlar arasındadır.
- Kişinin avuç içinin kaşınması sonrası paranın geleceğine inanılmaktadır. Bu inanç Türkiye’de sağ avuç kaşınırsa paranın geleceği, sol avuç kaşınırsa da paranın gideceği şeklindedir.
- Uğur böceğinin konduğu kişiye uğur getireceğine inanılmaktadır.
- Merdiven altından geçmenin uğursuzluk getireceğine inanılmaktadır.
- Dilek havuzuna para atmanın kişinin dileğinin kabul olacağına inanılmaktadır. Bu olay Romalılar ile başlamış ve daha sonra Keltler ile devam etmiştir. Bazıları su tanrılarını yatıştırıcı bir eylem olduğuna inanırlar. Dilek havuzlarının yanı sıra dilek ağaçları, dilek taşları vb inanişlar da mevcuttur. Ayrıca batı ülkelerinde bir çok köprü demirlerine kilitlerin bağlanması ve anahtarlarının köprünün altındaki suya atılması inancı da dileğin kabul olacağına dair yapılan bir ritüeldir. Bu ritüel daha çok çiftler tarafından yapılmaktadır. Dilek havuzlarına para atılması inanişının geldiği noktayı Türkiye’den ilginç bir örnekle belirtmek gerekirse: “Konya - Mevlana Müzesi ziyaretçileri, bahçedeki 'Dilek Havuzu'na bir yılda yaklaşık 8 milyar lira atıyor. Mevlana Müzesi Müdürü Erdoğan Erol, havuza atılan paranın her akşam üç bekçi tarafından toplanıp sayıldıktan sonra, makbuz karşılığı Konya ve Mülhakatı Eski Eserleri Sevenler Derneği'ne aktarıldığını söyledi. Erol, "Genel giderlerimizin büyük kısmını dilek havuzunda biriken parayla karşılıyoruz. Temizlik malzemeleri, halı, ampul, kitapların cilt ve boya işleri bu parayla yapılıyor" dedi.”
- Doğum günü pastasının üzerindeki mumları üflemeden önce tutulan dileğin gerçekleşeceğine inanılmaktadır. Bu inanış Türkiye’de bazı din adamları tarafından eleştirilse de Türk toplumunda ritüelleşen oldukça yaygın bir paranormal inançtır.
- Nazar ya da kem göz, canlı veya cansız bir varlığın başına kaza veya belâ gelmesine neden olduğuna inanılan bakıştır. Nazardan özellikle çocukların, hamilelerin ya da hayvanların etkilendiğine inanılır. Bazı toplumlar bunu yüksek bir enerji durumu olarak açıklarken bazıları dini ifadelerle yorumlamaktadır. Bu inanışta olan her toplumun kendine göre nazardan

korunma yöntemleri vardır. Hindistan'ın bazı yörelerinde evlenen çiftler nazardan korunmak için karşı cinsin kıyafetlerini giyerler. Bazı Asyalı toplumlarda çocukların gözlerinin etrafına siyah boya sürülür. Bazı Afrikalı ve Asyalı toplumlarda kem gözlerden en çok yiyip içerken etkilenildiğine, zira ağız açıkken ruhun vücuttan daha kolay çıkacağına inanılır. Bu nedenle yemek yalnız başına veya yakın akrabaların yanında yenir⁵. Türkiye’de nazar boncuğu kullanmanın yanı sıra çok çeşitli nazardan korunma yöntemleri de vardır: Bunlardan biri kara sürmek(vücudun kulak arkası, kol altı, kasık arası gibi görünmeyen bir bölgesine is, çamur, kazan karası vb sürmek), diğeri ise kadınların ellerini cinsel organlarına değdirerek sonrasında nazardan korunmasını istediği kişinin yüzüne sürmesidir. Türkiye’nin bazı bölgelerinde kapı tahtasından alınan birkaç kıymık, üzerlik, soğan, sarımsak kabuğu, kurt tırnağı bir beze sarılıp elbisenin bir yerine yerleştirilir ya da çörek otu, sarımsak başının omuza takıldığı gözlemlenmiştir. Bazı yörelerinde ise iğde dalı, kaplumbağa yavrusu kabuğu, açık bir el şekli, nazarla ilgili yazılmış muskalar, pohur yapmak gibi uygulamalarla nazardan korunulacağına inanılırken, perşembeyi cumaya bağlayan gece nazardan korunmak için pek çok evde pohur tutsülendiği de uygulamalar arasındadır. Türkiye’de nazar değdikten sonra yapılan en büyük ritüellerden biri ise kurşun döktürmektir. Türkiye’nin bir çok yerinde günümüzde de hala uygulanmaktadır. Nazar değdiğine inanılan kişi için yapılan bazı ritüel örnekleri şöyledir: “Mersin’de nazarı değen kişinin ayak tozu, hastanın baş ve omzuna sürülür. Nazarı değen kişinin elbisesinden alınan parça yakılıp, tutsülenir. Şap ateşe atılır, değişikliğe uğraması beklenir, uğradığı değişiklik nazar edenin cinsiyetinin belirlenmesini sağlar. Malatya’da sıcak külün içine hamur ufalanıp dökülür. Hamur ısınınca şişer, patlar. Bu durumda nazar değen kişinin gözünün hamur gibi şişeceğine ve nazarın gideceğine inanılır. Bergama’da nazarla hastalandığı sanılan kimsenin başına içinde su olan bir kap konur, iri kavrulmuş tuz suya konur. Bu sudan hastanın eline ayağına sürülüp hastalara yalatılır. Sonra bu suya konan ekmek, bir köpeğe verilerek, nazarın köpeğe geçeceğine inanılır. Sonra bıçak nazar duası ile birlikte hasta üzerinde gezdirilir. Böylece nazar kesilmiş olur. Ardından bıçak dışarı atılır. Keskin ucu dışa gelirse dışarıdan içe gelirse içeriden nazar geldiğine

inanılır. Çitlenbik veya üzerlik yakılır. Tarsus'ta suya idrar karıştırılıp, nazar değen kişiye içirilir. Nazar değen kişiye kömür sürdürülen sudan 3 yudum içirilir, kurşun dökülür, üzerlik tüttürülür. Antakya'da ise nazar olayından sonra nazar duası bilen birisi, sağ elini hastanın başına koyarak dua eder. Bu sırada okunan kişi esnerse, nazar değdiği kesinleşir. Kurşun döktürülür. Kurşun göz göz olursa bunun nazar değmesi olduğu anlaşılır. Kurşunun bir parçası çocuğun omzuna takılır, tastaki su it üzerine dökülür. İt silkelenirse nazardan kurtulacağına inanılmaktadır.”

Nazar değmesi ile ilgili İslam inancında da bazı örnekler bulunmaktadır: "O inkar edenler, zikri (Kur'an'ı) işittikleri zaman, neredeyse seni gözleriyle devireceklerdi." (Kur'an-ı Kerim, 371. Ayet).

"Nazar değmesi Haktır. Eğer kaderin önüne geçen bir şey olsaydı, onun önüne nazar değmesi geçerdi." (Yıldırım, 2010, s. 373. Hadis)

"Nazar, kişiyi kabre, deveyi tencereye sokar." (Yıldırım, 2010, s. 374. Hadis)

"Nazar değmesi Haktır. Eğer onun önüne geçen bir şey olsa idi, Nazar değmesi geçerdi. Sizden yıkanmanız istendiğinde yıkanınız." (Yıldırım, 2010, s.12.Hadis).

- Gece baykuş sesi duymanın kötüye işaret olduğuna inanılmaktadır. Ses sol taraftan geliyorsa, daha kötü bir şey olacağının habercisidir. Baykuşun çatıda dolaşarak ötmesi, o evden cenaze çıkacağı anlamına gelmektedir.
- Birçok toplumda batıl olarak ev içerisinde şemsiye açmanın kötü şans getirdiğine inanılır.
- Kulak çınlaması da oldukça yaygın bir paranormal inançtır. Sol kulağın çınlaması kişinin kötü anıldığına sağ kulağının çınlaması ise iyi anıldığına işarettir.

Tüm bu paranormal inançların yanı sıra sadece Anadolu'da yer alan paranormal inanç örnekleri de vardır:

- Mezarlık, ziyaret yerlerindeki ağaçları kesenlerin çarpılacağına inanılır.
- Türbeden dışarıya bir şey, bir nesne götüren kişilerin çarpılacağına inanılır.
- Mezarlığı parmağı ile işaret etmek iyi sayılmaz. Parmakları ile işaret eden

kişilerin parmaklarının kuruyacağına inanılır.

- Kurban kesilirken hayvanın dilini dışarı çıkarsa kurban sahibinin o yıl içerisinde öleceğine inanılır.
- Bir çocuk sürekli ağlarsa o evde mutlaka ölüm meydana geleceğine inanılır.
- Ayakkabı çıkarıldığında ters dönerse, ayakkabı sahibinin tez vakitte öleceği düşünülür. Yatarken çorapları baş tarafa koymak iyi değildir, koyan kişinin öleceğine inanılır.
- Ölünün elbiseleri ölü yıkayıcılarına verilir. Ölü evden çıktığı zaman ayakkabılarının da kapısının önüne koyulması gerektiğine inanılır.
- Gece ölen kişinin üzerine sabaha kadar bıçak/makas vb konulur. Konulan bu metaller sayesinde ölünün mezara girene kadar ruhuna diğer alemin varlıklarının yanaşmasını engellediğine inanılır.
- Mezardan çırpı toplanarak, kaynayan sütün altına atılması yoğurdun güzel olması için uygulanan bir ritüeldir.
- Ölünün yıkandığı evde üç gün ışık yanması gerektiğine inanılır.
- Baş sağlığına gelen kişilerin ayakkabılarının ters çevrilmemesi gerektiğine inanılır.
- Mezar kazıcısına para verilmezse ölünün rahatsız olacağına inanılır.
- Yılan öldürülüp, suya atılırsa ve yılan suda kaybolursa yağmur yağacağı ve durmayacağı, sellerin olacağına inanılır..
- Kurt uluyunca ya ayaz olur ya kar yağacağına inanılır..
- İnek doğurunca eve ağır bir şey alınırsa ya da ağır bir şey kaldırılırsa ineğin sütünün kesileceğine inanılır.
- İneğin sütünü yere sağımak iyi değildir, hayvanın hastalanacağına inanılır.
- İlk yaylaya çıkışta sığırların ortasından bir yabancı geçerse sığırların hamile kalamayacağına inanılır.
- Bir kişinin önüne tavşan çıkması uğursuzluktur, mümkünse gidilen yoldan geri dönülmesi gerektiğine inanılır.
- Çakal uluyunca yere tükürmek gerekir, yoksa insanın başına bir yıkım geleceğine inanılır.
- Çakal ulumaya başlayınca havanın açacağına, günlük güneşlik olacağına inanılır.
- Ateşe tükürmek, ateşe sövmek, ateşe tırnak atmak, su dökmek vb

durumların uğursuzluk getireceğine inanılır. Ateşi söndürmek için su dökülmenin uğursuzluk getireceğine inanılır, ateş toprakla örtülür.

- Sabah evinden başkasına ateş verenin kendi ocağının söneceğine inanılır.
- Ocağın üstünü boş bırakmak uğursuzluk getireceğine inanılır.
- Sacayağının birdenbire devrilmesi evin başına bir yıkım geleceğini gösterir.
- Tencerede su boşu boşuna kaynarsa düşmanların çoğalacağına inanılır. Lamba yakılmayan evin ocağı her vakit kararır. Aynı zamanda ev sahibinin öldükten sonra mezarının da karanlık olacağına inanılır.
- Hastalanan hayvanları ateşten geçirmenin iyi olacağına inanılır.
- Ateş çok önceden sönmüş olsa dahi külün yanında yatılmaz. Külde cin ve şeytanın oynak yaptığına inanılır.
- Ateşin çıkardığı ses, ateşi yakan kişi hakkında dedikodu yapıldığına işarettir.
- Kara ağaçtan düşenin yaşamayacağına inanılır.
- Kara ağaçtan beşik, sandık yapılmaması gerektiğine inanılır.
- İncir ağacının altında uyuyanları şeytanın alıp götürdüğüne inanılır.
- Ceviz ağacının altında yaşayanları şeytanın alıp götürdüğüne inanılır.
- Üzümün tanesini, karpuzun sap kısmındaki kabuğunun içini yiyenlerin yetim kalacağına inanılır.
- Çocuğun bezleri yabani ağaca asılırsa çocuğun yabani olacağına inanılır.
- Diş düşürülünce o diş kimsenin göremeyeceği bir yere saklanmalı ya da gömülmelidir.
- Elleri diz üzerinde kavuşturmak, parmakları birbirine geçirip el bağlamak iyi değildir, insanın kısmetini kapatacağına inanılır.
- Parmakların çatırdamasının insanın sağlıklı olduğunu gösterdiğine inanılır.
- El yıkanırken önce sağ elden başlamalı, önce sol elden başlamanın uğursuzluk getireceğine inanılır.
- Tokalaşırken ya da birisine bir şey verirken sağ el kullanılmalıdır, sol elin uğursuzluk getireceğine inanılır.
- Baş taranırken dökülen saçları/kesilen saçları dökmek doğru değildir, bunlar toplanır, ölünce o kişinin kabrine konur. Bunların kişinin mezarında dirileceğine inanılır.
- Hamile kadın aş eridiği sırada neye bakarsa doğacak çocuk ona

benzeyecektir.

- Akşam soğan yenen yere meleklerin gelmeyeceğine inanılır.
- Gece aynaya bakanın ömrünün kısa olacağına inanılır.
- Gece acı (biber, soğan, sarımsak) evden dışarıya verilmemesi gerektiğine inanılır.
- Yoğurt, süt, peynir gece evden dışarıya verilmemesi gerektiğine inanılır. Vermek gerektiğinde üzerine kömür, üzerlik veya yeşil bir dal konularak verilir.
- Gece ıslık çalmanın şeytanı çağırmak olduğuna inanılır.
- Akşamları kapının önünün süpürülmemesi gerektiğine inanılır.
- Çocuklar gece beş taş oynarsa düşmanın geleceğine inanılır.
- Değirmenden ilk gelen unla yapılan ilk ekmeği yiyen kişinin karısının öleceğine inanılır.
- Ekmek kırıntılarını yere atmak, ayakla çiğnemenin evin bereketini götüreceğine inanılır.
- Gurbete giden kişinin azığından bir parça ekmek çalınır. Bunun yapılmasının ardında giden kişinin çabuk geri döneceği inancı yatmaktadır.
- Bir kişinin üzerinde dikiş dikilirse o kişinin kısmetinin bağlanacağına inanılır.
- Evin temeline kara taş koymanın iyi olmadığına inanılır.
- Kapının önünde oturan kişinin iftiraya uğrayacağına inanılır.
- Duvar dibinde uyumak iyi değildir, insanın çarpılacağına inanılır.
- Evin içerisi temiz olmazsa oraya melekler değil şeytanlar gelir. Böylece o evde mutluluk değil geçimsizlik olacağına inanılır.
- Evden bir kişi gurbete gittiği zaman o gün ev süpürülmez, dışarıdan misafir alınmaz. Gurbete giden kişinin akıbeti için bunları yapmanın olumsuz olacağına inanılır.
- Eşya taşımak için kullanılan ala iple komşunun evine girilmez. Komşunun başına bir uğursuzluk geleceğine inanılır.
- Kapı eşiğinde oturan kişinin fakir olacağına inanılır.
- Kapı eşiğinde oturan kişinin bekar kalacağına inanılır.
- Urganla komşunun evine girilmez. Aksi halde komşunun evinde kıtlık olacağına inanılır.

- Yağmur yağarken kapı eşiğinde oturmanın günah olduğuna inanılır.
- Odanın ışığını evin erkeği yakarsa o evin daima nur içinde ve bereketli olacağına inanılır.
- Kadının yolda erkeğin önünü kesmesinin uğursuzluk olduğuna inanılır.
- Bir kadın iki erkeğin arasından geçerse çocuğunun olmayacağına inanılır.
- Bir adam iki kadının arasından geçerse sözü geçmeyeceğine inanılır.
- Bir erkek iki kız arasından geçerse köse olacağına inanılır.
- Yarım çay içen kadının dul kalacağına inanılır.
- Ava gidecek kişinin önünden kadın geçerse avlanamayacağına inanılır.
- Kız çocuğunun ilk kez kesilecek saçını dayısı keserse saçının gür olacağına inanılır.
- Evlenecek olan kızın baba evinden perşembe veya pazar günü çıkması gerektiğine inanılır.
- Makası açık bırakmanın düşmanların kişinin hakkında konuşmasına neden olacağına inanılır.
- Çarşamba gecesi dantel işlemenin, çamaşır yıkanmanın, temizlik yapılmanın uğursuzluk olacağına inanılır.
- Gelinin ayakkabısının altına kimin ismi yazılırsa en kısa zamanda ismi yazılan kişinin evleneceğine inanılır.
- Birisi uzunca vakit eve dönmezse veya kaybolmuşsa ayakkabısına tuz dökülür. Kişinin en kısa zamanda evine geri döneceğine inanılır.
- Gece herhangi bir evde köpek ulursa ya o haneden ya da yakınından biri ölür.
- At, öküz, inek, dana gibi evcil hayvanlar, eğer gece ahırda huzursuzsa, bağılıyor, kişniyor veya böğürüyorsa, o haneden biri ölecektir.
- Gece vakti bir evden başka bir eve kazan, tava ve tencere verilirse ölümü celbeder.
- Makas ağzı açık kalırsa kefen biçmeye yarar.
- Ölü yıkandıktan sonra kazan ters çevrilmezse bir başkası daha ölür.
- Bir evden ölü çıkarsa o evdeki su kapları boşaltılır. Eğer boşaltılmazsa azrail suları ellediği için biri gene ölebilir.
- Bir evdeki eşyalardan herhangi biri kendi kendine düşer veya kırılırsa ölümüne işarettir.

- Ayakkabı çıkarılırken ters çevrilirse o haneden cenaze çıkar. Cenaze çıkan evde 40 gün ışık yakılır. Ruh geldiğinde odasını aydınlık bulsun diye.
- Bir genç askere giderken evden çıkmadan önce bir dilim ekmeğin yarısını yer, yarısını da geri bırakırsa, artık ekmek onu, çağıracağı için kazaya belaya uğramadan geri dönermiş.
- Biri yolculuğa çıkarken arkasından aynaya su serpilirse kazaya uğramazmış.
- Biri gurbete giderken arkasından su dökülürse hem kazaya uğramaz, hem de gurbetten çabuk dönermiş.
- Bir kişi sabunu başka birine elden verirse, sabun acı olduğu için, acı olaylar görülürmüş veya iki kişi arasına düşmanlık girermiş.
- Evliliğin ilk günü (gerdek gecesi) erkek veya kadın, hangisi önce uyursa o daha evvel ölmüş.
- Bir erkekle bir kadın evlendikleri zaman gerdek gecesi hangisi daha evvel diğerine tokat vurursa onun sözü daha çok dinlenirmiş.

Günlerle ilgili olan bazı paranormal inançlar;

- Salı günü işe başlanırsa bitmez sallanır.
- Pazar günü çalışmak uğursuzluktur.
- Çarşamba gecesi işe başlanırsa, “Çarşamba karısını” kızdırır ve o eve kötülüğü dokunur.
- Perşembe çamaşır yıkanırsa zengin olunur (Kıbrıs).
- Salı günü yeni elbise giyilirse yanar.
- Çarşamba günü süt içmek, ev satın almak iyi değildir.
- Cuma akşamı ve cuma günü ev temizlemek günahdır.
- Cumartesi günü çamaşır yıkamak uğursuzluk getirir.
- Arefe günü dikiş dikmek günahdır.
- Arefe günü dikiş diken kadının ölmüş çocuğu varsa onun derilerini diker vs.

Gerçek böyle olmasına rağmen, maalesef çocuklarla ilgili bir sürü hurafe ortaya çıkmış ve pek çok çocuk, bu batıl inanışlar yüzünden hayatından olmuştur.

Çocuklarla ilgili olarak söylenen paranormal inançlardan bazı örnekler:

- Çocuğun yattığı odadaki örtü altına kurumuş insan dışkısı konursa, çocuk cinnilerin şerrinden korunurmuş,
- Yeni doğan çocuğun beşiği altına türbe ve kabirlerden toprak getirilip konursa çocuğu cadı boğmazmış. (Buna bazı yerlerde cüher almak denilmektedir.)
- Çocuk fitik doğarsa, kilodu çalı ağacının bir dalı yarılarak arasından geçirilince fitiği iyileşirmiş.
- Çocuğun kırkı çıkmadan tırnağı kesilirse ya arsız ya da hırsız olurmuş.
- Yeni doğan çocuk, bayram günü bir dişi eşeğe ters bindirilip köyün etrafında dolaştırılırsa ömrü mutlu geçermiş.
- Çocuğun doğduğu yerde elışı yapılırsa göbeği düşmezmiş.
- Cuma günü çocuğun ayakları bir camii kapısında bağlanır, Cuma namazından sonra çözülürse hastalığa tutulmazmış!
- Erkek çocuk sünnet olurken annesi oklava sallarsa, sünnet acısız ve kolay olurmuş (Kıbrıs).
- Bebek ayakları altından öpülürse talihsiz olurmuş (Kıbrıs).
- Boyu ölçülen çocuk kısa kalırmış!
- Çocuğun boyu metre ile ölçülürse ömrü kısa olurmuş!
- Sünnetsiz ölen çocuğun parmaklarından birinin kırılması gerekirmiş.
- Küçük çocukların yüzünde yara çıkarsa, deniz kenarında yaşayan ve denize giren biri tarafından okunup yüzü meshedilirse yaraları iyileşirmiş.
- Çocuk dünyaya geldikten sonra yıkanıp tuzlanır ve sofranın altına denilen beze (örtüye) sarılırsa tokgözlü olurmuş.
- Çocuğun göbeği, cami duvarına veya avlusuna gömülürse dindar, medresenin bahçesine (okulun) veya avlusuna gömülürse âlim, ahıra gömülürse malcı olurmuş. Ayrıca suya atılırsa huyu temiz, evin içinde bir yere gömülürse gözü dışarıda olmazmış.

Bu söylenenlere dikkat edilirse, çoğu çocuğun sağlığına zarar verici inanışlar olduğu hemen anlaşılır. Ne çare ki bu tarz inançlara eğilim gösteren pek çok kişi vardır. Yukarıda sayılan birçok paranormal inanç örneği bazı sosyal bilim çalışanları tarafından kategoriler altına alınmıştır; bu kategorileri ruh, mezarlık, türbe ve ziyaret yerleri ile ilgili bazı paranormal inançlar, hayvanlarla ilgili paranormal inançlar, ocak ve

ateşle ilgili paranormal inançlar, tarım ve bitkilerle ilgili paranormal inançlar, insan vücudu ile ilgili paranormal inançlar, karanlık ve ışık ile ilgili paranormal inançlar, ev ile ilgili paranormal inançlar, cinsiyet ile ilgili paranormal inançlar şeklinde oluşturmuşlardır. Bu inançlar zamanla değişmiş farklı yörelere göre şekillenmiştir. Ayrıca zamanla bu inançların bazılarını farklı topluluklar tarafından da eğilim gösterilmiş olabilir. Birçoğunun kırsal kesimde daha fazla olmakla birlikte bazıları gerçekten inanılamayacak kadar ilginç olabilen paranormal inançların günümüzde hala devam ettiğini söylemek mümkündür.

Günümüzdeki paranormal inanç örnekleri bu kadar ilginç olabiliyorsa yabanılların paranormal inançları ne derece ilginç olabilir?

Yabanılların bağlı olduğu tek tanrılı dinler öncesindeki eski inanç ritüelleri günümüze paranormal inançlar olarak yansımaktadır. Yabanılların bağlı oldukları bu ritüellerden şu şekilde bahsedilmiştir: Yabanıl, rüzgârı estirebileceğini ya da dindirebileceğini sanır (Frazer, 1890, s.27). Tüm doğa hareketlerini kendi rastlantısal güçleri ile bağdaştırmışlardır. Evans-Pritchard'ın Azende çalışması Avrupa dışı bir insan topluluğundaki sihir ve büyüye ilişkin inanç ve ritleri önyargısız fazla sansasyonelliğe yeltenmeden tanımlama girişimlerinin ilkelerinden biridir. Mistik inançların ve ritlerin bir "tasarımsal sistemi" nasıl biçimlendirdiklerini ve bu sistemin toplumsal eylem düzleminde nasıl ifadelendirildiğini göstermektir. Azandeler bir doğal düzen kavramsallaştırmasına sahip değil iseler de yine de bir yandan doğanın öte yandan büyü, sihir ve hayaletlerin yaptığı arasında bir fark olduğunun bilincindedir (Morris, 2004, s.304-305). Bazıları çok eski tarihlere dayanan paranormal inançların kökenlerine ilişkin olarak yalnızca varsayımlarda bulunabiliriz. Eski çağlarda, topraktan çıkarılan demir cevherinden demir eşya üretme sanatının büyücülük olduğuna inanılması ya da eski Avrupa topluluklarından olan Keltler'in atın kutsallığına inanmaları, at nalının uğurlu sayılmasının nedeni olabilir. Kurbanın etine ve küllerine toprağı bereketlendiren büyüsel ya da fiziksel bir güç bağlanmış olduğuna inanılıyordu (Frazer, 1890, s.377). Reenkarnasyona ilişkin düşünce ve inançlar ise var olduklarına kuşku olmasa da, özel bir toplumsal anlam taşımaz ve yerlilerde hiçbir biçimde dogmatik düşüncenin ön planında bulunmaz (Malinowski, 2000, s.257).

Yağmur tanrısını zorlamanın bir başka yolu da onu sık sık ziyaret ederek rahatsız etmektir. Yağmurun kutsal bir kaynağı bozmanın bir sonucu olduğuna inanılmasının nedeni bu gibi görülüyor (Frazer, 1890, s.21). Bir gebeliğin gerçek nedeni her zaman bir kadının içine sokulan ya da giren bir balamadır. O olmadan bir kadın asla

gebe kalamaz. Bütün bebekler Tuma'ya getirilir ya da orada dünyaya gelir (Malinowski,2000, s.236). Bütün doğal nedenlerin yanısıra büyü, geniş alana yayılmıştır ve çoğu hastalık ve ölüm hali onun hanesine yazılır (Malinowski, 2000, s.24).

1.6. Günümüzde Paranormal İnançların İncelenmesi

Çoğunlukla bir rahatlatma mekanizması olarak görev yaptığından bahsettiğimiz paranormal inançlar, yabanılların döneminden günümüz modern insanın hayatına kadar süregelen ve varlığını hala korumaya devam etmektedir. Bazı sosyal bilim çalışanları modernleşen dönemde paranormalizmin varlığını dinin dönüşümü ile açıklamaya çalışmaktadır. Luckman, modernleşmenin din üzerindeki etkisini "bireyselleşme" kavramıyla açıklar (Arslan, 2011, s.77).

Durkheim da, modern toplumların ilerlemesiyle dinin etkisinin giderek azalacağı, ancak değişik biçimler altında da olsa büyük olasılıkla varlığını sürdüreceği inancındaydı (Giddens, 2010, s.472). Sekülerleşme süreci ile birlikte "yeni dinsel oluşumlar" kendisini göstermeye başlamıştır. Bu görüşün temel tezi dinin, sekülerleşmenin etkisi altında dönüşüme uğramakta olduğudur. Dolayısıyla sekülerleşme, dinin yok olması, ömrünü tamamlaması değil dinin görüntüsünde köklü bir değişim olması şeklinde anlaşılmaktadır (Arslan, 2011, s.107). 2. Baumann ise post-modernizmi, büyüsü bozulan dünyanın yeniden büyülü hale getirilmesi olarak nitelermektedir (Arslan, 2011, s.118). Kimisi dini ifadelerle kimisi de sosyal bilim kavramları ile algılanmaya çalışılan inançların giderek ileri teknoloji ile birlikte modernleşen bu toplumun içerisinde kendisine yer edinişini görmek, bu alandaki çalışmaları gerekli kılmaktadır.

Paranormal inançların modern toplumlarda varlığını hala devam ettirmesi ve giderek yaygınlığını artırması günümüz Sosyal bilimlerinde bir sorun olarak güncelliğini korumaktadır (Arslan, 2011, s.95).

Günümüzde ortaya çıkan bir takım yeni dinsel ve ruhçu eğilimlerin bu çağdaki yaygın belirsizlik, sosyal risk ve kaygı durumları ile alakalı olduğunu, geleceğe yönelik ümitsizlik, işsizlik ve gittikçe artan risklerin yeni dinsel ve ruhsal hareketlere eğilimi artırdığını ileri süren görüşlerin sayısı gittikçe artmaktadır. Özellikle sanayileşme sonrası eğitimin ve teknolojinin artması ve bireylerin git gide rasyonel bilgiye daha çok yönelmeleri, paranormal inançların varlığını etkilememekte ve günümüzde hemen hemen her insan günlük yaşamlarının bir bölümünde batıl inançlara yönelmektedir.

Özellikle astrologların, el falı veya tarot falı bakanların 21. yüzyıl öncesinden süregelen başlıca batı şehirlerinde varlıklarını devam ettirmeleri, bu büyülü veya okült uğraşların kent merkezlerinde kabul gördüğünü ve desteklendiğini doğrular niteliktedir (Bailey, 2007, s.218). Popüler kültürle gelen ve hemen her şeyi iletişim araçlarıyla tüketime yönelten enformatik mantık, bu tarz inanışları insanların ilgi alanına sokabilmektedir. Buna paralel olarak Doğu mistisizmini ve reenkarnasyon temasını işleyen ruhçu derneklerin ve yayınevlerinin sayısında bir artış gözlemlendiği gibi terapi amaçlı yoga ve meditasyon merkezleri de yaygınlaşmaktadır (Arslan, 2011, s. 15).

İnsanoğlunun kaderini öğrenme ya da değiştirme arzusu, toplumsal bunalımları, kabul görme isteği ve artan sorumlulukları, bireylerin irrasyonel düşüncelere yönelimini arttırmaktadır. Çoğu kez bulundukları durumdan kurtulma yolunu arayan insanların, geleneksel bir toplumda astrologlar, falcılar, büyücüler ve benzeri paranormal inancın getirilerini tetikleyen kişi ya da araçlarla çalışmaları, kaderin değiştirilebileceğine dair genel inancı gözler önüne sermekte, buna göre aşk acısı çeken, hasta olan, hayal kırıklığı yaşayan, iş arayan ya da intikam peşinde koşan birçok kişi, çareyi ya da tatmin olma duygusunu paranormal inançlarda aramaktadır (Floramio, 2005, s. 66). Kimilerince akla uygun ve bilimsel olarak kabul edilen bu inanç sistemi, birçok komünist hükümet tarafından batıl ve yasadışı sayılmakta ve “Kültürel Devrim” adı altında engellenmektedir (O’Sullivan, 2010, s.32).

Günümüzdeki yeni dinsel bilinçliği adlandırmak için sosyal bilimlerde, "yamalı bohça (patchwork) din, yeni din, yarı inanç, taklit din, alternatif ruhsallık, paranormalizm, okült eğilim, doğu gizemciliği ve benzeri nitelendirmelerde bulunduğu görülmektedir (Arslan, 2011, s.118). Paranormal inancın kavramları da belirli gruplandırmalarla açıklanmıştır. Paranormal fenomenler oldukça farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar, varlıklar (vampir, şeytan, melek, cin farklı mitoloji ve kültürlere ait tanrılar, ruhlar...),mekan ve durumlar (piramit ve benzeri kalıntılardaki olağan dışı durumlar, dünya dışı mekanlar, uzay yaratıklarına ait mekanlar, Bermuda Şeytan Üçgeni...), çeşitli güçler (iyi ya da kötü ruhlar, piramit gücü, kristal gücü, büyü, şamanizm, telekinezi, astral izdüşüm, düşünce ile şifa bulma, mars etkisi, jüpiter etkisi...) acayip şekilde görüntüler ve hayaletler(Reenkarnasyon, samsara, stigmata, UFO’lar, uzaylılarca kaçırılma, toplu daireler...), bilgi (astroloji, burçlar, tarot, fal, numeroloji, feng-şui, kehanet, medyumluk, kutsal kitabın şifreleri, şanslı sayılar, karma...), algılama (telepati, duru görü, geleceği görme) gibi çok çeşitli kategorilerde karşımıza çıkabilmektedirler. Bu durum paranormal inanç sisteminin birçok gelenek

kültürüne ait öğeleri içerisinde barındıran bağdaştırıcı karakterinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Arslan, 2011, s.29).

Günlük hayatın hemen hemen her alanında bu inanç fenomenleri ile karşılaşmak mümkün. İzlenen sinemada, yemek yenen restorantta, eğlence mekanlarında, dizilerde, ibadethanelerde (çok daha fazla), eğitimhanelerde hatta çocuk oyun karakterlerinde vb daha bir çok alanda bu fenomenlerle karşılaşılabilir. Hatta bilimsel alan çalışmalarından biri olan mimari tasarımda (feng-sui tasarımı) oldukça popüler bir şekilde yer aldığını bile söyleyebiliriz. Popülerlik; medya ve film endüstrisinin paranormal fenomenleri sermaye yapmasını da beraberinde getirmiştir. Paranormal fenomenlerin yanısıra film, medya ve eğlence sektörü de paranormal fenomenleri kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktadır (Arslan, 2011, s.41). “Sihirli Annem”, “Sır Kapısı”, “Gönül Gözü”, “Ruhsar”, “Bücür Cadı” vb diziler paranormal fenomenleri ciddi şekilde izleyicinin hayatına sokmuş ve kendini kabul ettirebilmiştir. Bilimi bir toplumsal etkinlik, kolektif bir inşa alanı olarak gören yaklaşıma göre paranormal fenomenler, şu anki bilim adamları tarafından, o anki birikimsel bilgilerle inşa edilen, algılanan ve tanımlanan bir olguyu ifade etmektedir. Günümüzde bilimsel olarak açıklanamayan deja-vu, levitasyon, telekinezi, telepati, ESP gibi paranormal fenomenlere ileride bilimsel bir açıklama getirme ihtimali, imkânı her an mevcuttur. Çünkü "normal" in sınırları sabit değildir, bilim ilerledikçe bilimsel anlamda "normal" in sınırları da sürekli değişmektedir (Arslan, 2011, s.57-58). Bu alanın hayatımızdaki yeri ve önemi oldukça ciddidir. Bu amaçla bilimsel sahada da yerini resmi bir şekilde almıştır. Öyle ki 1882'de bir grup Cambridge Üniversitesi akademisyeni tarafından, bugün bile hala etkin olan "Psşik Araştırma Cemiyetleri (SPR) " Londra'da kurulmuştur. Kurucusu: H. Sidgwick Kuruluş amacı: Bilimin sınırlarını zorlayan paranormal iddiaların bilimsel önemini yadsımadan önyargısız biçimde incelenmesidir (Arslan, 2011, s.37).

Paranormal vakalara yönelik bilimsel faaliyetler; fenomenlerin, folk inanışlara yapıldığı gibi sadece halk kesimi ile sınırlandırılmasına engel olmuştur. Bu sebeple paranormal inanışlar halk kesimi yanında bilim adamları, sanatçılar, din bilginleri, akademisyenler, bürokratlar, siyasetçiler arasında da görülmektedir (Arslan, 2011, s.40). Dünya Klasikleri arasında yer alan ve oldukça ünlü bir eser olan “Yeraltından Notlar” isimli eserinin daha ilk sayfasında Dostoyevski şu sözlere yer vermiştir:

“... Üstüne üstlük aşırı batıl inançlıyım; hiç olmazsa tıbbı saygı duyacak kadar (Batıl inançlı olamayacak kadar eğitilmiş olmama rağmen batıl inançlıyım). Huysuzluğumdan tedavi olmuyorum. İşte herhalde sizde bunu anlayamıyorsunuz.” Güncel örneklerde ise

birçok sanatçının sahne öncesi bazı totemler yaptığına dair duyumlar vardır. Türkiye'nin popüler ses sanatçılarından biri olan Demet Akalın sahneye çıkmadan önce nazar boncuğu okşuyor, dünyaca ünlü sinema yıldızlarından biri olan Julia Roberts ise film setlerinde çekime başlamadan önce kendisine şans getirmesi için sırt üstü uzanıyor. Bu ve bunun gibi farklı inanç ve totemlere sahip daha birçok sanatçı olmasının yanında yukarıda da bahsedildiği gibi bilim adamları, akademisyenler vb şahsiyetler de bulunmaktadır. Hem genel halk (Gallub ve Newport,1991; Ross ve Joshi 1992; Gallub-2001) hem de yüksek öğrenim gören gençler (Helvacıoğlu ve Kızıler, 2001; Dağ,1999; Aslantürk, 1998) arasında yapılan bilimsel çalışmalar, büyüsel ve mistik dini eğilimlere yönelişin olduğunu, birçok paranormal, para psikolojik olgunun bir taraftar kitlesinin bulunduğunu ve bu inanışlara ilgide bir artışın olduğunu göstermektedir (Arslan, 2011, s.16).

Showstarafından bilim adamları ve bilim okutan hocalara yönelik yapılan araştırmanın sonuçları, paranormal inançların bilim camiasında hızla yayıldığını göstermektedir (Arslan, 2011, s.40).Bu araştırmaya göre bilim adamları ve bilim öğreticileri;

- Yüksek düzeyde paranormal inançlara sahiptirler
- Kişisel ve toplumsal karar alma durumlarında bilimsel olmayan yaklaşımları kullanmaktadırlar.
- Kendi özel bilim disiplinleri dışında yüksek bilimsel düzeye sahip değillerdir

Modernleşme süreci ile başlayan toplumsal değişim dinin toplumsal hayatta kendisini yeni kurallara uydurması sürecini başlatmıştır. Din böylelikle bireysel ve toplumsal hayatın farklılaşmış birçok alanında kendisine uygun bir yer bulma durumu ile karşı karşıya kalmıştır (Arslan, 2011, s.73). Bu da modernleşen toplumda pararnormalizmin örneklerini bize sunmuştur. Vyse'ın verdiği örnekte,40. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Ronald Reagan'ın eşi Nancy Reagan'ın, iddialara göre devlet işleriyle ilgili konularda Astrolog Joan Quigley'e danıştığı ve onun fikirlerinden yola çıkarak hareket ettiği dikkat çekmektedir (Dean, 2013, s.62). Bunun dışında özellikle Çin toplumunda gözlemlenen Feng Shui gibi geleneksel batıl inançlar da, insanların yaşam biçimlerini etkilemekte, herhangi bir kişinin kötü şansını dışarı yansıtmayı amacıyla bireyler evlerinde konumlandırılmış aynalar bulundurmakta veya

“fok dizi” isimli bir karakterin iyi şans getirdiğine inanmaktadır (Schindler, 2003, s.102).21.yüzyıl batı toplumlarında ise Mc Donald’s ve benzeri fast-food restoranlarında uygulanan Feng Shui akımı, bu mekanların uzmanlarca yeniden dizayn edilmesini gerekli kılmıştır (O’Sullivan, 2010, s.32). Bunun yanında başta Smith Barney ve Morgan Stanley olmak üzere Amerika’daki birçok saygın şirkette de Feng Shui’nin ilkeleri benimsenmiş ve işe alınan uzmanlar eşliğinde, şirket içerisinde uygulanmıştır (Block, 2008, s.783).

Bu açıdan bakıldığında paranormal inançların özellikle tüketim kültürü içerisinde bir yeri olduğu da söylenebilmektedir. Son yıllarda şirketlerin pazarlama faaliyetlerinde kullanılan batıl inançlar, malların ürün, renk, kalite ve fiyatlandırmasında ortaya çıkmaktadır (Özgüven, 2013, s.112).Örneğin, İspanyol ayakkabı markası “Camper of Spain”, ayakkabılarının tanıtımını asla yeni görünen bir ayakkabının afişiyle yapmamakta ve bu batıl geleneği her sunumunda uygulamaktadır (Saren, 2006, s.232).

Bunun yanı sıra ünlü şampuan markalarından “Elidor” da Türkiye’de yayınlanan reklamlarında nazar boncuğu kullanmış ve “Kendi saç tipine uygun Elidor’u seçen, kendi saçına özgü güzelliği ortaya çıkarabilir. Bu da insanın saçına nazar boncuğu takmasını gerektirecek kadar dikkat çekici bir güzelliştir.” mesajıyla nazar boncuğunun, kıskanılacak güzellikteki saçlara değecek nazardan kadınları koruyacağı inancına dikkat çekmiştir (Akova, 2011, s.142). Modern toplumda dinin toplumsal biçimi, "dinsel temsillerinin potansiyel üreticiye doğrudan ulaşılabilir olması" şeklinde karakterize edilmektedir. Türkiye özellikle doksanlı yıllardan sonra hızlı bir toplumsal değişim süreci içerisinde girmiştir. Bu tip hızlı değişim dönemlerinde insanların farklı anlayışlara girdiği bilinmektedir. Bu süreçte küresel etkiler yoğunluktadır ve kitle iletişim araçları işlevseldir. Bunun yanı sıra popüler kültürle gelen ve hemen her şeyi iletişim araçları ile tüketime yönelten enformatik mantık da bu tarz inanışları insanların ilgi alanına sokabilmektedir. Adeta medya çağı denebilecek bu süreçte postmodern mantığın "Her şey gider" anlayışıyla para psikolojiden okültizme gizemli konular büyüsel ve batıl inanç sayılan içerikler eğlence kültürünün mantık ve formatı içerisinde ekrana taşınmaktadır (Arslan, 2011, s 139).

İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mustafa Arslan, medya ve din ilişkisinin önemli bir yönünü vurgulayarak “Mit, büyü, paranormalizm gibi olguların postmodern tezahürünün görüldüğü ve üretildiği mekân medyadır” ifadelerini kullanmıştır. Diyanet Aylık Dergi’nin “Medya ve Din” konulu sayısında

Prof. Dr. Arslan, çağımızda, en etkin güç konumunda olan medyanın aynı zamanda yeni bir çağı oluşturan dinamiklere sahip bir olgu haline geldiğini ifade etmiştir. Medyadan bahsederken, yeni bir çağın dinamiklerinden, yeni anlamlar, davranış tarzları ve semboller üreten bir yapıdan bahsedildiğini dile getirmiş ve “Günümüzde bu kadar merkezî bir role sahip olan medya ve yine diğer etkili bir güç olan din arasındaki ilişkilerin öyle çok basit olamayacağını tersine karmaşık bir ilişkiler ağının mevcut olduğunu söylemek gerekir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, medya ve din ilişkisi günümüzde kutsala yeniden dönüş ile yakından alakalıdır.” diyerek günümüzdeki yeni inanış tarzlarını vurgulamaya çalışmıştır. Buradaki durumun ciddiyetini ise şu sözlerle vurgulamaya çalışmıştır: “Asıl tehlike medyanın uhrevî âlemi kutsallık adına okuyup kitlenin hizmetine sunmasıyla başlamaktadır. Dinin artık popülerleştirildiği ve piyasa konusu hâline geldiği düşünülmektedir. Bütün bunlar aslında medyanın seküler karakterde olması ile bağlantılıdır. Ancak sözlü kültür ve simgesellik özelliği, mistik dile sahip oluşu medyanın yeni kutsallıklar üretmesine ve bunu (post)modern bir bağlamda yapmasına imkân vermektedir. Medya bu anlamda yeni seküler kutsallıkların merkezi olmaktadır. Medyada kutsal üretimine diğer bir örnek, paranormal inanç ve uygulamalardır. Günümüzde popüler kültürde paranormal, mistik inanış ve uygulamalara, ruhçu eğilimlere, fal ve astrolojiye, hayaletlere bir ilgi söz konusudur. Araştırma sonuçları bu eğilimlerin daha çok medya tarafından belirlendiği şeklindedir. Eğlence ve turizm sektöründe de ayrıca görülmektedir. Paranormal olgular, kurgusal olsa da sırf eğlence olarak nitelenemez. İnsanların ilgi ve eğilimleri de söz konusu edilmelidir. İnsanların ilgi ve eğilimleri ile medyanın etkisi birleşerek seküler kutsal ürünler ortaya çıkmaktadır. Bir taraftan kurgusal ve bireysel ilgi ve hazlara dönük, diğer taraftan ise seküler akli olanla mücadele, dinî ve varoluşsal temalara ilgi çerçevesinde ortaya çıkmaktalar.”

Eğitim seviyesinin geçmişe göre daha yüksek düzeylere taşındığını söyleyebildiğimiz günümüz toplumunda paranormalin edindiği yer ve dinin geçirdiği dönüşümü Mustafa Arslan yaptığı sosyal araştırma ve akademik çalışmalarla derinlemesine açıklamaya çalışmıştır. Tez çalışması için yaptığım literatür taramaları sonucu varmak istediğim nokta, eğitim düzeyi yüksek kişilerdeki paranormal inançlara olan eğilimin yeni çağ inanç kavramlarınca açıklanması gerektiğidir. Bu nedenle tez çalışmasının teorik kısmının son bölümünde yeniçağ inanç biçimlerini açıklamanın yerinde olacağına inanıyorum.

1.7. Yeni Çağ İnanç Biçimleri

Sosyal bilim alanında son zamanlarda yapılan çalışmalarda modern toplumda kutsala ilgide bir artış olduğundan yaygın biçimde söz edilmektedir. Eski gelenekler, pagan kültürler, mistik, büyüsel ve paranormal inançlar günümüz modern insanın ilgi alanına tekrar girmektedir. Büyük çaplı toplumsal değişimler sebebiyle, geleneksel dindeki gerileme yeni bir kutsallık anlayışına evirilmeyi ve yeni dinselilik biçimlerini beraberinde getirmiştir.

Hızlı sosyal değişimin getirdiği zor koşullardan etkilenersek sekülerleşen ve yabancılaşan bireyler yeni bir anlam ve amaç arama dürtüsüyle paranormal inanç ve deneyimlere yönelebilmektedirler (Arslan,2011, s.87).

Genel olarak Wilson'ın modernlik ve din ilişkisine yaklaşımına bakıldığında onun, konuyu "yeni toplumsal koşullara uyum" açısından ele aldığı görülür. Dindarlıktaki yeni tezahürlerin, modernliğin ve sekülerleşmenin etkisi ile bazı yeni oluşumlara evirilmektedir. Modern toplumun getirdiği anlam arayışı ve ruhsal boşluk gibi sorunların aşılmasında yeni dinsel hareketler birer telafi mekanizması gibi işlev görmektedir. Giderek artış gösteren mistik ve paranormal temalar modern bir söylemde düzenlenmektedir (Davies, 1995, s.366). Tarihsel süreçte insan ruhunda kökleşen paranormal fenomenlerin kurumsal dinlerin gelişmesiyle zayıfladığını hatta battığını ancak modern dönemde organize dinlerin gerilemesiyle bunların bilimsel ve kurgusal bir dilde kullanarak tekrar yüzeye çıktıklarını ifade etmektedir (Arslan, 2011, s.90,92). Modern toplumlardaki bu hızlı değişim süreci, dinde de yeni durumlar ortaya çıkarmıştır (Bell, 1978, s. 65). Bell, 70' li yıllarda yazdığı "Kutsal'ın Dönüşü" adlı ünlü makalesinde aşırı rasyonelleşme, bireyselleşme, sonsuz özgürlük hissi gibi modern gelişmelerden sonra "Kutsalın dönüşü denen bir şey yaşayacak mıyız? Yeni dini tarzlar ortaya çıkacak mı? diye sorar ve akabinde bu soruyu "evet" diye cevaplandırır. Dindeki değişim hem genel anlamda dini ve kutsal olana ilgide bir artış olarak, hem de mistik, ezoterik kültürlere, yeni dini hareketlere ve kitlesel paranormal eğilimlere yönelişte ortaya çıkmaktadır (Arslan, 2011, s.13). Yeniçağ söylemi, bireyselleşme ve dünyevileşme süreçlerine bağlı gelişmiş, karmaşık, çeşitli düşünce ve inançların melez ve bütünleşik bir versiyonu olarak postmodern bir varoluş felsefesi ortaya koyar. Yaşam ve varoluş hakkında tutarlı bir bilgi ve açıklama alanı sunar ve bir inanç öznesi inşa eder (Paker, 2011, s.65). Wilson da yeni dinsel oluşumların, modern toplumsal sistemin sonucu

ortaya çıktıkları ve sekülerleşme süreci ile ilgili oldukları kanısındadır (Arslan, 2011, s.84).

Tüm dünyada dinin geleneksel biçimleri zayıflarken büyüsel, batıl, boş inanç, saçma, akıldışı, bilim dışı, olağandışı, mistik, ruhani, paranormal gibi başka kavramlarla adlandırılan bir takım inanç ve pratikler yükselişe geçmektedir. Bu yükselişe söz konusu edilen yeni toplumsal durum arasındaki ilişki manidardır. Bu “yeniçağ” inanç biçimlerinin dinle ilişkisi olmakla birlikte sadece dinsel olmadıkları da onlara verilen isimlerden anlaşılmaktadır. Batı’da ortaya çıkan ve 20. yüzyılın sonlarından beri varlık göstermeye başlayan paranormal inançların modern döneme uyarlanmış şeklini “Yeni Çağ İnanışı” olarak ifade etmek mümkündür.

Yeni Çağ düşüncelerinin pek çoğu, daha eski dini ve spiritüel hareketlerden alınma olup, psikoloji ve ekoloji başta olmak üzere modern bilim öğeleriyle harmanlanmıştır. Bu akımın sonucu olarak geniş kapsamlı bir yayın faaliyeti, yeni müzik tarzları ve zanaatlar da ortaya çıkmıştır. Paranormal inançlar, özellikle yeni dini gruplar arasında daha yaygındır. Ancak paranormal inançlarla yeni dini hareketler arasında sosyolojik açıdan önemli farklar vardır. Paranormal inanç sistemini yeni dini hareketlerin biçimsel bir sosyal forma ve gruba has spesifik inanışlara sahip olmalarıdır. Başka bir deyişle, yeni dini hareketler, marjinal birer fenomendirler ve -büyük yada küçük olsun- organizeli sosyal bir bağlama sahiptirler. Paranormal inanç sistemi ise belli bir sosyal forma sahip olmayan adı üstünde bir inanç sistemidir (Arslan, 2011, s.27). O halde yeni dini hareketler için organizeli paranormal inançlar da diyebiliriz.

Yeni Çağ (New Age) akımı çeşitli manevî unsurlar içerir: Panenteizm, panteizm ve politeizm kombinesi ile Bilim ve Gaia felsefesi, özellikle Astronomi, Çevrecilik, Ekoloji, Fizik, Gaia hipotezi, Psikoloji ve UFO dinleri...

Yeni Çağ (New Age) uygulamaları ve felsefeleri bazı büyük dünya dinlerinden etkilenmişlerdir: Budizm, Hinduizm, Hristiyanlık, İslam, Musevilik, Sihizm, Taoizm;

güçlü etkileriyle Doğu Asya dinleri, Ezoterizm, Gnostisizm, Hermetizm, İdealizm, Neopaganizm, New Thought, Spiritüalizm, Teozofi ve Universalizm vb. dinler.

Yeni Çağ (New Age) kavramı, zaman olarak herhangi bir dönemi ifade etmekten çok günümüz dünyasında popülerleşen, kendine özgü senkretik(birleştirici) ve eklektik (seçmeci) bir inanç sistemini ifade etmektedir (Kaya, 2013).Yeni Çağ, Tanrı ve/veya dini otorite yerine birey merkezli bir kutsallık inşası ve bu inşa ile uyumlu öğretiler ve pratikler bütünü olarak tanımlanabileceği gibi, ruhsal konulara bireysel

eklektik bir yaklaşımı ifade eden geniş bir hareket olarak da tanımlanabilir (Arslan, 2006, s.16).

Oya Parker çalışmasında yeniçağ söyleminin 5 temel yorum repertuarından bahsetmiştir (Paker, 2011, s.61):

1. “dünyaya gelme nedeni ve yaşam misyonu olarak tekâmül
2. “bir bilinç ve benlik sıçraması olarak tekâmül”;
3. “kendi içine dönmüş, daimi farkındalık içinde dünyevi benlik”;
4. “tekâmül aracı olarak beden ve bedenin ruhsallığı”;
5. “bir çalışma alanı olarak tekâmül ve ruhsal alıştırmalar”.

Yorum repertuarlarının her biri, daha geniş ölçekte, “varoluşun tekâmülü” ve “bütünün, sonsuz varlığın tamamlayıcı bir parçası olarak insan” şeklinde adlandırılabilir, kişinin kendi ilerlemesi için ne, neden ve nasıl çalışma yapabilir konusunda açıklamalar sunan iki söylem kaynağı ile bağlantılıdır.

Modern bilimin ilerlemesine ve eğitimin yaygınlaşmasına hatta bilgi çağında olmamız sebebiyle bilgi edinmenin kolaylaşmasına rağmen bu akıl ve bilim dışı yönelimin sebep ya da sebepleri neler olmalıdır? Genel halk kitlesi yanında eğitilmiş insanlar arasında da arttığı gözlenen bu eğilimin mevcudiyetine ile açıklanabilir? Bu sorulara bilimsel cevaplar bulmak için yabancı akademik bilimsel yayınlarda konuyla ilgili birçok çalışmanın yapıldığını görmekteyiz (Arslan, 2006, s.2). Bu alanda Türkiye’deki çalışmaların sınırlı olmasına rağmen, tezde birçok alıntısına yer verilen Mustafa Arslan da çok değerli çalışmalara imza atmıştır. Özellikle paranormalizm konusu ve ardından yeniçağ inanç akımı üzerindeki çalışmaları bu tez çalışmasının yazılabilmesinde büyük kaynaklık etmiştir.

Burada aslında yeni kavram, yeni inanç ve yeni enerji diye sunulan akım kavramlarının yeni değil bilakis oldukça eski olduğunu vurgulamak gerekiyor. Meditasyon, yoga, reiki, kuantum, kabala, ufoloji, astral seyahat vb birçok kavram “Yeni Çağ” inançları olarak kabul edilse de temelleri eski çağlara dayanmaktadır. Örneğin meditasyon; Batı dilinde “derin düşünme” anlamına gelmekte olan bir terim olup, sözlüklerde, “kişinin iç huzuru, sükûnet, değişik şuur halleri elde etmesine ve öz varlığına ulaşmasına olanak veren, zihnini denetleme teknikleri ve deneyimlerine verilen ad” olarak tanımlanır. Arkeologların, İndus vadisinde bulduğu yogi resimleri yoga pratiğinin dolayısıyla meditasyonun ilk dönem Hint medeniyetindeki varlığını

ispatlamaktadır. İlk dönemlerden beri var olan meditasyon teknikleri zaman içinde yapısal pratik içinde geliştirilmiştir. Bu dönemlerde dini temellere dayanan meditasyon daha sonraları yaşanan değişim içinde koruyucu sağlık yöntemlerinden biri olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bir diğer yeniçağ inancı olarak ele alınan kavram astroloji; göksel-isimlerin ve astronomik fenomenlerin, insan karakteri ve kaderi üzerine etkilerinin olduğu önermesini konu alan, bilimsel gerçekliğe sahip olmayan sözdebilim olarak tanımlanmaktadır.

İslam dininde ve orta çağ dönemi efsanelerinde bile astroloji ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Yine ufoloji de buna benzer bir tarihe sahiptir. Kabala; (kelime manası:"alma" olan), değişmeyen, ebedi ve gizemli Ein Sof (Ebedî, her şeyden önce olan-Tanrı) ile ölümlü ve sonlu evren (ve onun yaratılışı) arasındaki ilişkiyi açıklamayı amaçlayan ezoterik Yahudi öğretileridir. Bu inanç da Yeni Çağ akımları arasında yer almaktadır.

Bir diğer yeni çağ inanç biçimi olan Okültizm, geçmiş çağlarda doğa, evren, tesirler, insan ve evren ilişkileri ve gelecek hakkında gerek medyumnik yollarla gerekse aktarıla-gelen ezoterik tradisyonlar yoluyla edinilmiş derin bilgiler bütünü olarak tanımlanır. Gizli bilimler de denilen okültizmin kapsadığı alanlar arasında “maji, simya, astroloji, nümeroloji, sembolizm, teürji, psişürji, kahinlik veya falcılık” ve bir çok paranormal inanç türleri de sayılabilir.

Nümeroloji ise Okültizm’in bir dalı olup, evrenin sayısal bir kurgu içerdiğini, evrendeki hiçbir şeyin rastlantıya dayanmadığını, her şeyin sayısal bir düzen içinde meydana geldiğini varsayar ve sayılarla ilgili çeşitli analitik ve sentetik çalışmalarla, evrendeki ve olaylardaki gizli yasa ve ilkeleri keşfetmeyi amaçlar.

Bunlar gibi daha birçok farklı kavramın toplandığı Yeni Çağ akımını, hızla gelişen teknoloji ve bilimin ilerleyişi ile oluşan ‘modern toplumun dini’ olarak nitelendirebiliriz. Sekülerleşen ve giderek bireyselleşen toplum, giydirilen marjinalite elbisesi ile klasik dinlere inanmayı reddederken, insani vafından kaynaklı inanç gösterecek bir çarka da ait olmak zorunda kalmıştır. Çünkü insan doğası gereği inanmalıdır. Bu dini kitaplarca da felsefe bilginlerince de devamlı ifade edilen bir konudur.

BÖLÜM II

KURAMSAL YAKLAŞIMLAR VE ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

2.1. Araştırmanın Kuramsal Açıklamaları, Yöntemi, Kapsamı ve Veri Toplama Teknikleri

Bu bölümde, araştırmanın kuramsal açıklamaları, yöntemi, kapsamı ve veri toplama teknikleri sunulmaktadır. Ardından araştırmanın uygulanması sonucunda elde edilen bulgulara ve yorumlamalara yer verilecektir.

2.1.1. Kuramsal Açıklamalar

Araştırmanın teorik çerçevesi; toplumu organize olmuş, düzenli ilişkilerden meydana gelen ve her bireyin toplumun temel değerlerini paylaştığı bir sosyal sistem olarak gören fonksiyonalist (İşlevselci) kurama göre oluşturulmuştur. Bu bağlamda kuram, hiçbir olgu ve değer boş ve anlamsız olmadığını, paranormal ya da ilkel tipli inançların bile toplumsal bir işleve ve role karşılık geldiğini vurgular. Ayrıca fonksiyonalist perspektif, paranormal inancın makro etkenlerle ilişkisinin incelenmesine olanak vermektedir (Arslan,2011,s.151).Paranormal inançlara makro yaklaşım ise, inançların kişinin dışındaki yapılardan kaynaklandığını varsaymaktadır. Sosyal açıklamalar olarak da adlandırılan bu yaklaşımda "toplumsal" faktörlerin paranormal inanç ve deneyimleri nasıl etkilediğine odaklanıldığını görürüz (Arslan,2011, s. 90).Bu kuramın kurucularından biri olan Emile Durkheim'ın özellikle “Dini Hayatın İlkel Biçimleri “ çalışması, çerçevenin ana unsurunu oluşturmuştur. Bunun yanısıra Malinowski de kuramsal çerçeve için önemli bir yer tutmuştur.

İşlevselci kuram için paranormal konusunu daha açıklayıcı bir yorum etrafında geliştiren Merton da tez çalışması için önemli bir yer tutmaktadır. Merton orta büyüklükteki kuramı “bir yanda araştırma içinde günden güne çoğalarak gelişen ve küçük ama gerekli, işleyen hipotezler ile öbür yanda toplumsal davranış, örgütlenme ve toplumsal değişimin gözlemlenen tüm tek biçimliliklerini açıklamak üzere birleşik bir kuram geliştirmeye çalışan, her şeyi kapsayıcı sistematik çabalar arasında duran kuramlar” olarak açıklar (Marshall,1999, s.547). Daha da açacak olursak Merton’a göre: “Yeterli bir kuram geliştirmeden, bütün zamanımızı pratik sorunlara ayıracak olursak, bu durum sosyolojiye zarar verecektir; bunun gibi tüm zamanımızı soyut ve her şeyi

kapsayan kuram geliştirmeye ayıracak olursak aynı sonuç alınacaktır. Bugün başlıca işimiz, kapsamı sınırlı olan verilere uygulayabileceğimiz özel kuramlar geliştirmek olmalıdır; örneğın sapan davranış kuşaktan kuşağı geçen güç akımı, veya kişisel etkiden nasıl sonuç alındığı gibi alanlarda. Her ne kadar Merton, Parsons'a göre toplumsal yapıların üzerine daha az sayıda önerme öne sürmekteyse de, Merton'ın işlevselliğının çözümlenmesinde de toplumsal yapının önemi vurgulanmaktadır. Merton sadece yapıyı tanımlamakla yetinmeyip, bu toplumsal örgütlerin bir ürünü olarak kişilik tartışmalarına da yönelmiştir (Poloma,1993,s.36-37).Merton işlevsel çözümlerede hakim olan 3 postula belirler ve onları değıştirmeye yönelir (Poloma,1993,s.40) :

1. Toplumun işlevsel bütünlüğü
2. Tüm standartlaşmış toplumsal veya kültürel normların pozitif işleve sahip olduğı evrensel işlevselcilik
3. Zorunluluk

Merton ilk olarak bir toplumun tam olarak işlevsel bütünlüğünün gerçeğı aykırı olduğunu ileri sürer. Merton'a göre “ tam kapsamlı işlevsel birlik iddiası, dikkatleri “verili bir toplumsal yada kültürel birim”in çeşitli toplumsal gruplar ile grupların tek tek üyeleri açısından muhtemelen farklı sonuçlarından uzaklaştırarak açıkça aykırı düşmekte ve toplumsal analizin önünde bir engel oluşturmaktadır.” (Swingewood,1998, s. 282). Çünkü bir grup için işlevsel olan, başka bir grup için işlevsel olmayabilir. Dinin toplumu bütünleştirici bir işlevi olmasına rağmen, her toplumda aynı bütünleşmeyi sağlayamayabilir. Örneğın, mezhep kavgalarına yol açarak toplumun bütünlüğüne zarar verebilir. Bu postulaya karşı Merton'ın tavrı ‘toplumun tam bütünleşmesini kabul edemeyiz’şeklindedir. İkinci olarak, toplumda sadece pozitif işlevler yoktur. İşlevsel çözümlere yaparken bir grup içerisinde pozitif işlevler olduğı kadar bozuk işlevlerin var olduğunu da göz önünde bulundurmalıyız. Merton kültürel öğelerin, pozitif ve negatif işlevlerin her ikisini göz önünde bulundurarak işlevsel sonuçların kesin dengesine göre düşünülmesi gerektiğini öne sürer (Poloma,1993,s.40). Üçüncü postula zorunluluk; Merton'a göre belirsizdir, her tür uygarlıkta, yaşamsal bazı işlevleri yerine getiren her gelenek, maddi nesne düşüncesi ve inancı, başarılacak bir takım görevlere sahip, işleyen bir bütün içerisinde zorunlu bir parça sergiler (Poloma,1993,s.41). Merton bu postulaya da yanıt olarak işlevsel alternatifleri gösterir.

Merton'n vardığı sonuca göre, işlevsel analizin başlıca teoremlerinden birisi,

nasıl aynı birim çok çeşitli işlevlere sahipse, aynı şekilde aynı işlerinde alternatif birimler tarafından değişik biçimlerde yerine getirilebileceği görüşüdür (Swingewood,1998,s.282). Bu postullara ek olarak, Merton işlevsel çözümlemesine bozuk işlev, açık ve gizil işlev, işlevsel alternatifler gibi kavramları vurgulayarak açıklık getirmektedir.

Bozukİşlev: Merton bozuk işlev kavramını kullanarak, Parsons'ın toplumun bütünü için mevcut kurumların tümünü sağlıklı işlev olarak görme eğilimini reddetmektedir. Ona göre toplumda bozuk işlevlerde vardır. Sosyologları bu bozuk işlevleri bulmaya çağırır. Merton'ın bozuk işlev anlayışı birbirini tamamlayan ama birbirlerinden farklı iki fikri içerir. Bunlardan birincisi, bir şeyin genel olarak bozuk işlevsel sonuçları olabileceği, ikincisi de, sonuçların kimin için olduğuna göre değişebileceğidir; sosyologun işlevin kimin için iyi veya bozuk olduğu sorusunu sorması gereklidir. Bir grup için işlevsel olan, başka bir grup için işlevsel olmayabilir. Dinin toplumu bütünleştirici bir işlevi olmasına rağmen, her toplumda aynı bütünleşmeyi sağlayamayabilir. Örneğin, mezhep kavgalarına yol açarak toplumun bütünlüğüne zarar verebilir. Böylece burada din bozuk bir işlev yerine getirmektedir. Yine yukarıda bahsettiğimiz üzere aşırı uyumluluk durumu da bozuk bir işlev olarak görülmektedir. Özellikle, Merton'ın bürokrasi incelemeleri bozuk işleve örnek teşkil etmektedir. Bürokratik kurallara sıkı sıkıya bağlı kalmak eğer kendi başına bir amaç haline gelmişse bürokrasi bozuk işlev görmektedir (Wallace ve Wolf, 2004, s.58). Merton'ın ikinci görüşü- bir kurumun genellikle sağlıklı işlev veya bozuk işlev gördüğü kanaati yerine bazı insanlar ve topluluklar için iyi ve diğer bazıları için kötü olabileceği “status quo” yu tasvip eder görünen işlevselcilikten daha belirgin olarak ayrılmaktadır (Wallace ve Wolf, 2004, s.58-59).

İşlevsel çözümlemede bu bağlamda dikkat edilmesi gereken nokta, işlevin toplumdan topluma sağlıklı yada bozuk işlev olarak görülebileceğidir. Merton vazgeçilmez olarak görülen aile ve evlilik kurumlarının bile her zaman sağlıklı bir işleve sahip olmadığını söyler. Merton'ın bozuk işlevler kavramı işlevselciliğin aslında tutucu olmadığı savının da esasını teşkil eder. Bu ancak işlevselcilerin, her şeyin sonuçları itibariyle işlevsel olduğu – ki bu Merton'ın bozuk işlevler kavramını reddettiği bir anlayıştır- anlamını çıkarmaları halinde ve çözümlemecilerin “toplumu” ve üyelerini bir ve aynı şey olarak ele aldıkları zaman geçerli gibi görünür.

Merton “Social Theory And Social Structure” adlı eserinde açık ve gizil işlevler arasında kavramsal bir ayrım yapmayı önerdi. “Açık işlevler örgütlerin açıklanan

amaçları ya da görevlerini, gizil işlevlerse, örgütlerin faaliyetlerinden doğan ek sonuçları içermektedir. Gizil işlevlerin açıklanan amaçların yerine konulmaları niyet edilmeden olmuş olabilir ve sonuçları zararsız yada hiç değilse önemsiz kalabilirler (Moore,1997:350). Parsons'ın toplumsal davranışı görünen işlevlerle açıklamasının aksine Merton gizil işlevlerin gerekliliğini vurgular.

Özetle diyebilir ki: Merton'a göre toplumsal grup kişilerde toplumun onayladığı hedeflere ulaşma isteği yaratır. Toplumun birçok üyesi bu hedefleri arzu etmeyi öğrenmişse de, bu hedeflere ulaşma araçlarına herkes aynı derecede erişemez. Sonuçta ayrıcalığı olmayan ve toplumsal olarak onaylanan araçlara uygun bir şekilde ulaşmayı inkar eden bazı kişiler, sapkın araçlarla hedefe ulaşmak için toplumsal sınırlıklarını ihlal etmeye çalışırlar. Örneğin maddi refah elde etme isteyen kişinin hırsızlık yapması gibi (Kızılcelik,1992, s.312).

Merton bir ögenin sadece belirli bir kurum ya da grup için işlevsel olabileceğine dikkat çeker. Merton, bir sosyal olgunun diğer sosyal olgular için olumsuz olan işlevler de taşıyabileceğine dikkat çekmiştir. Bazı ögeler sistemin istikrarı ve devamına katkıda bulunmayıp, istikrarsızlaşmasına ve bozulmasına neden olabilirler. Sistemin bazı parçaları işlevsiz olabilir (non functional). Bazı ögeler disfonksiyonel (bozuk işlevsel) olabilir. Bu ögelerin her ikisinin de sistemle ilişkisi olumsuzdur. İşlevselci kurama göre toplumu oluşturan standartlaşmış kalıplar/parçalar, bir bütün olan toplumun vazgeçilmez unsurlarıdır. Merton, işlevsel zorunluluk varsayımına da karşı çıkar. Zira farklı toplumlar, temel ihtiyaçlarını farklı yollardan temin ederek, farklı yapılar ortaya koyabildiği gibi zaman içinde de bu yapılarda dönüşüm gerçekleşebilir.

Araştırmada dini faktörün önemli bir yer tutmasından dolayı din kuramlarından Bireysel Dindarlık Kuramı da çalışmaya kaynaklık etmiştir. Ayrıca; Lehmann'm, Negelein'in, Hempler'in, Kriss'in, Bach'in, Zucker'in, Frazer'in, Malinowski'nin, Seligman'ın, Dittmer'in, BirketSmith'in, Schmidt'in, bâtıl inançlar ve büyü üzerindeki araştırmaları çalışmamıza akademik kaynaklık etmiştir. Müller, Spencer, Tylor ve Frazer; din düşüncesinin kişinin kendisi yada Dünya üzerine bireysel insan deneyimleri temelinde gerçekleşen akli çıkarsamalarından kaynaklandığını kuramsallaştırmışlardır (Morris, 2004, s. 172).

Genel itibari ile biz çalışmanın akademik çerçevesini fonksiyonalist kuram etrafında şekillendirsek de paranormal inançlar konusuna farklı yaklaşımlarca da açıklamalar getirilmiştir.

Din ve büyüü özde açıklayıcı ve kuramsal gören, kökeni Tylor ve Frazer olan

entelektüalist yaklaşım ve işlevselci, simgesel ve yapısal yaklaşımlardır.

Ritüele entelektüalist yaklaşım (Tylor ve Frazer);

1. Geleneksel kültürlerdeki İnsanların neden büyüsel ve dinsel gösterileri sergiledikleri sorusunu ortaya atar. Tylor ve Frazer, onların bu gösterileri sergilediklerini, çünkü bunların amaçlarına ulaşmayı başarmakta araç olduğuna inandıklarını öne sürmüşlerdir.
2. Neden böylesi inançlar kabul edilmektedir? Skaruski'ye göre buna entelektüalist yanıtla inanan kişinin, dinsel ve büyüsel inançların toplumsal olarak meşru kuramsal öncüller olarak yer aldığı bir kültürde büyümesidir.
3. Neden böylesi öğretilerin antropologun değerlendirmesine göre savunulamaz olduğu bir zamanda insanlar bunlara inanmaya devam etmektedirler? (Morris, 2004, s. 476).

Psikolojik indirgemecilik olarak adlandırılan yaklaşım ise paranormal inançları bireysel kişilik özellikleri temelinde açıklamaya çalışmakta ve bu inanışlara sebep olarak kişisel deneyimi, yani kişinin kendisini göstermektedir (Arslan, 2011, s. 95).

2.1.2. Sayıtlar

Bu kısımda çalışmanın kanıtlamaya gerek görmeden kabul ettiği varsayımlarından söz edilecektir. Bu da konuya olan bakış açısını ve ele alış tarzını ortaya çıkarmaya yardımcı olacaktır.

- Paranormal inançlar toplumdan topluma farklılıklar gösterse de her toplulukta görülmektedir.
- Her ne kadar dinin kabul etmediği bir olgu da olsa dinle derin bir ilişki içerisindedir.
- Paranormal inançlar günümüzde hala varlığını korumaktadır.
- Paranormal inançlar bazı sosyal bilim çalışanları tarafından bilimle de ilişkilendirmeye çalışılsa da bilimsel/nesnel olgularla tezatlık ilişkisi içindedir.
- Paranormal inançlar birçok disiplinle ilişkisi olması açısından çok boyutludur.

- Paranormal inançlar, bireysel problemlere yansıyan sıkıntıları bağlamında psikoloji ile olan ilgisinin yanında tam bir sosyolojik problemdir.
- Paranormal inançlar; toplumsal düzeni etkileme, çeşitlilik oluşturma vb gizli ya da örtük birçok işleve sahiptir.

2.1.3. Hipotezler

Daha önceki çalışma ve araştırmalardan elde edilen verilere ve teorik kısımdaki görüşlerden yola çıkarak geliştirilmiş hipotezler şu şekildedir;

- Bireylerin yaş, cinsiyet, medeni durum, kimlik, mezhep, aile yapıları ve siyasi eğilimleri gibi demografik özellikleri ile paranormal inançlara olan eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- Yaş arttıkça paranormal inançlara eğilim artar.
- Erkeklerle göre kadınlar daha çok paranormal inançlara eğilim gösterirler.
- Evli medeni durumda olanlara göre bekarlar ya da eşinden ayrılmış olan bireyler paranormal inançlara daha çok eğilim gösterirler.
- Kimlik olarak kendisini göçmen ya da Adanalı olarak ifade eden bireylerde diğerlerine göre daha çok paranormal inanç eğilimi vardır.
- Mezhep olarak kendisini Sünni-hanefi-şafi olarak ifade eden bireylerde diğer mezhepten olduğunu ifade eden bireylere göre daha çok paranormal inanç eğilimi vardır.
- Aile yapısı olarak kendisini muhafazakar ve dindar olarak ifade eden bireylerin paranormal inanç eğilimleri daha fazladır.
- Siyasi eğilim olarak kendisini muhafazakar ya da milliyetçi muhafazakar olarak ifade eden bireylerin paranormal inanç eğilimleri daha fazladır.
- Bireylerin eğitim düzeyleri yükseldikçe paranormal inançlara gösterdikleri eğilim azalır.
- Bireylerin meslek statüleri yükseldikçe paranormal inançlara gösterdikleri eğilim azalır.
- Bireylerin dini inanışlara olan tutumları ile paranormal inançlara eğilimleri arasında anlamlı pozitif bir ilişki vardır.
- Paranormal inançlara gösterilen eğilimler ile bu paranormal inançların davranışlara dönüşmesi arasında anlamlı pozitif bir ilişki vardır.

- Pozitif bilimlerde okuyan öğrenciler (hemşirelik, sağlık) ve Felsefe bölümü öğrencilerine göre İlahiyat bölümünde okuyan öğrenciler paranormal inançlara daha çok eğilimlidirler.

2.1.4. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evreni, Adana'dır. Adana nüfusu 2015 yılına göre 2.183.167'dir. Bu nüfus, 1.091.159 erkek ve 1.092.008 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %49,98 erkek, %50,02 kadındır. Adana 2016 nüfusu, tahmini verilere göre 2.194.083. Bu nüfus verisi, eski yıllarıdaki nüfus artış hızlarına göre tahmini hesaplanmıştır. Adana 2016 resmi nüfus bilgileri 2017 yılının başında açıklanacaktır. Bu istatistik, tez basım sürecine kadar hala açıklanmadığı için burada belirtilememiştir.

Çalışmanın örneklemine ise Adana'da yaşayan farklı eğitim düzeylerine sahip gruplar oluşturacaktır. Seçilen örneklem sayısı, maliyet ve kontrol güçlükleri ve de tez plan takvimindeki zamanlamalar nedeni ile yeterli değildir ve evreni tam anlamıyla yansıtmayacaktır. Araştırmanın örnekleme seçilirken öncelikle farklı eğitim düzeyine sahip bireylerin seçilmesi, sonrasında bu farklı eğitim düzeylerine sahip bireylerin farklı yaşlarda ve farklı cinsiyetlerde olmasına dikkat edilmiştir. Örnekleme öğrenciler dahil edilirken bu öğrencileri dört gruba ayırmanın temsil kabiliyetini yükselteceğine önem verilmiştir. Bu amaçla; a.Öğrenciler(lise vb okullar), b.Pozitif bilimlerde okuyan üniversite öğrencileri, c.Felsefe grubu öğrencileri ve d.İlahiyat Fakültesi öğrencileri şeklinde gruplandırılmıştır. Bu öğrencilerin dahil edilmesinde orantı ve yaşlarına da ayrıca dikkat edilmiştir.

2.1.5. Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket formunda deneklere, Paranormal İnanç Ölçeği, Paranormal Davranış Ölçeği, dine yönelik tutum/algı ve demografik özelliklerini içeren ifadeler yöneltmiştir. Hazırlanan anket çalışması kapsam geçerliliği için uzman görüşlerine sunulmuştur.

İlahiyat Fakültesi, Din Psikoloji alanında Araştırma Görevlisi Yusuf EMRE, Felsefe Grubu Eğitimi bölümünden çok değerli hocamız Prof. Dr. Adnan GÜMÜŞ ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümünden Doç. Dr. Muzaffer SÜMBÜL uzman görüşleri ile çalışmaya destek vermişlerdir. Alınan uzman görüşlerinden sonra dil ve anlam geçerliliğine tabi tutulması amacıyla yirmi kişi üzerinde pilot uygulama

gerçekleştirilmiştir. Buradan alınan dönütler sayesinde anket tekrardan düzenlenerek son halini almış ve hedef grup üzerinde anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Görüşme formunun yapısal olarak kurgulanmış bölümünde Likert tipi beşli (Kesinlikle doğru bulmuyorum, doğru bulmuyorum, kararsızım/fikrim yok, doğru buluyorum, kesinlikle doğru buluyorum) ve ya derecelendirme ifadeleri(hiçbir zaman, bir-iki sefer, ara sıra, sık sık, her zaman) yanıtlama seçeneğine göre maddeler düzenlenmiştir. Puanlamalar da ona göre 1-2-3-4-5 şeklinde verilmiştir.

Sağlam ve tutarlı ölçek oluşturmak amacıyla elde edilen verilerin geçerlilik ve güvenilirlikleri SPSS Statistics 24 programı altında test edilmiştir. İlk önce her maddenin ortalama ve standart sapmalarına bakılmıştır. Beşli Likert tipi madde ortalamalarına göre 1.8'den düşük ve 4,2'den yüksek ortalamaya sahip ve ya standart sapması 1'in altında olan maddeler ölçek oluşturmada değerlendirme dışına alınmıştır. Geriye kalan maddeler faktör analizine (Principal Components metoduna göre) tabi tutulmuştur. Kaiser-Meyer-Olkin(KMO) ölçümü ve Barlett testiyle örneklemin yeterli olup olmadığına bakılması sonucunda, KMO test değerinin .80 olması örneklemin yeterli ve Barlett's Test Sig. değerinin .00 bulunması, örneklemin 0,05 düzeyine göre anlamlı olduğuna dair bilgi vermektedir. Yapılan faktör analizi sonucunda ise faktör yükleri (.30'un altında olanlar atılarak farklı sayıda faktör yükleri olan ölçek kümeleri oluşturulmuştur. Bu kümelerde yer alan maddeler belirlendikten sonra madde analizine geçilmiştir. Bu şekilde madde-faktör puanları korelasyon katsayısı(r_{jx}) ile faktörler arası korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Yine geçerliliği belirlenen maddelerin Croanbach-Alpha değerleri yardımıyla güvenilirlik katsayıları da tespit edilmiştir. Güvenirliği ve geçerliliği kanıtlanmış ölçekler hesaplanarak(compute edilerek) yapılaştırılmış ve böylece değerlendirmeye alınmıştır. Dışarıda kalan maddelerin bazıları ise yorumlamalar için kullanılmıştır.

2.1.5.1. Paranormal İnanç Ölçeği (PİÖ)

Literatürde oldukça dikkat çeken ve uluslararası geçerliliğe sahip olan Paranormal İnanç Ölçeği, Tobacyk tarafından geliştirilmiştir (Tobacyk ve Milford,1983). Likert tipli bu ölçek Mustafa Arslan tarafından Türk kültürüne uyması açısından maddeleri üzerinde bazı değişikliklere gidilerek geliştirilmiş, geçerlik güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.

Paranormal İnanç Ölçeği, Tobacyk'ın uluslararası ölçeğinde olduğu gibi iki temel boyuttan oluşmaktadır. İlk boyutta, geleneksel İslami paranormal inançlara ilişkin ifadeler yer almaktadır. Diğer maddeler ise klasik paranormal inançları ifade etmektedir. Ölçek bu tez çalışması için şekillendirildiğinde ise yapılan faktör analizleri sonucunda maddeler beş ayrı faktör boyutunda kümelenemiştir.

Tablo 1

Paranormal İnanç Ölçeği Maddelerinin Frekans, Ortalama Ve Standart Sapması

Değerleri

	Kesinlikle doğru bulmuyorum		Doğru bulmuyorum		Kararsızım / Fikrim yok		Doğru buluyorum		Kesinlikle doğru buluyorum		Merkezi Eğilim Ölçüleri	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	X	Ss
Soru_1.1	5	5.0	0	0.0	3	3.0	9	9.0	83	83.0	4.65	0.947
Soru_1.2	4	4.0	0	0.0	8	8.0	14	14.0	74	74.0	4.54	0.947
Soru_1.3	5	5.0	1	1.0	9	9.0	19	19.0	66	66.0	4.40	1.044
Soru_1.4	6	6.0	3	3.0	9	9.0	19	19.0	63	63.0	4.30	1.142
Soru_1.5	4	4.0	3	3.0	17	17.0	16	16.0	60	60.0	4.25	1.095
Soru_1.6	5	5.0	2	2.0	13	13.0	15	15.0	65	65.0	4.33	1.101
Soru_1.7	59	59.0	13	13.0	15	15.0	7	7.0	6	6.0	1.88	1.249
Soru_1.8	15	15.0	9	9.0	28	28.0	15	15.0	33	33.0	3.42	1.415
Soru_1.9	12	12.0	12	12.0	16	16.0	27	27.0	33	33.0	3.57	1.373
Soru_1.10	8	8.0	8	8.0	15	15.0	32	32.0	37	37.0	3.82	1.242
Soru_1.11	9	9.0	13	13.0	26	26.0	21	21.0	31	31.0	3.52	1.299
Soru_1.12	16	16.0	14	14.0	18	18.0	28	28.0	24	24.0	3.30	1.396
Soru_1.13	18	18.0	11	11.0	23	23.0	27	27.0	21	21.0	3.22	1.382
Soru_1.14	22	22.0	7	7.0	30	30.0	23	23.0	18	18.0	3.08	1.383
Soru_1.15	29	29.0	14	14.0	22	22.0	20	20.0	15	15.0	2.78	1.440
Soru_1.16	27	27.0	21	21.0	28	28.0	15	15.0	9	9.0	2.58	1.281
Soru_1.17	25	25.0	24	24.0	30	30.0	15	15.0	6	6.0	2.53	1.193
Soru_1.18	28	28.0	24	24.0	26	26.0	17	17.0	5	5.0	2.47	1.210
Soru_1.19	38	38.0	20	20.0	31	31.0	8	8.0	3	3.0	2.18	1.123
Soru_1.20	19	19.0	15	15.0	26	26.0	21	21.0	19	19.0	3.06	1.377
Soru_1.21	34	34.0	18	18.0	29	29.0	12	12.0	7	7.0	2.40	1.263
Soru_1.22	35	35.0	20	20.0	26	26.0	18	18.0	1	1.0	2.30	1.159
Soru_1.23	15	15.0	14	14.0	27	27.0	26	26.0	18	18.0	3.18	1.306
Soru_1.24	19	19.0	19	19.0	24	24.0	22	22.0	16	16.0	2.97	1.352

(Tablo 1 devamı)

Soru_1.25	8	8.0	10	10.0	42	42.0	24	24.0	16	16.0	3.30	1.106
Soru_1.26	22	22.0	16	16.0	44	44.0	10	10.0	8	8.0	2.66	1.165
Soru_1.27	63	63.0	17	17.0	13	13.0	5	5.0	2	2.0	1.66	1.017
Soru_1.28	65	65.0	18	18.0	13	13.0	2	2.0	2	2.0	1.58	0.934
Soru_1.29	20	20.0	9	9.0	39	39.0	25	25.0	7	7.0	2.90	1.193

Yukarıda bulunan tabloda görüldüğü üzere maddelerin ortalama ve standart sapmaları verilmiştir. Beşli Likert tipi madde ortalamalarına göre 1.8'den düşük ve 4,2'den yüksek ortalamaya sahip ve ya standart sapması 1'in altında olan maddeler ölçek oluşturmada değerlendirme dışına alınmalıdır. Bu nedenle ortalaması ve standart sapması kurala uymayan maddeler(1,2,3,4,5,6,27,28) ölçekten çıkarılarak kalan maddeler üzerinde faktör analizleri yapılmıştır.

Tablo 2

Paranormal İnanç Ölçeği Maddelerinin KMO Ve Barlett's Testi Değerleri

Kaiser-Meyer-Olkin	.818
Bartlett's Test	1194.307
Df	190
Sig.	.000

Tablo 2'ye bakıldığında ise KMO, Barlett's testi ve Sig. Değerinin örnekleme göre anlamlı olduğu söylenebilir.

Tablo 3

Paranormal İnanç Ölçeği Maddelerinin Faktör Analizi

	Toplam	% Varyans	% Kümülatif	Toplam	% Varyans	% Kümülatif	Rotasyon Toplamları
1	6.986	36.769	36.769	6.986	36.769	36.769	6.986
2	2.611	13.745	50.513	2.611	13.745	50.513	2.611
3	2.058	10.830	61.344	2.058	10.830	61.344	2.058
4	1.326	6.981	68.325	1.326	6.981	68.325	1.326
5	1.060	5.581	73.906	1.060	5.581	73.906	1.060
6	.783	4.122	78.028				.783
7	.542	2.852	84.603				.542
8	.458	2.410	87.013				.458
9	.410	2.158	89.171				.410

(Tablo 3 devamı)

10	.378	1.989	91.160	.378
11	.357	1.880	93.039	.357
12	.289	1.523	94.562	.289
13	.245	1.287	95.849	.245
14	.214	1.125	96.974	.214
15	.174	.918	97.892	.174
16	.157	.825	98.718	.157
17	.147	.771	99.489	.147
18	.097	.511	100.000	.097

Ölçek beş farklı faktörde yoğunlaşmaktadır. 1'nci Faktörün ölçtüğümüz olguyu % 36,7; 2'nci Faktörün % 13,7; 3'ncü Faktörün % 10,8, 4'ncü %6,9 ve 5'inci %5,5 oranında ölçtüğü görülmektedir. Ayrıca 5 Faktör ve 18 sorudan oluşan bu ölçek olguları % 73 oranında ölçmektedir.

Tablo 4

Paranormal İnanç Ölçeği Maddelerinin Faktörleri

	Faktör-1	Faktör-2	Faktör-3	Faktör-4	Faktör-5
Soru_1.8		.779		.269	-.185
Soru_1.9		.876		.118	
Soru_1.10		.702	.116	.334	.179
Soru_1.11	.230	.853		.127	
Soru_1.12	.168	.171	.136	.870	
Soru_1.13	.115	.263	.158	.872	.125
Soru_1.14	.218	.122	.224	.870	
Soru_1.15	.253	.222	.319	.677	.106
Soru_1.16	.706	.154	.160	.262	.170
Soru_1.17	.842	.189	.178		.189
Soru_1.18	.723	.127	.209	.137	.311
Soru_1.19	.746		.179	.288	.134
Soru_1.21	.334	.159	.636		.255
Soru_1.22	.268		.732		.251
Soru_1.23			.822	.221	
Soru_1.24			.824	.312	
Soru_1.25	.142				.875
Soru_1.26	.175		.146		.843

Tablo 4'e bakıldığında faktör analizi, maddelerin beş faktör üzerinde kümелendiğini yani ölçeğin beş farklı boyutunun bulunduğunu bize ifade etmektedir. Faktör biri oluşturan 16, 17, 18, 19'uncu maddeler geleceği bilmeye(astroloji, fal ve burçlar) yönelik ifadeleri içermektedir. Faktör ikiyi oluşturan 8, 9, 10, 11'inci maddeler geleneksel dini paranormal inanç ifadelerini içermektedir. Faktör 3'ü oluşturan 21, 22, 23, 24'üncü maddeler psişik(ruhsal) boyut ifadelerini içermektedir. Faktör 4'ü oluşturan 12, 13, 14, 15'inci maddeler büyüsel inanç ifadelerini içermektedir. Faktör 5'i oluşturan 25, 26'ıncı maddeler ise ölçeğin olağandışı yaşam formları boyutu ifadelerini içermektedir. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 27 ve 28. Maddeler ortalama ve standart sapma kuralı açısından, 7, 20 ve 29 numaralı maddeler ise bu kümeler arası yoğunlaşmada uyumsuzluk yarattığı için ölçekten atılmıştır. Geriye kalan on sekiz madde ile analizler yapılmıştır.

Tablo 5

Paranormal İnanç Ölçeği Alt Boyutlarının Faktörler Arası Korelasyon Katsayıları

<i>Pearson Korelasyon</i>	PIÖ	PIÖ_1	PIÖ_2	PIÖ_3	PIÖ_4	PIÖ_5
PIÖ	1	.776**	.647**	.705**	.820**	.415**
PIÖ_1	.776**	1	.326**	.485**	.485**	.422**
PIÖ_2	.647**	.326**	1	.188	.463**	.039
PIÖ_3	.705**	.485**	.188	1	.482**	.240*
PIÖ_4	.820**	.485**	.463**	.482**	1	.176
PIÖ_5	.415**	.422**	.039	.240*	.176	1

Paranormal inancın boyutlarının birbirleri ile korelasyonlarına bakıldığında, her birisinin bir diğeriyle anlamlı ve pozitif ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Büyü boyutu(PIÖ_4) ve geleceği bilme boyutunun (PIÖ_1) tüm maddeler ile arasındaki ilişkinin pozitif yönde diğerlerine göre daha anlamlı olduğu yorumlanabilir. Pozitif yönlü en düşük anlamlı ilişkinin ise geleneksel dini paranormal inanç boyutu (PIÖ_2) ile olağandışı yaşam formları(PIÖ_5) arasında olduğu görülmektedir. Bütün bu sonuçlar, PIÖ alt boyutlarının birbirleri ile pozitif bir ilişki içerisinde olduğunu göstermesi açısından anlamlıdır.

Tablo 6

Paranormal İnanç Ölçeği Maddelerinin Ve Alt Boyutlarının Güvenirlilik Katsayıları

BOYUTLAR DEĞERLER	PIÖ	PIÖ_1	PIÖ_2	PIÖ_3	PIÖ_4	PIÖ_5
Croanbach's Alpha	.896	.862	.867	.818	.920	.741
Ortalama	53.28	9.76	14.33	10.85	12.38	5.96
Varyans	193.476	16.366	20.365	16.735	25.288	4.099
Standart Sapma	13.910	4.045	4.513	4.091	5.029	2.025

Geçerlilik analizleri yapılan ve ölçeğin geçerliliğine zarar verdiği düşünülen maddelerin atılmasının ardından ölçeğe ve boyutlarına Croanbach's-Alpha iç tutarlık testi uygulanmıştır ve iç tutarlılık katsayıları geçerli bulunmuştur. Yani ölçek maddelerinin yüksek düzeyde iç tutarlılığı olduğu söylenebilir.

2.1.5.2. Paranormal Davranış Ölçeği (PDÖ)

Paranormal davranış ölçeği, hazırlanan tez çalışması için eğilimlerin yanında davranış boyutlarının saptanmasına yardımcı olması açısından şahsım tarafından oluşturulmuştur. Uzman görüşüne sunulan çalışma, bazı tavsiye ve öneriler eşliğinde değişikliklere uğramıştır. Ölçek, Paranormal İnanç Ölçeği ve Yeni Çağ İnanışları ölçeğinde eğilimleri sorgulanan maddelerin davranış boyutlarını ele alarak oluşturulmuştur.

Tablo 7

Paranormal Davranış Ölçeği Maddelerinin Frekans, Ortalama Ve Standart Sapması Değerleri

	Hiçbir Zaman		Bir-İki Sefer		Ara sıra		Sık Sık		Her Zaman		Merkezi Eğilim Ölçüleri	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	X	Ss
Soru_2.1	29	29.0	31	31.0	33	33.0	5	5.0	2	2.0	1.20	0.985
Soru_2.2	84	84.0	11	11.0	1	1.0	1	1.0	1	1.0	0.28	0.805
Soru_2.3	96	96.0	2	2.0	1	1.0	0	0.0	1	1.0	0.08	0.464
Soru_2.4	96	96.0	2	2.0	1	1.0	0	0.0	1	1.0	0.08	0.464
Soru_2.5	80	80.0	16	16.0	2	2.0	1	1.0	1	1.0	0.27	0.649
Soru_2.6	61	61.0	20	20.0	14	14.0	3	3.0	2	2.0	0.65	0.968
Soru_2.7	22	22.0	26	26.0	37	37.0	9	9.0	6	6.0	1.51	1.115
Soru_2.8	70	70.0	11	11.0	17	17.0	0	0.0	2	2.0	0.53	0.915
Soru_2.9	91	91.0	4	4.0	3	3.0	0	0.0	2	2.0	0.18	0.672
Soru_2.10	98	98.0	1	1.0	1	1.0	0	0.0	0	0.0	0.03	0.223
Soru_2.11	42	42.0	19	19.0	31	31.0	4	4.0	4	4.0	1.09	1.120
Soru_2.12	69	69.0	10	10.0	14	14.0	4	4.0	3	3.0	0.62	1.062
Soru_2.13	92	92.0	3	3.0	3	3.0	0	0.0	2	2.0	0.17	0.667
Soru_2.14	83	83.0	7	7.0	9	9.0	0	0.0	1	1.0	0.29	0.715
Soru_2.15	86	86.0	6	6.0	4	4.0	0	0.0	4	4.0	0.30	0.882
Soru_2.16	79	79.0	5	5.0	7	7.0	2	2.0	7	7.0	0.53	1.167
Soru_2.17	83	83.0	15	15.0	1	1.0	0	0.0	1	1.0	0.21	0.556
Soru_2.18	98	98.0	1	1.0	1	1.0	0	0.0	0	0.0	0.03	0.223
Soru_2.19	99	99.0	1	1.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0.01	0.100
Soru_2.20	87	87.0	2	2.0	3	3.0	4	4.0	4	4.0	0.36	1.010
Soru_2.21	75	75.0	7	7.0	9	9.0	2	2.0	7	7.0	0.59	1.181
Soru_2.22	41	41.0	7	7.0	17	17.0	13	13.0	22	22.0	1.68	1.626
Soru_2.23	96	96.0	1	1.0	2	2.0	0	0.0	1	1.0	0.09	0.494

Tabloda frekans, ortalama ve standart sapma değerleri verilen maddelerin ortalama ve standart sapmalarının değerlendirme için uygun olmadığı gözlenmektedir. Fakat bu maddeler Paranormal İnanç maddelerinde eğilim olarak ifade edilen maddelerin davranış boyutlarını oluşturması açısından çalışmaya anlamlı bir yorum katacaktır. Paranormal davranış ölçeğindeki frekans düzeyleri ile davranış boyutlarındaki frekans düzeyindeki bu keskin farklılık bize paranormal inançların tutum ve eğilim boyutunda bir anlamlılık ifade ettiğini gösteriyor. Davranış boyutu ifadelerine

bireylerin çekinik cevaplar verdiğini buradan çıkarabiliriz. Verilen cevaplar doğrultusunda ankete katılan bireylerin verdiği cevaplar paranormal davranışları gösterme durumlarının varlığını ifade etmektedir. “Bir yere girip bir yerden çıkarken sağ ayağımı kullanmaya özen gösteririm.” İfadesini içeren 22. Madde de ise diğer soruların aksine eğilim “Her zaman” seçeneğine yoğunlaşmıştır. Bu maddenin dini ritüellerle olan ilişkisi bu maddedeki frekans farkını meydana getirmiştir diyebiliriz. Yani bu uyulama daha çok dini bir ritüel ya da eylem olarak görüldüğü için yapılmaktadır.

Bu maddeye verilen cevaplar arasında “Ara sıra” cevabını veren 33 kişi kahve vb falların günümüzde daha yaygın bir şekilde uygulandığını ortaya koymaktadır. “Üzerinde çok fazla düşündüğüm konular gerçekleşmiştir.” İfadesine yer veren 7. Madde ise ‘Ara sıra’ cevabını 37 kişiden almıştır. Bu yöndeki olumlu eğilim ise kişilerin düşünce ve enerji durumlarına olan bakış açısının günümüz toplumundaki durumunu ortaya koymaktadır. Ölçek maddeleri faktör analizine tabi tutularak maddelerin belli bir kümelenme oluşturup oluşturmadığına bakılmış ve oluşan faktör kümeleri üzerinden bazı analizlerin imkanı sağlanmıştır.

Tablo 8

Paranormal Davranış Ölçeği Maddelerinin KMO Ve Barlett's Testi Değerleri

Kaiser-Meyer-Olkin	.765
Bartlett's Test	428.231
Df	66
Sig.	.000

Tablo 8'e bakıldığında ise KMO, Barlett's testi ve Sig. Değerinin örnekleme göre anlamlı olduğu söylenebilir. Yapılan faktör analizinde kümelenmeyi bozan maddeler tek tek çıkarılarak en uygun hale getirilmiş ve kalan maddelerle en son yapılan faktör analizi sonuçları aşağıdaki tablolara yansıtılmıştır.

Tablo 9

Paranormal Davranış Ölçeği Maddelerinin Faktör Analizi

	Toplam	% Varyans	% Kümülatif	Toplam	% Varyans	% Kümülatif	Rotasyon Toplamları
1	4.237	35.312	35.312	4.237	35.312	35.312	3.453
2	1.767	14.726	50.038	1.767	14.726	50.038	2.473
3	1.334	11.120	61.157	1.334	11.120	61.157	2.385
4	.903	7.521	68.678				
5	.855	7.121	75.800				
6	.690	5.753	81.553				
7	.530	4.413	85.966				
8	.455	3.794	89.760				
9	.401	3.345	93.105				
10	.319	2.658	95.763				
11	.266	2.214	97.976				
12	.243	2.024	100.000				

Tablo 9'a bakıldığında maddelerin üç faktör üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. 1'nci Faktörün ölçtüğümüz olguyu % 35.3; 2'nci Faktörün % 14.7; 3'ncü Faktörün % 11.1 oranında ölçtüğü görülmektedir. Ayrıca 3 Faktör ve 12 sorudan oluşan bu ölçek olguları % 61 oranında ölçmektedir. Hangi maddelerin hangi faktör üzerinde yoğunlaştığını görmek amacıyla aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 10

Paranormal Davranış Ölçeği Maddelerinin Faktörleri

	Faktör-1	Faktör-2	Faktör-3
Soru_2.3	.774		
Soru_2.17	.764		
Soru_2.5	.686		
Soru_2.2	.673	.323	
Soru_2.4	.573		
Soru_2.10	.514		
Soru_2.20		.866	
Soru_2.21		.723	
Soru_2.15		.676	
Soru_2.13			-.886
Soru_2.16			-.716
Soru_2.14	.355		-.610

Tablo 10'a bakıldığında faktör analizi, maddelerin üç faktör üzerinde kümелendiğini yani ölçeğin üç farklı boyutunun bulunduğunu bize ifade etmektedir. Faktör biri oluşturan 2, 3, 4, 5, 10 ve 17'inci maddeler geleneksel paranormal inanç ifadeleri içermektedir. Faktör ikiyi oluşturan 15, 20, 21'nci maddeler dini inanç ifadelerini içermektedir. Faktör 3'ü oluşturan 13, 14, 16'nci maddeler batıl inanç ifadelerini içermektedir. Geriye kalan ondört madde ile analizler yapılmıştır. Tabloya bakılarak 2 ve 14 ifadeleri farklı faktörlere yüklense de anlamlarına bakılarak madde 2 Faktör-1'e, madde 14 ise Faktör 3'e dahil edilmiştir.

Tablo 11

Paranormal Davranış Ölçeği Alt Boyutlarının Faktörler Arası Korelasyon Katsayıları

<i>Pearson Korelasyon</i>	PDÖ	PDÖ_1	PDÖ_2	PDÖ_3
PDÖ	1	.746**	.793**	.772**
PDÖ_1	.746**	1	.343**	.393**
PDÖ_2	.793**	.343**	1	.439**
PDÖ_3	.772**	.393**	.439**	1

Tablo 11'de görüldüğü üzere tüm maddeler diğer boyutlarla ve her ir boyut da diğer boyutlar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Dini boyut, tüm maddeler ile pozitif yönde en yüksek anlamlılığı oluştururken geleneksel boyut ile pozitif yönde en düşük anlamlılık ilişkisini oluşturmaktadır.

Tablo 12

Paranormal Davranış Ölçeği Maddelerinin Ve Alt Boyutlarının Güvenirlik Katsayıları

BOYUTLAR	PDÖ	PDÖ_1	PDÖ_2	PDÖ_3
DEĞERLER				
Croanbach's Alpha	.786	.764	.733	.712
Ortalama	5.24	.95	1.25	.99
Varyans	27.336	5.119	6.250	4.414
Standart Sapma	5.228	2.262	2.500	2.101

Ölçeğin güvenilirliği için ise "Cronbach Alpha" iç tutarlık testi uygulanmış "0.786" güvenilirlik katsayısı bulunmuştur. Güvenirliğin bu boyuta çekilebilmesi için güvenilirliği etkilediği saptanan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Yapılan analiz ve uzman görüşleri sonucu ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

2.1.5.3 Dini Tutum Ölçeği (DTÖ)

Dine yönelik algı ve tutum ifadeleri için geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış olan Dini Tutum Ölçeği'nden faydalanılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarıyla birlikte tatmin edici yüksek iç tutarlılığa sahip olduğu, açılsal ve doğrulayıcı faktör geçerliliği bulunduğu, ayrıca ayrı ölçek temelinde kriter geçerliliğine sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 13

Dini Tutum Ölçeği Maddelerinin Frekans, Ortalama Ve Standart Sapması Değerleri

	Hiçbir Zaman		Bir-İki Sefer		Ara sıra		Sık Sık		Her Zaman		Merkezi Eğilim Ölçüleri	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	X	Ss
Soru_3.1	9	9.0	4	4.0	38	38.0	19	19.0	30	30.0	2.57	1.217
Soru_3.2	16	16.0	17	17.0	31	31.0	16	16.0	20	20.0	2.07	1.335
Soru_3.3	5	5.0	6	6.0	16	16.0	26	26.0	47	47.0	3.04	1.154
Soru_3.4	7	7.0	1	1.0	23	23.0	23	23.0	46	46.0	3.00	1.172
*-Soru_3.5	73	73.0	4	4.0	8	8.0	6	6.0	9	9.0	0.74	1.346
*-Soru_3.6	64	64.0	5	5.0	9	9.0	9	9.0	13	13.0	1.02	1.511
Soru_3.7	6	6.0	7	7.0	33	33.0	25	25.0	29	29.0	2.64	1.150
Soru_3.8	13	13.0	4	4.0	32	32.0	29	29.0	22	22.0	2.43	1.249
Soru_3.9	14	14.0	6	6.0	13	13.0	18	18.0	49	49.0	2.82	1.452
Soru_3.10	54	54.0	9	9.0	24	24.0	6	6.0	7	7.0	1.03	1.291
Soru_3.11	2	2.0	1	1.0	33	33.0	15	15.0	49	49.0	3.08	1.022
Soru_3.12	36	36.0	20	20.0	32	32.0	5	5.0	7	7.0	1.27	1.205
Soru_3.13	13	13.0	12	12.0	47	47.0	17	17.0	11	11.0	2.01	1.124
Soru_3.14	14	14.0	12	12.0	28	28.0	15	15.0	31	31.0	2.37	1.397
Soru_3.15	27	27.0	17	17.0	17	17.0	6	6.0	33	33.0	2.01	1.630

Maddelerin frekans değerlerinin bulunduğu yukarıdaki tabloda ortalama ve standart sapma değerlerinin altında bulunan 5,6 ve 10. Maddelerin ölçekten atılması planlanmıştır. Fakat maddeler incelendiğinde 5, 6ve 10. Maddenin ters ifadeler olduğu anlaşılmış ve maddeler recode yapılarak ölçeğe dahil edilmiştir. Ölçekten sadece 15. Madde çıkarılarak ölçeğe faktör analizi uygulanmıştır.

Tablo 14

Dini Tutum Ölçeği Maddelerinin KMO Ve Barlett's Testi Değerleri

Kaiser-Meyer-Olkin	0.836
Bartlett's Test	628.979
Df	91
Sig.	.000

Tablo 14'e bakıldığında ise KMO, Barlett's testi ve Sig. Değerinin örnekleme göre anlamlı olduğu söylenebilir. Yapılan faktör analizinde kümelenmeyi bozan maddeler tek tek çıkarılarak en uygun hale getirilmiş ve kalan maddelerle en son yapılan faktör analizi sonuçları aşağıdaki tablolara yansıtılmıştır.

Tablo 15

Dini Tutum Ölçeği Maddelerinin Faktör Analizi

	Toplam	% Varyans	% Kümülatif	Toplam	% Varyans	% Kümülatif	Rotasyon Toplamları
1	5.578	39.843	39.843	5.578	39.843	39.843	4.634
2	1.617	11.550	51.393	1.617	11.550	51.393	1.489
3	1.221	8.724	60.117	1.221	8.724	60.117	2.131
4	.955	6.821	66.939				
5	.810	5.786	72.724				
6	.732	5.228	77.952				
7	.673	4.805	82.757				
8	.586	4.186	86.943				
9	.533	3.810	90.753				
10	.405	2.890	93.643				
11	.270	1.925	95.568				
12	.252	1.797	97.365				
13	.211	1.509	98.874				
14	.158	1.126	100.000				

Yapılan faktör analizi sonucu kümelenmelerin oluşmasında dengesizlik yaratan 15. Maddede ölçekten çıkarılarak kalan maddelerin düzenli bir şekilde üç ayrı faktör yükü altında toplanması sağlanmıştır. 1'inci Faktörün ölçtüğümüz olguyu % 39.84; 2'nci Faktörün % 11.5; 3'ncü Faktörün % 8.7 oranında ölçtüğü görülmektedir. Ayrıca 3 Faktör ve 14 sorudan oluşan bu ölçek olguları % 60 oranında ölçmektedir.

Tablo 16

Dini Tutum Ölçeği Maddelerinin Faktörleri

	Faktör-1	Faktör-2	Faktör-3
Soru_3.2	.833		
Soru_3.1	.815	-.111	
Soru_3.3	.786	.262	.195
Soru_3.8	.778	.201	-.205
Soru_3.7	.759	.153	
Soru_3.4	.738	.361	.133
Soru_3.14	.705	.296	
Soru_3.9	.673	.330	-.124
Soru_3.6	.126	.819	
Soru_3.5		.715	
Soru_3.10	-.375	-.484	.213
Soru_3.13	.137		.742
Soru_3.11			.640
Soru_3.12	-.220	-.391	.584

Tablo 16'ya bakıldığında faktör analizi, maddelerin üç faktör üzerinde kümelendiğini yani ölçeğin üç farklı boyutunun bulunduğunu bize ifade etmektedir. Faktör biri oluşturan 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 14'üncü dine yönelik duygusal ifadeleri içermektedir. Faktör ikiyi oluşturan 5 ve 6. maddeler dine yönelik bilişsel boyut ifadelerini içermektedir. Faktör 3'ü oluşturan 10, 11, 12 ve 13. maddeler dine yönelik sosyal boyut ifadelerini içermektedir.

Dini Tutum ölçeği çalışmaya katılan bireylerin dine yönelik algılarını ölçmek ve değişkenlerle karşılaştırmalarını sağlamak amacı ile kullanılmıştır.

Tablo 17

Paranormal İnanç Ölçeği Maddelerinin Ve Alt Boyutlarının Güvenirlik Katsayıları

BOYUTLAR DEĞERLER	DTÖ	DTÖ_1	DTÖ_2	DTÖ_3
Croanbach's Alpha	.638	.909	.564	.489
Ortalama	26.24	20.94	6.24	7.39
Varyans	44.972	63.067	5.699	8.564
Standart Sapma	6.706	7.941	2.387	2.926

Ölçeğin güvenilirliği için "Cronbach Alpha" iç tutarlık testi uygulanmış "0.638" güvenilirlik katsayısı bulunmuştur.

BÖLÜM III

BULGULAR

Ankete katılan bireylerin çalışma kapsamında uygulanan Paranormal İnanç Ölçeği, Paranormal Davranış Ölçeği ve Dini Tutum Ölçeklerinden aldıkları ortalama puanların demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesi için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) veya Bağımsız iki grup t-testi uygulanmıştır. Karşılaştırılan grup sayısının iki olduğu durumda t-testi; ikiden fazla olması durumunda ise varyans analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Varyans analizi sonucunda gruplar arasında farklılık olduğu tespit edildiğinde, farklı grupların belirlenmesi için Tukey Çoklu Karşılaştırma Yönteminden yararlanılmıştır.

3.1. Katılımcıların Cinsiyetleri İle Paranormal İnançlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal İnanç Ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyete göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için “Bağımsız t-testi” uygulanmış ve sonuçlar aşağıda yorumlanmıştır.

Elde edilen puanlara göre kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Bireylerin Paranormal İnanç Ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyete göre farklılık göstermez.

H_1 : Bireylerin Paranormal İnanç Ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyete göre farklılık gösterir.

Tablo 18

Paranormal İnanç Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları

	Cinsiyet	N	(Ort.)	F	P
PIÖ	Erkek	52	2.9067	0.427	0.515
	Kadın	48	3.0219		
PIÖ_1	Erkek	52	2.3317	0.208	0.649
	Kadın	48	2.5573		
PIÖ_2	Erkek	52	3.4808	0.152	0.697
	Kadın	48	3.4083		
PIÖ_3	Erkek	52	2.6875	4.370	0.039
	Kadın	48	2.7396		
PIÖ_4	Erkek	52	3.0288	1.075	0.302
	Kadın	48	3.1667		
PIÖ_5	Erkek	52	2.8462	1.642	0.203
	Kadın	48	3.1806		

Yapılan t-testi sonucunda $p > 0.05$ olduğundan bireylerin Paranormal İnanış Ölçeğinin maddelerinden aldıkları puanların cinsiyete göre farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. PIÖ_3 (Ruhsal/Psişik) boyutunun maddelerinden aldığı puanlar sonucunda $p < 0.05$ olduğu görülmektedir. Fakat iki farklı grup olduğundan Tukey post-hoc testi yapılamamaktadır. Aldığı ortalamalar incelendiğinde ise anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Küçük bir ortalama farkıyla da olsa paranormal inancın ruhsal boyut ifadelerine kadınlar daha eğilimli görünmektedirler.

3.2. Katılımcıların Cinsiyetleri İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal Davranış Ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyete göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için “Bağımsız t-testi” uygulanmış, elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Bireylerin Paranormal Davranış Ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyete göre farklılık göstermez.

H_1 : Bireylerin Paranormal Davranış Ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyete göre farklılık gösterir.

Tablo 19

Paranormal Davranış Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları

	Cinsiyet	N	(Ort.)	F	P
PDÖ	Erkek	52	0.2420	0.201	0.655
	Kadın	48	0.2917		
PDÖ_1	Erkek	52	0.1699	0.681	0.411
	Kadın	48	0.1458		
PDÖ_2	Erkek	52	0.3846	0.023	0.879
	Kadın	48	0.4514		
PDÖ_3	Erkek	52	0.2436	1.786	0.184
	Kadın	48	0.4236		

Yapılan t-testi sonucunda $p > 0.05$ olduğundan bireylerin Paranormal Davranış Ölçeğinin maddelerinden aldıkları puanların cinsiyete göre farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. Paranormal eğilimlerin davranışlara dönüşmediği konusuna kuramsal açıklamalar kısmında da değinmiştik. Cinsiyet değişkeni içinde paranormal davranışlara eğilimin olmadığı istatistiksel olarak kanıtlanmıştır.

3.3. Katılımcıların Cinsiyetleri İle Dini Tutumlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Dini Tutum Ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyete göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için “Bağımsız t-testi” uygulanmış, elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Bireylerin Dini Tutum Ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyete göre farklılık göstermez.

H_1 : Bireylerin Dini Tutum Ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyete göre farklılık gösterir.

Tablo 20

Dini Tutum Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları

	Cinsiyet	N	(Ort.)	F	P
DTÖ	Erkek	52	2.1971	2.258	0.136
	Kadın	48	2.1753		
DTÖ_1	Erkek	52	2.5549	0.021	0.885
	Erkek	52	2.5938		
	Kadın	48	2.6432		
DTÖ_2	Erkek	52	2.9904	5.006	0.028
	Kadın	48	3.2604		
DTÖ_3	Erkek	52	2.5549	0.224	0.637
	Kadın	48	2.6346		
	Kadın	48	2.6354		

Yapılan t-testi sonucunda $p > 0.05$ olduğundan bireylerin Dini Tutum Ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyete göre farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. Dini Tutum Ölçeğinin bilişsel boyut maddelerinden elde edilen sonuca göre $p < 0.05$ olduğundan anlamlı bir farklılaşma olduğundan söz edebiliriz. “Dini inancın gerekli olmadığını düşünüyorum.”, “Dinin toplumların geri kalmasına neden olduğunu düşünüyorum.” Maddelerine kadınlar erkeklere göre daha olumlu cevaplar vermişlerdir.

3.4. Katılımcıların Yaşı İle Paranormal İnançlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal İnanç Ölçeğinden aldıkları puanların yaşa göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloya yansıtılmıştır.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanlar yaşa göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanlar yaşa göre farklılık göstermektedir.

Tablo 21

Paranormal İnanç Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Yaş Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları

YAŞ	N	PIÖ (%)	PIÖ_1 (Ort.)	PIÖ_2 (Ort.)	PIÖ_3 (Ort.)	PIÖ_4 (Ort.)	PIÖ_5 (Ort.)
18-25	47	2.8404	2.3191	3.2298	2.6489	2.9415	3.0071
26-35	15	2.6833	2.3500	3.0400	2.2167	3.0000	2.7333
36-45	19	3.2632	2.6316	3.9263	3.1974	3.4342	2.8596
46-55	7	3.2357	2.5714	3.8571	2.7143	3.6786	3.1905
56-65	9	3.1000	2.6111	3.6889	2.8333	2.7500	3.5926
66-75	3	3.3000	2.7500	4.1333	2.7500	3.5000	3.1111
Total	100	2.9620	2.4400	3.4460	2.7125	3.0950	3.0067
F		1.703	0.413	2.551	1.677	0.930	1.277
P		0.094	0.839	0.034	0.148	0.465	0.298

Yapılan ANOVA Testi sonucunda $p > 0.05$ olduğundan Paranormal İnanış Ölçeğinden alınan puanların yaşa göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. PIÖ_2 geleneksel dini paranormal inanç boyutunun maddelerinden aldığı puanlar sonucunda $p < 0.05$ olduğu görülmektedir. Bu boyutun ortalamalarına bakıldığında ise 66-75 yaş aralığındaki bireylerin geleneksel dini paranormal inanç eğilimlerinin diğerlerine oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Yaşlılık düzeyinde olan 66-75 yaş aralığındaki bireylerin ölüm düşüncesinden kaynaklı dini inançlara eğilim göstermeleri anlamlı bir sonucu ortaya koymaktadır. Merton'un İşlevselcilik kuramındaki "bir grup için işlevsel olan, başka bir grup için işlevsel olmayabilir" ifadesi buradaki anlamlılığı açıklamaya yardımcı olmaktadır. Geleneksel paranormal inanç ifadeleri daha genç grup için anlamlı bir sonuç oluşturmazken yaşlı bireyler için anlamlı bir sonuç oluşturmıştır.

3.5. Katılımcıların Yaşı İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal Davranış Ölçeğinden aldıkları puanların yaşa göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Paranormal Davranış Ölçeğinden alınan puanlar yaşa göre farklılık

göstermemektedir.

H_1 : Paranormal Davranış Ölçeğinden alınan puanlar yaşa göre farklılık göstermektedir.

Tablo 22

Paranormal Davranış Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Yaş Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları

YAŞ	N	PDÖ (Ort.)	PDÖ_1 (Ort.)	PDÖ_2 (Ort.)	PDÖ_3 (Ort.)
18-25	47	0.2837	0.1986	0.4184	0.3191
26-35	15	0.1333	0.1222	0.1333	0.1556
36-45	19	0.3991	0.1754	0.8596	0.3860
46-55	7	0.2024	0.1190	0.0000	0.5714
56-65	9	0.1204	0.0556	0.3333	0.0370
66-75	3	0.3889	0.0000	0.2222	1.3333
Total	100	0.2658	0.1583	0.4167	0.3300
F		0.900	0.385	1.904	2.025
P		0.485	0.858	0.101	0.082

Öncelikle ölçeğin tüm maddeleri ve sırasıyla diğer boyutları ile yapılan ANOVA Testi sonucunda puanların $p>0.05$ olduğundan paranormal davranış olgusunun yaşa göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu sonuçlara dayanarak paranormal eğilimlerinin davranış boyutunda incelenmesinde yaş değişkeninin paranormal davranışları etkilemediği görülmektedir. 18 yaşındaki bir birey ile 60 yaş ve üzeri bireylerin paranormal davranışlarda bulunma durumu birbirinden fark göstermemektedir. Yani bu bir bakıma bireylerin ailede sosyal öğrenme ile elde ettikleri bilgilerin yaşam tarzı ve geçirdikleri süreçlere göre çok da değişmediğini bireyin aynı çizgi üzerinde devam ettiği yorumunu yapabilme olanağını bize sunmaktadır.

3.6. Katılımcıların Yaşı İle Dini Tutumlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Dini Tutum Ölçeğinden aldıkları puanların yaşa göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Dini Tutum Ölçeğinden alınan puanlar yaşa göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Dini Tutum Ölçeğinden alınan puanlar yaşa göre farklılık göstermektedir.

Tablo 23

Dini Tutum Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Yaş Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları

YAŞ	N	DTÖ_1 (Ort.)	DTÖ_2 (Ort.)	DTÖ_3 (Ort.)
18-25	47	2.5133	3.2979	2.6170
26-35	15	2.4833	2.8333	2.6833
36-45	19	2.8618	2.9737	2.7632
46-55	7	2.5179	3.0714	2.7500
56-65	9	2.6667	3.1667	2.3056
66-75	3	3.4583	2.6667	2.5833
Total	100	2.6175	3.1200	2.6350
F		0.830	0.333	0.716
P		0.531	0.892	0.613

Öncelikle ölçeğin tüm maddeleri ve sırasıyla diğer boyutları ile yapılan ANOVA Testi sonucunda puanların $p > 0.05$ olduğundan dini tutumların yaşa göre farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Kısaca; yaş değişkeni paranormal inançlar üzerinde anlamlı bir sonuç verirken bu eğilimlerin davranışa dönüşme ve dini tutumlar yönünden anlamlı bir sonuç vermediği istatistiksel olarak tespit edilmiştir.

3.7. Katılımcıların Medeni Durumları İle Paranormal İnançlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal İnanç Ölçeğinden aldıkları puanların medeni durumlarına göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanlar medeni durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanlar medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 24

Paranormal İnanç Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Medeni Durum Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları

MEDENİ DURUM	N	PIÖ (Ort.)	PIÖ_1 (Ort.)	PIÖ_2 (Ort.)	PIÖ_3 (Ort.)	PIÖ_4 (Ort.)	PIÖ_5 (Ort.)
Hiç Evlenmedi	57	2.8605	2.3465	3.2070	2.6667	3.0570	2.9649
Evli	33	3.0606	2.4697	3.6606	2.8106	3.1818	3.0202
Boşanmış veya ayrı yaşıyor	10	3.2150	2.8750	4.1000	2.6500	3.0250	3.2000
Toplam	100	2.9620	2.4400	3.4460	2.7125	3.0950	3.0067
F		1.388	1.187	4.724	0.224	0.118	0.304
P		0.226	0.309	0.007	0.800	0.889	0.586

Ölçeğin tüm maddeleri ve sırasıyla diğer boyutları ile yapılan ANOVA Testi sonucunda puanların $p>0.05$ olduğundan paranormal inanç olgusunun medeni duruma göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. PIÖ_2 (Geleneksel paranormal inanç ifadeleri) boyutunun maddelerinden aldığı puanlar sonucunda $p<0.05$ olduğu görülmektedir. Ortalamalarına bakıldığında kendisinin boşanmış ya da ayrı yaşıyor medeni durumda olduğunu ifade eden bireylerin diğerlerine göre geleneksel dini paranormal inançlara daha fazla eğilim gösterdikleri görülmektedir. Merton'un da söylediği gibi bir grup içerisinde pozitif işlevler olduğu kadar bozuk işlevlerin var olduğunu da göz önünde bulundurmalıyız. Boşanmış ya da eşinden ayrı yaşayan bireylerin geleneksel dini paranormal inançlara eğilim göstermeleri bu inanışların bozuk işlevini ortaya koymaktadır.

3.8. Katılımcıların Medeni Durumları İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal Davranış Ölçeğinden aldıkları puanların medeni durumlarına göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek

faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Paranormal Davranış Ölçeğinden alınan puanlar medeni durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Paranormal Davranış Ölçeğinden alınan puanlar medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 25

Medeni Duruma Göre Paranormal Davranış Ölçeğinden Alınan Puanların Karşılaştırılması

MEDENİ DURUM	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ort.
Hiç Evlenmedi	57	0.2193	Gruplar Arası	1.573	2	0.786
Evli	33	0.2323	Grup içi	17.687	97	0.182
Boşanmış ve ya ayrı yaşıyor	10	0.6417	Genel	19.260	99	
				F:4,313		
Toplam	100	0.2658		P:0.016		

Yapılan ANOVA Testi sonucunda $p < 0.05$ olduğundan Paranormal Davranış Ölçeğinden alınan puanların medeni duruma göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Varyans analizi farklı grupların birbirinden farklı olup olmadığını gösterir ve gruplar arasındaki farklılıkları bir bütün olarak değerlendirir. Ancak farklılıkların hangi gruplar arasında olduğuna ilişkin bilgi içermez. Bunun için varyans analizlerine ilave olarak Tukey testinin yapılmasında yarar vardır.

Tablo 26

Medeni Duruma Göre Paranormal Davranış Ölçeğinin Tukey Post Hoc Testi Sonuçları

(I) MEDENİ_DURUM	(J) MEDENİ_DURUM	Anlam Farkı (I-J)	Standart Sapma	P
Hiç Evlenmedi	Evli	-.01302	.09340	0.989
	Boşanmışveya ayrı yaşıyor	-.42237*	.14640	0.013
Evli	Hiç Evlenmedi	.01302	.09340	0.989
	Boşanmış veya ayrı yaşıyor	-.40934*	.15414	0.025
Boşanmışveya ayrı yaşıyor	Hiç Evlenmedi	.42237*	.14640	0.013
	Evli	.40934*	.15414	0.025

Tablo 27

Medeni Duruma Göre Paranormal Davranış Ölçeğinin Tukey Testi Sonuçları

MEDENİ DURUM	N	Alpha altkümesi = 0.05	
		1	2
Hiç Evlenmedi	57	.2193	
Evli	33	.2323	
Boşanmış veya ayrı yaşıyor	10		.6417
Sig.		.995	1.000

Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda eşinden ayrı medeni durumda olduğunu söyleyen bireylerin aldıkları puan ortalamasının diğerlerinden anlamlı derecede farklı olduğu belirlenmiştir. Eşinden ayrı olan bireylerin içinde bulundukları çaresizlik durumlarından kaynaklı paranormal davranışlara yöneldikleri buradan çıkarılan istatistik sonuçlara dayandırılarak da ifade edilebilir.

Tablo 28

Medeni Duruma Göre PDÖ_1(Geleneksel Paranormal Davranış)Boyutuna Göre Alınan Puanların Karşılaştırılması

MEDENİ DURUM	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ort.
Hiç Evlenmedi	57	0.1374	Gruplar Arası	1.084	2	0.542
Evli	33	0.1010	Grup içi	12.992	97	0.134
Boşanmış ve ya ayrı yaşıyor	10	0.4667	Genel	14.076	99	
				F:4.047		
Toplam	100	0.1583		P:0.021		

Yapılan ANOVA Testi sonucunda $p < 0.05$ olduğundan paranormal davranış boyutundan alınan puanların medeni duruma göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Varyans analizi farklı grupların birbirinden farklı olup olmadığını gösterir. Ancak farklılıkların hangi gruplar arasında olduğuna ilişkin bilgi içermez. Bunun için varyans analizlerine ilave olarak Tukey testinin yapılmasında yarar vardır.

Tablo 29

Medeni Duruma Göre PDÖ_1(Geleneksel Paranormal Davranış)Boyutunun Tukey Post HocTesti Sonuçları

(I) MEDENİ_DURUM	(J) MEDENİ_DURUM	Ortalama Fark (I-J)	Standart Sapma	P
Hiç Evlenmedi	Evli	0.03642	0.08005	0.892
	Boşanmışveya ayrı yaşıyor	-0.32924*	0.12548	0.027
Evli	Hiç Evlenmedi	-0.03642	0.08005	0.892
	Boşanmış veya ayrı yaşıyor	-0.36566*	0.13211	0.018
Boşanmışveya ayrı yaşıyor	Hiç Evlenmedi	0.32924*	0.12548	0.027
	Evli	0.36566*	0.13211	0.018

Tablo 30

Medeni Duruma Göre PDÖ_1(Geleneksel Paranormal Davranış) Boyutunun Tukey Testi Sonuçları

MEDENI_DURUM	N	Alpha Altkümesi= 0.05	
		1	2
Hiç Evlenmedi	33	0.1010	
Evli	57	0.1374	
Boşanmış veya ayrı yaşıyor	10		0.4667
Sig.		0.946	1.000

Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda eşinden ayrı medeni durumda olduğunu söyleyen bireylerin aldıkları puan ortalamasının diğerlerinden anlamlı derecede farklı olduğu belirlenmiştir. “Ne zaman gece tırnak kessem olumsuz olaylar yaşadım.”, “Kırılan aynalardan sonra hayatımda hep olumsuz olaylar yaşadım.”, “Ruh/cin gibivarlıklarla iletişime geçilen bir ortamda bulundum.”, “Merdiven altından geçtiğim zaman şanssızlıklar yaşadım.”, “Daha önce ruh/cin çağırmayı denedim.” maddeleri eşinden ayrı yaşayan bireyler için anlam ifade etmektedir. Bu maddeler genelde olumsuz durumlarla ilişkilendirilmiştir. O halde eşinden ayrı yaşayan bireylerin içinde bulundukları psikolojik durumlar bireylerin bu tarz davranışlarda bulunmalarına neden olmuştur denilebilir. Merton, vazgeçilmez olarak görülen aile ve evlilik kurumlarının bile her zaman sağlıklı bir işleve sahip olmadığını söyler. Burada da aile ve evlilik kurumu sonucunda bireylerin eylemlerindeki sağlıklı işlev görülmektedir.

3.9. Katılımcıların Medeni Durumları İle Dini Tutumlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Dini Tutum Ölçeğinden aldıkları puanların medeni durumlarına göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Dini Tutum Ölçeğinden alınan puanlar medeni durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Dini Tutum Ölçeğinden alınan puanlar medeni durumlarına göre farklılık

göstermektedir.

Tablo 31

Dini Tutum Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Medeni Durum Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları

MEDENİ DURUM	N	DTÖ_1 (Ort.)	DTÖ_2 (Ort.)	DTÖ_3 (Ort.)
Hiç Evlenmedi	57	2.4496	3.2719	2.6140
Evli	33	2.8409	2.9091	2.7273
Boşanmış veya ayrı yaşıyor	10	2.8375	2.9500	2.4500
Toplam	100	2.6175	3.1200	2.6350
F		1.933	0.561	0.090
P		0.150	0.573	0.914

Ölçeğin tüm maddeleri ve sırasıyla diğer boyutları ile yapılan ANOVA Testi sonucunda puanların $p > 0.05$ olduğundan dini tutum olgusunun medeni duruma göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bireylerin evli olma, boşanma ya da ayrı yaşama gibi tercihleri ile dini tutumlara eğilim göstermesi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

3.10. Katılımcıların Aile Yapıları İle Paranormal İnançlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal İnanç Ölçeğinden aldıkları puanların aile yapılarına göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanlar aile yapılarına göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanlar aile yapılarına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 32

Paranormal İnanç Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Aile Yapıları Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları

AİLE YAPISI	N	PIÖ (%)	PIÖ_1 (Ort.)	PIÖ_2 (Ort.)	PIÖ_3 (Ort.)	PIÖ_4 (Ort.)	PIÖ_5 (Ort.)
Modern	28	3.0107	2.5089	3.3429	2.9464	2.9821	3.2500
Geleneksel	46	2.9120	2.4076	3.4391	2.6250	3.0109	2.9565
Muhafazakar	9	3.1389	2.3333	4.0667	2.7222	3.6111	2.5926
Tutucu bir aile	5	3.1900	2.8000	3.6800	2.7000	3.7000	2.8667
Dindar	4	3.2625	2.5000	3.8000	3.0625	3.5625	3.2500
Diğer	8	2.5875	2.2500	2.8250	2.2188	2.7813	2.8750
Toplam	100	2.9620	2.4400	3.4460	2.7125	3.0950	3.0067
F		0.776	0.232	1.520	0.820	0.824	0.975
P		0.673	0.948	0.256	0.539	0.536	0.166

Ölçeğin tüm maddeleri ve sırasıyla diğer boyutları ile yapılan ANOVA Testi sonucunda puanların $p > 0.05$ olduğundan paranormal inanç olgusunun aile yapısına göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bireylerin ait oldukları aile yapıları paranormal inançlara duydukları eğilimler açısından anlamlı bulunmamıştır.

3.11. Katılımcıların Aile Yapıları İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal Davranış Ölçeğinden aldıkları puanların aile yapısına göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Paranormal Davranış Ölçeğinden alınan puanlar aile yapısına göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Paranormal Davranış Ölçeğinden alınan puanlar aile yapısına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 33

Paranormal Davranış Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Aile Yapısı Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları

MEDENİ DURUM	N	PDÖ (%)	PDÖ_1 (Ort.)	PDÖ_2 (Ort.)
Modern	28	0.3542	0.2857	0.5000
Geleneksel	46	0.2264	0.1522	0.3623
Muhafazakar	9	0.0556	0.0370	0.1111
Tutucu bir aile	5	0.4667	0.0667	0.8000
Dindar	4	0.6458	0.0417	1.0000
Diğer	8	0.1042	0.0000	0.2500
Toplam	100	0.2658	0.1583	0.4167
F		0.792	1.262	1.005
P		0.122	0.287	0.419

Tablo 33'ün sonuçlarına dayanarak ölçeğin tüm maddeleri ve sırasıyla diğer boyutları ile yapılan ANOVA Testi sonucunda puanların $p>0.05$ olduğundan paranormal eğilimlerinin davranış boyutunda incelenmesinde aile yapısı değişkeninin paranormal davranışları etkilemediği görülmektedir.

Tablo 34

Aile Yapısına Göre PDÖ_3(Batıl İnanç İfadeleri) Boyutuna Göre Alınan Puanların Karşılaştırılması

AİLE YAPISI	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması
Modern	28	0.3452	Gruplar Arası	8.668	5	1.734
Geleneksel	46	0.2391	Grup içi	39.887	94	0.424
Muhafazakar	9	0.0370	Genel	48.554	99	
Tutucu bir aile	5	0.9333				
Dindar	4	1.5000				
Diğer	8	0.1667				
Toplam	100	0.3300				

F: 4.085; P: 0.002

Yapılan ANOVA Testi sonucunda $p<0.05$ olduğundan Paranormal Davranış Ölçeğinin batıl inanç ifadelerinden alınan puanların aile yapısına göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Varyans analizi farklı grupların birbirinden farklı olup

olmadığını gösterir ve gruplar arasındaki farklılıkları bir bütün olarak değerlendirebilir. Ancak farklılıkların hangi gruplar arasında olduğuna ilişkin bilgi içermez. Bunun için varyans analizlerine ilave olarak Tukey testinin yapılmasında yarar vardır.

Tablo 35

Aile Yapısı Değişkenine Göre PDÖ_3(Batıl İnanç İfadeleri) Boyutuna Tukey Post Hoc Testi Sonuçları

(I) AILE_YAPISI	(J) AILE_YAPISI	Mean Difference (I-J)	Sig.
Modern	Geleneksel	.10611	0.984
	Muhafazakar	.30820	0.819
	Tutucu bir aile	-.58810	0.433
	Dindar	-1.15476*	0.016
	Diğer	.17857	0.983
Geleneksel	Modern	-.10611	0.984
	Muhafazakar	.20209	0.957
	Tutucu bir aile	-.69420	0.220
	Dindar	-1.26087*	0.005
	Diğer	.07246	1.000
Muhafazakar	Modern	-.30820	0.819
	Geleneksel	-.20209	0.957
	Tutucu bir aile	-.89630	0.145
	Dindar	-1.46296*	0.004
	Diğer	-.12963	0.998
Tutucu bir aile	Modern	.58810	0.433
	Geleneksel	.69420	0.220
	Muhafazakar	.89630	0.145
	Dindar	-.56667	0.786
	Diğer	.76667	0.315
Dindar	Modern	1.15476*	0.016
	Geleneksel	1.26087*	0.005
	Muhafazakar	1.46296*	0.004
	Tutucu bir aile	.56667	0.786
	Diğer	1.33333*	0.015
Diğer	Modern	-.17857	0.983
	Geleneksel	-.07246	1.000
	Muhafazakar	.12963	0.998
	Tutucu bir aile	-.76667	0.315
	Dindar	-1.33333*	0.015

Tablo 36

Aile Yapısına Göre Paranormal Davranış Ölçeğinin Batıl İnanç İfadeleri Boyutunun Tukey Testi Sonuçları

AILE_YAPISI	N	Alpha Altkümesi = 0.05	
		1	2
Muhafazakar	9	.0370	
Geleneksel	46	.2391	
Modern	28	.3452	
Diğer	8	.1667	
Tutucu bir aile	5	.9333	.9333
Dindar	4		1.5000
Sig.		.073	.505

Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda tutucu ve dindar bir aile yapısı olduğunu söyleyen bireylerin aldıkları puan ortalamasının batıl inanç ifadelerini oluşturan ölçeğin üçüncü boyutu için diğerlerinden anlamlı derecede farklı olduğu belirlenmiştir. İşlevsel kurama göre açıklanacak olursa batıl inanç ifadeleri tutucu ve dindar aile yapısına sahip bireyler için işlevsel görünürken diğer bireyler için değildir.

3.12. Katılımcıların Aile Yapıları İle Dini Tutumlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Dini Tutum Ölçeğinden aldıkları puanların aile yapılarına göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Dini Tutum Ölçeğinden alınan puanlar aile yapılarına göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Dini Tutum Ölçeğinden alınan puanlar aile yapılarına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 37

Dini Tutum Ölçeği ve alt boyutlarının aile yapısı değişkeni ile arasındaki ilişki puanları

AİLE YAPISI	N	DTÖ_1 (Ort.)	DTÖ_2 (Ort.)	DTÖ_3 (Ort.)
Modern	28	2.2991	3.0714	2.5536
Geleneksel	46	2.6005	3.0761	2.6685
Muhafazakar	9	3.1667	3.8333	2.6111
Tutucu bir aile	5	3.2750	3.2000	2.8000
Dindar	4	3.1875	3.2500	2.5000
Diğer	8	2.5156	2.6250	2.7188
Toplam	100	2.6175	3.1200	2.6350
F		1.936	1.739	3.079
P		0.096	0.133	0.013

Ölçeğin tüm maddeleri ve sırasıyla diğer boyutları ile yapılan ANOVA Testi sonucunda puanların $p>0.05$ olduğundan dini tutum olgusunun aile yapısına göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Dini tutum ölçeğinin sosyal boyut maddelerinden aldığı puanlar için $p<0.05$ olduğundan anlamlı bir farklılaşma olduğundan söz edebiliriz.

Tablo 38

Aile Yapısı Değişkenine Göre DTÖ_3 (Sosyal Boyut İfadeleri) Boyutuna Tukey Post Hoc Testi Sonuçları

(I) Aile_yapısı	(J) Aile_yapısı	Ortalama Fark (I-J)	Standart Sapma	P
Modern	Geleneksel	.73137	.52612	.733
	Muhafazakar	2.59127*	.84106	.031
	Tutucu bir aile	.63571	1.06566	.991
	Dindar	2.78571	1.17325	.176
	Diğer	-.46429	.87994	.995
Geleneksel	Modern	-.73137	.52612	.733
	Muhafazakar	1.85990	.80003	.195
	Tutucu bir aile	-.09565	1.03359	1.000
	Dindar	2.05435	1.14420	.474
	Diğer	-1.19565	.84081	.714
Muhafazakar	Modern	-2.59127*	.84106	.031
	Geleneksel	-1.85990	.80003	.195
	Tutucu bir aile	-1.95556	1.22429	.602
	Dindar	.19444	1.31900	1.000
	Diğer	-3.05556	1.06656	.056
Tutucu bir aile	Modern	-.63571	1.06566	.991
	Geleneksel	.09565	1.03359	1.000
	Muhafazakar	1.95556	1.22429	.602
	Dindar	2.15000	1.47242	.690
	Diğer	-1.10000	1.25132	.951
Dindar	Modern	-2.78571	1.17325	.176
	Geleneksel	-2.05435	1.14420	.474
	Muhafazakar	-.19444	1.31900	1.000
	Tutucu bir aile	-2.15000	1.47242	.690
	Diğer	-3.25000	1.34413	.161
Diğer	Modern	.46429	.87994	.995
	Geleneksel	1.19565	.84081	.714
	Muhafazakar	3.05556	1.06656	.056
	Tutucu bir aile	1.10000	1.25132	.951
	Dindar	3.25000	1.34413	.161

Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre kendini “modern” ve “muhfazakar” şeklinde ifade eden bireyler arasında dini tutumlar açısından anlamlı bir ilişki olduğu istatistiksel olarak tespit edilmiştir.

3.13. Katılımcıların Siyasi Eğilimleri İle Paranormal İnançlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal İnanç Ölçeğinden aldıkları puanların siyasi eğilimlerine göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanlar siyasi eğilimlerine göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanlar siyasi eğilimlerine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 39

Paranormal İnanç Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Siyasi Eğilim Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları

SIYASİ EĞİLİM	N	PİÖ (%)	PİÖ_1 (Ort.)	PİÖ_3 (Ort.)	PİÖ_5 (Ort.)
Yurtsever	21	3.2024	2.6786	2.7500	3.3492
Muhafazakar	4	3.0000	2.6250	2.5000	3.1667
Milliyetçi	18	2.7944	2.4444	2.3472	2.7593
Milliyetçi Muhafazakar	8	3.0750	1.9375	2.7813	2.7500
Sosyal Demokrat	12	2.9750	2.3125	3.1250	3.1944
Sosyalist	8	2.5125	2.3438	2.2188	3.0417
Belli bir siyasal eğilimim yoktur	24	3.0396	2.5104	2.8646	2.7917
Diğer	5	2.6600	2.2000	3.0000	3.2667
Toplam	100	2.9620	2.4400	2.7125	3.0067
F		1.031	0.545	1.043	1.128
P		0.449	0.799	0.407	0.237

Çalışma kapsamındaki bireylere siyasi eğilimleri sorulmuş, %21’i (21 kişi) yurtsever, %4’ü (4 kişi) muhafazakar, %18’i (18 kişi) milliyetçi, %8’i (8 kişi) milliyetçi muhafazakar, %12’si (12 kişi) sosyal demokrat, %8’i (8 kişi) sosyalist yanıtını vermiş %24’ü (24 kişi) belli bir siyasal eğiliminin olmadığını belirtmiştir. Bireylerin %5’i (5

kişi) ise diğer yanıtını işaretlemiştir. Ana değişken olan eğitim düzeyine bireylerin kimlik, bakış açıları vb durumları da etki etmektedir. Bunlardan biri olan siyasi eğilim de bu amaçla çalışmaya dahil edilmiştir. Bireylerin siyasi eğilim olarak kendilerini nasıl algıladıkları, bu algıların ne tür farklar getireceği konusu çalışma için önemlidir. Siyasi eğilimleri de incelikli bir şekilde ayırmaya özen gösterilmiştir. Buradaki amaç bireylerin bu farklar içinde kendilerini hangisi şekilde ifade edecek olmasını görmektir. Milliyetçi muhafazakarlık kavramı, ülkedeki sağ iktidarların kendilerini daha muhafazakar olarak tanımlama şeklidir. Sosyalizm, salt siyaset söylemi ya da biçimi olmayıp sistemim ta kendisidir. Sosyal Demokrasi ise bir sistem içinde hükümet olma halidir. Sosyalizm, “birey olarak” insan hayatının ve gelişiminin önündeki var olan veya var olabilecek tüm engelleri kaldırmak için yola çıkan bir ideolojidir. Sosyal Demokrasi ise reformist uzlaşmacı yanıyla kabul görmeye çalışan bir düşünce tarzıdır. İşte bu açıklamalar eğiğinde bireylerin kendilerini nasıl gördükleri ile paranormal düşünceye yaklaşımları arasındaki ilişki eğitim düzeyinin ne kadar belirleyici olduğu konusunda anlamlı bir farklılığa neden olabilir. Ölçeğin tüm maddeleri ve sırasıyla diğer boyutları ile yapılan ANOVA Testi sonucunda puanların $p>0.05$ olduğundan paranormal inanç olgusunun siyasi eğilimlere göre farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Tablo 40

Katılımcıların Siyasi Eğilimlerine Göre PİÖ_2 (Dini Paranormal İnanç İfadeleri)'Den Alınan Puanların Karşılaştırılması

SIYASİ EĞİLİM	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması
Yurtsever	21	3.6762	Gruplar Arası	15.065	7	2.152
Muhafazakar	4	4.1500	Grup içi	86.924	92	0.945
Milliyetçi	18	3.4111	Genel	101.988	99	
Milliyetçi Muhafazakar	8	3.5750				
Sosyal Demokrat	12	3.3000				
Sosyalist	8	2.3750				
Belli bir siyasal eğilimim yoktur	24	3.6500				
Diğer	5	2.9200				
Toplam	100	3.4460				

F: 2.278

P:0.056

“ Evliyanın kerameti(olağanüstü haller göstermesi) gerçektir.”,”Mübarek(veli) insanlar, lütuf ve hayır dualarını vererek insanlara yardımcı olabilirler.”, “ Kem gözlü

insanların nazarının dokunduğu bir gerçektir.”, “ Hızır uğrayan eve bereket yağar.” şeklindeki ifadelerden oluşan PİÖ_2 yani dini paranormal inanç ifadelerine yönelik elde edilen ortalamalarda kendisini muhafazakar olarak ifade eden bireyler için anlamlı bir ilişki söz konusudur. Kendisini siyasi eğilim olarak farklı şekillerde ifade eden bireylerden ortalama olarak farklılaşmış ve dini ifadelere “doğru buluyorum” yanıtını vermiştir. Kendisini sosyalist olarak ifade eden bireylerin ise diğerlerine göre daha düşük bir ortalamaya sahip olduğu, geleneksel dini paranormal inanç ifadelerine eğilim göstermedikleri istatistiksel olarak tespit edilmiştir. Dinin, paranormal inançlar üzerinde gizil bir işlevinin olduğu yorumunu yapmak da bu sonuca göre mümkün bir hale gelmektedir.

Tablo 41

Katılımcıların Siyasi Eğilimlerine Göre PİÖ_4 (Büyüsel İnanç İfadeleri)’Den Puanların Karşılaştırılması

SIYASİ EĞİLİM	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması
Yurtsever	21	3.4762	Gruplar Arası	22.545	7	3.221
Muhafazakar	4	2.3125	Grup içi	133.927	92	1.456
Milliyetçi	18	2.8472	Genel	156.473	99	
Milliyetçi Muhafazakar	8	4.1250				
Sosyal Demokrat	12	2.9167				
Sosyalist	8	2.7500				
Belli bir siyasal eğilimim yoktur	24	3.1667				F: 2.212
Diğer	5	2.0000				P:0.040
Toplam	100	3.0950				

“Büyücüler hala varlıklarını devam ettirmektedir.”, “İnsana zarar verici(kara) büyü gerçekten vardır.”, “ Büyücülüğe ait güncel örnekler mevcuttur.”, “Bir takım büyü formülleri ve sözler kullanarak bir kişiye büyü yapmak mümkündür.” şeklindeki ifadelerden oluşan PİÖ_4 yani büyüsel inanç ifadelerine yönelik elde edilen ortalamalarda kendisini milliyetçi muhafazakar olarak ifade eden bireyler için anlamlı bir ilişki söz konusudur. Kendisini siyasi eğilim olarak farklı şekillerde ifade eden bireylerden ortalama olarak farklılaşmış(4.1) ve toplam grup “kararsızım” ifadesinde bulunurken, kendisini milliyetçi muhafazakar olarak ifade eden grup büyüsel ifadelere

“doğru buluyorum” yanıtını vermiştir. Burada dinin, büyüsel ifadelere eğilim gösterme yönünde bir işlevinin olduğunu söyleyebiliriz.

3.14 Katılımcıların Siyasi Eğilimleri İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal Davranış Ölçeğinden aldıkları puanların siyasi eğilimlerine göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Paranormal Davranış Ölçeğinden alınan puanlar siyasi eğilimlerine göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Paranormal Davranış Ölçeğinden alınan puanlar siyasi eğilimlerine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 42

Paranormal Davranış Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Siyasi Eğilim Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları

SIYASİ EĞİLİM	N	PDÖ (%)	PDÖ_1 (Ort.)	PDÖ_2 (Ort.)	PDÖ_3 (Ort.)
Yurtsever	21	0.3333	0.1429	0.3968	0.6508
Muhafazakar	4	0.2083	0.1250	0.4167	0.1667
Milliyetçi	18	0.2176	0.1019	0.3519	0.3148
Milliyetçi Muhafazakar	8	0.1042	0.1250	0.1667	0.0000
Sosyal Demokrat	12	0.1736	0.1944	0.2500	0.0556
Sosyalist	8	0.1354	0.0417	0.2917	0.1667
Belli bir siyasal eğilimim yoktur	24	0.4028	0.2708	0.6667	0.4028
Diğer	5	0.2333	0.0667	0.5333	0.2667
Toplam	100	0.2658	0.1583	0.4167	0.3300
F		0.760	0.530	0.519	1.312
P		0.622	0.809	0.818	0.253

Ölçeğin tüm maddeleri ve PDÖ_1, PDÖ_2 ve PDÖ_3 boyutları ile yapılan ANOVA Testi sonucunda puanların $p > 0.05$ olduğundan paranormal davranış olgusunun

bireylerin siyasi eğilimlerine göre farklılık göstermediği yani siyasi eğilim değişkeninin paranormal davranışları etkilemediği görülmektedir. Siyasi eğilimi ne olursa olsun bu bireyler paranormal inançlara eğilim gösterirken bunları davranış boyutuna dökmemişlerdir.

3.15. Katılımcıların Siyasi Eğilimleri İle Dini Tutumlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Dini Tutum Ölçeğinden aldıkları puanların bireylerin siyasi eğilimine göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloya yansıtılmıştır.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Dini Tutum Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin siyasi eğilimine göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Dini Tutum Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin siyasi eğilimine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 43

Katılımcıların Siyasi Eğilimleri İle Dini Tutum Ölçeği Ve Alt Boyutlarından Alınan Puanların Karşılaştırılması

SIYASİ EĞİLİM	N	DTÖ_1 (Ort.)	DTÖ_2 (Ort.)	DTÖ_3 (Ort.)
Yurtsever	21	2.8214	3.1905	2.7500
Muhafazakar	4	3.0313	3.8750	2.1875
Milliyetçi	18	2.9028	2.9722	2.6667
Milliyetçi Muhafazakar	8	2.8750	3.3750	2.9063
Sosyal Demokrat	12	1.9375	2.5417	2.3333
Sosyalist	8	1.4844	2.5625	2.5000
Belli bir siyasal eğilimim yoktur	24	2.8281	3.4792	2.7188
Diğer	5	2.4250	2.9000	2.5000
Toplam	100	2.6175	3.1200	2.6350
F		3.523	2.142	.885
P		0.002	0.047	0.522

Yapılan ANOVA Testi sonucunda Dini Tutum Ölçeğinin DTÖ_1 ve

DTÖ_2boyutlarından alınan puanlara göre $p<0.05$ olduğundan bireylerin dini tutumları ile siyasi eğilimleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu istatistiksel olarak tespit edilmiştir. “Ezan, dua veya ayet gibi dini okumaları dinlediğimde duygulanırım.”, “Dini etkinliklere katıldığında mest olurum.”, “Zor zamanlarda Allah bana yardım ediyor.”, “Allah'ın bana çok yakın olduğunu hissediyorum.”, “İnandığım dinin gereklerini yerine getirmeye çalışırım.”, “Yaşantımın dini değerlere uygun olup olmadığına dikkat ederim.”, “Başıma ne kadar kötülük gelse de kader olduğu için sabrederim.” şeklindeki ifadeleri Dini Tutum Ölçeğinin duygusal boyutunu meydana getirmektedir. Kendisini “Sosyalist” ya da “Sosyal demokrat” olarak ifade eden bireylerin verdikleri cevaplar diğerine göre duygusal dini eğilimlerinin daha az olduğunu göstermektedir. Dini tutum ölçeğinin diğer boyutları ile paranormal davranışlar arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

3.16. Katılımcıların Mezhep Durumları İle Paranormal İnançlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal İnanç Ölçeğinden aldıkları puanların bireylerin mezheplerine göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloya yansıtılmıştır.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin mezheplerine göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin mezheplerine göre farklılık göstermektedir.

Paranormal İnanç Ölçeğinin geleceği bilme boyutunu oluşturan PİÖ_1 için $F:1.401$, $P:0.247$, ölçeğin psişik(ruhsal) boyutunu inceleyen PİÖ_3 boyutu için $F:0.844$, $P:0.473$ ve ölçeğin olağandışı yaşam boyutu ifadelerini inceleyen PDÖ_5 boyutu için $F:0.916$, $P:0.575$ değerleri tespit edilmiştir. Bu sonuçlara dayanarak paranormal inançların incelenmesinde siyasi eğilim değişkeni anlamlı bir fark yaratmamaktadır.

Tablo 44

Katılımcıların Mezheplerine Göre Paranormal İnanç Ölçeğinden Alınan Puanların Karşılaştırılması

		Kareler Toplamı	S.d	Kareler Ortalaması	F	P
PİÖ	Gruplar Arası	4.339	3	1.446	2.706	0.056
	Grup içi	51.302	96	.534		
	Genel	55.641	99			
PİÖ_2	Gruplar Arası	9.146	3	3.049	3.152	0.061
	Grup içi	92.842	96	.967		
	Genel	101.988	99			
PİÖ_4	Gruplar Arası	17.389	3	5.796	4.001	0.010
	Grup içi	139.083	96	1.449		
	Genel	156.473	99			

Yapılan ANOVA Testi sonucunda $p > 0.05$ olduğundan Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanların bireylerin mezheplerine göre ayırtecdici bir farklılık görülmeŖe de bu boyutlar arasında diğerrlerine göre daha anlamlı bir durum vardır. Varyans analizi farklı grupların birbirinden farklı olup olmadığını gösterir. Ancak farklılıkların hangi gruplar arasında olduğuna ilişkin bilgi içermez. Bunun için varyans analizlerine ilave olarak Tukey testinin yapılmasında yarar vardır.

Tablo 45

Mezhep Değişkenine Göre Paranormalinanç Ölçeği Maddeleri Ve Alt Boyutlarının Tukey Post HocTesti Sonuçları

	(I) MEZHEP	(J) MEZHEP	Ortalama Fark (I-J)	P
PİÖ	Sünni-Hanefi-Şafi	Alevi	.22614	0,919
		İnsan	.49572*	0,033
		Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	.02836	0,996
	Alevi	Sünni-Hanefi-Şafi	-.22614	0,919
		İnsan	.26958	0,621
		Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	-.19778	0,990
	İnsan	Sünni-Hanefi-Şafi	-.49572*	0,033

(Tablo 45 Devamı)

PIÖ_2		Alevi	-.26958	0,621
		Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	-.46736	0,430
		Sünni-Hanefi-Şafi	-.02836	0,996
		Alevi	.19778	0,990
	Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	İnsan	.46736	0,430
		Alevi	.81123	0,236
	Sünni-Hanefi-Şafi	İnsan	.56623	0,109
		Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	.31345	0,662
	Alevi	Sünni-Hanefi-Şafi	-.81123	0,236
		İnsan	-.24500	0,994
		Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	-.49778	0,954
		Sünni-Hanefi-Şafi	-.56623	0,109
	İnsan	Alevi	.24500	0,994
		Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	-.25278	0,983
		Sünni-Hanefi-Şafi	-.31345	0,662
		Alevi	.49778	0,954
	Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	İnsan	.25278	0,983
		Alevi	.50921	0,607
PIÖ_4	Sünni-Hanefi-Şafi	İnsan	.98629*	0.006
		Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	.57310	0.548
		Sünni-Hanefi-Şafi	-.50921	0.607
		İnsan	.47708	0.719
	Alevi	Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	.06389	0.999
		Sünni-Hanefi-Şafi	-.98629*	0.006
		Alevi	-.47708	0.719
		Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	-.41319	0.816
	İnsan	Sünni-Hanefi-Şafi	-.57310	0.548
		Alevi	-.06389	0.999
		İnsan	.41319	0.816
		Bu soruya yanıt vermek istemiyorum		

Tablo 46

Katılımcıların Mezheplerine Göre Paranormal İnanış Ölçeğinden Alınan Puanların Tukey Testi Sonuçları

MEZHEP	N	Alpha Altkümesi= 0.05
		1
İnsan	24	2.4479
Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	9	2.8611
Alevi	10	2.9250
Sünni-Hanefi-Şafi	57	3.4342
Sig.		0.123

Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda sünni-hanefi-şafi mezhebinden olduğunu söyleyen bireyler ile insan yanıtını veren bireyler arasındaki fark istatistik olarak anlamlı bulunmuştur. İşlevselci kurama göre dinin toplumu bütünleştirici bir işlevi olmasına rağmen, her toplumda aynı bütünleşmeyi sağlayamayabilir. Örneğin, mezhep kavgalarına yol açarak toplumun bütünlüğüne zarar verebilir. Burada kuramın bu yönünü destekleyen nitelikte bir sonuç elde edilmiştir. Paranormal inanç ölçeği ifadelerine Sünni-hanefi-şafi mezhebine ait bireyler eğilim gösterirlerken mezhebinin olmadığını kendisini sadece insan olarak değerlendirdiğini ifade eden bireylerin ise bu inanç ifadelerine eğilim göstermedikleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır.

3.17. Katılımcıların Mezhep Durumları İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal Davranış Ölçeğinden aldıkları puanların mezhep durumlarına göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Paranormal Davranış Ölçeğinden alınan puanlar mezhep durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Paranormal Davranış Ölçeğinden alınan puanlar mezhep durumlarına göre

farklılık göstermektedir.

Tablo 47

Paranormal Davranış Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Mezhep Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları

MEZHEP	N	PDÖ (%)	PDÖ_1 (Ort.)	PDÖ_2 (Ort.)	PDÖ_3 (Ort.)
Sünni-Hanefi-Şafi	57	0.3085	0.1988	0.4152	0.4211
Alevi	10	0.2917	0.1000	0.7333	0.2333
İnsan	24	0.1875	0.0833	0.3750	0.2083
Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	9	0.1759	0.1667	0.1852	0.1852
Toplam	100	0.2658	0.1583	0.4167	.3300
F		0.558	0.610	0.727	0.749
P		0.644	0.610	0.538	0.526

Ölçeğin tüm maddeleri ve PDÖ_1, PDÖ_2 ve PDÖ_3 boyutları ile yapılan ANOVA Testi sonucunda puanların $p>0.05$ olduğundan paranormal davranış olgusunun bireylerin mezhep durumlarına göre farklılık göstermediği belirlenmiştir.

3.18. Katılımcıların Mezhep Durumları İle Dini Tutumlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Dini Tutum Ölçeğinden aldıkları puanların bireylerin mezheplerine göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloya yansıtılmıştır.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Dini Tutum Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin mezheplerine göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Dini Tutum Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin mezheplerine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 48

Katılımcıların Mezheplerine İle Dini Tutum Ölçeği Ve Alt Boyutlarından Alınan Puanların Karşılaştırılması

MEZHEP	N	DTÖ_1 (Ort.)	DTÖ_2 (Ort.)	DTÖ_3 (Ort.)
Sünni-Hanefi-Şafi	57	2.8904	3.1667	2.6754
Alevi	10	1.8250	2.4000	2.5250
İnsan	24	2.2760	3.1250	2.5938
Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	9	2.6806	3.6111	2.6111
Toplam	100	2.6175	3.1200	2.6350
F		5.077	2.791	2.258
P		0.003	0.045	0.087

DTÖ_1 ve DTÖ_2 boyutlarından alınan puanlara göre $p < 0.05$ olduğundan bireylerin siyasi eğilimleri ile bu boyutlar arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Varyans analizi farklı grupların birbirinden farklı olup olmadığını gösterir. Ancak farklılıkların hangi gruplar arasında olduğuna ilişkin bilgi içermez. Bunun için varyans analizlerine ilave olarak Tukey testinin yapılmasında yarar vardır.

Tablo 49

Katılımcıların Mezheplerine Göre Dini Tutum Ölçeğinden Alınan Puanların Tukey Post Hoc testi Sonuçları

	(I) Mezhep	(J) Mezhep	Ortalama Fark (I-J)	Standart Sapma	P
DTÖ_1	Sünni-Hanefi-Şafi	Alevi	8.52281*	2.56866	.007
		İnsan	4.91447*	1.82308	.041
		Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	1.67836	2.68733	.924
	Alevi	Sünni-Hanefi-Şafi	-8.52281*	2.56866	.007
		İnsan	-3.60833	2.81995	.578
		Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	-6.84444	3.44241	.200
	İnsan	Sünni-Hanefi-Şafi	-4.91447*	1.82308	.041

(Tablo 49'un Devamı)

DTÖ_2		Alevi	3.60833	2.81995	.578
		Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	-3.23611	2.92845	.687
		Sünni-Hanefi-Şafi	-1.67836	2.68733	.924
	Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	Alevi	6.84444	3.44241	.200
		İnsan	3.23611	2.92845	.687
		Sünni-Hanefi-Şafi	-1.67836	2.68733	.924
	Sünni-Hanefi-Şafi	Alevi	2.55614	1.03684	.072
		İnsan	.41447	.73589	.943
		Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	-1.21053	1.08474	.681
	Alevi	Sünni-Hanefi-Şafi	-2.55614	1.03684	.072
		İnsan	-2.14167	1.13827	.243
		Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	-3.76667*	1.38953	.039
	İnsan	Sünni-Hanefi-Şafi	-.41447	.73589	.943
		Alevi	2.14167	1.13827	.243
		Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	-1.62500	1.18207	.518
	Bu soruya yanıt vermek istemiyorum	Sünni-Hanefi-Şafi	1.21053	1.08474	.681
		Alevi	3.76667*	1.38953	.039
		İnsan	1.62500	1.18207	.518
		Alevi	-.98889	1.04049	.778
		İnsan	-1.09722	.88514	.603
		Sünni-Hanefi-Şafi	1.21053	1.08474	.681

Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre kendisini mezhep olarak “İnsan” ya da “Alevi” olarak ifade eden bireyler ile “Sünni-Hanefi-Şafi” olarak ifade eden bireyler arasında dine yönelik duygusal ifadeleri oluşturan DTÖ_1 boyutu(Duygusal dini ifadeler) için diğer boyutlara oranla daha anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. İnsan seçeneğini işaretleyen katılımcılar kendilerini herhangi bir mezhebe ait görmemektedirler. Dini duygusal ifadelere kendisini “Sünni-Hanefi-Şafi” mezhebinde gören bireyler eğilim gösterirken “İnsan” ya da “Alevi” olarak gören bireyler bu ifadelere eğilim göstermemektedirler.Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre kendisini mezhep olarak “Alevi” olarak ifade eden bireyler ile “yanıt vermek istemiyorum”

cevabını veren bireyler arasında dine yönelik bilişsel ifadeleri oluşturan DTÖ_2 boyutu için diğer boyutlara oranla daha anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

3.19. Katılımcıların Kimlik Durumları İle Paranormal Eğilimlere Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal İnanç Ölçeğinden aldıkları puanların kimlik durumlarına göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanlar kimlik durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanlar kimlik durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 50

Paranormal İnanç Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Kimlik Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları

KİMLİK	N	PİÖ (Ort.)	PİÖ_1 (Ort.)	PİÖ_2 (Ort.)	PİÖ_3 (Ort.)	PİÖ_4 (Ort.)	PİÖ_5 (Ort.)
Türk	43	2.9744	2.3488	3.6372	2.6163	3.1453	2.9535
Alevi	3	2.4000	2.1667	2.4000	2.5000	2.0833	3.0000
Kürt	6	2.8667	2.3333	3.2667	2.7917	2.9167	2.9444
Adanalı	7	3.0143	2.3929	3.6571	2.6786	2.9286	3.3333
İnsan	35	2.9729	2.5714	3.2629	2.7857	3.1857	2.9905
Başka	6	3.1250	2.6250	3.6000	3.0417	3.0833	3.1667
Total	100	2.9620	2.4400	3.4460	2.7125	3.0950	3.0067
F		0.411	0.278	1.317	0.261	0.475	0.261
P		0.816	0.924	0.335	0.933	0.794	0.486

Ölçeğin tüm maddeleri ve sırasıyla diğer boyutları ile yapılan ANOVA Testi sonucunda puanların $p > 0.05$ olduğundan paranormal inanç olgusunun bireylerin kendilerini ifade ettikleri kimliklerine göre farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Ankete katılan bireyler arasında “Başka” seçeneğini işaretleyen bireyler yaşadıkları memleket isimleriyle (“Kozanlıyım”, “Osmaniyelim”) kimliklerini ifade etmeye çalışmışlardır. Ya da bu seçenek için bazı yorumlar yapan katılımcılarla da karşılaşmıştır. Şöyle ki; “Kimlik Allahın yarattığı varlıklar için sınırlandırıcı bir niteliktir.” Ayrıca her iki değişkende de yer alan “insan” seçeneğini de birçok katılımcı işaretlemiştir. Bu ifadeyi koymaktaki amaç da bireylerin kimlikleşmeye ya da mezhep farklılıklarına karşı duruşlarını ortaya çıkarmaktır. Diğer bir deyişle “insan” seçeneğini işaretleyen bireylerin kimlikleşme ya da mezhepleşmeye karşı durduklarını, insanlar arasında kimlikssel ya da mezhepsel ayrımları reddettiklerini göstermektedir. Merton, bir toplumun tam olarak işlevsel bütünlüğünün gerçeğe aykırı olduğunu ileri sürer. Nitekim toplum içindeki bu farklılaşmalar bile anlamlı bazı ayrılıklara neden olmakta ve işlevsel olarak bir bütünlükten söz edilememektedir.

3.20. Katılımcıların Kimlik Durumları İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal Davranış Ölçeğinden aldıkları puanların kimlik durumlarına göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Paranormal Davranış Ölçeğinden alınan puanlar kimlik durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Paranormal Davranış Ölçeğinden alınan puanlar kimlik durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 51

Paranormal Davranış Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Kimlik Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları

KİMLİK	N	PDÖ (Ort.)	PDÖ_1 (Ort.)	PDÖ_2 (Ort.)	PDÖ_3 (Ort.)
Türk	43	2.9744	2.3488	3.6372	2.6163
Alevi	3	2.4000	2.1667	2.4000	2.5000
Kürt	6	2.8667	2.3333	3.2667	2.7917
Adanalı	7	3.0143	2.3929	3.6571	2.6786
İnsan	35	2.9729	2.5714	3.2629	2.7857
Başka	6	3.1250	2.6250	3.6000	3.0417
Total	100	2.9620	2.4400	3.4460	2.7125
F		1.759	1.956	1.061	0.625
P		0.129	0.092	0.387	0.681

Ölçeğin tüm maddeleri ve PDÖ_1, PDÖ_2 ve PDÖ_3 boyutları ile yapılan ANOVA Testi sonucunda puanların $p>0.05$ olduğundan paranormal davranış olgusunun bireylerin kimlik durumlarına göre farklılık göstermediği belirlenmiştir.

3.21. Katılımcıların Kimlik Durumları İle Dini Tutumlarına Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Dini Tutum Ölçeğinden aldıkları puanların bireylerin kendilerini tanımladıkları kimliklerine göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tablolara yansıtılmıştır.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Dini Tutum Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin kendilerini tanımladıkları kimliklerine göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Dini Tutum Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin kendilerini tanımladıkları kimliklerine göre farklılık göstermektedir

Tablo 52

Dini Tutum Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Kimlik Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları

KİMLİK	N	DTÖ_1 (Ort.)	DTÖ_2 (Ort.)	DTÖ_3 (Ort.)
Türk	43	2.8256	3.2209	2.6163
Alevi	3	2.1250	2.3333	2.8333
Kürt	6	2.5625	2.9167	2.6250
Adanalı	7	3.1786	3.1429	2.5714
İnsan	35	2.2393	2.9857	2.6429
Başka	6	2.9792	3.7500	2.7083
Total	100	2.6175	3.1200	2.6350
F		2.292	0.894	0.867
P		0.052	0.489	0.507

Ölçeğin tüm maddeleri ve boyutlar ile yapılan ANOVA Testi sonucunda puanların $p > 0.05$ olduğundan dini inançların bireylerin kimlik durumlarına göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Yalnızca DTÖ_1 boyutunda “p değeri” küçük olmasa da bir anlamlılıktan söz edebiliriz. Kendisini “Adanalı” şeklinde ifade eden bireylerin duygusal dini ifadelerle daha eğilimli cevaplar verildiği görülmektedir.

Kısaca, çalışmaya katılan bireyler paranormal inançlara eğilimleri, paranormal davranışları ve dini tutumları açısından kimlikleşmeler bazında anlamlı bir fark yaratmamıştır.

3.22. Katılımcıların Meslek Durumları İle Paranormal İnançlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Meslek durumları açısından paranormal inançlara olan eğilimlerin incelenmesi amacıyla her bir meslek türü bir rakam ile eşleştirilerek analize dahil edilmiştir. Akademisyen:1, Emekli:2, İşçi:3, Öğretmen:4, Memur:5, Mühendis:6, Öğrenci:7, Ev hanımı:8, Felsefe öğrencisi:9, Hemşirelik öğrencisi:10, İlahiyatçı öğrenci:11, Serbest meslek:12 şeklinde her bir meslek türüne karşılık bir rakam verilmiş ve bu istatistik bu rakamlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Öğrenci meslek türünün dört farklı gruba yönltilmesi bilinçli olarak gerçekleştirilmiştir. Bilim alanları arasında paranormal inançlara yönelik anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığının görülmesi açısından bu ayırım önemlidir. Çalışma kapsamındaki bireylerin mesleklere göre dağılımları incelendiğinde %9'unun (9 kişi) akademisyen, %7'sinin (7 kişi) emekli, %3'ünün (3

kişi) ev hanımı, %18'inin (18 kişi) felsefe öğrencisi, %5'inin (5 kişi) hemşirelik öğrencisi, %10'unun (10 kişi) ilahiyat öğrencisi, %19'unun (19 kişi) işçi, %2'sinin (2 kişi) memur, %2'sinin (2 kişi) mühendis, %8'inin (8 kişi) lise öğrencisi, %10'unun (10 kişi) öğretmen, %6'sının (6 kişi) serbest meslek sahibi olduğu görülmüştür. Eğitim düzeyini desteklemesi açısından meslek değişkeni de çalışma için önemli bir yer tutmaktadır. Öğrencilerin alanları ve mesleklerin düzey farkları, meslekler arasındaki ince farklar özellikle gözetilmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal İnanç Ölçeğinden aldıkları puanların meslek durumlarına göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin kendilerini tanımladıkları meslek durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin kendilerini tanımladıkları meslek durumlarına göre farklılık göstermektedir

Yapılan ANOVA Testi sonucunda $p > 0.05$ olduğundan Paranormal İnanç Ölçeğinden PİÖ (F=1.377 P=0.157), ölçeğin psişik(ruhsal) boyutunu içeren PİÖ_3 boyutu için (F=0.398, P=0.953),ölçeğin büyüsel inanç ifadelerini içeren PİÖ_4 için (F=1.293, P=0.242), ve ölçeğin olağandışı yaşam formları boyutunu içeren PİÖ_5 için (F=0.772, P=0.588) puanları bireylerin meslek durumlarına göre anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Ortalamalara bakıldığı zaman Paranormal İnanç ölçeğinin tüm maddelerinden elde edilen sonuçlarına göre akademisyen, emekli, felsefe öğrencisi, hemşirelik öğrencisi meslek türlerine ait bireyler diğer meslek türlerine ait bireylere göre daha az eğilimli görünmektedirler. Daha az eğilimli olduğu ifade edilen bu grubun ortalaması 2.3'e denk düşmektedir. Yani verilen maddeleri “doğru bulmuyorum” şeklinde yanıtlamışlardır. Diğer grup ise “kararsızım” ile “doğru buluyorum” cevapları arasında bir ortalama göstermektedir.

Ölçeğin psişik(ruhsal) boyutunu oluşturan kısımda anlamlılık değeri üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. “Manevi güçlerle nesneleri hareket ettirmek söz konusu olmaktadır.”, “Bazı insanlar zihin güçleriyle nesneleri havaya kaldırabilirler.”, “Uyku ya da trans gibi değişik durumlarda, ruh bedeni terk edebilir.”,

“Zihin ve ruh bedeni terk edebilir ve seyahat edebilir.” İfadeleri psişik/ruhsal boyuta ait ifadelerdir. Bu boyut maddelerine verilen cevapların ortalamalarına bakıldığında ise memur ve mühendis meslek grubuna ait bireylerin 3.5’in üzerinde ortalama gösterdikleri yani bu maddelere verilen cevapların “doğru buluyorum” şeklinde cevaplanmaya daha yakın olduğunu göstermektedir. Diğer meslek alanlarına göre memur ve mühendis meslek grubuna ait bireyler psişik boyut ifadelerine daha eğilimli görünmektedirler.

Ölçeğin büyüsel inanç ifadelerini oluşturan dördüncü boyutu için anlamlılık değeri üzerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamaktadır. “ Büyücüler hala varlıklarını devam ettirmektedir.”, “İnsana zarar verici(kara) büyü gerçekten vardır.”, “Büyücülüğe ait güncel örnekler mevcuttur.”, “Bir takım büyümlü formüller ve sözler kullanarak bir kişiye büyü yapmak mümkündür.” Şeklindeki ifadeler büyü boyutunu oluşturmaktadır. Bu ifadelere yönelik verilen cevapların ortalama puanlarına bakıldığında serbest meslek ve ev hanımı meslek grubuna ait bireyler büyüsel inanç ifadelerini “doğru buluyorum” şeklinde yanıtlamışlardır. Toplam ortalama da 3’ün üzerindedir. Eğilim genel olarak “kararsızım” yanıtı üzerindedir. Bu grupta büyüsel inanç ifadelerine en az eğilimli olan meslek grubu ise memur ve emeklilerdir. Memurlar burada ilgi çekici bir yorum yapma olanağı sağlıyor. Şöyle ki psişik boyut ifadelerine diğerlerine göre daha eğilimli görünürken büyüsel inanç ifadelerine en az eğilimli grup içerisinde yer almaktadırlar.

Ölçeğin olağandışı yaşam formlarını oluşturan ifadelerinin yer aldığı beşinci boyutu için anlamlılık değeri üzerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamaktadır. “Karşıdaki kişinin aklını okumak imkansızdır.”, “Başka gezegenlerde yaşam vardır.”, “Başka gezegenlerden dünyamızı ziyarete gelen yabancı varlıklar vardır.” Şeklindeki ifadeler ölçeğin olağandışı yaşam formları boyutunu oluşturmaktadır. Bu ifadelere yönelik verilen cevapların ortalama puanlarına bakıldığında mühendis meslek grubuna ait bireylerin 4,0 ortalamaya sahip oldukları yani olağandışı yaşam formları ifadelerine “doğru buluyorum” şeklinde cevap verdikleri istatistiksel olarak kanıtlanmıştır. Mühendis meslek grubuna ait bireyler diğer meslek grubuna ait bireylere göre olağandışı yaşam formları ifadelerine daha eğilimli görünmektedirler. En az eğilimli meslek grubu ise serbest meslek grubundaki bireylerdir.

Tablo 53

Meslek Düzeylerine Göre PİÖ_1 (Geleceği Bilme Boyutu) 'den Alınan Puanların Karşılaştırılması

MESLEK	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması
Ev hanımı	3	2.8333	Gruplar Arası	21.321	11	1.938
Öğrenci	8	2.2188	Grup içi	77.850	87	0.895
İlahiyatçı öğrencisi	10	2.7500	Genel	99.170	98	
Felsefe Öğrencisi	18	2.1667				
Hemşirelik öğrencisi	5	2.2000				
Serbest meslek	6	2.5833				
İşçi	19	2.9079				
Memur	2	2.5000				
Öğretmen	10	2.7750				
Mühendis	2	3.7500				
Akademisyen	9	1.4722				
Emekli	7	2.1429				
Toplam	99	2.4545				

F: 2.166

P:0.024

Tablo 53'e bakıldığında bireylerin meslek durumları ile Paranormal İnanç Ölçeğinin geleceği bilme boyutundan aldığı puanlar arasında $p(0.024) < 0,05$ ilişkisi olduğundan dolayı anlamlı bir ilişkiden söz edilebilmektedir. Tablo; frekans ve ortalamalarına baktığımızda ise meslek düzeyi akademisyen olan grubun bu boyut ifadelerine yönelik "kesinlikle doğru bulmuyorum" şeklinde yanıt verdiklerini söylemek mümkündür. "Bazı insanlar, geleceği tahmin etmede açıklanamayan bir yeteneğe sahiptir.", "Astroloji(yıldızların hareketlerinden hüküm çıkarma bilimi) gelecek hakkında doğru bir tahmin yoludur.", "Burçlar (doğum zamanındaki yıldızların konumunu bilme, yıldız falı) bize kişinin geleceği hakkında doğru bilgi verir.", "Bazı medyumlar geleceği tahmin edebilir." şeklindeki ifadelere meslek düzeyinin diğer meslek gruplarına göre daha yüksek olduğu söylenebilen mühendislerin daha eğilimli olduklarını gösteren yanıtlar verdikleri istatistiksel olarak kanıtlanmıştır. Meslek düzeyi yüksek olarak yorumlayabileceğimiz akademisyen ve mühendis meslek grupları arasındaki bu keskin ayrım istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Mühendislerin uzay bilimleri ile olan ilgisi bu konudaki cevapların ifadesinde etkili olmuştur yorumunu yapmak mümkündür. Evren, evren ve dünyayı anlama vb konular mühendislik mesleğinin ilgi alanları olduğundan geleceği bilme yönündeki paranormal inanç

ifadelerinin mühendisler üzerinde anlamlı bir sonuç oluşturması normaldir. Eğitim düzeyi yüksek olan bu eğitim grubundaki bireylerin yeni çağ inanışı adı altındaki bu paranormal inançlara gösterdikleri eğilim yapılan gözlemlere paralel bir sonucu doğurmuştur. Burada paranormal eğilimlerin mühendislik meslek grubu için gizil bir işlevinin olduğunu söylemek de mümkündür.

Tablo 54

Meslek Düzeylerine Göre PİÖ_2 Ölçeğinden Alınan Puanların Karşılaştırılması

MESLEK	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması
Ev hanımı	3	3.6667	Gruplar Arası	29.946	11	2.722
Öğrenci	8	3.9000	Grup içi	71.916	87	.827
İlahiyatçı öğrencisi	10	3.5600	Genel	101.862	98	
Felsefe Öğrencisi	18	2.6778				
Hemşirelik öğrencisi	5	3.1600				
Serbest meslek	6	4.2667				
İşçi	19	3.8947				
Memur	2	4.1000				
Öğretmen	10	3.7000				
Mühendis	2	3.9000				
Akademisyen	9	2.5556				
Emekli	7	3.3429				
Toplam	99	3.4424				

F: 3.293
P:0.001

Tablo 54'e bakıldığında bireylerin meslek durumları ile Paranormal İnanç Ölçeğinin dini paranormal inanç ifadelerinden aldığı puanlar arasında $p(0.001) < 0,05$ ilişkisi olduğundan dolayı anlamlı bir ilişkiden söz edilebilmektedir. Tablo; frekans ve ortalamalarına baktığımızda ise meslek düzeyi serbest meslek olan bireylerin dini paranormal inanç ifadelerine diğer meslek gruplarındaki bireylere göre daha eğilimli oldukları görülmektedir. “Evliyanın kerameti (olağanüstü haller göstermesi) gerçektir.”, “Mübarek (veli) insanlar, lütuf ve hayır dualarını vererek insanlara yardımcı olabilirler.”, “Kem gözlü insanların nazarının dokunduğu bir gerçektir.”, “Hızır uğrayan eve bereket yağar.” şeklindeki ifadelere meslek düzeyinin diğer meslek gruplarına göre daha yüksek olduğu söylenebilen akademisyenlerin daha az eğilimli olduklarını gösteren yanıtlar verdikleri istatistiksel olarak kanıtlanmıştır. Meslek düzeyi yüksek olarak yorumlayabileceğimiz akademisyen ve meslek düzeyi daha düşük olan serbest meslek grupları arasındaki bu keskin ayrım istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Eğitim düzeyi yükseldikçe meslek düzeyi diğerlerine göre daha yüksek olan bireylerin

geleneksel dini paranormal inançlara olan eğilimi de azalmaktadır. Felsefe Grubu eğitimi bölümündeki öğrencilerin de bu ifadelerle eğilim göstermedikleri ilgi çekici bir diğer sonuçtur.

3.23. Katılımcıların Meslek Durumları İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal Davranış Ölçeğinden aldıkları puanların meslek durumlarına göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Paranormal Davranış Ölçeğinden alınan puanlar meslek durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Paranormal Davranış Ölçeğinden alınan puanlar meslek durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 55

Paranormal Davranış Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Meslek Değişkeni İle Arasındaki İlişki Puanları

MESLEK	N	PDÖ (Ort.)	PDÖ_1 (Ort.)	PDÖ_2 (Ort.)	PDÖ_3 (Ort.)
Ev hanımı	3	0.2222	0.1111	0.4444	0.2222
Öğrenci	8	0.2292	0.0625	0.3750	0.4167
İlahiyatçı öğrencisi	10	0.1667	0.1167	0.2333	0.2000
Felsefe Öğrencisi	18	0.1481	0.1481	0.1481	0.1481
Hemşirelik öğrencisi	5	0.3500	0.1333	1.0667	0.0667
Serbest meslek	6	0.5417	0.5556	0.5000	0.5556
İşçi	19	0.4649	0.2018	0.7544	0.7018
Memur	2	0.3750	0.3333	0.6667	0.1667
Öğretmen	10	0.2417	0.0167	0.5667	0.3667
Mühendis	2	0.1667	0.0000	0.3333	0.3333
Akademisyen	9	0.1944	0.2037	0.1481	0.2222
Emekli	7	0.0952	0.0952	0.0952	0.0952
Toplam	99	0.2685	0.1599	0.4209	0.3333
F		0.873	0.905	1.001	0.848
P		0.569	0.539	0.452	0.539

Ölçeğin tüm maddeleri (PDÖ) ve PDÖ_1, PDÖ_2 ve PDÖ_3 boyutları ile yapılan ANOVA Testi sonucunda puanların $p>0.05$ olduğundan paranormal davranış olgusunun bireylerin meslek durumlarına göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Paranormal inanç eğilimlerinin de farklı meslek grupları arasında davranışa dönüşmesi açısından anlamlı bir fark oluşturmadığı istatistiksel olarak tespit edilmiştir.

3.24. Katılımcıların Meslek Durumları İle Dini Tutumlarına Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Dini Tutum Ölçeğinden aldıkları puanların bireylerin meslek durumlarına göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tablolara yansıtılmıştır.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Dini Tutum Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin meslek durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Dini Tutum Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin meslek durumlarına göre farklılık göstermektedir

Yapılan ANOVA Testi sonucunda $p>0.05$ olduğundan Dini Tutum Ölçeğinden DTÖ ($F=1.333$ $P=0.220$) alınan puan bireylerin meslek durumlarına göre anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır.

Ortalamalara bakıldığı zaman Dini Tutum ölçeğinin tüm maddelerinden elde edilen sonuçlarına göre emekli, felsefe öğrencisi, ilahiyat öğrencisi meslek türlerine ait bireyler diğer meslek türlerine ait bireylere göre daha az eğilimli görünmektedirler. Daha az eğilimli olduğu ifade edilen bu grubun ortalaması 2.3'e denk düşmektedir. Yani verilen maddeleri “kesinlikle doğru bulmuyorum” şeklinde yanıtlamışlardır. Diğer grup ise “doğru bulmuyorum” şeklinde bir ortalama göstermektedir.

Tablo 56

Meslek Düzeylerine Göre Dini Tutum Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

MESLEK	N	DTÖ_1 (Ort.)	DTÖ_2 (Ort.)	DTÖ_3 (Ort.)
Ev hanımı	3	2.7083	3.3333	2.3333
Öğrenci	8	3.0625	3.6875	2.9063
İlahiyatçı öğrencisi	10	2.6625	3.7500	2.6000
Felsefe Öğrencisi	18	1.8056	2.5556	2.5972
Hemşirelik öğrencisi	5	2.9500	3.1000	2.7000
Serbest meslek	6	2.7500	2.1667	2.7917
İşçi	19	3.0987	3.1579	2.5789
Memur	2	3.0625	4.0000	2.5000
Öğretmen	10	2.8750	3.3000	2.7000
Mühendis	2	2.8125	3.7500	2.5000
Akademisyen	9	2.5556	3.5000	2.8056
Emekli	7	2.1250	2.6429	2.2500
Toplam	99	2.6288	3.1313	2.6288
F		2.261	2.598	0.719
P		0.018	0.007	0.717

Tablo 56'ya bakıldığında bireylerin eğitim durumları ile Dini Tutum Ölçeğinin dine yönelik duygusal ifadeler boyutundan aldığı puanlar arasında $p(0.018) < 0,05$ ilişkisi olduğundan dolayı anlamlı bir ilişkinin olduğundan söz edilebilmektedir. “Ezan, dua veya ayet gibi dini okumaları dinlediğimde duygulanırım.”, “Dini etkinliklere katıldığında mest olurum.”, “Zor zamanlarda Allah bana yardım ediyor.”, “Allah'ın bana çok yakın olduğunu hissediyorum.”, “İnanmış olduğum dinin gereklerini yerine getirmeye çalışırım.”, “Yaşamımın dini değerlere uygun olup olmadığına dikkat ederim.”, “Başıma ne kadar kötülük gelse de kader olduğu için sabrederim.” şeklindeki ifadeler dini tutum ölçeğinin duygusal ifadeler boyutunu oluşturmaktadır. Ortalamalara bakıldığında öğrenci, işçi ve memur meslek grubuna ait bireyler duygusal dini ifadelerle daha eğilimli cevaplar vermektedir. Duygusal dini ifadelerle en düşük eğilimin ise felsefe öğrencileri tarafından verildiği istatistiksel olarak ispatlanmıştır. Dine yönelik bilişsel boyut ifadelerinden alınan puanlar da anlamlı bir ilişkinin var olduğunu ifade etmektedir. Burada da memur meslek grubuna ait bireylerin bilişsel boyut ifadelerine daha eğilimli oldukları görülmektedir.

3.25. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri İle Paranormal İnançlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Kurulan ana hipotez eğitim düzeyinin paranormal eğilimlere olan etkisini ölçmek olduğundan ankete katılan bireylerin eğitim düzeyleri planlanarak katılımları sağlanmıştır. Anket çalışmasında bireylere uygulanan ölçekler sonucunda ölçeklerden aldıkları puanlar bireylerin demografik özellikleriyle de karşılaştırılarak bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Amaç bireylerin eğitim düzeyinin paranormal inançlar üzerinde anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığını saptamaktır. Ayrıca paranormal inanç eğilimlerinin davranış boyutuna dönüşüp dönüşmediği eğer dönüşüyorsa ne anlam ifade ediyor, dönüşmüyorsa ne anlam ifade ediyor, bunların istatistiksel analiz ve yorumları da bu bölümde yer almaktadır. Bunun yanında dinle ilgisi olmayan ama dinden de ayrı düşünilemeyen paranormal inançların dini boyutunu ele almak da farklılıkları daha anlamlı yorumlayabilmek açısından önemlidir. Bu amaçla dini tutum ölçeğinin istatistiksel analiz ve yorumları da bu bölümde yer almaktadır.

Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal İnanç Ölçeğinden aldıkları puanların bireylerin eğitim düzeylerine göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tablolara yansıtılmıştır.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin eğitim düzeylerine göre farklılık göstermemektedir.

H_1 : Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir

Tablo 57

Eğitim Düzeylerine Göre Paranormal İnanç Ölçeğinden Alınan Puanların Karşılaştırılması

EĞİTİM DURUMU	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması
Okuryazar Değil	3	4.1167	Gruplar Arası	10.084	12	0.840
İlkokul Terk	4	3.0625	Grup içi	45.557	87	0.524
İlkokul / Ortaokul Mezunu	11	2.65333	Genel	55.641	99	
Ticaret/Meslek/Teknik Lise	9	3.3100				
Normal Lise	9	2.8556				
Anadolu/Sosyal Bilimler Fen Lisesi	2	3.4250				
2 yıllık yüksekokul	4	3.3875				
4-5 Yıllık Üniversite - 4 yıllık Açıköğretim	48	2.7685			F: 1.605 P: 0.126	
Y.Lisans / Doktora	10	2.6050				
Toplam	100	2.9620				

Yukarıdaki tabloya bakıldığında bireylerin eğitim durumları ile Paranormal İnanç Ölçeğinden aldığı puanlar arasında $p(0.126) > 0,05$ ilişkisi olduğundan dolayı anlamlı bir ilişkiden söz edilememektedir. Tablo; frekans ve ortalamalarına baktığımızda ise eğitim düzeyinin en düşük olduğunu söyleyebileceğimiz okuryazar olmayan grubun ifade edilen maddelere daha çok “doğru buluyorum” şeklinde cevap verdiği yani paranormal inanç eğilimlerine daha çok eğilim gösterdiği görülmektedir. Bunun yanında eğitim düzeyi diğerlerine oranla daha yüksek olduğunu ifade edebileceğimiz yüksek lisans/doktora grubunun ise ifade edilen ölçek maddelerine daha çok “doğru bulmuyorum” şeklinde cevap verdiği yani paranormal inanç eğilimlerinin olmadığı ya da diğerlerine göre daha az olduğu ifade edilebilir. O halde eğitim düzeyi yükseldikçe paranormal inançlara olan eğilimin azaldığını yukarıdaki tabloda bulunan istatistik değerlerine göre ifade edebiliriz.

Tablo 58

Eğitim Düzeylerine Göre PİÖ_1 (Geleceği Bilme Boyutu) Boyutundan Alınan Puanların Karşılaştırılması

EĞİTİM DURUMU	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması
Okuryazar Değil	3	3.7500	Gruplar Arası	20.516	12	1.710
İlkokul Terk	4	2.1875	Grup içi	80.749	87	0.928
İlkokul-Ortaokul Mezunu	11	2.1000	Genel	101.265	99	
Ticaret/Meslek/Teknik Lise	9	2.8350				
Normal/Anadolu/Sosyal Bilimler/Fen Lisesi	11	2.3310				
2 yıllık yüksekokul	4	3.4375			F: 1.842	
4-5 Yıllık Üniversite-4 yıllık Açıköğretim	48	2.7011			P:0.054	
Master (Y.Lisans)	5	2.0500				
Doktora	5	1.3000				
Toplam	100	2.4400				

Tablo 58'e bakıldığında bireylerin eğitim durumları ile Paranormal İnanç Ölçeğinden aldığı puanlar arasında $p(0.054) > 0,05$ ilişkisi olduğundan dolayı anlamlı bir ilişkiden söz edilememektedir. PİÖ_1 boyutu, geleceği bilmeye yönelik ifadeleri içermektedir: "Bazı insanlar, geleceği tahmin etmede açıklanamayan bir yeteneğe sahiptir.", "Astroloji (yıldızların hareketlerinden hüküm çıkarma bilimi) gelecek hakkında doğru bir tahmin yoludur.", "Burçlar (doğum zamanındaki yıldızların konumunu bilme, yıldız falı) bize kişinin geleceği hakkında doğru bilgi verir.", "Bazı medyumlar geleceği tahmin edebilir.". Tablodaki frekans ve ortalamalarına baktığımızda ise eğitim düzeyinin en düşük olduğunu söyleyebileceğimiz okuryazar olmayan grubun geleceği bilmeye yönelik maddelere daha çok "doğru buluyorum" şeklinde cevap verdiği yani geleceği öğrenmeye yönelik ifadelerle diğerlerine oranla daha çok eğilim gösterdiği görülmektedir. Bunun yanında eğitim düzeyi diğerlerine daha yüksek olduğunu ifade edebileceğimiz yüksek lisans/doktora grubunun ise ifade edilen ölçek maddelerine daha çok "doğru bulmuyorum" şeklinde cevap verdiği yani geleceği öğrenmeye yönelik eğilimlerinin olmadığı ya da diğerlerine göre daha az olduğu ifade edilebilir. Hatta ifadelerle yanıt verme düzeyi doktora düzeyindeki birey ile yüksek lisans yapan birey arasında da keskin bir şekilde ayrılmıştır. Yüksek lisans eğitim düzeyindeki bir birey bu ifadelerle "doğru bulmuyorum" yanıtını verirken doktora eğitim düzeyindeki bireyler

“kesinlikle doğru bulmuyorum” yanıtını vermişlerdir. İlgi çeken bir diğer nokta ise 2 yıllık yüksekokul ya da 4 yıllık açıköğretim eğitim düzeyinde olduklarını ifade eden bireyler içindir. Bu düzeydeki bireyler de geleceği bilmeye yönelik maddelere diğerlerine oranla daha ılımlı yaklaşarak “Kararsızım” yanıtını vermiştir. O halde eğitim düzeyi yükseldikçe geleceği öğrenmeye yönelik eğilimin azaldığını yukarıdaki tabloda bulunan istatistik değerlerine göre ifade edebiliriz. Oysa meslek durumlarına göre yapılan analizde eğitim düzeyi yüksek denilebilecek mühendis grubunun geleceği bilme yönündeki paranormal inançlara daha eğilimli oldukları gözlenmiştir. 4 yıllık üniversite mezunları içindeki farklı meslek grubuna ait bireylerin bu ortalamayı değiştirerek anlamlılık düzeyini değiştirdiği ifade edilebilir.

Tablo 59

Eğitim Düzeylerine Göre PİÖ_2 (Dini Paranormal İnanç) Boyutundan Alınan Puanların Karşılaştırılması

EĞİTİM DURUMU	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması
Okuryazar Değil	3	4.8000	Gruplar Arası	29.947	12	2.496
İlkokul Terk	4	4.2000	Grup içi	72.041	87	0.828
İlkokul-Ortaokul Mezunu	11	3.8700	Genel	101.988	99	
Ticaret/Meslek/Teknik Lise	9	4.2000				
Normal/Anadolu/Sosyal Bilimler/Fen Lisesi	11	4.0400				
2 yıllık yüksekokul	4	3.6500				
4-5 Yıllık Üniversite-4 yıllık Açıköğretim	48	3.1326				
Y. Lisans-Doktora	10	2.5300				
Toplam	100	3.4460				

F: 3.014

P:0.001

Tablo 59’a bakıldığında bireylerin eğitim durumları ile Paranormal İnanç Ölçeğinden aldığı puanlar arasında $p(0.001) < 0,05$ ilişkisi olduğundan dolayı anlamlı bir ilişki söz konusudur. PİÖ_2 boyutu, dini paranormal inanç ifadeleri içermektedir. (“Evliyanın kerameti(olağanüstü haller göstermesi) gerçektir.”, “Mübarek(veli) insanlar, lütuf ve hayır dualarını vererek insanlara yardımcı olabilirler.”, “Kem gözlü insanların nazarının dokunduğu bir gerçektir.”, “Hızır uğrayan eve bereket yağar.”).Tablodaki frekans ve ortalamalarına baktığımızda ise eğitim düzeyinin en düşük olduğunu

söyleyebileceğimiz okuryazar olmayan grubun dini paranormal ifadelerine yönelik maddelere daha çok “ kesinlikle doğru buluyorum” şeklinde cevap verdiği yani diğerlerine oranla daha çok eğilim gösterdiği görülmektedir. Bunun yanında eğitim düzeyi diğerlerine daha yüksek olduğunu ifade edebileceğimiz yüksek lisans/doktora grubunun ise ifade edilen ölçek maddelerine daha çok “doğru bulmuyorum” şeklinde cevap verdiği yani dini paranormal ifadelerine yönelik eğilimlerinin olmadığı ya da diğerlerine göre daha az olduğu ifade edilebilir. Fakat okuryazar olmayan gruptan eğitim düzeyi yüksek olan doktora düzeyine kadar ki aralıkta kalan bireylerin de dini paranormal ifadelerine verdikleri yanıtların ortalamaları 4’ün üzerindedir. Bu da bireylerin farklı eğitim düzeyinde olmaları ile dini paranormal ifadelerine gösterdikleri eğilim arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu istatistiksel olarak belirtmektedir. Bu anlamlılığın yanında yine de eğitim düzeyi yükseldikçe dini paranormal inançlara olan eğilimin azaldığını yukarıdaki tabloda bulunan istatistik değerlerine göre ifade edebiliriz.

Tablo 60

Eğitim Düzeylerine Göre PİÖ_3 (Psşik/Ruhsal)Boyutundan Alınan Puanların Karşılaştırılması

EĞİTİM DURUMU	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması
Okuryazar Değil	3	3.2500	Gruplar Arası	7.638	12	0.636
İlkokul Terk	4	2.8750	Grup içi	95.909	87	1.102
İlkokul-Ortaokul Mezunu	11	1.9050	Genel	103.547	99	
Ticaret/Meslek/Teknik Lise	9	2.8350				
Normal/Anadolu/Sosyal Bilimler/Fen Lisesi	11	2.6550				
2 yıllık yüksekokul	4	3.1875				
4-5 Yıllık Üniversite-4 yıllık Açıköğretim	48	2.6114			F: 0.577 P: 0.001	
Master (Y.Lisans)	5	2.7000				
Doktora	5	3.0000				
Toplam	100	2.7125				

Tablo 60’a bakıldığında bireylerin eğitim durumları ile Paranormal İnanç Ölçeğinin psişik/ruhsal boyutundan aldığı puanlar arasında $p(0.105)<0,001$ ilişkisi olduğundan dolayı anlamlı bir ilişkiden söz edilemektedir. Tablo; frekans ve

ortalamalarına baktığımızda ise eğitim düzeyinin en düşük olduğunu söyleyebileceğimiz okuryazar olmayan grubun ifade edilen maddelere daha çok “kararsızım ya da doğru buluyorum” şeklinde cevap verdiği yani psişik boyut ifadelerine daha çok eğilim gösterdiği görülmektedir. Bunun yanında eğitim düzeyi diğerlerine oranla daha yüksek olduğunu ifade edebileceğimiz doktora grubunun ise ifade edilen ölçek maddelerine daha çok “kararsızım” şeklinde cevap vermesi burada dikkat çekici bir fark yaratmaktadır. Eğitim düzeyi en yüksek grup olmasına rağmen paranormal inanç ölçeğinin psişik/ruhsal boyut ifadelerine, eğitim düzeyi düşük gruplardan daha çok eğilim gösterdiği tespit edilmektedir. Oysaki bir önceki boyut analizlerinde eğilimlerin hep eğitim düzeyi attıkça azaldığına yönelik çıkarımlar yapmıştık. Burada ise zıt bir durumla karşılaşmaktayız. Bu durumu ise yeni çağ inanç biçimleri ile açıklamak mümkün. Yeni din olarak da ifade edilen Yeni Çağ İnanç Biçimleri psişik boyut ifadelerinde yer aldığı gibi trans ve enerji durumlarını içermektedir. “Manevi güçlerle nesneleri hareket ettirmek söz konusu olmaktadır.”, “Bazı insanlar zihin güçleriyle nesneleri havaya kaldıracaklardır.”, “Uyku ya da trans gibi değişik durumlarda, ruh bedeni terk edebilir.”, “Zihin ve ruh bedeni terk edebilir ve seyahat edebilir.” İfadeleri psişik/ruhsal boyuta ait ifadelerdir. Görüldüğü üzere bu ifadeler teorik kısımda da anlatılan yeni çağ inanç kavramlarına ait olgularla aynıdır. O halde eğitim düzeyi diğerlerine oranla yüksek oran gruplarda paranormal inançların psişik boyutlarına olan eğilimler de daha anlamlıdır. Bu bağlamda yeni çağ inanış biçimlerinin eğitim düzeyi yüksek gruplar için bozuk bir işlevi olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 61

Eğitim Düzeylerine Göre PİÖ_4 (Büyüsel İnanç) Boyutundan Alınan Puanların Karşılaştırılması

EĞİTİM DURUMU	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması
Okuryazar Değil	3	4.5833	Gruplar Arası	16.543	12	1.379
İlkokul Terk	4	3.4375	Grup içi	139.930	87	1.608
İlkokul-Ortaokul Mezunu	11	2.5950	Genel	156.473	99	
Ticaret/Meslek/Teknik Lise	9	3.3200				
Normal/Anadolu/Sosyal Bilimler/Fen Lisesi	11	2.8500				
2 yıllık yüksekokul	4	3.1875				
4-5 Yıllık Üniversite-4 yıllık Açıköğretim	48	2.5380			F: 0.857 P: 0.592	
Master (Y.Lisans)	5	3.1000				
Doktora	5	3.2500				
Toplam	100	3.0950				

Tablo 61'e bakıldığında bireylerin eğitim durumları ile Paranormal İnanç Ölçeğinin büyü boyutundan aldığı puanlar arasında $p(0.592) > 0,05$ ilişkisi olduğundan dolayı anlamlı bir ilişkiden söz edilememektedir. "Büyücüler hala varlıklarını devam ettirmektedir.", "İnsana zarar verici(kara) büyü gerçekten vardır.", "Büyücülüğe ait güncel örnekler mevcuttur.", "Bir takım büyümlü formüller ve sözler kullanarak bir kişiye büyü yapmak mümkündür." Şeklindeki ifadeler büyü boyutunu oluşturmaktadır. Tablo; frekans ve ortalamalarına baktığımızda ise eğitim düzeyinin en düşük olduğunu söyleyebileceğimiz okuryazar olmayan grubun ifade edilen maddelere daha çok "kesinlikle doğru buluyorum" şeklinde cevap verdiği yani paranormal inanç eğilimlerinin büyüsel boyut ifadelerine daha çok eğilim gösterdiği görülmektedir. Bunun yanında eğitim düzeyi diğerlerine oranla daha yüksek olduğunu ifade edebileceğimiz yüksek lisans/doktora grubunun ise ifade edilen ölçek maddelerine daha çok "kararsızım" şeklinde cevap verdiği yani paranormal inanç eğilimlerinin büyüsel boyutu için bireylerin eğitim düzeyi daha düşük gruplara göre bu inançlara daha çok eğilim gösterdiği tespit edilmektedir. Son iki tabloya bakıldığında eğitim düzeyi yüksek olan gruplardaki bireylerin psişik ve büyü boyutuna yönelik eğilimlerinin, eğitim düzeyleri düşük olan gruplara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumu yine yeniçağ inanç biçimleri ile açıklamak mümkündür. Geline günümüz modern dönemde, yaşanan dönemden farklı olarak geleneksel dönemin trendleşmesi, eski gelenek ve göreneklere dönüşün yaygınlaşması ve bu dönüşümün eğitim düzeyi yüksek bireyler üzerinde de

yaşanması konunun akademik alanda çalışılmaya değer olduğunu göstermektedir.

Tablo 62

Eğitim Düzeylerine Göre Piö_5 Ölçeğinden Alınan Puanların Karşılaştırılması

EĞİTİM DURUMU	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması
Okuryazar Değil	3	4.0000	Gruplar Arası	16.942	12	1.412
İlkokul Terk	4	2.0833	Grup içi	59.942	87	0.689
İlkokul-Ortaokul Mezunu	11	2.4200	Genel	76.884	99	
Ticaret/Meslek/Teknik Lise	9	3.3150				
Normal/Anadolu/Sosyal Bilimler/Fen Lisesi	11	3.0900				
2 yıllık yüksekokul	4	3.4167				
4-5 Yıllık Üniversite-4 yıllık Açıköğretim	48	2.7681			F: 2.049 P: 0.019	
Master (Y.Lisans)	5	3.3333				
Doktora	5	2.5333				
Toplam	100	3.0067				

Tablo 62'ye bakıldığında bireylerin eğitim durumları ile Paranormal İnanç Ölçeğinin olağandışı yaşam formları boyutundan aldığı puanlar arasında $p(0.019) > 0,05$ ilişkisi olduğundan dolayı anlamlı bir ilişkiden söz edilememektedir. “Karşıdaki kişinin aklını okumak imkansızdır.”, “Başka gezegenlerde yaşam vardır.”, “Başka gezegenlerden dünyamızı ziyarete gelen yabancı varlıklar vardır.” Şeklindeki ifadeler ölçeğin olağandışı yaşam formları boyutunu oluşturmaktadır. Tablo; frekans ve ortalamalarına baktığımızda ise eğitim düzeyinin en düşük olduğunu söyleyebileceğimiz okuryazar olmayan grubun ifade edilen maddelere daha çok “doğru buluyorum” şeklinde cevap verdiği yani paranormal inanç eğilimlerine daha çok eğilim gösterdiği görülmektedir. Bunun yanında eğitim düzeyi diğerlerine oranla daha yüksek olduğunu ifade edebileceğimiz doktora grubunun ise ifade edilen ölçek maddelerine daha çok “doğru bulmuyorum” şeklinde cevap verdiği yani olağandışı yaşam formlarına inançlarının olmadığı ya da diğerlerine göre daha az olduğu ifade edilebilir. O halde eğitim düzeyi yükseldikçe paranormal inançlara olan eğilimin azaldığını yukarıdaki tabloda bulunan istatistik değerlerine göre ifade edebiliriz. Lisans ve yüksek lisans eğitim düzeyindeki gruplar ise olağandışı yaşam formlarına yönelik inançlara “karasızım” şeklinde cevap vermişlerdir. İlkokul ve lise düzeyine oranla eğitim düzeyi daha yüksek olan bu grubun eğiliminin daha fazla olması da dikkat çekici görülmektedir.

3.26. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri İle Paranormal Davranışlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Geleneksel olarak nitelendirilen topluluklarda farklı farklı ritüeller mevcuttur. Her toplumun kendine özgü ritüelleri vardır ve bu ritüeller toplumdan topluma değişmektedir. Bu tarz durumlar genellikle; doğum, ölüm, düğün ve buna benzer törenlerde daha çok kendini göstermektedir. Bireyler bu tarz uygulamaları sosyalizasyon süreci içerisinde kendiliğinden öğrenmektedirler. Fakat geçen zaman ve dönüşen toplumlarla beraber bu ritüel uygulamaları giderek eğilim düzeyinde kalmaya başlamıştır. Yani bireyler bu ritüellerin varlığına inanç duysalar da davranış boyutunda gerçekleşmesine olumlu bakmazlar. Bu duruma dönemin gereklilikleri neden olmaktadır. Tez çalışmasında da bireylerin paranormal inançlara olan eğilimlerinin incelenmesinin yanı sıra bu eğilimlerin davranış boyutları da ölçülmeye çalışılmıştır. Fakat bahsedildiği üzere gelinen dönem ve yaşanan pratikler bu eğilimlerin davranış boyutunda gerçekleşmediğini bize göstermektedir. Aşağıdaki tablolarda da görüleceği üzere ortalamalar hep sıfır düzeyindedir. Yani bu davranışların hiçbir zaman yapılmadığı cevapları üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Çalışma kapsamındaki bireylerin Paranormal Davranış Ölçeğinden aldıkları puanların bireylerin eğitim düzeylerine göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tablolara yansıtılmıştır.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 :Paranormal Davranış Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin eğitim düzeylerine göre farklılık göstermemektedir.

H_1 :Paranormal Davranış Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir

Tablo 63

Eğitim Düzeylerine Göre Paranormal Davranış Ölçeğinden Alınan Puanların Karşılaştırılması

EĞİTİM DURUMU	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması
Okuryazar Değil	3	0.8611	Gruplar Arası	3.592	12	0.299
İlkokul Terk	4	0.6250	Grup içi	15.667	87	0.180
İlkokul-Ortaokul Mezunu	11	0.3300	Genel	19.260	99	
Ticaret/Meslek/Teknik Lise	9	0.0833				
Normal/Anadolu/Sosyal Bilimler/Fen Lisesi	11	0.4026				
2 yıllık yüksekokul	4	0.6875				
4-5 Yıllık Üniversite-4 yıllık Açıköğretim	48	0.1658			F: 1.662 P: 0.089	
Master (Y.Lisans)	5	0.2000				
Doktora	5	0.2667				
Toplam	100	0.2658				

Tablo 63'e bakıldığında bireylerin eğitim durumları ile Paranormal Davranış Ölçeğinden aldığı puanlar arasında $p(0.089) > 0,05$ ilişkisi olduğundan dolayı anlamlı bir ilişkiden söz edilememektedir. Tablo; frekans ve ortalamalarına baktığımızda ise tüm eğitim düzeylerindeki cevap ortalamaları sıfırın altında olmasına rağmen değerler arası küçük farklılıklar bireylerin eğitim düzeyi yükseldikçe paranormal davranışlara olan eğilimin azaldığını yukarıdaki tabloda bulunan istatistik değerlerine göre ifade edebiliriz.

Tablo 64

Eğitim Düzeylerine Göre PDÖ_1 (Geleneksel Paranormal Davranışlar) Boyutundan Alınan Puanların Karşılaştırılması

EĞİTİM DURUMU	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması
Okuryazar Değil	3	0.2778	Gruplar Arası	1.575	12	0.131
İlkokul Terk	4	0.0000	Grup içi	12.501	87	0.144
İlkokul-Ortaokul Mezunu	11	0.1757	Genel	14.076	99	
Ticaret/Meslek/Teknik Lise	9	0.1309				
Normal/Anadolu/Sosyal Bilimler/Fen Lisesi	11	0.2963				
2 yıllık yüksekokul	4	0.4167				
4-5 Yıllık Üniversite-4 yıllık Açıköğretim	48	0.1322			F: 0.914 P: 0.537	
Master (Y.Lisans)	5	0.2333				
Doktora	5	0.2667				
Toplam	100	0.1583				

Tablo 64'e bakıldığında bireylerin eğitim durumları ile Paranormal Davranış Ölçeğinin geleneksel davranışlar boyutundan aldığı puanlar arasında $p(0.537) > 0,05$ ilişkisi olduğundan dolayı anlamlı bir ilişkiden söz edilememektedir. Tablo; frekans ve ortalamalarına baktığımızda ise tüm eğitim düzeylerindeki cevap ortalamaları sıfırın altında olmasına rağmen değerler arası küçük farklılıklar bireylerin eğitim düzeyi yükseldikçe paranormal davranışlara olan eğilimin azaldığını yukarıdaki tabloda bulunan istatistik değerlerine göre ifade edebiliriz.

Tablo 65

Eğitim Düzeylerine Göre PDÖ_2 (Dini Paranormal Davranışlar) Boyutundan Alınan Puanların Karşılaştırılması

EĞİTİM DURUMU	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması
Okuryazar Değil	3	0.4444	Gruplar Arası	15.362	12	1.280
İlkokul Terk	4	1.8333	Grup içi	53.388	87	0.614
İlkokul-Ortaokul Mezunu	11	0.7592	Genel	68.750	99	
Ticaret/Meslek/Teknik Lise	9	0.0476				
Normal/Anadolu/Sosyal Bilimler/Fen Lisesi	11	0.4722				
2 yıllık yüksekokul	4	1.4167				
4-5 Yıllık Üniversite-4 yıllık Açıköğretim	48	0.2138				
Master (Y.Lisans)	5	0.2667				
Doktora	5	0.2667				
Toplam	100	0.4167				

F: 2.086
P:0.026

Tablo 65'e bakıldığında bireylerin eğitim durumları ile Paranormal Davranış Ölçeğinin dini inanç ifadeleri boyutundan aldığı puanlar arasında $p(0.026) < 0,05$ ilişkisi olduğundan dolayı anlamlı bir ilişkiden söz edilebilmektedir. Bu boyut diğer boyutlara oranla daha anlamlı bir durumu belirtmektedir. Eğitim düzeyi "ilkokul terk" düzeyinde olan bireyler; "Daha önce kahve /el /iskambil vb fallara baktım/baktırdım.", "Zihin gücüyle objeleri hareket ettirmeyi denedim.", "Kırılan aynalardan sonra hayatımda hep olumsuz olaylar yaşadım.", "Ne zaman gece tırnak kessem olumsuz olaylar yaşadım.", "Ruh/cin gibi varlıklarla iletişime geçilen bir ortamda bulundum.", "Merdiven altından geçtiğim zaman şanssızlıklar yaşadım.", Daha önce ruh/cin çağırmayı denedim." şeklindeki ifadelere "bir ya da iki sefer" yaparım şeklindeki seçeneğe yoğunlaştıklarından diğer düzeylere oranla daha eğilimli oldukları ifade edilebilir.

Tablo; frekans ve ortalamalarına baktığımızda ise diğer eğitim düzeylerindeki cevap

ortalamaları sıfırın altında olmasına rağmen değerler arası küçük farklılıklar bireylerin eğitim düzeyi yükseldikçe paranormal davranışlara olan eğilimin azaldığını yukarıdaki tabloda bulunan istatistik değerlerine göre ifade edebiliriz.

Tablo 66

Eğitim Düzeylerine Göre PDÖ_3 (Batıl Davranış İfadeleri) Boyutundan Alınan Puanların Karşılaştırılması

EĞİTİM DURUMU	N	Ort.	Varyasyon Kaynakları	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması
Okuryazar Değil	3	2.4444	Gruplar Arası	16.663	12	1.389
İlkokul Terk	4	0.6667	Grup içi	31.892	87	0.367
İlkokul-Ortaokul Mezunu	11	0.2315	Genel	48.554	99	
Ticaret/Meslek/Teknik Lise	9	0.0238				
Normal/Anadolu/Sosyal Bilimler/Fen Lisesi	11	0.5463				
2 yıllık yüksekokul	4	0.5000				
4-5 Yıllık Üniversite-4 yıllık Açıköğretim	48	0.1848				
Master (Y.Lisans)	5	0.0667				
Doktora	5	0.2667				
Toplam	100	0.3300				

F: 3.788, P:0.000

Tablo 66'ya bakıldığında bireylerin eğitim durumları ile Paranormal Davranış Ölçeğinin batıl inanç ifadeleri boyutundan aldığı puanlar arasında $p(0.000)<0,05$ ilişkisi olduğundan dolayı anlamlı bir ilişkinin olduğundan söz edilmektedir. Kendisini “okur yazar değil” eğitim düzeyi olarak ifade eden bireylerin batıl davranışları uygulama durumunun olduğu görülmektedir. “Kara kedi gördüğümde uğursuzluk getirmesin diye saçımı çekerim.”, “Yıldız kayarken dilek tutarsam dileğim gerçekleşiyor.”, “Aramız bozulmasın diye elimdeki bıçak ya da makası kimseye direk uzatmam.(Yere bırakıp onun almasını sağlarım)” şeklindeki ifadeler okuyazar olmayan grup “Ara sıra yaparım” “cevabını vermişlerdir. Yine burada da görüleceği gibi eğitim düzeyi yükseldikçe bu oranın azaldığı, eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin paranormal davranışlarda hiç bulunmadığı ya da diğer gruplara oranla daha az bulunduğu tablodaki istatistiksel sonuçlara dayandırılarak söylenebilir.

3.27.Katılımcıların Eğitim Düzeyleri İle Dini Tutumlara Sahip Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin Dini Tutum Ölçeğinden aldıkları puanların

bireylerin eğitim düzeylerine göre değişip değişmediğinin belirlenmesi için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır, elde edilen sonuçlar yukarıdaki tablolara yansıtılmıştır.

Kurulan hipotezler şu şekildedir;

H_0 :Dini Tutum Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin eğitim düzeylerine göre farklılık göstermemektedir.

H_1 :Dini Tutum Ölçeğinden alınan puanlar bireylerin eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir

Tablo 67

Eğitim Düzeylerine Göre Dini Tutum Ölçeğinden Alınan Puanların Karşılaştırılması

EĞİTİM DURUMU	N	DTÖ_1 (Ort.)	DTÖ_2 (Ort.)	DTÖ_3 (Ort.)
Okuryazar Değil	3	3.7917	2.6667	2.7500
İlkokul Terk	4	2.9375	2.5000	3.0000
İlkokul-Ortaokul Mezunu	11	3.4514	2.2778	2.4930
Ticaret/Meslek/Teknik Lise	9	3.1007	3.3214	2.5178
Normal/Anadolu/Sosyal Bilimler/Fen Lisesi	11	2.8507	3.7778	2.6389
2 yıllık yüksekokul	4	2.7500	3.7500	2.3125
4-5 Yıllık Üniversite-4 yıllık Açıköğretim	48	2.3383	3.1415	2.7310
Master (Y.Lisans)	5	2.1250	3.1000	2.7500
Doktora	5	2.4750	3.1000	2.9000
Toplam	100	2.6175	3.1200	2.6350
F		2.041	0.636	0.736
P		0.030	0.806	0.713

Tablo 67'ye bakıldığında bireylerin eğitim durumları ile Dini Tutum Ölçeğinin duygusal boyutundan aldığı puanlar arasında $p(0.030)<0,05$ ilişkisi olduğundan dolayı anlamlı bir ilişkinin olduğundan söz edilmektedir. “ Ezan, dua veya ayet gibi dini okumaları dinlediğimde duygulanırım.”, “Dini etkinliklere katıldığımda mest olurum.”, “Zor zamanlarda Allah bana yardım ediyor.”, “Allah'ın bana çok yakın olduğunu hissediyorum.”, “ İnanığım dinin gereklerini yerine getirmeye çalışırım.”, “Yaşantımın dini değerlere uygun olup olmadığına dikkat ederim.”, “Başıma ne kadar kötülük gelse de kader olduğu için sabrederim.” Şeklindeki ifadeler dini tutum ölçeğinin duygusal boyutunu oluşturmaktadır.Kendisini “okuryazar olmayan” eğitim düzeyi olarak ifade eden bireylerin dini tutumlara eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu

eğilimin en düşük ortalamaya sahip olduğu grup ise kendisinin eğitim düzeyini “yüksek lisans” olarak ifade eden bireylerdir. “Doktora” eğitim düzeyinde olan bireyler ise dini tutum olarak yüksek lisans eğitim düzeyine göre daha eğilimli görülmektedirler. Genel olarak ortalamaya baktığımız zaman eğitim düzeyi farklı olan gruplar arasında keskin bir ayrılığın olduğunu ifade edemiyoruz. Bu nedenle dini eğitimler üzerinde eğitim düzeyi yükseldikçe eğilimin azaldığı şeklinde bir yorum yapmak mümkün değildir. Farklı eğitim düzeylerine sahip grupların dini eğilimleri arasında büyük farklar görülmemektedir.

Tablo 68

Anlamlı Farklar Tablosu

DEĞİŞKENLER									
ÖLÇEKLER	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Aile Yapısı	Siyasi Eğilim	Kimlik	Mezhe p	Meslek	Eğitim Düzeyi
PARANORMAL İNANÇ ÖLÇEĞİ	PİÖ						P:0.056	P:0.004	P: 0.105
	PİÖ_1							P:0.001	P: 0.054
	PİÖ_2	P:0.033	P:0.011		P:0.056		P:0.061		P: 0.001
	PİÖ_3	P:0.039							P: 0.001
	PİÖ_4				P:0.040		P:0.010		
	PİÖ_5								P: 0.019
PARANORMAL DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ	PDÖ		P:0.016						
	PDÖ_1		P:0.021						
	PDÖ_2								P: 0.026
	PDÖ_3			P: 0.002					P: 0.000
DİNİ TUTUM ÖLÇEĞİ	DTÖ_1	P:0.028			P: 0.002	P: 0.052	P:0.003	P:0.018	P:0.030
	DTÖ_2				P: 0.047		P:0.045	P:0.007	
	DTÖ_3			P: 0.013					

Kısaca; Paranormal İnanç Ölçeği ile bireylerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Paranormal İnanç Ölçeğinde hem geleneksel paranormal inançlara hem de Yeni Çağ İnanç Biçimlerini kapsayan inanç biçimlerine yönelik maddeler yer almaktadır. Dini bazı fenomenler de maddelerde bulunmaktadır. Paranormal İnanç Ölçeği paranormal inançlara olan eğilimleri ölçmek amacı ile

uygulanmış ve alınan puanlar sonucunda eğitim düzeyinin bireylerin paranormal inanca olan eğilimlerini etkilediği sonucuna varılmıştır. Fakat bireylerin bazı durumlarda eğilim gösterdikleri inançları uygulamadıkları bazı durumlarda da eğilim göstermediklerini ifade ettikleri durumları hayatlarında uyguladıklarını görürüz. Hipotezin en doğru şekilde sorgulanması amacı ile bu durumu gözeterek Paranormal Davranış ölçeğinin hazırlanması ve ankete dahil edilmesi uygun görülmüştür. Yirmi üç maddeden oluşan ölçek; geleneksel ve yeniçağ olmak üzere birçok paranormal inancın daha önce yapıp yapılmadığını derecelendirme skalası ile sorgulamaktadır. Ankete katılan bireylerin ölçeğe verdiği cevaplar ile eğitim düzeyleri arasında yapılan karşılaştırma sonucunda anlamlı bazı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Dini tavsiyeler içinde de yer alan. “Bir yere girip bir yerden çıkarken sağ ayağımı kullanmaya özen gösteririm.” ifadesi ile özellikle son dönemde oldukça yaygınlaşan inançlar arasında popüler olan “Daha önce kahve /el /iskambil vb fallara baktım/baktırdım.” ifadesi ortalamayı oldukça değiştiren farklı iki yöndeki paranormal davranışlar olmaktadır. Paranormal İnanç Ölçeğinde “Bazı insanlar, geleceği tahmin etmede açıklanamayan bir yeteneğe sahiptir.” maddesine “tamamen doğru buluyorum” cevabını yalnızca dokuz kişi verirken, Paranormal Davranış Ölçeğindeki “Daha önce kahve /el /iskambil vb fallara baktım/baktırdım.” maddesine 22 iki kişi “her zaman” cevabını vermiştir. Bu noktada bireylerin eğilim göstermediği bazı olguları hayatlarında uyguladıklarını görmek mümkün olmaktadır. Bazen sosyal ortamın gerektirdiği bazen “inanmıyorum ama eğlence olsun diye yapıyorum” vb düşünceler kişileri bu tarz eylemekten alıkoymamaktadır.

Bir diğer ölçek ise Dini Tutum Ölçeğidir. Bu ölçeğin ankete dahil edilmesindeki amaç paranormal inançlara olan eğilim ile din olgusu arasındaki ilişkinin eğitim düzeyi farklı olan bireylerce anlamlı bir fark yaratıp yaratmayacağıdır. Yapılan karşılaştırma testleri sonucunda eğitim düzeyi farklı olan bireyler ile Dini Tutum Ölçeğine verilen cevaplar arasında anlamlı bazı farklılaşmaların olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM IV

SONUÇ

4.1. Sonuçlar

Tez çalışmasında; farklı eğitim düzeylerine sahip bireylerin paranormal inançlara olan tutum ve eğilimlerinin incelenmesi, paranormal tutumların davranışlara dönüşme durumu ile din olgusu arasındaki ilişkilerinin araştırılması hedeflenmiştir. Anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını araştırmak amacı ile çalışmaya dahil edilen demografik özellikler; cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, meslek, maddi durum, aile yapısı, siyasi eğilimler, mezhep ve kimlikten meydana gelmektedir.

Araştırma sonucu elde edilen verilerin işleme sokulması sonucunda medeni durum, aile yapısı, siyasi eğilim, mezhep, meslek ve eğitim düzeyi özelliklerinde anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Daha önce bu alanda yapılan araştırmalardaki sonuçlara bakıldığında en çok farklılaşmanın cinsiyet üzerinde olduğu ifade edilmiştir. Hatta kadınların erkeklere göre paranormal inançlara olan eğilimlerinin daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Bir diğer açıdan bakıldığında paranormal inançların oluşumunda önemli rol oynayan korku, kaygı, geleceği bilme arzusu, durum ve olayları kontrol etme veya değiştirme isteği gibi unsurların da, erkeklere oranla kadınlarda daha güçlü olduğu söylenebilmektedir. Bu çalışma sonucunda cinsiyet üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Paranormal İnanç Ölçeğinin psikik/ruhsal boyut ifadelerine kadınların daha eğilimli görülmektedirler. Bu sonuç da daha önceki çalışmaları destekler niteliktedir. Dini Tutum Ölçeğinin duygusal dini ifadeler kadınlardan erkeklerden daha eğilimli oldukları da tespit edilen bir diğer durumdur. Bu durumda “Erkeklere göre kadınlar daha çok paranormal inançlara eğilim gösterirler.” Hipotezi doğrulanmaktadır.

Bu tez çalışması için Paranormal İnanç Ölçeğinin geleneksel dini paranormal inanç boyutunun maddelerinden aldığı puanlar sonucunda 66-75 yaş aralığındaki bireylerin eğilimlerinin diğerlerine oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Yaşlılık düzeyinde olan 66-75 yaş aralığındaki bireylerin ölüm düşüncesinden kaynaklı dini inançlara eğilim göstermeleri anlamlı bir sonucu ortaya koymaktadır. Merton’un İşlevselcilik kuramındaki “bir grup için işlevsel olan, başka bir grup için işlevsel olmayabilir” ifadesi buradaki anlamlılığı açıklamaya yardımcı olmaktadır. Geleneksel paranormal inanç ifadeleri daha genç grup için anlamlı bir sonuç oluşturmazken yaşlı

bireyler için anlamı bir sonuç oluşturmuştur. Paranormal eğilimlerinin davranış boyutunda incelenmesinde yaş değişkeninin paranormal davranışları etkilemediği görülmektedir. 18 yaşındaki bir birey ile 60 yaş ve üzeri bireylerin paranormal davranışlarda bulunma durumu birbirinden fark göstermemektedir. Yani bu bir bakıma bireylerin ailede sosyal öğrenme ile elde ettikleri bilgilerin yaşam tarzı ve geçirdikleri süreçlere göre çok da değişmediğini bireyin aynı çizgi üzerinde devam ettiği yorumunu yapabilme olanağını bize sunmaktadır. Buna göre her yaştan bireyin paranormal inanca sahip olma ihtimalinden bahsedilebilmekte ve özellikle bu çalışmada elde edilen veriler de göz önünde bulundurularak, paranormal inanç düzeyinin, bireyin yaşından çok, eğitim ve meslek düzeyi ile içinde yaşadığı sosyal ve kültürel çevre ile ilgili olduğu söylenebilmektedir. Kısaca; yaş değişkeni paranormal inançlar üzerinde anlamlı bir sonuç verirken bu eğilimlerin davranışa dönüşme ve dini tutumlar yönünden anlamlı bir sonuç vermediği istatistiksel olarak tespit edilmiştir. Böylece “Yaş arttıkça paranormal inançlara eğilim artar.” hipotezi de doğrulanmıştır. Yaş olgusu için bu alanda yapılan diğer çalışmalarda paranormal boyutların yaşlara göre anlamlı farklılıklar sergilediklerini ifade etmek mümkündür. Bireylerin yaşları ilerledikçe paranormal inanç tutumlarının zayıfladığı sonuçlarına ulaşmışlardır. Genel olarak bakıldığında yaşlı insanların, genç insanlara oranla daha fazla paranormal inanca sahip olduğuna yönelik bir düşünce var olsa da, daha önce yapılan bazı araştırmalara bakıldığında, genç insanların da en az yaşlı insanlar kadar ve hatta bazen daha fazla paranormal inanca sahip olduğuna yönelik sonuçlara rastlanmaktadır (Torgler, 2003; Conklin, 1919; Köse ve Ayten, 2012).

Paranormal İnanç Ölçeğinin geleneksel paranormal inanç ifadeleri boyutu için kendisinin boşanmış ya da ayrı yaşıyor medeni durumda olduğunu ifade eden bireylerin diğerlerine göre geleneksel dini paranormal inançlara daha fazla eğilim gösterdikleri görülmektedir. Paranormal İnanç Ölçeğinin geleneksel paranormal inanç ifadeleri boyutunun maddelerinden aldığı puanlar için yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda eşinden ayrı medeni durumda olduğunu söyleyen bireylerin aldıkları puan ortalamasının diğerlerinden anlamlı derecede farklı olduğu belirlenmiştir. Eşinden ayrı olan bireylerin içinde bulundukları çaresizlik durumlarından kaynaklı paranormal davranışlara yöneldikleri buradan çıkarılan istatistik sonuçlara dayandırılarak da ifade edilebilir. Merton’un da söylediği gibi bir grup içerisinde pozitif işlevler olduğu kadar bozuk işlevlerin var olduğunu da göz önünde bulundurmalıyız. Boşanmış ya da eşinden

ayrı yaşayan bireylerin geleneksel dini paranormal inançlara eğilim göstermeleri bu inanışların bozuk işlevini ortaya koymaktadır.

Paranormal Davranış Ölçeği için yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda eşinden ayrı medeni durumda olduğunu söyleyen bireylerin aldıkları puan ortalamasının diğerlerinden anlamlı derecede farklı olduğu belirlenmiştir. Eşinden ayrı yaşayan bireylerin içinde bulundukları psikolojik durumlar bireylerin bu tarz davranışlarda bulunmalarına neden olmuştur denilebilir. Merton vazgeçilmez olarak görülen aile ve evlilik kurumlarının bile her zaman sağlıklı bir işleve sahip olmadığını söyler. Burada da aile ve evlilik kurumu sonucunda bireylerin eylemlerindeki sağlıklı işlev görülmektedir. Böylece “Evli medemi durumda olanlara göre bekarlar ya da eşinden ayrılmış olan bireyler paranormal inançlara daha çok eğilim gösterirler.” hipotezi de doğrulanmaktadır. Dini tutum olgusunun medeni duruma göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bireylerin evli olma, boşanma ya da ayrı yaşama gibi tercihleri ile dini tutumlara eğilim göstermesi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Paranormal inanç olgusunun aile yapısı değişkenine göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bireylerin ait oldukları aile yapıları paranormal inançlara duydukları eğilimler açısından anlamlı bulunmamıştır. Paranormal Davranış Ölçeğinin batıl inanç ifadelerinden alınan puanların aile yapısına göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda tutucu ve dindar bir aile yapısı olduğunu söyleyen bireylerin aldıkları puan ortalamasının batıl inanç ifadelerini oluşturan ölçeğin üçüncü boyutu için diğerlerinden anlamlı derecede farklı olduğu belirlenmiştir. İşlevsel kurama göre açıklanacak olursa batıl inanç ifadeleri tutucu ve dindar aile yapısına sahip bireyler için işlevsel görünürken diğer bireyler için değildir. Dini Tutum Ölçeğinin sosyal boyut ifadelerinin aile yapısına göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Modern aile yapısı ile muhafazakar aile yapıları arasında dini tutumlara eğilim farklılaşmaktadır. Böylece “Aile yapısı olarak kendisini muhafazakar ve dindar olarak ifade eden bireylerin paranormal inanç eğilimleri daha fazladır.” hipotezi de doğrulanmaktadır.

Siyasi eğilimler üzerinde de anlamlı bazı ilişkilerin varlığı istatistiksel sonuçlarla ispatlanmıştır. Dini paranormal inanç ifadelerine yönelik elde edilen ortalamalarda kendisini muhafazakar olarak ifade eden bireyler için anlamlı bir ilişki söz konusudur. Kendisini siyasi eğilim olarak farklı şekillerde ifade eden bireylerden ortalama olarak farklılaşmış ve dini ifadelere “doğru buluyorum” yanıtını vermiştir. Kendisini sosyalist

olarak ifade eden bireylerin ise diğerlerine göre daha düşük bir ortalama sahip olduğu, geleneksel dini paranormal inanç ifadelerine eğilim göstermedikleri istatistiksel olarak tespit edilmiştir. Dinin, paranormal inançlar üzerinde gizil bir işlevinin olduğu yorumunu yapmak da bu sonuca göre mümkün bir hale gelmektedir. Büyüsel inanç ifadelerine yönelik elde edilen ortalamalarda kendisini milliyetçi muhafazakar olarak ifade eden bireyler için anlamlı bir ilişki söz konusudur. Kendisini siyasi eğilim olarak farklı şekillerde ifade eden bireylerden ortalama olarak farklılaşmış(4.1) ve toplam grup “kararsızım” ifadesinde bulunurken, kendisini milliyetçi muhafazakar olarak ifade eden grup büyüsel ifadelere “doğru buluyorum” yanıtını vermiştir. Burada dinin, büyüsel ifadelere eğilim gösterme yönünde bir işlevinin olduğunu söyleyebiliriz. Paranormal davranış olgusunun bireylerin siyasi eğilimlerine göre farklılık göstermediği yani siyasi eğilim değişkeninin paranormal davranışları etkilemediği görülmektedir. Siyasi eğilimi ne olursa olsun bu bireyler paranormal inançlara eğilim gösterirken bunları davranış boyutuna dökmemişlerdir. Dini Tutum Ölçeğinin duygusal ve bilişsel boyutunu meydana getiren ifadelere kendisini “Sosyalist” ya da “Sosyal demokrat” olarak ifade eden bireylerin verdikleri cevaplar diğerine göre anlamlı bulunmuştur, bu bireylerin duygusal dini eğilimlerinin daha az olduğunu göstermektedir. Dini tutum ölçeğinin diğer boyutları ile paranormal davranışlar arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Böylece “Siyasi eğilim olarak kendisini muhafazakar ya da milliyetçi muhafazakar olarak ifade eden bireylerin paranormal inanç eğilimleri daha fazladır.” hipotezi kısmen doğrulanmaktadır.

Paranormal İnanç Ölçeğinden alınan puanların bireylerin mezheplerine göre ayırıcı bir farklılık görülmesi de bu boyutlar arasında diğerlerine göre daha anlamlı bir durum vardır. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda sünni-hanefi-şafi mezhebinden olduğunu söyleyen bireyler ile insan yanıtını veren bireyler arasındaki fark istatistik olarak anlamlı bulunmuştur. İşlevselci kurama göre dinin toplumu bütünleştirici bir işlevi olmasına rağmen, her toplumda aynı bütünleşmeyi sağlayamayabilir. Örneğin, mezhep kavgalarına yol açarak toplumun bütünlüğüne zarar verebilir. Burada kuramın bu yönünü destekleyen nitelikte bir sonuç elde edilmiştir. Paranormal inanç ölçeği ifadelerine Sünni-hanefi-şafi mezhebine ait bireyler eğilim gösterirken mezhebinin olmadığını kendisini sadece insan olarak değerlendirdiğini ifade eden bireylerin ise bu inanç ifadelerine eğilim göstermedikleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır. Paranormal davranış olgusunun bireylerin mezhep durumlarına göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Mezhep olarak “İnsan” ya da “Alevi” olarak

ifade eden bireyler ile “Sünni-Hanefi-Şafi” olarak ifade eden bireyler arasında dine yönelik duygusal ifadeleri oluşturan Dini Tutum Ölçeğinin duygusal ve bilişsel dini ifadeler boyutu için diğer boyutlara oranla daha anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. İnsan seçeneğini işaretleyen katılımcılar kendilerini herhangi bir mezhebe ait görmemektedirler. Dini duygusal ifadelere kendisini “Sünni-Hanefi-Şafi” mezhebinde gören bireyler eğilim gösterirken “İnsan” ya da “Alevi” olarak gören bireyler bu ifadelere eğilim göstermemektedirler. Böylece “Mezhep olarak kendisini Sünni-hanefi-şafi olarak ifade eden bireylerde diğer mezhepten olduğunu ifade eden bireylere göre daha çok paranormal inanç eğilimi vardır.” hipotezi de doğrulanmaktadır.

Çalışmaya katılan bireyler paranormal inançlara eğilimleri, paranormal davranışları açısından kimlikleşmeler bazında anlamlı bir fark yaratmamıştır. “Kimlik olarak kendisini göçmen ya da Adanalı olarak ifade eden bireylerde diğerlerine göre daha çok paranormal inanç eğilimi vardır.” hipotezi doğrulanmamıştır. Ancak Dini Tutum Ölçeğinin duygusal ifadeleri açısından kimlikleşme üzerinde anlamlı bir farklılaşma elde edilmiştir.

Eğitim düzeyinin anlaşılması açısından bireylerin meslekleri de çalışma için oldukça önem arz etmektedir. Anketin uygulanması sırasında bireylerin meslekleri göz önünde bulundurularak katılımcılar seçilmiştir. Meslek alanları arasında fazlaca sayıda farklı bölümlerden öğrenciler de dahil edilmiştir. Bu öğrenciler; lise öğrencileri, hemşirelik bölümü öğrencileri, ilahiyat bölümü öğrencileri ve felsefe grubu öğrencileri olmak üzere dört farklı tipten oluşmaktadır. Ortalamalara bakıldığı zaman Paranormal İnanç ölçeğinin tüm maddelerinden elde edilen sonuçlarına göre akademisyen, emekli, felsefe öğrencisi, hemşirelik öğrencisi meslek türlerine ait bireyler diğer meslek türlerine ait bireylere göre daha az eğilimli görünmektedirler.

Ölçeğin psişik(ruhsal) boyutunu oluşturan kısımda anlamlılık değeri üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Diğer meslek alanlarına göre memur ve mühendis meslek grubuna ait bireyler psişik boyut ifadelerine daha eğilimli görünmektedirler.

Ölçeğin büyüsel inanç ifadelerini oluşturan dördüncü boyutu için anlamlılık değeri üzerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamaktadır. Bu boyut ifadelerine yönelik verilen cevapların ortalama puanlarına bakıldığında serbest meslek ve ev hanımı meslek grubuna ait bireyler büyüsel inanç ifadelerini “doğru buluyorum” şeklinde yanıtlamışlardır. Toplam ortalama da 3’ün üzerindedir. Eğilim genel olarak “kararsızım” yanıtı üzerindedir. Bu grupta büyüsel inanç ifadelerine en az eğilimli olan meslek grubu

ise memur ve emeklilerdir. Memurlar burada ilgi çekici bir yorum yapma olanağı sağlıyor. Şöyle ki psişik boyut ifadelerine diğerlerine göre daha eğilimli görünürken büyüsel inanç ifadelerine en az eğilimli grup içerisinde yer almaktadırlar.

Ölçeğin olağandışı yaşam formlarını oluşturan ifadelerinin yer aldığı beşinci boyutu için anlamlılık değeri üzerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamaktadır. Mühendis meslek grubuna ait bireyler diğer meslek grubuna ait bireylere göre olağandışı yaşam formları ifadelerine daha eğilimli görünmektedirler. En az eğilimli meslek grubu ise serbest meslek grubundaki bireylerdir. Paranormal İnanç Ölçeğinin geleceği bilme boyutu için meslek düzeyi yüksek olarak yorumlayabileceğimiz akademisyen ve mühendis meslek grupları arasındaki keskin ayrım istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Mühendislerin uzay bilimleri ile olan ilgisi bu konudaki cevapların ifadesinde etkili olmuştur yorumunu yapmak mümkündür. Evren, evren ve dünyayı anlama vb konular mühendislik mesleğinin ilgi alanları olduğundan geleceği bilme yönündeki paranormal inanç ifadelerinin mühendisler üzerinde anlamlı bir sonuç oluşturması normaldir. Eğitim düzeyi yüksek olan bu eğitim grubundaki bireylerin yeni çağ inancı adı altındaki bu paranormal inançlara gösterdikleri eğilim yapılan gözlemlere paralel bir sonucu doğurmuştur. Burada paranormal eğilimlerin bu meslek grubu için gizil bir işlevinin olduğunu söylemek de mümkündür. Tablo; frekans ve ortalamalarına baktığımızda ise meslek düzeyi serbest meslek olan bireylerin dini paranormal inanç ifadelerine diğer meslek gruplarındaki bireylere göre daha eğilimli oldukları görülmektedir. Bu boyut ifadeleri için meslek düzeyinin diğer meslek gruplarına göre daha yüksek olduğu söylenebilen akademisyenlerin daha az eğilimli olduklarını gösteren yanıtlar verdikleri istatistiksel olarak kanıtlanmıştır. Meslek düzeyi yüksek olarak yorumlayabileceğimiz akademisyen ve meslek düzeyi daha düşük olan serbest meslek grupları arasındaki bu keskin ayrım istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Eğitim düzeyi yükseldikçe meslek düzeyi diğerlerine göre daha yüksek olan bireylerin geleneksel dini paranormal inançlara olan eğilimi de azalmaktadır. “Bireylerin meslek statüleri yükseldikçe paranormal inançlara gösterdikleri eğilim azalır.” hipotezi de doğrulanmış olmaktadır. Felsefe Grubu Eğitimi bölümündeki öğrencilerin de bu ifadelere eğilim göstermedikleri ilgi çekici bir diğer sonuçtur. Paranormal inanç eğilimlerinin de farklı meslek grupları arasında davranışa dönüşmesi açısından anlamlı bir fark oluşturmadığı istatistiksel olarak tespit edilmiştir. Dini Tutum ölçeğinin tüm maddelerinden elde edilen sonuçlarına göre emekli, felsefe öğrencisi, ilahiyat öğrencisi meslek türlerine ait bireyler diğer meslek türlerine ait bireylere göre daha az eğilimli

görülmektedirler. Dini tutum ölçeğinin duygusal ifadeler boyutunu oluşturan maddelerin ortalamalarına bakıldığında öğrenci, işçi ve memur meslek grubuna ait bireyler duygusal dini ifadelere daha eğilimli cevaplar vermektedir. Duygusal dini ifadelere en düşük eğilimin ise felsefe öğrencileri tarafından verildiği istatistiksel olarak ispatlanmıştır. Böylece “Pozitif bilimlerde okuyan öğrenciler (hemşirelik, sağlık) ve Felsefe bölümü öğrencilerine göre İlahiyat bölümünde okuyan öğrenciler paranormal inançlara daha çok eğilimlidirler.” hipotezi kısmen doğrulanmaktadır.

Daha önce yapılan çalışmalara bakıldığında insanların meslekleri ile paranormal inanç düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonuçlarına rastlanmıştır (Arslan, 2004; Callebaut, 2000). Buna göre özellikle mesleklerinde riskli durumlarla çok fazla karşılaşan bireylerin paranormal inanç düzeylerinin, diğer mesleklere sahip insanlara oranla fazla olduğu da söylenebilmektedir.(Ceyda Tuncel).

Yapılan araştırma sonucunda farklı eğitim düzeylerine sahip bireylerin paranormal inanç ölçeği bağlamında bir farklılaşma yaratmadığı fakat alt boyutlarını oluşturan dini paranormal inanç ifadeleri ile psikik/ruhsal boyut ilişkilerinde anlamlı bir farklılığa rastlandığı söylenebilir. Tablo; frekans ve ortalamalarına baktığımızda ise eğitim düzeyinin en düşük olduğunu söyleyebileceğimiz okuryazar olmayan grubun Paranormal İnanç ölçeğinin tüm maddeleri için daha çok “doğru buluyorum” şeklinde cevap verdiği yani paranormal inanç eğilimlerine daha çok eğilim gösterdiği görülmektedir. Bunun yanında eğitim düzeyi diğerlerine oranla daha yüksek olduğunu ifade edebileceğimiz yüksek lisans/doktora grubunun ise ifade edilen ölçek maddelerine daha çok “doğru bulmuyorum” şeklinde cevap verdiği yani paranormal inanç eğilimlerinin olmadığı ya da diğerlerine göre daha az olduğu ifade edilebilir. O halde eğitim düzeyi yükseldikçe paranormal inançlara olan eğilimin azaldığını yukarıdaki tabloda bulunan istatistik değerlerine göre ifade edebiliriz. Paranormal İnanç Ölçeğinin geleceği bilmeye yönelik ifadeleri için eğitim düzeyinin en düşük olduğunu söyleyebileceğimiz okuryazar olmayan grubun daha çok “doğru buluyorum” şeklinde cevap verdiği yani geleceği öğrenmeye yönelik ifadelere diğerlerine oranla daha çok eğilim gösterdiği görülmektedir. Bunun yanında eğitim düzeyi diğerlerine daha yüksek olduğunu ifade edebileceğimiz yüksek lisans/doktora grubunun ise ifade edilen ölçek maddelerine daha çok “doğru bulmuyorum” şeklinde cevap verdiği yani geleceği öğrenmeye yönelik eğilimlerinin olmadığı ya da diğerlerine göre daha az olduğu ifade edilebilir. Hatta ifadelere yanıt verme düzeyi doktora düzeyindeki birey ile yüksek lisans yapan birey arasında da keskin bir şekilde ayrılmıştır. Yüksek lisans eğitim düzeyindeki

bir birey bu ifadelerle “doğru bulmuyorum” yanıtını verirken doktora eğitim düzeyindeki bireyler “kesinlikle doğru bulmuyorum” yanıtını vermişlerdir. İlgi çeken bir diğer nokta ise 2 yıllık yükseköğretim ya da 4 yıllık açıköğretim eğitim düzeyinde olduklarını ifade eden bireyler içindir. Bu düzeydeki bireyler de geleceği bilmeye yönelik maddelere diğerlerine oranla daha ılımlı yaklaşarak “Kararsızım” yanıtını vermiştir. O halde eğitim düzeyi yükseldikçe geleceği öğrenmeye yönelik eğilimin azaldığını yukarıdaki tabloda bulunan istatistik değerlerine göre ifade edebiliriz. Oysa meslek durumlarına göre yapılan analizde eğitim düzeyi yüksek denilebilecek mühendis grubunun geleceği bilme yönündeki paranormal inançlara daha eğilimli oldukları gözlenmiştir. 4 yıllık üniversite mezunları içindeki farklı meslek grubuna ait bireylerin bu ortalamaı değiştirerek anlamlılık düzeyini değiştirdiği ifade edilebilir.

Paranormal İnanç Ölçeğinin dini paranormal inanç ifadeleri için eğitim düzeyinin en düşük olduğunu söyleyebileceğimiz okuryazar olmayan grubun bu maddelere daha çok “ kesinlikle doğru buluyorum” şeklinde cevap verdiği yani diğerlerine oranla daha çok eğilim gösterdiği görülmektedir. Bunun yanında eğitim düzeyi diğerlerine daha yüksek olduğunu ifade edebileceğimiz yüksek lisans/doktora grubunun ise ifade edilen ölçek maddelerine daha çok “doğru bulmuyorum” şeklinde cevap verdiği yani dini paranormal ifadelerle yönelik eğilimlerinin olmadığı ya da diğerlerine göre daha az olduğu ifade edilebilir. Fakat okuryazar olmayan gruptan eğitim düzeyi yüksek olan doktora düzeyine kadar ki aralıkta kalan bireylerin de dini paranormal ifadelerle verdikleri yanıtların ortalamaları 4’ün üzerindedir. Bu da bireylerin farklı eğitim düzeyinde olmaları ile dini paranormal ifadelerle gösterdikleri eğilim arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu istatistiksel olarak belirtmektedir. Bu anlamlılığın yanında yine de eğitim düzeyi yükseldikçe dini paranormal inançlara olan eğilimin azaldığı istatistiksel olarak ifade edilebilmektedir.

Paranormal İnanç Ölçeğinin psişik/ruhsal boyutundan aldığı puanlar ile yapılan analizlerde eğitim düzeyinin en düşük olduğunu söyleyebileceğimiz okuryazar olmayan grubun bu boyut maddelerine daha çok “kararsızım ya da doğru buluyorum” şeklinde cevap verdiği yani psişik boyut ifadelerine daha çok eğilim gösterdiği görülmektedir. Bunun yanında eğitim düzeyi diğerlerine oranla daha yüksek olduğunu ifade edebileceğimiz doktora grubunun ise ifade edilen ölçek maddelerine daha çok “kararsızım” şeklinde cevap vermesi burada dikkat çekici bir fark yaratmaktadır. Eğitim düzeyi en yüksek grup olmasına rağmen paranormal inanç ölçeğinin psişik/ruhsal boyut ifadelerine, eğitim düzeyi düşük gruplardan daha çok eğilim gösterdiği tespit

edilmektedir. Oysaki bir önceki boyut analizlerinde eğilimlerin hep eğitim düzeyi attıkça azaldığına yönelik çıkarımlar yapmıştık. Burada ise zıt bir durumla karşılaşmaktayız. Bu durumu ise Yeni Çağ İnanç Biçimleriyle açıklamak mümkün. Yeni din olarak da ifade edilen Yeni Çağ İnanç Biçimleri psişik boyut ifadelerinde yer aldığı gibi trans ve enerji durumlarını içermektedir. Psişik boyut ifadeleri teorik kısımda da anlatılan yeniçağ inanç kavramlarına ait olgularla aynıdır. O halde eğitim düzeyi diğerlerine oranla yüksek oran gruplarda paranormal inançların psişik boyutlarına olan eğilimler de daha anlamlıdır. Bu bağlamda yeni çağ inanış biçimlerinin eğitim düzeyi yüksek gruplar için bozuk bir işlevi olduğunu söylemek mümkündür.

Bireylerin eğitim durumları ile Paranormal İnanç Ölçeğinin büyü boyutundan aldığı puanlar arasında anlamlı bir ilişkiden söz edilememektedir. Tablo; frekans ve ortalamalarına baktığımızda ise eğitim düzeyinin en düşük olduğunu söyleyebileceğimiz okuryazar olmayan grubun ifade edilen maddelere daha çok “kesinlikle doğru buluyorum” şeklinde cevap verdiği yani paranormal inanç eğilimlerinin büyüsel boyut ifadelerine daha çok eğilim gösterdiği görülmektedir. Bunun yanında eğitim düzeyi diğerlerine oranla daha yüksek olduğunu ifade edebileceğimiz yüksek lisans/doktora grubunun ise ifade edilen ölçek maddelerine daha çok “kararsızım” şeklinde cevap verdiği yani paranormal inanç eğilimlerinin büyüsel boyutu için bireylerin eğitim düzeyi daha düşük gruplara göre bu inançlara daha çok eğilim gösterdiği tespit edilmektedir. Son iki tabloya bakıldığında eğitim düzeyi yüksek olan gruplardaki bireylerin psişik ve büyü boyutuna yönelik eğilimlerinin, eğitim düzeyleri düşük olan gruplara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumu yine yeniçağ inanç biçimleri ile açıklamak mümkündür. Geline günümüz modern dönemde, yaşanan dönemden farklı olarak geleneksel dönemin trendleşmesi, eski gelenek ve göreneklere dönüşün yaygınlaşması ve bu dönüşümün eğitim düzeyi yüksek bireyler üzerinde de yaşanması konunun akademik alanda çalışılmaya değer olduğunu göstermektedir.

Bireylerin eğitim durumları ile Paranormal İnanç Ölçeğinin olağandışı yaşam formları boyutundan aldığı puanlar arasında anlamlı bir ilişkiden söz edilememektedir. Tablo; frekans ve ortalamalarına baktığımızda ise eğitim düzeyinin en düşük olduğunu söyleyebileceğimiz okuryazar olmayan grubun ifade edilen maddelere daha çok “doğru buluyorum” şeklinde cevap verdiği yani paranormal inanç eğilimlerine daha çok eğilim gösterdiği görülmektedir. Bunun yanında eğitim düzeyi diğerlerine oranla daha yüksek olduğunu ifade edebileceğimiz doktora grubunun ise ifade edilen ölçek maddelerine daha çok “doğru bulmuyorum” şeklinde cevap verdiği yani olağandışı yaşam formlarına

inançlarının olmadığı ya da diğerlerine göre daha az olduğu ifade edilebilir. O halde eğitim düzeyi yükseldikçe paranormal inançlara olan eğilimin azaldığını yukarıdaki tabloda bulunan istatistik değerlerine göre ifade edebiliriz. Lisans ve yüksek lisans eğitim düzeyindeki gruplar ise olağandışı yaşam formlarına yönelik inançlara “karasızım” şeklinde cevap vermişlerdir. İlkokul ve lise düzeyine oranla eğitim düzeyi daha yüksek olan bu grubun eğiliminin daha fazla olması da dikkat çekici görülmektedir.

Eğitim durumları ile Paranormal Davranış Ölçeğinin dini inanç ifadeleri boyutundan aldığı puanlar arasında anlamlı bir ilişkiden söz edilebilmektedir. Bireyler bu boyut ifadelerinde “bir ya da iki sefer” yaparım şeklindeki seçeneğe yoğunlaştıklarından diğer düzeylere oranla daha eğilimli oldukları ifade edilebilir. Tablo; frekans ve ortalamalarına baktığımızda ise diğer eğitim düzeylerindeki cevap ortalamaları sıfırın altında olmasına rağmen değerler arası küçük farklılıklar bireylerin eğitim düzeyi yükseldikçe paranormal davranışlara olan eğilimin azaldığını yukarıdaki tabloda bulunan istatistik değerlerine göre ifade edebiliriz.

Eğitim durumları ile Paranormal Davranış Ölçeğinin batıl inanç ifadeleri boyutundan aldığı puanlar arasında anlamlı bir ilişkinin olduğundan söz edilmektedir. Kendisini “okuryazar değil” eğitim düzeyi olarak ifade eden bireylerin batıl davranışları uygulama durumunun olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe bu oranın azaldığı, eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin paranormal davranışlarda hiç bulunmadığı ya da diğer gruplara oranla daha az bulunduğu istatistiksel olarak tespit edilmiştir.

Dini Tutum Ölçeğinden alınan puanlar arasında ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğundan söz edilmektedir. Kendisini “ilkokul-ortakul mezunu” eğitim düzeyi olarak ifade eden bireylerin dini tutumlara eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu eğilimin en düşük ortalamaya sahip olduğu grup ise kendisinin eğitim düzeyini “yüksek lisans” olarak ifade eden bireylerdir. “Doktora” eğitim düzeyinde olan bireyler ise dini tutum olarak yüksek lisans eğitim düzeyine göre daha eğilimli görülmektedirler. Genel olarak ortalamaya baktığımız zaman eğitim düzeyi farklı olan gruplar arasında keskin bir ayrılığın olduğunu ifade edemiyoruz. Bu nedenle dini eğitimler üzerinde eğitim düzeyi yükseldikçe eğilimin azaldığı şeklinde bir yorum yapmak mümkün değildir. Farklı eğitim düzeylerine sahip grupların dini eğilimleri arasında büyük farklar görülmemektedir.

Bireylerin eğitim durumları ile Dini Tutum Ölçeğinin duygusal boyutundan aldığı puanlar arasında anlamlı bir ilişkinin olduğundan söz edilebilmektedir. Kendisini “okur yazar olmayan” eğitim düzeyi olarak ifade eden bireylerin dini duygusal eğilimlerinin

daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu eğilimin en düşük ortalamaya sahip olduğu grup ise kendisinin eğitim düzeyini “yüksek lisans” olarak ifade eden bireylerdir. “Doktora” eğitim düzeyinde olan bireyler ise dini duygusal ifadelere yüksek lisans eğitim düzeyine göre daha eğilimli görülmektedirler. Genel olarak ortalamara baktığımız zaman eğitim düzeyi farklı olan gruplar arasında keskin bir ayrılığın olduğunu ifade edemiyoruz. Fakat yine de eğitim düzeyi düşük sayılabilecek liseeğitim düzeyinden önceki gruplar, eğitim düzeyi yüksek olan bireylere göre dini duygusal ifadelere daha eğilimli durmaktadırlar. Böylece “Bireylerin eğitim düzeyleri yükseldikçe paranormal inançlara gösterdikleri eğilim azalır.” hipotezi doğrulanmaktadır. Bireylerin dini inanışlara olan tutumları ile paranormal inançlara eğilimleri arasında anlamlı pozitif bir ilişki vardır. Fakat paranormal inançlara gösterilen eğilimler ile bu paranormal inançların davranışlara dönüşmesi arasında anlamlı pozitif bir ilişkiden söz edilememektedir.

Eğitim, bazı eğitsel işlevleri yaşama geçiren toplumsal bir kurumdur. Bir toplumsal kurum olarak eğitim, “toplumsallaşma” sürecini kullanarak bireylere toplumun bazı değer ve anlayışlarını yükler. Yapısal-işlevselci çerçeveden eğitimin yapması gereken şey, bireyleri toplum açısından toplumsallaştırmak, onları işlevsel kılmak ve topluma uyumlu bir hale getirmektir(Durkheim, 1961, s.96). Durkheim için eğitim, henüz toplumsal yaşam için hazır olmayan genç kuşağa yetişkin kuşak tarafından uygulanan etkidir. Bu noktada eğitimin yükleneceği içerik ve işlev toplumdan topluma, zamandan zamana değişiklik gösterir. Eğitim paranormal inançların aktarımı bağlamında sağlıklı bir işlevi yerine getirememektedir. Her ne kadar bu çalışma sonucunda da eğitim düzeyleri yüksek olan bireylerin paranormal inanç eğilimlerinin daha az olduğu tespit edilse de farklı boyutlar arasında yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin de eğilimlerinin olduğunu görmekteyiz. Bu bağlamda eğitim her zaman açık, sağlıklı bir işlev yerine getirememektedir. Fakat paranormal inançların gelenek ve göreneklerin devamı, kültürel çeşitlilik oluşturma açısından işlevsel olduğunu da ifade edebiliriz.

Daha eski araştırmalara bakıldığında eğitim düzeyi düşük olan bireylerin, eğitim düzeyi yüksek olan bireylere oranla daha fazla paranormal inanca sahip olduğuna yönelik bulgular ortaya çıkmaktadır (Shermer, 2002; Arslan, 2004; Sinanoğlu ve Sinanoğlu, 2012). Eğitim her ne kadar bireylere rasyonel bir bakış açısı kazandırsa da, özellikle zor durumların yaşandığı dönemlerde kişiler, bilimsel bilgi dışında irrasyonel inançlara da yönelebilmektedir. Modern dönemde bu inanışlar önceden de bahsedildiği gibi Yeni Çağ İnanışları başlığı altında ifade edilmiştir. Bu çalışma içerisinde verilen birçok örnekte de görüldüğü gibi, eğitim çoğu kez inançları etkilemeyen bir faktör

olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle özellikle din ve inançlar konusunda, insanları duygusal ve psikolojik anlamda da geliştirecek eğitime ihtiyaç duyulmaktadır.

4.2. Öneriler

Araştırma verilerinin yalnızca Adana’da yaşayan bireylerden oluşması, bu araştırmanın temel sınırlılıklarından biridir. Bu kişilerin farklı eğitim ve meslek gruplarından olmasının yanı sıra, yaş ve medeni durum ile ilgili olarak da sınırlar getirilmiştir. Farklı eğitim, meslek ve yaş değişkenlerinin bulunduğu yeni çalışmalar, literatüre önemli katkılar sunabilir. Ayrıca katılımcı sayısı artırılarak, daha geniş bir örneklemle bireylerin paranormal inançlara sahip olma düzeylerine yönelik çalışmalar yapılabilir.

Disiplinler arası bir çalışma olan bu araştırmada elde edilen bulgular ile konuyla ilgili olarak Türkiye’de yürütülecek yeni araştırmalara duyulan ihtiyaç gündeme getirilmiş ve bu anlamda yarar sağlanmıştır. Çalışma boyunca verilen örneklerden yola çıkılarak, paranormal inançların toplum üzerindeki etkisinin ve özellikle modern toplum içerisindeki rolünün de oldukça fazla olduğuna dikkat çekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akova, S. (2011). Batıl inançlar ve metaforlarının reklam disipliniyle ilişkisi. (Der. Filiz Otay Demir) S.Akova içinde, *Mistik Pazarlama: Efsaneler, Batıl İnançlar Ve Spiritüelliğin Pazarlama İletişimindeki Rolü* (s. 119-152). İstanbul: MediaCat Yayınları
- Alperen, Y. D. (2000). Türkiye'de İslami modernleşme ve fundamentalist eğilimler üzerine bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi SBE Dergisi*, 1.
- Altıntaş, R.(2000). Teolojik sekülerleşmenin neden olduğu inanç ve davranış. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(1), 54-83.
- Arslan, M. (2006). Değişim sürecinde yeni dindarlık formları "Yeni Çağ İnanışları Ölçeği". *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4(11), 16.
- Arslan, M. (2004). Kişilerin Batıl İnanç Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(6), 7-34.
- Arslan, M. (2011). *Paranormalizm ve Din*. İstanbul: Bilsam
- Arslan, M. (2010). Seküler toplumlarda kutsal arayışları: geç modern dönemde Büyü-Din. *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 195-210.
- Asımgil, D. S. (1999). *Büyü, fal ve sihir*. İstanbul: İpek Yayın Dağıtım.
- Atbaşoğlu, E.C.(2013). Büyüsel düşünce ölçeği'nin türkçe formunun üniversite öğrencilerindeki geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 31-41.
- Ayhan, İ ve Yazar, F. (2005). *Batıl inançların psikolojisi*. Pivolka.
- Ayverdi, İ. (2006). *Misalli büyük Türkçe sözlük*. İstanbul.
- Bailey, J. V. (2006). *Humanity: An introduction to cultural anthropology*. The United States of America: Thomson Learning.
- Bailey, M. (2007). *Magic and superstition in Europe: A concise history from antiquity to the present*. The United States of America: Rowman & Littlefield Publishers.
- Bell, D. (1978). The return of the sacred: The argument about the future of religion. *Zygon Journal of Religion And Science*, 187-2018.
- Benavides, G. V. (1989). *Religion and political power*. State University Of New York Press.
- Bergson, H. (2004). *Ahlakın ve dinin iki kaynağı*. (Çev. M. Yakupoğlu), İstanbul: Batı Yayınları.
- Bidney, D. (1995). *Theoretical anthropology*. New York: Transaction Publishers.

- Block, L. T. V. (2008). Conscious And Non-Conscious Components Of Superstitious Beliefs in Judgment And Decision Making. *The Journal Of Consumer Research*, 34(6), 783-793.
- Candan, A. (2010). *Bid'at ve batıl inançlar ansiklopedisi*. İstanbul: Düşün Yayıncılık.
- Çelebi, İ.(2012). *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, 41, 91-94.
- Çelebi, İ.(2012). *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, 37, 170-172.
- Davies, M. (2008). *The Corpus of Contemporary American English: 450 million words, 1990-present*. Available online at <http://corpus.byu.edu/coca/>.
- Dean, F. (2013). Superstitions in an urban contemporary community. *The Student Researcher*, 2(2), 59-77.
- Durkheim, E. (2011). *Dini hayatın ilkel biçimleri*. (Çev. F. Aydın), Ankara: Eski Yeni.
- Durkheim, E. (1961). *Moral education: A study in the theory and application of the sociology of education*. London: Free Press of Glence, Inc.
- Farooq, A. V. (2012). Prevalence of superstitions and other supernaturals in rural Punjab: A sociological perspective. *A Research Journal of South Asian Studies*, 27(2), 335-344.
- Floramio, G. (2005). *Gnostisizm tarihi*. (Çev. S. A. Baş), İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Frankl, E. V. (1985). *The unconscious god: Psychotherapy and theology*. New York: Washington Square Press.
- Frazer, J. G. (1890). *Altın dal*. (Çev. M. H. Doğan), İstanbul: Panel Yayınları.
- Geertz, C. (1975). Religion as a culturel system. *The Interpretation of Cultures: Selected Essays by C. Geertz*, 87-125.
- Giddens, A. (2010). *Modernite ve bireysel kimlik: Geç modern çağda benlik ve toplum*. İstanbul: Say Yayınları.
- Goode, E.(2000). *Paranormal beliefs: A sociological introduction*. Long Grove: Waveland Press Inc.
- Gültekin, D. A. (2014). Fetişizm: Dinsel ve büyüsel inanışlar hakkında antropolojik kuramlar. *Bilim ve Ütopya*, 90-83.
- Gürkan, S. L. (2006). *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, 32, 443-444.
- Halaçoğlu, Y., ve Eren, H. (1992). *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, 5, 147-148
- Hançerlioğlu, O. (1985). *Felsefe ansiklopedisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Irwin, H. J. (2009). *The psychology of paranormal belief*. University of Hertfordshire, Hatfield, UK
- Kaya, Mevlüt ve C. A. (2013). Yeni çağ inanışları ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik

- çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyet Fakültesi Dergisi*, 5-19.
- Kelly, R. (1987). Subjective culture and patriotism: Gender, ethnic, and class differences among high school students. *Political Psychology*, 8(4), 525-546.
- Khodabakhshi, S. V. (2012). A study of sociological factors of superstitions. *Universal Journal Of Education And General Studies*, 1(8), 242-252.
- Kızılcıkelik, S. (1992). *Sosyoloji teorileri*. Konya: Kuzucular Ofset, Mimoza Yayınları.
- Kirman, D. D. (2008). Sekülerleşme perspektifinden dinî ve seküler fundamentalizm. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 270-290.
- Kottak, C. (2001). *Antropoloji: İnsan çeşitliliğine bir bakış*. (Çev.İ. Fuat Aydın), Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Köse,A. ve Köse,A. (2009). Bâtıl inanç ve davranışlar üzerine psiko-sosyolojik bir analiz. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 3.
- Lundskow, G. (2008). *The sociology of religion: A substantive and transdisciplinary approach*. California: Pine Forge Press.
- Malinowski, B. (2000). *Büyü, Bilim ve Din*. Kabalcı Yayınevi.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (Çev. Osman Akınhay/Derya Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Miller, Alan S.,ve John P. Hoffmann. (1995). Risk and religion: An explanation of gender differences in religiosity. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 34, 63–75.
- Moore, D. S. (1997). New pedagogy and new content: The case of statistics. *International Statistical Review*, 65(2)
- Morris, B. (2004). *Din Üzerine antropolojik incelemeler* (Cilt 1. Baskı). (Çev.T. Atay) Ankara: İmge Kitapevi.
- Olguner, F. (1988). *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, 5.
- O’Sullivan, (2010). *Book of superstitious stuff*. Watertown, Massachusetts: Charlesbridge Publishing.
- Orenstein, A. (2002). Religion and paranormal belief. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 301-311.
- Örnek, S. V. (1995). *100 Soruda ilkelde din ve büyü*. İstanbul:Gerçek Yayınevi.
- Özgüven, N. (2013). Batıl inançların yenilikçilikteki rolünün analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(3), 111-123.
- Özel, A. (1988). *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, 6.
- Paker, K. O. (2011). Postmodern bilgelik: Yeni çağ söyleminde kişisel gelişim ve

- ‘Ruhsal Alıştırmalar’. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 61-98.
- Parladır, H.Saim ve Özkan, Devrim, (2015). Sosyal bilimlerde paranormal inançlara dair çalışmalar: Sekülerleşme ve inanç ikileminde modern birey ve toplum. *CBU Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, (Beşeri Bilimler).
- Poloma, Margeret, M. (1993). *Çağdaş sosyoloji kuramları*. (Çev. Hayriye Erbaş), Gündoğan Yayınları , Sosyoloji-Siyaset Dizisi.
- Rudski, J.M. (1999). Superstitious rule generation is affected by probability and type of outcome. *The Psychological Record*, 49, 245-260.
- Saenko, I.V. (2005). The superstitions of today’s college students. *Russian Education and Society*, 47(12), 76-89.
- Saren, M. (2006). *Marketing Graffiti*. Burlington, Massachusetts: Elsevier.
- Schindler, L. V. (2003). Cultural superstitions and the price endings used in Chinese advertising. *Journal of International Marketing*, 11(2). 101-111.
- Shemer, M. (2002). *Why people believe weird things*. New York: Henry Holt and Company.
- Spencer, A. (2010). *The routledge encyclopedia of social and cultural anthropology* (Second edition). Abingdon: Oxon: Routledge.
- Strauss, L. (1997). *Spinoza’s critique of religion*. The United States of America: The University of Chicago Press.
- Swingewood, A. (1991). *A short history of sociological thought*. Palgrave.
- Tanyu, H. (1992). *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, 6, 501-506
- Temren, B. (1998). Din antropolojisi açısından inanç ve din olgusuna ilişkin bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Dergisi*, 38(1.2), 301-311.
- Tunçel, C. (2013). *Cinsiyet, meslek grubu, yaş ve eğitim düzeyi değişkenlerinin, bireylerin batıl inançlara sahip olma düzeyleri üzerindeki etkileri*. Yüksek lisans tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Vyse, S. A. (1997). *Believing in magic: The psychology of superstition*. New York: Oxford University Press.
- Yavuz, Y. Ş. (1998). *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, 18, 382-384.
- Yel, M. A. (1988). *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, 18.
- Wallace Ruth A. ve Wolf Alison (2004). *Çağdaş sosyoloji kuramları: Klasik geleneğin geliştirilmesi*. (Çev: Leyla Elburuz - M. Rami Ayas), İzmir: Punto Yayıncılık.
- Winzeler, R. (2012). *Anthropology and religion: What we know, think, and question*. Maryland: AltaMira Press.

Web:

- ¹ <https://onedio.com/haber/batil-inanclar-ve-tarihsel-gelisimleri-312892>
- ¹ <http://onedio.com/haber/batil-inanclar-ve-tarihsel-gelisimleri-312892>
- ¹ <http://gizliilimler.tr.gg/D.ue.nyada-ve-T.ue.rkiye-h-de-Bat%26%23305%3Bl-%26%23304%3Bnan%E7lar.htm>
- ¹ <http://www.radikal.com.tr/turkiye/kumbara-gibi-dilek-havuzu-605802/>
- ^{1^} a b c d "eye Nazar." Encyclopædia Britannica. Encyclopædia Britannica Online. Encyclopædia Britannica Inc.
- ¹ <http://gizliilimler.tr.gg/D.ue.nyada-ve-T.ue.rkiye-h-de-Bat%26%23305%3Bl-%26%23304%3Bnan%E7lar.htm>
- ¹ <http://www.bilgilersitesi.com/turklerin-batil-inanclari-turkiyedeki-bilinmeyen-ve-ilginc-batil-inanc-ornekleri.html>
- ¹ http://www.islamvemedya.com/index.php?option=com_content&view=article&id=505:medya-paranormal-inanclar-uretiyor&catid=24&Itemid=140
- ¹ <http://ezoteriksozluk.blogspot.com.tr/2007/08/yeni-inan-akmlar-new-age.html>
- ¹ https://tr.wikipedia.org/wiki/New_Age
- ¹ Wouter J. Hanegraaff, aktaran Şafak Başkaya, a. g. t., s. 9.
- ¹ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Meditasyon>
- ¹ <http://www.gnoxis.com/meditasyonun-tarihcesi-26196.html>
- ¹ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Astroloji>
- ¹ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kabbala>
- ¹ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ok%C3%BCltizm>
- ¹ <https://tr.wikipedia.org/wiki/N%C3%BCmeroloji>

EKLER

Ek-1: Anket Formu

Bireylerin Paranormal İnançlarına İlişkin Tutum ve Davranışların İncelenmesi

İyi Günler.

İsmim Zeynep Koruk. Çukurova Üniversitesi, Felsefe Grubu Öğretmenliği'nde yüksek lisans öğrencisiyim. Bireylerin paranormal inançlarına ilişkin tutum ve davranışları konusunda bir araştırma yapmaktayım. Elde edilecek verileri yüksek lisans tezimde kullanacağım. Bu ankette isim, adres gibi şahıslara yönelik hiçbir özel bilgi istenmemekte ve genel eğilimler tespit edilmeye çalışılmaktadır. Aşağıdaki sorulara eksiksiz yanıt vermek suretiyle bu bilimsel araştırmaya katkı sağlamış olacaksınız.

Vakit ayırdığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

1. Lütfen aşağıda ifade edilen yargı seçeneklerine katılım düzeylerinden sizin için en uygun olan seçeneği, altındaki kutucuğa (X) işareti koyarak belirtiniz

	1.Kesinlikle doğru bulmuyorum	2.Doğru bulmuyorum	3.Kararsızım/ fikrim yok	4.Doğru Buluyorum	5.Tamamen doğru buluyorum
1. Allaha inanıyorum					
2. Cennet ve cehennem vardır.					
3. Melekler nurdan varlıklardır.					
4. Şeytan diye bir varlık vardır.					
5. Çıplak gözle göremesek de cin gibi varlıklar mevcuttur.					
6. Beden ölse de ruh var olmaya devam eder.					
7.13,7,40,52 gibi bazı sayıların özel güçleri olduğuna inanırım.					
8. Evliyanın kerameti(olağanüstü haller göstermesi) gerçektir.					
9. Mübarek(veli) insanlar, lütuf ve hayır dualarını vererek insanlara yardımcı olabilirler.					
10. Kem gözlü insanların nazarının dokunduğu bir gerçektir.					

	1.Kesinlikle doğru bulmuyorum	2.Doğru bulmuyorum	3.Kararsızım/ fikrim yok	4.Doğru Buluyorum	5.Tamamen doğru buluyorum
11. Hızır uğrayan eve bereket yağar.					
12.Büyücüler hala varlıklarını devam ettirmektedir.					
13.İnsana zarar verici(kara) büyü gerçekten vardır.					
14. Büyücülüğe ait güncel örnekler mevcuttur.					
15. Bir takım büyülu formüller ve sözler kullanarak bir kişiye büyü yapmak mümkündür.					
16. Bazı insanlar, geleceği tahmin etmede açıklanamayan bir yeteneğe sahiptir.					
17. Astroloji(yıldızların hareketlerinden hüküm çıkarma bilimi) gelecek hakkında doğru bir tahmin yoludur.					
18.Burçlar (doğum zamanındaki yıldızların konumunu bilme, yıldız falı) bize kişinin geleceği hakkında doğru bilgi verir.					
19. Bazı medyumlar geleceği tahmin edebilir.					
20. Karşıdaki kişinin aklını okumak imkansızdır.					
21. Manevi güçlerle nesneleri hareket ettirmek söz konusu olmaktadır.					
22. Bazı insanlar zihin güçleriyle nesneleri havaya kaldırabilirler.					
23. Uyku ya da trans gibi değişik durumlarda, ruh bedeni terk edebilir.					
24. Zihin ve ruh bedeni terk edebilir ve seyahat edebilir.					
25. Başka gezegenlerde yaşam vardır.					
26. Başka gezegenlerden dünyamızı ziyarete gelen yabancı varlıklar vardır.					
27. Kara kedi uğursuzluk getirir.					
28. Merdiven altından geçmek uğursuzluk getirir.					
29. Kristaller veya kristal yapılı maddeler(oltu taşı, akit taşı..) iyileştirici enerjilere sahiptir.					

2.Lütfen aşağıda ifade edilen yargı seçeneklerine katılım düzeylerinden sizin için en uygun olan seçeneği, altındaki kutucuğa (X) işareti koyarak suretiyle belirtiniz.

1. Hiçbir zaman	2. Bir iki sefer	3. Ara sıra	4. Sık Sık	5. Her zaman
1: Davranışın hiç yapılmadığını,				
5: Davranışın çok sık yapıldığını gösterir.				
2-3-4: Davranış sıklığı açısından ara şiddetli bir puandır.				
1. Daha önce kahve/el/iskambil vb fallara baktım/baktırdım.				
2.Zihin gücüyle objeleri hareket ettirmeyi denedim.				
3. Ne zaman gece tırnak kessem olumsuz olaylar yaşadım.				
4. Ruh/cin gibi varlıklarla iletişime geçilen bir ortamda bulundum.				
5. Karşımda bulunan kişilerin ne düşündüklerini okumayı denedim.				
6. Üzerinde çok fazla düşündüğüm konular gerçekleşmiştir.				
7. Olumsuz bazı düşüncelerin gerçekleşmesine engel olmak için batıl hareketler ya da totemler yaptım.				
8. Uğursuzluk getireceğine inandığım için eşikte oturmam.				
9. Merdiven altından geçtiğim zaman şanssızlıklar yaşadım.				
10. Kötü şans ve nazar karşısında kulak çekip tahtaya vururum.				
11. Nazar ve büyüden korunmak için nazar boncuğu, at nalı, kurşun, balmumu, tavşan ayağı, yılan derisi vb nesneleri evde mutlaka bulundurdum.				
12. Kara kedi gördüğümde uğursuzluk getirmesin diye saçımı çekerim.				
13. Yıldız kayarken dilek tutarsam dileğim gerçekleşiyor.				
14. Bir güvercin ya da kuş kafama pislediğinde hemen şans oyunları oynamaya giderim.				
15. Aramız bozulmasın diye elimdeki bıçak ya da makası kimseye direk uzatmam.(Yere bırakıp onun almasını sağlarım)				
16. Daha önce ruh/cin çağırmayı denedim.				
17. Gece ıslık çaldığımda başıma kötü olaylar geldi.				
18. Küle/ocağa bastığım için cinler beni rahatsız etti.				
19.Nikahın kabul olmayacağından iki bayram arası düğün yapmamalıdır.				
20. Kimse ölmesin diye ters duran terlik ve ayakkabıları düzeltirim				
21. Daha önce büyü yaptım/yaptırdım.				

3. Lütfen aşağıda ifade edilen yargı seçeneklerine katılım düzeylerinden sizin için en uygun olan seçeneği, altındaki kutucuğa (X) işareti koyarak belirtiniz

	1.Hiçbir zaman	2.Bir iki sefer	3. Ara sıra	4. Sık Sık	5. Her zaman
1: Davranışın hiç yapılmadığını,					
5: Davranışın çok sık yapıldığını gösterir.					
2-3-4: Davranış sıklığı açısından ara şiddetli bir puandır.					
1. Ezan, dua veya ayet gibi dini okumaları dinlediğimde duygulanırım.					
2. Dini etkinliklere katıldığımda mest olurum.					
3. Zor zamanlarda Allah bana yardım ediyor.					
4. Allah'ın bana çok yakın olduğunu hissediyorum.					
5. Dini inancın gerekli olmadığını düşünüyorum.					
6. Dinin toplumların geri kalmasına neden olduğunu düşünüyorum.					
7. İnanığım dinin gereklerini yerine getirmeye çalışırım.					
8. Yaşantımın dini değerlere uygun olup olmadığına dikkat ederim.					
9. Başıma gelen iyi ve kötü şeylerin Allah'tan geldiğine inanıyorum.					
10. İçki içerim.					
11. Karşı cinsten arkadaşlarımla sohbet ederim.					
12. Bazı kağıt/kahve oyunları oynarım.					
13. İnsanların yalan söyleyeceği durumlar olabilir.					
14. Başıma ne kadar kötülük gelse de kader olduğu için sabrederim.					
15. Hiç kimseyi sahip olduğu şeylerden dolayı kıskanmam.					

4. Sağlıklı istatistiki değerlendirme yapabilmek için kişisel bazı bilgilerinizi de bizimle paylaşmanızı rica ediyoruz:

1. Cinsiyeti: 1() Erkek 2() Kadın

2. Yaşı:.....

3. Medeni Durumu: 1() Hiç evlenmedi 2() Evli 3() Boşanmış 4() Eşi ölmüş 5() Ayrı yaşıyor

5. Doğum yeriniz:

1() Adana merkez

2() Adana'nın ilçesi: (belirtiniz).....

3() Adana'nın köyü: (belirtiniz):.....

4() Adana il dışı (belirtiniz):.....

5() Yurtdışı: (belirtiniz).....

6. En son nereye kadar okudunuz veya okuyorsunuz?

	Kendiniz
1) Okuryazar Değil	
2) Okula Gitmemiş; ama Okuryazar	
3) İlkokul Terk	
4) İlkokul Mezunu (5 Yıllık)	
5) İlköğretim/Ortaokul Mezunu (8 Yıllık)	
6.1) İmam Hatip Lisesi	
6.2) Ticaret Lisesi	
6.3) (Kız-Erkek) Meslek Lisesi veya Teknik Lise	
6.4) Normal Lise	
6.5) Anadolu/Sosyal Bilimler/Fen Lisesi	
6.6) Özel Mesleki Teknik/Kolej/Özel Anadolu-Fen	
7) 2 Yıllık Yüksekokul-2 Yıllık Açıköğretim	
8.1) 4 Yıllık Açıköğretim	
8.2) 4-5 Yıllık Üniversite	
9) Master (Y. Lisans)	
10) Doktora	

7.Şuanda ne iş yapıyorsunuz/Mesleğiniz nedir?.....

8. Son ayı dikkate alırsanız, Kendinizin ve Ailenizin Toplam Aylık Geliri ne kadar sayılır? (*Maaş, kira, faiz, icar, dükkan, borsa yani her tür gelir aylık hesaplanırsa ne yapar?*)

Kendi Geliriniz:.....

Toplam Aile Geliriniz:.....

9.Türkçenin dışında anadil olarak kullandığınız bir Anadiliniz var mı? Söylemek ister misiniz?

- 1()Sadece Türkçe 2()Kürtçe 3()Zazaca 4()Arapça
5()Diğer biri 6()Bu soruya yanıt vermek istemiyorum

10.İçinde bulunduğunuz ailenizi düşündüğünüz de ailenizin nasıl bir yapıya sahip olduğunuz söyleyebilirsiniz? Aile yapısı olarak modern mi yoksa geleneksel bir yapıya sahipsiniz?

- 1() Modern 2() Geleneksel 3() Muhafazakâr
4() Tutucu bir aile 5() Dindar 6() Diğer (varsa belirtiniz):.....

11. Mümkünse 1 Kasım 2015 tarihinde yapılmış olan Türkiye milletvekili seçimi içinoyunuzu hangi partiye verdiğinizi belirtir misiniz?

- 1() CHP 2() AKP 3() MHP 4() HDP
5() DSP 6() BBP 7() Saadet Partisi 8() Genç Parti
9() DP 10() ÖDP 11() TKP 12() Başka (belirtiniz):.....
13() Oy kullanmadım 14() Bu soruya yanıt vermek istemiyorum

12. Kendinizi siyasal eğilim olarak aşağıdaki seçeneklerden hangisine daha ziyade yakın görürsünüz?

- 1() Yurtsever 2() Muhafazakar 3() Milliyetçi 4() Milliyetçi muhafazakâr
5() Sosyal demokrat 6() Sosyalist 7() Komünist 8() Belli bir siyasal eğilimim yoktur
9() Başka (belirtiniz):.....

13.Köken olarak hangi Mezhepten sayılırsınız?

1 () Sünni-Hanefi-Şafi 2 () Alevi 3 () İnsan 4 () Başka
(belirtiniz):.....

5 () Bu soruya yanıt vermek istemiyorum

14. Diğer insanlarla karşılaştığınızda kimlik olarak kendinizi daha ziyade nasıl tanımlarsınız?

1() Türk 2() Alevi 3() Kürt 4()Sünni 5() Arap 6()Adanalı 7() Göçmen
8() İnsan 9() Başka:.....

15. Yukarıdaki soruların dışında bu konularla ilgili herhangi ek bir düşünceniz var mı?:

.....

Görüşmenin Yapıldığı İlçe 1 () Çukurova 2 () Seyhan 3 () Yüreğir 4 () Sarıçam

Verdiğiniz bilgiler ve desteğiniz için tekrar çok teşekkür ederim. İyi günler!

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİGİLER

Adı-Soyadı: Zeynep KORUK

Doğum Tarihi: 15 / 02 / 1991

Doğum Yeri: İznik

e-posta: zzeynepkoruk@gmail.com

EĞİTİM DURUMU

2014-2017 Çukurova Üniversitesi / Felsefe Grubu Öğretmenliği / Yüksek Lisans

2010-2014 Çukurova Üniversitesi / Felsefe Grubu Öğretmenliği / Lisans

2005-2010 İznik Anadolu Lisesi

ÇALIŞTIĞI KURUMLAR

2015-... Devam ediyor. Özel İznik Yeni Günebakan Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi / Rehber Öğretmen (İznik / BURSA)

2014-2015 Güzelyalı Gelişim Akademisi / Rehber Öğretmen (Çukurova / ADANA)

2010-2014 Çukurova Üniversitesi AB Proje Birimi / Yarı Zamanlı Öğrenci (Sarıçam/ ADANA)